

Мавлоно
Ҷалолиддини Румӣ

МАСНАВӢ
Дафтари Шашум

Муқаддима

Бисми-л-лоҳи-р-раҳмони-р-раҳим

Муҷаллади шашум аз дафтарҳои «Маснавӣ» ва баййиноти маънавӣ, ки мисбоҳи заломи ваҳм ва шубҳату хаёлоту шакку райбат бошад ва ин мисбоҳро ба ҳисси ҳайвонӣ идрок натавон кард, зеро мақоми ҳайвонӣ асфали софилин аст, ки эшонро аз баҳри иморати сурати олами асфал офаридаанд ва бар ҳавос ва мадорики эшон дойирае кашидаанд, ки аз он дойира таҷовуз нақунанд, «золика тақдиру-л-ъазизи-л-ъалим», яъне миқдори расидани амали эшон ва ҷавлони назари эшон падида кард, чунонки ҳар ситораро миқдорест ва коргоҳе аз фалак, ки то он ҳад, амали ӯ бирасад ва ҳамчун ҳокими шаҳре, ки ҳукми ӯ дар он шаҳр нофиз бошад, пас дар варои тавобиъи он шаҳр, ӯ ҳоким набошад. «Асамналлоҳу мин ҳабсиҳи ва хатмиҳи ва мо ҳаҷаба биҳи-л-маҳҷубин. Омин ё рабба-л-ъоламин».

Эй ҳаёти дил, Ҳусомуддин, басе

Майл мечӯшад ба қисми содисе.

Гашт аз ҷазби чу ту алломае

Дар ҷаҳон гардон «Ҳусоминома»-е.

Пешкаш меорамат, эй маънавӣ,

Қисми содис дар тамоми маснавӣ.

Шаш ҷиҳатро нур деҳ з-он шаш сухуф,

«Кай ятуфа ҳавлаҳу ман лам ятуф».

Ишқро бо панҷу бо шаш кор нест,

Мақсади ӯ ҷуз ки ҷазби ёр нест.

Бу, ки «фимобаъд» дастуре расад,

Розҳои гуфтани гуфта шавад.

Бо баёне, ки бувад наздиктар

З-ин киноёти дақиқи мустатар.

Роз ҷуз бо роздон анбоз нест,

Роз андар гӯши мункир роз нест.

Лек даъват ворид аст аз кирдгор,

Бо қабулу ноқабул ӯро чӣ кор?

Нӯҳ нӯҳсад сол даъват менамуд,

Дам ба дам инкори қавмаш мефузуд.

Ҳеч аз гуфтан инон вопас кашид?

Ҳеч андар ғори хомӯшӣ хазид?
Гуфт: «Аз бонгу алолои сагон
Ҳеч воғардад зи роҳе корвон?
Ё шаби маҳтоб аз ғавғои саг
Суст гардад бадрро дар сайр тағ?
Маҳ фишонад нуру саг ав-ав кунад,
Ҳар касе бар хилқати худ метанад.
Ҳар касеро хидмате дода қазо
Дархури он гавҳараш дар ибтило.
Чунки нағзорад саг он наърай сақам,
Ман маҳам, сайрони худро чун ҳилам?
Чунки сирка сиркагӣ афзун кунад,
Пас шакарро воҷиб афзунӣ бувад.
Қаҳр сирка, лутф ҳамчун анғубин,
К-ин ду бошад рукни ҳар исқанҷабин.
Анғубин гар пой кам орад зи хал,
Ояд он исқанҷабин-андар халал».
Қавм бар вай сирқаҳо мерехтанд,
Нӯхро дарё фузун мерехт қанд.
Қанди ўро буд мадад аз баҳри чуд,
Пас зи сиркай аҳли олам мефузуд.
«Воҳидун ка-л-алф» кӣ бвад? Он вали,
Балки сад қарн аст он абдулалӣ.
Хум, ки аз дарё дар ў роҳӣ шавад,
Пеши ў чайхунҳо зону занад.
Хоса ин дарё, ки дарёҳо ҳама,
Чун шуниданд ин мисолу дамдама.
Шуд даҳоншон талх аз ин шарму хаҷал,
Ки қарин шуд номи аъзам бо ақал.
Дар қирони ин ҷаҳон бо он ҷаҳон
Ин ҷаҳон аз шарм мегардад ҷаҳон.
Ин иборат тангу қосиррутбат аст
В-арна хасро бо аҳас чӣ нисбат аст?
Зоғ дар зар наъраи зоғон занад,
Булбул аз овози хуш кай кам кунад?
Пас харидор аст ҳар якро чудо,
Андар ин бозори «яфъал мояшо».

Нуқли хористон ғизои оташ аст,
Бӯйи гул қути димоғи сарх(в)аш аст.
Гар палидӣ пеши мо расво бувад,
Хуку сагро шаккару ҳалво бувад.
Гар палидон ин палидиҳо кунанд,
Обҳо бар пок кардан метананд.
Гарчи морон заҳр афшон мекунанд
В-арчи талхонмон парешон мекунанд.
Наҳлҳо бар кӯҳу кандуву шаҷар
Мениҳанд аз шаҳд анбори шакар.
Заҳрҳо ҳарчанд заҳрӣ мекунанд,
Зуд тарёқоташон бармекананд.
Ин ҷаҳон ҷанг асту қул, чун бингарӣ,
Зарра бо зарра, чу дин бо кофарӣ.
Он яке зарра ҳамепаррад ба чап
В-он дигар сӯйи ямин андар талаб.
Заррае болову он дигар нигун,
Ҷанги феълишон бибин андар руқун.
Ҷанги феъли ҳаст аз ҷанги ниҳон,
З-ин тахолуф он тахолуфро бидон.
Заррае, к-он маҳв шуд дар офтоб,
Ҷанги ӯ берун шуд аз васфу ҳисоб.
Чун зи зарра маҳв шуд нафсу нафас,
Ҷангаш акнун ҷанги хуршед аст бас.
Рафт аз вай ҷунбиши табъу сукун,
Аз чӣ? Аз «инно илайҳи роҷиъун».
Мо ба баҳри ту зи худ роҷеъ шудем
В-аз разоъи асл мустарзеъ шудем.
Дар фурӯъи роҳ, эй монда зи гул!
Лоф кам зан аз усуд, эй беусуд!
Ҷанги мову сулҳи мо дар нури айн
Нест аз мо, ҳаст «байна исбаъайн».
Ҷанги табъӣ, ҷанги феъли, ҷанги қавл
Дар миёни ҷузвҳо ҳарбест ҳавл.
Ин ҷаҳон з-ин ҷанг қоим мебувад,
Дар аносир дарнигар, то ҳал шавад.
Чор унсур чор устуни қавист,

Ки бад-эшон сақфи дунё муставист.
Ҳар сутуне ишканандай он дигар,
Устуни об ишканандай он шарар.
Пас бинои халқ бар азод буд,
Лоҷарам мо ҷангием аз зарру суд.
Ҳаст аҳволам хилофи ҳамдигар,
Ҳар яке бо ҳам мухолиф дар асар.
Чунки ҳар дам роҳи худро мезанам,
Бо дигар кас созгорӣ чун кунам?
Мавҷи лашкарҳои аҳволам бибин,
Ҳар яке бо дигаре дар ҷангу кин.
Менигар дар худ чунин ҷанги гарон,
Пас чӣ машғули ба ҷанги дигарон?
Ё магар з-ин ҷанг ҳаққат воҳарад,
Дар ҷаҳони сулҳи якрангат барад.
Он ҷаҳон ҷуз боқиву обод нест,
З-он ки он таркиб аз азод нест.
Ин тафони аз зид ояд зиддро,
Чун набошад зидд, набвад ҷуз бақо.
Нафӣи зид кард аз биҳишт он беназир,
Ки набошад шамсу зиддаш замҳарир.
Ҳаст берангӣ усули рангҳо,
Сулҳҳо бошад усули ҷангҳо.
Он ҷаҳон аст асли ин пурғам висоқ,
Васл бошад асли ҳар ҳаҷру фироқ.
Ин мухолиф аз чиём, эй хоҷа, мо?
В-аз чӣ зояд ваҳдат ин аъдодро?
З-он ки мо фаръему чор азод асл,
Хӯйи худ дар фаръ кард эҷод асл.
Гавҳари қон чун варои фаслҳост,
Хӯйи ӯ ин нест, хӯйи кибриёст.
Ҷангҳо бин, к-он усули сулҳҳост,
Чун набӣ, ки ҷанги ӯ баҳри Худост.
Ғолиб асту чир дар ҳар ду ҷаҳон,
Шарҳи ин ғолиб нагунҷад дар даҳон.
Оби Ҷайхунро агар натвон кашид,
Ҳам зи қадри ташнагӣ натвон бурид.

Гар шудӣ атшони баҳри маънавӣ,
Фурҷае кун, дар ҷазирай маснавӣ.
Фурҷа кун чандон, ки андар ҳар нафас
Маснавиро маънавӣ биниву бас.
Бод каҳро з-оби ҷӯ чун во кунад,
Об якрангии худ пайдо кунад.
Шохҳои тозаи марҷон бибин,
Меваҳои руста з-оби ҷон бибин.
Чун зи ҳарфу савту дам якто шавад,
Он ҳама бигзораду дарё шавад.
Ҳарф гӯву ҳарф нӯшу ҳарфҳо
Ҳар се ҷон гарданд андар интиҳо.
Нондиҳанда-в нонситону нони пок
Сода гарданд аз сувар, гарданд хок.
Лек маънишон бувад дар се мақом,
Дар маротиб, ҳам мумаййиз, ҳам мудом.
Хок шуд сурат, вале маънӣ нашуд,
Ҳар кӣ гӯяд: «шуд», ту гӯяш: «не, нашуд».
Дар ҷаҳони рӯҳ ҳар се мунтазир,
Гаҳ зи сурат ҳорибу гаҳ мустақир.
Амр ояд «дар сувар рав», дарравад,
Боз ҳам з-амраш мучаррад мешавад.
Пас «лаҳу-л-халқу лаҳу-л-амр»-аш бидон,
Халқ сурат, амр ҷон, рокиб бар он.
Рокибу марқуб дар фармони шох,
Ҷисм бар даргоҳу ҷон дар боргоҳ.
Чунки хоҳад, к-об ояд дар сабӯ,
Шох гӯяд ҷайши ҷонро к- «аркибу».
Боз ҷонҳоро чу хонад дар улу,
Бонг ояд аз нақибон, к- «анзилу».
Баъд аз ин борик хоҳад шуд сухун,
Кам кун оташ, ҳезумаш афзун макун.
То начӯшад дегҳои хурд зуд,
Деги идрокот хурд асту фуруд.
Пок субҳоне, ки себистон кунад,
Дар ғамоми ҳарфашон пинҳон кунад.
З-ин ғамоми бонгу ҳарфу гуфтутӯй

Пардае, к-аз себ н-ояд ғайри бӯй.
Боре афзун каш ту ин бӯро ба хуш,
То сӯйи аслат барад бигрифта гӯш.
Бӯ нигаҳ дору бипарҳез аз зуком,
Тан бипӯш аз боду буди сарди ом.
То наяндояд машоматро з-асар,
Эй ҳавошон аз зимистон сардтар.
Чун ҷамоданду фисурда-в тан шигарф,
Мечаҳад анфосашон аз талли барф.
Чун замин з-ин барф дарпӯшад кафан,
Теги хуршеди Ҳусомуддин бизан.
Ҳин, барор аз Шарқ сайфуллохро,
Гарм кун з-он Шарқ ин даргохро.
Барфро ханҷар занад он офтоб,
Селҳо резад зи кӯҳҳо бар туроб.
З-он ки «ло шарқисту ло ғарбист» ӯ,
Бо муначчим рӯзу шаб ҳарбист ӯ.
Ки чаро чуз ман нучуми беҳудо
Қибла кардӣ аз лаъимиву ҷамо?
То хушат н-ояд мақоли он амин
Дар нубӣ, ки «ло уҳиббу-л-офилин».
Аз қузаҳ дар пеши маҳ бастӣ камар,
З-он ҳамеранҷӣ зи «в-аншаққа-л-қамар».
Мункирӣ инро, ки «шамсун қуввират»,
Шамс пеши туст аъломартабат.
Аз ситора дида тасрифи ҳаво,
Нохушат ояд «иза-н-начму ҳаво».
Худ муассиртар набошад маҳ зи нон,
Эй басо нон, ки бибуррад ирқи чон.
Худ муассиртар набошад Зӯҳра з-об,
Эй басо обо, ки кард ӯ тан хароб.
Меҳри он дар ҷони тусту панди дӯст
Мезанад бар гӯши ту беруни пӯст.
Панди мо дар ту нагирад, эй фалон!
Панди ту дар мо нагирад ҳам, бидон.
Чуз магар мифтоҳи хос ояд зи дӯст,
Ки «мақолиду-с-самовот» они ӯст.

Ин сухан ҳамчун ситорасту қамар,
Лек бефармони Ҳақ надҳад асар.
Ин ситорай бечихат таъсири ӯ,
Мезанад бар гӯшҳои ваҳйҷӯ.
Ки биед аз ҷихат то бечихот,
То надарронад шуморо гурги мот.
Ончунон ки ламъаи дурпоши ӯст,
Шамси дунё дар сифат хуффоши ӯст.
Ҳафт чархи азрақӣ дар риққи ӯст,
Пайки моҳ андар табу дар диққи ӯст.
Зӯҳра чанги масъала дар вай зада,
Муштарӣ бо нақди ҷон пеш омада.
Дар ҳавои дастбӯси ӯ Зухал,
Лек худро менабинад он маҳал.
Даступо Миррих чандин хаст аз ӯ
В-он Уторид сад қалам бишкаст аз ӯ.
Бо мунаҷҷим ин ҳама анҷум ба ҷанг,
К-эй раҳо карда ту ҷон, бигзида ранг.
Ҷон вай асту мо ҳама рангу руқум,
Кавкаби ҳар фикр ӯ, ҷони нучум.
Фикр ку он ҷо, ҳама нур аст пок,
Баҳри туст ин лафзи фикр, эй фикрнок!
Ҳар ситора хона дорад дар уло,
Ҳеч хона - дар нагунҷад наҷми мо.
Ҷой сӯз андар макон кай дарравад?
Нури номаҳдудро ҳад кай бувад?
Лек тамсилеву тасвире кунанд,
То ки дарёбад заъифе ишқманд.
Мисл набвад, лек бошад он мисел,
То кунад ақли муҷаммадро гусел.
Ақл сартез аст, лекин пой суст,
З-он ки дил вайрон шудасту тан дуруст.
Ақлашон дар нақли дунё печ-печ,
Фикрашон дар тарки шаҳват ҳеч-ҳеч.
Садрашон дар вақти даъво ҳамчу Шарқ,
Сабрашон дар вақти тақво ҳамчу барқ.
Олиме андар ҳунарҳо худнамо,

Ҳамчу олам бевафо вақти вафо.
Вақти худбинӣ нагунҷад дар ҷаҳон,
Дар гулӯву меъда гум гашта чу нон.
Ин ҳама авсофашон некӯ шавад,
Бад намонад, чунки некӯчӯ шавад.
Гар манӣ ганда бувад ҳамчун манӣ,
Чун ба ҷон пайваст, ёбад равшани.
Ҳар ҷамоде, ки кунад рӯ дар набот,
Аз дарахти бахти ӯ рӯяд ҳаёт.
Ҳар наботе, к-он ба ҷон рӯ оварад,
Хизрвор аз чашмаи ҳайвон х(в)арад.
Боз ҷон чун рӯ сӯйи ҷонон ниҳад,
Рахро дар умри бепоён ниҳад.

Суоли соил аз мурғе, ки бар сари рабази шаҳре нишаста бошад, сари ӯ
фозилтар асту азизтар ва шарифтару мукаррамтар, ё думи ӯ? Ва ҷавоб додани
воиз соилро ба қадри фаҳми ӯ
Воизеро гуфт рӯзе соиле,
К-эй ту минбарро санитар қоиле.
Як суол астам, бигӯ, эй зулубоб!
Андар ин маҷлис суолавро ҷавоб:
«Бар сари бору яке мурғе нишаст,
Аз сару аз дум кадоминаш беҳ аст?».
Гуфт: «Агар рӯяш ба шаҳру дум ба дех,
Рӯйи ӯ аз думми ӯ медон, ки беҳ.
В-ар сӯйи шаҳр аст дум, рӯяш ба дех,
Хоки он дум бошу аз рӯяш бичеҳ».
Мурғ бо пар мепарад то ошён,
Парри мардум ҳиммат аст, эй мардумон!
Ошиқе, к-олуда шуд дар хайру шар,
Хайру шар мангар ту, дар ҳиммат нигар.
Боз агар бошад сапеду беназир,
Чунки сайдаш муш бошад, шуд ҳақир.
В-ар бувад ҷуғдеву майли ӯ ба шох,
ӯ сари боз аст, мангар дар кулоҳ.
Одамӣ бар қадди як ташти хамир
Барфузуд аз осмону аз асир.

Ҳеч «каррамно» шунид ин осмон?
Ки шунид ин одамии пурғамон.
Бар замину чарх арза кард кас,
Хубиву ақлу ибороту ҳавас?
Ҷилва кардӣ ҳеч ту бар осмон,
Хубии рӯю исобат дар гумон?
Пеши суратҳои ҳаммом, эй валад!
Арза кардӣ ҳеч симандом х(в)ад?
Бигзарӣ з-он нақшҳои ҳамчу хур,
Ҷилва ори бо ачузи нимкӯр.
Дар ачуза чист, к-эшонро набуд?
Ки туро з-он нақшҳо бо худ рабуд.
Ту нагӯӣ, ман бигӯям дар баён:
Ақлу ҳиссу дарку тадбир асту ҷон.
Дар ачуза ҷони омезишкунест,
Сурати гармобаҳоро рӯҳ нест.
Сурати гармоба гар чунбиш кунад
Дарзамон ӯ аз ачузат барканад.
Ҷон чӣ бошад? Бохабар аз хайру шар,
Шод бо эҳсону гирён аз зарар.
Чун сиру моҳийяти ҷон махбар аст,
Ҳар кӣ ӯ огоҳтар, боҷонгар аст.
Рӯхро таъсир огоҳӣ бувад,
Ҳар киро ин беш, аллоҳӣ бувад.
Иқтизои ҷон чу эй дил, огаҳист,
Ҳар кӣ огаҳтар бувад, ҷонаш қавист.
Худ ҷаҳони ҷон саросар огаҳист,
Ҳар кӣ бечон аст, аз дониш тихист.
Чун хабарҳо ҳаст берун з-ин ниҳод,
Бошад ин ҷонҳо дар он майдон ҷамод.
Ҷони аввал мазҳари даргоҳ шуд,
Ҷони ҷон худ мазҳари Аллоҳ шуд.
Он малоик ҷумла ақлу ҷон буданд,
Ҷони нав омад, ки ҷисми он буданд.
Аз саодат чун бар он ҷон барзаданд,
Ҳамчу тан он рӯхро ходим шуданд.
Он Билис аз ҷон, аз он сарбурда буд,

Як нашуд бо чон, ки узви мурда буд.
Чун набудаш он, фидои он нашуд,
Дасти бишкаста мутеъи чон нашуд.
Чон нашуд ноқис, гар он узваш шикаст,
К-он ба дасти ўст, тонад кард ҳаст.
Сирри дигар ҳаст, ку гўши дигар?
Тўтие ку мустаъидди он шакар?
Тўтиёни хосро қандест жарф,
Тўтиёни ом аз он хур баста тарф.
Кай чашад дарवेशи сурат з-он закот,
Маънӣ аст он, на фаъулун фоъилот.
Аз хари Исо дарегаш нест қанд,
Лек хар омад ба хилқат қаҳписанд.
Қанд харро гар тараб ангехтӣ,
Пеши хар қантори шаккар рехтӣ.
Маънии «нахтим ало афвоҳиҳим»,
Ин шинос, ин аст раҳравро муҳим.
То зи роҳи хотами пайғамбарон
Бу, ки бархезад зи лаб хатми гарон.
Хатмҳое, к-анбиё бигзоштанд,
Он ба дини аҳмадӣ бардоштанд.
Қуфлҳои ногушода монда буд,
Аз кафи «инно фатаҳно» баргушуд.
Аз шафеъ аст ин ҷаҳону он ҷаҳон,
Ин ҷаҳон зӣ дину он ҷо зӣ чинон.
Ин ҷаҳон гўяд, ки ту раҳшон намо
В-он ҷаҳон гўяд, ки ту маҳшон намо.
Пешааш андар зухуру дар кумун,
«Иҳдӣ қавмӣ иннаҳум ло яъламун».
Бозгашта аз дами ў ҳар ду боб,
Дар ду олам даъвати ў мустаҷоб.
Баҳри ин хотам шудаст ў, ки ба ҷуд
Мисли ў на буду на хоҳанд буд.
Чунки дар санъат барад устод даст,
На ту гўйӣ: «Хатми санъат бар ту аст?»
Дар гушоди хатмҳо ту хотамӣ,
Дар ҷаҳони рӯҳбахшон ҳотамӣ.

Ҳаст ишороти Муҳаммад – ал-мурод,
Кул гушод андар гушод андар гушод.
Садҳазорон офарин бар ҷони ӯ,
Бар қудуму даври фарзандони ӯ.
Он халифазодагони муқбилаш
Зодаанд аз унсури ҷону дилаш.
Гар зи Бағдоду Ҳарӣ ё аз Райанд,
Бе мизочи обу гил насли вайанд.
Шохи гул ҳар ҷо, ки рӯяд, ҳам гул аст,
Хумми мул ҳар ҷо, ки ҷӯшад, ҳам мул аст.
Гар зи Мағриб барзанад хуршед сар,
Айни хуршед аст, на чизи дигар.
Айбчинонро аз ин дам кӯр дор
Ҳам ба саттори худ, эй кирдгор!
Гуфт Ҳақ: «Чашми хуфоши бадхисол
Бастаам ман з-офтоби бемисол».
Аз назарҳои хуфоши камму кост
Анҷуми он шамс низ андар хафост.

Никӯҳидан номусҳои пӯсидаро, ки монеъи завқи имон ва далели заъфи
сидқанд ва роҳзани сад ҳазор аблаҳ, чунон ки роҳзани он муханнас шуда буданд
гӯсфандон ва намеёраст гузаштан ва пурсидани муханнас аз ҷӯпон, ки ин
гӯсфандони ту маро аҷаб газанд? Гуфт: «Агар мардӣ ва дар ту раги мардӣ ҳаст,
ҳама фидои туанд ва агар муханнаси, ҳар яке туро аждарҳост. Муханнасе дигар
ҳаст, ки чун гӯсфандонро бинад, дарҳол аз роҳ бозгардад, наёрад пурсидан,
тарсад, ки агар бипурсам, гӯсфандон дар ман афтанд ва маро бигазанд»

Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, биё,
Эй сиқоли рӯҳу султон-л-худо!
Маснавиро масраҳи машрӯҳ дех,
Сурати амсоли ўро рӯҳ дех.
То ҳуруфаш ҷумла ақлу ҷон шаванд,
Сӯйи худдистони ҷон паррон шаванд.
Ҳам ба саъйи ту зи арвоҳ омаданд,
Сӯйи доми ҳарфу мустаҳқан шуданд.
Бод умрат дар ҷаҳон ҳамчун Хизир
Ҷонфизову дастгиру мустамир.
Чун Хизир в-Илёс монӣ дар ҷаҳон,

То замин гардад зи лутфат осмон.
Гуфтаме аз лутфи ту чузве зи сад,
Гар набудӣ тумтароқи чашми бад.
Лек аз чашми бади захробдам
Захмҳои рӯҳфарсо хӯрдаам.
Чуз ба рамзи зикри ҳоли дигарон
Шарҳи ҳолат менаёрам дар баён.
Ин баҳона ҳам зи дастони дилест,
Ки аз ӯ поҳои дил андар гилест.
Сад дилу ҷон ошиқи сонёш шуда,
Чашми бад ё гӯши бад монёш шуда.
Худ яке Бӯтолиб он амми расул
Менамудаш шунъаи арбон махул.
Ки чӣ гӯяндам араб? К-аз тифли х(в)ад
ӯ бигардонид дини мӯътамад.
Гуфташ: «Эй ам, як шаҳодат ту бигӯ,
То кунам бо Ҳақ хусумат баҳри ту».
Гуфт: «Лекин фош гардад аз самоъ,
«Куллу сиррин ҷоваза-л-иснайни шоъ».
Ман бимонам дар забони ин араб,
Пеши эшон хор гардам з-ин сабаб».
Лек гар будиш лутфи мосабак,
Кай будӣ ин баддилӣ бо ҷазби Ҳақ?
Ал-ғиёс, эй ту «ғиёсу-л-мустағис»
З-ин ду шохай ихтиёротӣ хабис.
Ман зи дастону зи макри дил чунон
Мот гаштам, ки бимондам аз фиғон.
Ман кӣ бошам? Чархи бо сад кору бор,
З-ин камин фарёд кард аз ихтиёр.
К-эй Худованди кариму бурдбор!
Дех амонам з-ин душохай ихтиёр.
Ҷазби якроҳай сироту-л-мустақим
Беҳ зи дуруҳи тараддуд, эй карим!
З-ин ду раҳ гарчи ҳама мақсад туй,
Лек худ ҷон кандан омад ин дуй.
З-ин ду раҳ гарчи ба чуз ту азм нест,
Лек ҳаргиз разм ҳамчун базм нест.

Дар нубӣ бишнава баёнаш аз Худо,
Ояти «ашфақна ан яҳмилнаҳо».
Ин тараддуд ҳаст дар дил чун вағо,
К-ин бувад беҳ ё ки он ҳоли маро?
Дар тараддуд мезанад дар ҳамдигар
Хавфу уммеда беҳӣ дар карру фар.

Муноҷот ва паноҳ чустан ба Ҳақ аз фитнаи ихтиёр ва аз фитнаи асбоби ихтиёр,
ки самовоту арзин аз ихтиёр ва аз асбоби ихтиёр шикӯҳиданд ва тарсиданд ва
хилқати одамӣ муваллаъ афтод бар талаби ихтиёр ва асбоби ихтиёри хеш,
чунонки бемор бошад, худро ихтиёр кам бинад, сихҳат хоҳад, ки сабаби ихтиёр
аст, то ихтиёраш бияфзояд ва мансаб хоҳад, то ихтиёраш бияфзояд ва маҳбати
қаҳри Ҳақ дар умами мозия фарти ихтиёр ва асбоби ихтиёр будааст, ҳаргиз
Фиръавни бенаво кас надидааст
Аввалам ин ҷазру мадд аз ту расид
В-арна сокин буд ин баҳр, эй мачид!
Ҳам аз он ҷо, к-ин тараддуд додиям,
Бетараддуд кун маро ҳам аз карам.
Ибтилоям мекуни, оҳ, ал-ғиёс!
Эй зукур аз ибтилоят чун унос.
То ба кай ин ибтило? Ё раб макун,
Мазҳабеам бахшу даҳмазҳаб макун.
Уштуреам, лоғареву пуштреш,
З-ихтиёри ҳамчу полон шакли хеш.
Ин кажова гаҳ шавад ин сӯ гарон,
Он кажова гаҳ шавад он сӯ кашон.
Бифкан аз ман ҳимли ноҳамворро,
То бибинам равзаи аброрро.
Ҳамчу он асҳоби Қаҳф аз боғи ҷуд
Мечарам, «айқоз» не, «бал ҳум руқуд».
Хуфта бошам бар ямин ё бар ясор,
Барнагардам, чуз чу гӯ беихтиёр.
Ҳам ба тақлиби ту то «зота-л-ямин»,
Ё суйи «зота-ш-шимол», эй рабби дин!
Садҳазорон сол будам дар матор
Ҳамчу зарроти ҳаво беихтиёр.
Гар фаромӯшам шудааст он вақту ҳол,

Ёдгорам ҳаст дар хоб иртиҳол.
Мераҳам з-ин чормехи чоршоҳ,
Мечаҳам дар масраҳи қон з-ин муноҳ.
Шири он айёми мозиҳои х(в)ад
Мечашам аз дояи хоб, эй самад!
Чумла олам з-ихтиёру ҳасти худ,
Меғурезад дар сари сармасти худ.
То даме аз хушёрӣ вораҳанд,
Нанги хамру замр бар худ мениҳанд.
Чумла доништа, ки ин ҳастӣ фах аст,
Фикру зикри ихтиёрӣ дӯзах аст.
Меғурезанд аз худӣ дар бехудӣ,
Ё ба мастӣ ё ба шуғл, эй мӯхтадӣ!
Нафсро з-он нестӣ вомекашӣ,
З-он ки бефармон шуд андар беҳушӣ.
«Лайса ли-л-чинни вало ли-л-инси ан,
Танфузу мин чинси ақтори-з-заман.
Ло нуфуз илло бисултони-л-худо,
Мин таҷовифи-с-самовоти-л-уло.
Ло худо илло бисултонин яқӣ,
Мин ҳироти-ш-шуҳби рӯҳа-л-муттақӣ».
Ҳеч касро, то нагардад ӯ фано,
Нест раҳ дар боргоҳи кибриё.
Чист меъроҷи фалак? Ин нестӣ,
Ошиқонро мазҳабу дин нестӣ.
Пӯстину чоруқ омад, аз ниёз
Дар тариқи ишқ меҳроби Аёз.
Гарчи ӯ худ шоҳро маҳбуб буд,
Зоҳиру ботин латифу хуб буд.
Гашта бе кибру риёву кинае,
Ҳусни султонро руҳаш ойинае.
Чунки аз ҳастии худ ӯ дур шуд,
Мунтаҳои кори ӯ маҳмуд буд.
З-он қавитар буд тамкини Аёз,
Ки зи хавфи кибр қардӣ эҳтироз.
ӯ муҳаззаб гашта буду омада,
Кибррову нафсро гардан зада.

Ё паси таълим мекард он ҳиял,
Ё барои ҳикмате, дур аз вачал.
Ё ки диди чоруқаш з-он шуд писанд,
К-аз насими нестӣ ҳастист банд.
То гушояд дахма, к-он бар нестист,
То биёбад он насими айшу зист.
Милку молу атласи ин марҳала,
Ҳаст бар чони сабукрав силсила.
Силсилаи заррин бидиду ғарра гашт,
Монд дар сӯрохи чоҳе чон зи дашт.
Сураташ чаннат, ба маънӣ дӯзахе,
Афъии пурзаҳру нақшаш гулрухе.
Гарчи мӯъминро сақар надҳад зарар,
Лек ҳам беҳтар бувад з-он чо гузар.
Гарчи дӯзах дур дорад з-ӯ накол,
Лек чаннат беҳ варо «фӣ кулли ҳол».
Ал-ҳазар, эй ноқисон, з-ин гулрухе,
Ки ба гоҳи сӯҳбат омад дӯзахӣ.

Ҳикояти ғуломи ҳинду, ки ба худовандзодаи худ пинҳон ҳаво оварда буд, чун
духтарро бо меҳтарзодае ақд карданд, ғулом хабар ёфт, ранчур шуд ва мегудохт
ва ҳеч табиб иллати ўро дарнамеёфт ва ўро захираи гуфтан на
Хоҷаеро буд ҳиндубандае,
Парварида, карда ўро зиндае.
Илму одобаш тамом омӯхта,
Дар дилаш шамъи ҳунар афрӯхта.
Парваридаш аз туфулийят ба ноз
Дар канори лутф он икромсоз.
Буд ҳам ин хоҷаро хуш духтаре,
Симандоме, гаше, хушгавҳаре.
Чун муроҳиқ гашт духтар, толибон
Базл мекарданд кобини гарон.
Мерасидаш аз сӯйи ҳар меҳтаре
Баҳри духтар дам ба дам хозагаре.
Гуфт хоча: «Молро набвад субот,
Рӯз ояд, шаб равад андар чихот.
Ҳусни сурат ҳам надорад эътибор,

Ки шавад рухзард аз як захми мор.
Саҳл бошад низ меҳтарзодагӣ,
Ки бувад ғарра ба молу борагӣ.
Эй басо меҳтарбача, к-аз шӯру шар
Шуд зи феъли зишти худ нанги падар.
Пурхунарро низ агар бошад нафис,
Кам парасту ибрате гир аз Билис.
Илм будаш, чун набудаш ишқи дин,
ӯ надид аз Одам илло нақши тин.
Гарчи донӣ диққати илм, эй амин!
З-он-т нагшояд ду дидай ғайббин.
ӯ набинад ғайри дастореву риш,
Аз муарриф пурсад аз бешу камиш.
Орифо, ту аз муарриф фориғӣ,
Худ ҳамебинӣ, ки нури бозиғӣ.
Кор тақво дораду дину салоҳ,
Ки аз ӯ бошад ба ду олам фалоҳ».
Кард як домоди солеҳ ихтиёр,
Ки буд ӯ фаҳри ҳама хайлу табор.
Пас занон гуфтанд: «ӯро мол нест,
Меҳтариву хусну истиқлол нест».
Гуфт: «Онҳо тобеъи зӯҳданду дин,
Безар ӯ ганҷест бар рӯйи замин».
Чун ба ҷид тазвичи духтар гашт фош,
Дасти паймону нишониву қумош.
Пас ғуломи хурд, к-андар хона буд,
Гашт бемору заъифу зор зуд.
Ҳамчу бемори диқе ӯ мегудохт,
Илллати ӯро табибе кам шинохт.
Ақл мегуфтӣ, ки ранҷаш аз дил аст,
Доруи тан дар ғами дил ботил аст.
Он ғуломак дам назад аз ҳоли хеш,
К-аз ҷӣ меояд бар ӯ дар сина неш?
Гуфт хотунро шабе шавҳар, ки ту
Бозпурсаш дар хало аз ҳоли ӯ.
Ту ба ҷойи модарӣ ӯро, бувад,
Ки ғами худ пеши ту пайдо кунад.

Чунки хотун кард дар гӯш ин калом,
Рӯзи дигар рафт наздики ғулом.
Пас сарашро шона мекард он сатӣ
Бо дусад меҳру далолу оштӣ.
Ончунон ки модарони меҳрубон
Нарм кардаш, то даромад дар баён
Ки маро уммед аз ту ин набуд,
Ки диҳӣ духтар ба бегонай ануд.
Хоҷазодай мову мо хастачигар,
Ҳайф набвад, к-ӯ равад ҷойи дигар?
Хост он хотун зи хашме, к-омадаш,
Ки занад в-аз бом зер андозадаш.
К-ӯ кӣ бошад? Ҳиндуи модарғаре,
Ки тамаъ дорад ба хоҷадухтаре?
Гуфт: «Сабр авло бувад», худро гирифт,
Гуфт бо хоҷа, ки бишнавад ин шигифт.
Инчунин гарроа кай хоин бувад,
Мо гумон бурда, ки ҳаст ӯ мӯътамад.

Сабр фармудани хоҷа модари духтарро, ки ғуломро заҷр макун, ман ӯро бе
заҷр аз ин тамаъ боздорам, ки на сих сӯзад, на кабоб хом монад
Гуфт хоҷа: «Сабр кун, бо ӯ мағӯ,
Ки аз ӯ бибрему бидҳемаш ба ту.
То магар ин аз дилаш берун кунам,
Ту тамошо кун, ки дафъаш чун кунам?
Ту дилаш хуш кун, бигӯ: «Медон дуруст,
Ки ҳақиқат духтари мо ҷуфти туст.
Мо надонистем, эй хуш муштарӣ,
Чунки донистем, ту авлотарӣ.
Оташи мо ҳам дар ин конуни мо,
Лайли они мову ту Мачнуни мо.
То хаёлу фикри хуш бар вай занад,
Фикри ширин мардро фарбеҳ кунад.
Ҷонвар фарбеҳ шавад, лек аз алаф,
Одамӣ фарбеҳ зи изз асту шараф.
Одамӣ фарбеҳ шавад аз роҳи гӯш,
Ҷонвар фарбеҳ шавад аз ҳалқу нӯш».

Гуфт он хотун: «Аз ин нанги маҳин
Худ даҳонам кай бичунбад андар ин?
Инчунин жоже чӣ хоям баҳри ӯ?
Гӯ бимир он хоини иблисхӯ».

Гуфт хоча: «Не, матарсу дам диҳаш,
То равад иллат аз ӯ, з-ин лутфи х(в)аш.
Дафъи ӯро, дилбаро, бар ман навис,
Ҳил, ки сиҳҳат ёбад он борикрес».

Чун бигуфт он хастаро хотун чунин,
Менагунчид аз табахтур бар замин.
Зафт гашту фарбеҳу сурху шукуфт
Чун гули сурху ҳазорон шукр гуфт,
Ки гаҳе мегуфт: «Эй хотуни ман!
Ки мабодо бошад ин дастону фан!»
Хоча чамъийят бикарду даъвате,
Ки ҳамесозам фараҷро васлате.

То чамоъат ишва меоданду гол,
К-эй фараҷ, бодат муборак иттисол.
То яқинтар шуд фараҷро ин сухун,
Иллат аз вай рафт, кулл аз беҳу бун.
Баъд аз он андар шаби гирдак ба фан
Амрадеро баст ҳанно ҳамчу зан.
Пурнигораш кард соъид чун арӯс,
Пас намудаш мокиён, додаш хурӯс.
Миқнаъа-в хуллай арӯсони накӯ
Кинги амрадро бипӯшонид ӯ.

Шамъро ҳангоми хилват зуд кушт,
Монд ҳинду бо чунон кинги дурушт.
Ҳиндувак фарёд мекарду фиғон,
Аз бурун нашид кас, аз дафзанон.
Зарби даффу каффу наърай марду зан
Кард пинҳон наъраи он наъразан.
То ба рӯз он ҳиндувакро мефишорд,
Чун бувад дар пеши сағ анбони орд?
Рӯз оварданд тосу буғи зафт,
Расми домодон фараҷ ҳаммом рафт.
Рафт дар ҳаммом ӯ ранчури қон,

Кун дарида ҳамчу далқи туниён.
Омад аз ҳаммом дар гирдак фусӯс,
Пеши ӯ биншаст духтар чун арӯс.
Модараш он ҷо нишаста посбон,
Ки набояд, к-ӯ кунад рӯз имтиҳон.
Соате дар вай назар кард аз инод,
Онгаҳон бо ҳар ду дасташ даҳ бидод.
Гуфт: «Касро худ мабодо иттисол,
Бо чу ту нохуш арӯси бадфиъол.
Рӯз рӯяд рӯйи хотунони тар,
Кери зиштат шаб батар аз кери хар».
Ҳамчунон ҷумла наъими ин ҷаҳон,
Бас хуш аст аз дур пеш аз имтиҳон.
Менамояд дар назар аз дур об,
Чун равӣ наздик, бошад он сароб.
Гандапир аст ӯву аз бас чоплус,
Хешро ҷилва кунад чун наварӯс.
Ҳин, машав мағрури он гулгунааш,
Нӯши нешолудаи ӯро мачаш.
Сабр кун, к- «ас-сабру мифтоҳу-л-фараҷ»,
То наяфтӣ чун фараҷ дар сад ҳараҷ.
Ошкоро дона, пинҳон доми ӯ,
Хуш намояд 3-аввалат инъоми ӯ.

Дар баёни он ки ин ғурур танҳо он ҳиндуру набуд, балки ҳар одамие ба чунин
ғурур мубталост дар ҳар марҳилае «илло ман асамаллоҳ»

Чун бипайвасти бад-он, эй зинҳор!
Чанд ноӣ дар надомат зор-зор?
Номи мириву вазириву шаҳӣ,
Дар ниҳонаш марғу дарду ҷондихӣ.
Банда бошу бар замин рав чун саманд,
Чун ҷаноза на, ки бар гардан баранд.
Ҷумларо ҳаммоли худ хоҳад кафур,
Чун савори мурда орандаш ба гӯр.
Бар ҷаноза ҳар киро бинӣ ба хоб,
Фориси мансиб шавад, олирикоб.
3-он ки он тобут бар халқ аст бор,

Бор бар халқон фиканданд ин кибор.
Бори худ бар кас манех, бар хеш нех,
Сарвариро кам талаб, дарвеш беҳ.
Маркаби аъноқи мардумро мапо,
То набояд ниқрисат андар ду по.
Маркаберо, к-охираш ту даҳ диҳӣ,
Ки ба шаҳре мониву вайрон дехе.
Даҳ диҳаш акнун, ки чун шаҳрат намуд,
То набояд рахт дар вайрон гушуд.
Даҳ диҳаш акнун, ки сад бустон-т ҳаст,
То нагардӣ очизу вайронпараст.
Гуфт пайғамбар, ки ҷаннат аз Илоҳ,
Гар ҳамехоӣ, зи кас чизе махоҳ.
Чун нахоӣ, ман кафилам мар туро,
Ҷаннату-л-маъвову дидори Худо.
Он саҳобе з-ин кафолат шуд аёр,
То яке рӯзе, ки гашта буд савор.
Тоziёна аз кафаш афтод рост,
Худ фуруд омад, зи кас онро нахост.
Он ки аз додаш наёяд ҳеч бад,
Донаду бе хоҳише худ медиҳад.
В-ар ба амри Ҳақ бихоӣ, он равост,
Ончунон хоҳиш тариқи анбиёст.
Бад намонад, чун ишорат кард дӯст,
Куфр имон шуд, чу куфр аз баҳри ўст.
Ҳар баде, ки амри ў пеш оварад,
Он зи некӯҳои олам бигзарад.
З-он садаф гар хаста гардад низ пӯст,
Даҳ мадеҳ, аз садҳазорон дур дар ўст.
Ин сухан поён надорад, бозгард
Сӯйи шоҳу ҳаммизочи боз гард.
Бозрав дар кон чу зарри даҳдаҳӣ,
То раҳад дастони ту аз даҳдиҳӣ.
Суратеро чун ба дил раҳ медиҳанд,
Аз надомат охираш даҳ медиҳанд.
Дуздро, к-он қатъи талҳӣ мезаҳад,
Завқи дуздиро чу зан даҳ медиҳад.

Даҳ бидодан дидӣ аз дасти ҳазин?
Даҳ бидодан з-ин буридадаст бин.
Ҳамчунон қаллобу ҳуниву лаванд,
Вақти талхӣ айшро даҳ медиҳанд.
Тавба меоранд ҳам парвонавор,
Боз нисён мекашадшон сӯйи кор.
Ҳамчу парвона зи дур он норро
Нур диду баст он сӯ борро.
Чун биёмад, сӯхт паррашро, гурехт,
Боз чун тифлон фитоду милҳ рехт.
Бори дигар бар гумону тамъи суд,
Хеш зад бар оташи он шамъ зуд.
Бори дигар сӯхт ҳам, вопас бичаст,
Бозкардаш ҳирси дил носиву маст.
Он замон, к-аз сӯхтан вомечиҳад,
Ҳамчу ҳинду шамъро даҳ медиҳад.
К-эй рухат тобон чу моҳи шабфурӯз
В-эй ба сӯхбат козибу мағрурсӯз.
Боз аз ёдаш равад тавба-в анин,
К- «Авҳана-р-раҳмону кайда-л-козибин».

Дар умуми таъвили ин оят, ки «кулламо авқаду норан ли-л-ҳарб»
«Кулламо ҳум авқаду нора-л-вағо,
Атфаъаллаҳ нораҳум ҳатта-нтифо».
Азм карда, ки дило, он ҷо маист,
Гашта носӣ з-он, ки аҳли азм нест.
Чун набудаш тухми сидқе кошга,
Ҳақ бар ӯ нисёни он бигмошта.
Гарчи бар оташзанай дил мезанад,
Он ситораширо кафи Ҳақ мекушад.

Қиссае ҳам дар тақрири ин
Шарфае бишнид дар шаб мӯътамад,
Баргирифт оташзана, к-оташ занад.
Дузд омад он замон, пешаш нишаст,
Чун гирифт он сӯхта, мекард паст.
Мениҳод он ҷо сари ангуштро,

То шавад истораи оташ фано.
Хоҷа мепиндошт, к-аз худ мемурад,
Ин намедид ӯ, ки дуздаш мекушад.
Хоҷа гуфт: «Ин сӯхта намнок буд»,
Мемурад истора аз тарриш зуд.
Бас ки зулмат буду торикӣ зи пеш,
Менадид оташкушero пеши хеш.
Инчунин оташкуше андар дилаш,
Дидаи кофир набинад аз амаш.
Чун намедонад дили донандае?
Ҳаст бо гарданда гардонандае.
Чун намеғӯйӣ, ки рӯзу шаб ба х(в)ад,
Бе Худованде кай ояд? Кай равад?
Гирди маъқулот мегардӣ? Бибин
Инчунин беақлии худ, эй маҳин!
Хона бо банно бувад маъқултар,
Ё ки бе банно? Бигӯ, эй камҳунар!
Хатт бо котиб бувад маъқултар,
Ё ки бе котиб? Бияндеш, эй писар!
«Чим»-и гӯшу «айн»-и чашму «мим»-и фам,
Чун бувад бе котибе? Эй муттаҳам!
Шамъ равшан бе зи гиронандае,
Ё ба гиронандаи донандае?
Санъати хуб аз кафи шалли зарир
Бошад авло, ё ба гирое басир?
Пас чу донистӣ, ки қаҳрат мекунад,
Бар сарат даббуси меҳнат мезанад.
Пас бикун дафъаш, чу Намруде ба чанг,
Сӯйи ӯ каш дар ҳаво тире хаданг.
Ҳамчу испоҳи муғул бар осмон
Тир меандоз дафъи назъи чон.
Ё гурез аз вай агар тонӣ, бирав,
Чун равӣ? Чун дар кафи ӯй гарав.
Дар адам будӣ, нарастӣ аз кафаш,
Аз кафи ӯ чун раҳӣ, эй дастх(в)аш!
Орзу чустан, бувад бигрехтан,
Пеши адлаш хуни тақво рехтан.

Ин ҷаҳон дом асту дона-ш орзу,
Даргурез аз домҳо, рӯй ор з-ӯ.
Чун чунин рафтӣ, бидидӣ сад гушод,
Чун шудӣ дар зидди он, дидӣ фасод.
Пас паямбар гуфт: «истафту-л-қулуб»,
Гарчи муфтитон бурун гӯяд хутуб.
Орзу бигзор, то раҳм оядаш,
Озмудӣ, ки чунин мебоядаш.
Чун натонӣ част, пас хидмат кунаш,
То равӣ аз ҳабси ӯ дар гулшанаш.
Дам ба дам чун ту муроқиб мешавӣ,
Дод мебиниву довар, эй ғавӣ!
В-ар бибандӣ чашми худ аз эҳтиҷоб,
Кори худро кай гузорад офтоб?

Вонамудани подшоҳ ба умаро ва мутаассибон дар роҳ Аёз, сабаби фазилату
мартабат ва қурбату ҷомагии ӯ, бар эшон бар вачҳе, ки эшонро ҳуччат ва
эътироз намонд

Чун амирон аз ҳасад ҷӯшон шуданд,
Оқибат бар шоҳи худ таъна заданд.
К-ин Аёзи ту надорад сӣ хирад,
Ҷомагии се амир ӯ чун хурад?
Шоҳ берун рафт бо он сӣ амир
Сӯйи саҳрову кӯҳистон сайдгир.
Корвоне дид аз дур он малик,
Гуфт амиреро: «Бирав, эй мӯътафик!
Рав, бипурс он корвонро бар расад,
К-аз кадомин шаҳр андармерасад?».
Рафту пурсиду биёмад, ки зи Рай,
Гуфт: «Азмаш то кучо?», дармонд вай.
Дигареро гуфт: «Рав, эй булғало!
Бозпурс аз корвон, ки то кучо?».
Рафту омад, гуфт: «То сӯйи Яман»,
Гуфт: «Рахташ чист? Ҳон, эй мӯътаман!»
Монд ҳайрон, гуфт бо мире дигар,
Ки бирав, вокурс раҳти он нафар.
Бозомад, гуфт: «Аз ҳар чинс ҳаст,

Ағлаби он косаҳои розӣ аст».
Гуфт: «Кай берун шуданд аз шаҳри Рай?»,
Монад ҳайрон он амири сустпай.
Ҳамчунин то сӣ амиру бештар,
Сустрою ноқис андар карру фар.
Гуфт амиронро, ки ман рӯзе ҷудо
Имтиҳон кардам Аёзи хешро,
Ки бипурс аз корвон, то аз кучост?
ӯ бирафт, ин ҷумла вопурсид рост.
Бе васийят, бе ишорат, як ба як
Ҳолашон дарёфт берайбеvu шак.
Ҳар чӣ з-ин сӣ мир андар сӣ мақом
Кашф шуд з-ӯ он ба як дам шуд тамом.

Мудофиаи умаро он ҳуҷҷатро ба шубҳаи ҷабриёна ва ҷавоб додани шох
эшонро

Пас бигуфтанд он амирон, к-ин фанест
Аз иноятхош, кори ҷаҳд нест.
Қисмати Ҳаққ аст махро рӯйи нағз,
Додаи бахт аст гудро бӯйи нағз».
Гуфт султон: «Балки он-ч аз нафс зод,
Райъи тақсир асту даҳли иҷтиҳод.
В-арна одам кай бигуфтӣ бо Худо:
«Раббано инно заламно нафсано?»
Худ бигуфтӣ, к-ин гуноҳ аз нафс буд,
Чун қазо ин буд, ҳазми мо чӣ суд?
Ҳамчу Иблисе, ки гуфт: «ағвайтанӣ»,
Ту шикастӣ ҷому моро мезанӣ?»
Бал қазо ҳаққ асту ҷаҳди банда ҳақ,
Ҳин, мабош аъвар чу Иблиси халақ.
Дар тараддуд мондаем андар ду кор,
Ин тараддуд кай бувад беихтиёр?
«Ин қунам ё он қунам» ӯ кай гувад,
Ки ду дасту пойи ӯ баста бувад?
Ҳеч бошад ин тараддуд дар сарам,
Ки равам дар баҳр ё боло парам.
Ин тараддуд ҳаст, ки Мавсил равам,

Ё барои сеҳр то Бобил равам?»
Пас тараддудро бибояд қудрате
В-арна он ханда бувад бар сиблате.
Бар қазо кам неҳ баҳона, эй ҷавон,
Љурми худро чун ниҳӣ бар дигарон?
Хун кунад Зайду қасоси ӯ ба Амр?
Май хурад Амру бар Аҳмад ҳадди хамр?
Гирди худ баргарду ҷурми худ бибин,
Љунбиш аз худ бину аз соя мабин.
Ки нахоҳад шуд ғалат подоши мир,
Хасро медонад он мири басир.
Љун асал хурдӣ, наёмад таб ба ғайр,
Музди рӯзи ту наёмад шаб ба ғайр.
Дар чӣ кардӣ чаҳд, к-он воту нагашт?
Ту чӣ коридӣ, ки номад райъи кашт?
Феъли ту ки зояд аз ҷону танат,
Ҳамчу фарзандат бигирад доманат.
Феъро дар ғайб сурат мекунад,
Феъли дуздиро на доре мезананд?
Дор кай монад ба дуздӣ? Лек он
Ҳаст тасвири Худои ғайбдон.
Дар дили шаҳна чу Ҳақ илҳом дод,
Ки чунин сурат бисоз аз баҳри дод.
То ту олим бошиву одил, қазо
Номуносиб чун диҳад доду сазо?
Љунки ҳоким ин кунад андар гузин,
Љун кунад ҳукм аҳками ин ҳокимин?
Љу бикорӣ ҷав, нарӯяд ғайри ҷав,
Қарз ту кардӣ, зи кӣ хоҳад гарав?
Љурми худро бар касе дигар манех,
Ҳушу гӯши худ бад-ин подош дех.
Љурм бар худ неҳ, ки ту худ коштӣ,
Бо ҷазову адли Ҳақ кун оштӣ.
Ранҷро бошад сабаб бад кардане,
Бад зи феъли худ шинос, аз бахт не.
Он назар дар бахт чашм аҳвал кунад,
Калбро қаҳдониву қоҳил кунад.

Муттаҳам кун нафси худро, эй фато,
Муттаҳам кам кун ҷазои аддро.
Тавба кун, мардона сар овар ба раҳ,
Ки «фаман яъмал бимисқоли ярах».
Дар фусуни нафс кам шав ғаррае,
К-офтоби Ҳақ напӯшад заррае.
Ҳаст ин зарроти ҷисме, эй муфид,
Пеши ин хуршеди ҷисмонӣ падид.
Ҳаст зарроти хавотир в-ифтикор
Пеши хуршеди ҳақоиқ ошкор.

Ҳикояти он сайёде, ки хештан дар гиёҳ печида буд ва дастаи гулу лоларо
кулаҳвор ба сар фуру кашида, то мурғон ўро гиёҳ пиндоранд ва он мурғи зирак
бўй бурд андаке, ки ин одамист, ки бар ин шакл гиёҳ надидам, аммо ҳам тамом
бўй набурд, ба афсуни ў мағрур шуд, зеро дар идроки аввал қотейи надошт,
дар идроки макри дуввум қотейи дошт ва «хува-ал-хирсу ва-т-тамаъу ло
сийямо фарти-л-хочати ва-л-фақри». Қола-н-набӣ саллаллоҳу алайҳи ва
саллам: «кода-л-фақру ан якуна куфран»

Рафт мурғе дар миёни марғзор,
Буд он ҷо дом аз баҳри шикор.
Донаи ҷанде ниҳода бар замин
В-он саёд он ҷо нишаста дар камин.
Хештан печида дар баргу гиёҳ,
То дарафтад сайди бечора зи роҳ.
Мурғак омад сўйи ў аз ношинохт,
Пас тавофе карду пеши мард тохт.
Гуфт ўро: «Кистӣ ту? Сабзпӯш!
Дар биёбон, дар миёни ин вухуш».
Гуфт: «Марди зоҳидам ман мунқатеъ,
Бо гиёҳе гаштам ин ҷо муқтанеъ.
Зўҳду тақворо гузидам дину кеш,
З-он ки медидам аҷалро пеши хеш.
Марги ҳамсоя маро воъиз шуда,
Касбу дуккони маро барҳам зада.
Чун ба охир фард хоҳам мондан,
Хў набояд кард бо ҳар марду зан.
Рў бихоҳам кард охир дар лаҳад,

Он беҳ ояд, ки кунад хӯ бо аҳад.
Чун занахро баст хоҳанд, эй санам,
Он беҳ ояд, ки занах камтар занам.
Эй ба зарбафту камар омӯхта,
Охир астат чомаи нодӯхта.
Рӯ ба хок орем, к-аз вай растаем,
Дил чаро дар бевафоён бастаем?
Чадду хешонмон қадимий чортабъ,
Мо ба хеший орият бастем тамъ.
Солҳо ҳамсӯҳбативу ҳамдамӣ
Бо аносир дошт ҷисми одамӣ.
Рӯҳи ӯ худ аз нуфусу аз укул,
Рӯҳ усули хешро карда нукул.
Аз нуфусу аз уқули пурсафо
Нома меояд ба ҷон, к-эй бевафо,
Ёракони панҷрӯза ёфтӣ,
Рӯ зи ёрони куҳан бартофтӣ?
Кӯдакон гарчи ки дар бозӣ х(в)ашанд,
Шаб кашоншон сӯйи хона мекашанд.
Шуд бараҳна вақти бозӣ тифли хурд,
Дузди аз ногаҳ қабову кафш бурд.
Ончунон гарм ӯ ба бозӣ дарфитод,
К-он кулоҳу пераҳан рафташ зи ёд.
Шуд шабу бозии ӯ шуд бемадад,
Рӯ надорад, к-ӯ сӯйи хона равад.
Не шунидӣ «иннама-д-дунё лаъиб»,
Бод додӣ рахту гаштӣ муртаъиб.
Пеш аз он ки шаб шавад чома бичӯ,
Рӯзро зоеъ макун дар гуфтутӯ.
Ман ба саҳро хилвате бигзидаам,
Халқро ман дузди чома дидаам.
Ними умр аз орзуи дилситон,
Ними умр аз ғуссаҳои душманон.
Ҷаббаро бурд он, кулаҳро ин бибурд,
Ғарқи бозӣ гашта мо чун тифли хурд.
Нак шабонгоҳи аҷал наздик шуд,
«Халла ҳоза-л-лаъб, бассак, ло таъуд».

Ҳин, савори тавба шав, дар дузд рас,
Чомаҳо аз дузд бистон бозпас.
Маркаби тавба аҷоиб маркаб аст,
Бар фалак тозад ба як лаҳза зи паст.
Лек маркабро ниғаҳ медор аз он,
К-ӯ бидуздид он қабоятро ниҳон.
То надуздад маркабатро низ ҳам,
Пос дор ин маркабатро дам ба дам».

Ҳикояти он шахс, ки дуздон қучи ӯро бидуздиданд ва бар он қаноат накарданд,
ба ҳила чомаҳошро ҳам дуздиданд
Он яке қуч дошт, аз пас мекашид,
Дузд қучро бурд, ҳаблашро бурид.
Чунки оғаҳ шуд, давон шуд чаппу рост,
То биёбад, к-он қучи бурда қучост?
Бар сари чоҳе бидид он дузд ро,
Ки фиғон мекард, к-эй вовайлато!
Гуфт: «Нолон аз чий? Эй устод!»
Гуфт: «Ҳамёни зарам дар чаҳ фитод.
Гар тавонӣ дарравӣ, берун кашӣ,
Хумс бидҳам мар туро бо дилх(в)ашӣ.
Хумси сад динор бистонӣ ба даст»,
Гуфт ӯ: «Худ ин баҳои даҳ қуч аст.
Гар даре барбаста шуд, даҳ дар гушод,
Гар қуче шуд, Ҳақ иваз уштур бидод».
Чомаҳо барканду андар чоҳ рафт,
Чомаҳоро бурд ҳам он дузд тафт.
Ҳозиме бояд, ки раҳ то деҳ барад,
Ҳазм набвад, тамъи тоун оварад.
ӯ яке дузд аст фитнасирате,
Чун хаёл ӯро ба ҳар дам сурате.
Кас надонад макри ӯ илло Худо,
Дар Худо бигрезу вораҳ з-он дағо.

Мунозираи мурғ бо сайёд дар тараҳҳуб ва дар маънии тараҳҳубӣ, ки Мустафо
алайҳиссалом наҳй кард аз он уммати худро, ки «ло раҳбонийята фи-л-ислом»
Мурғ гуфташ: «Хоча, дар хилват маист,

Дини Аҳмадро тараҳхуб нек нест.
Аз тараҳхуб наҳй кардаст он расул,
Бидъате чун даргирифти? Эй фазул!
Чумла шарт асту ҷамоъат дар намоз,
Амри маъруфу зи мункар эҳтироз.
Ранчи бадхӯён кашидан зери сабр,
Манфиъат додан ба халқон ҳамчу абр.
«Хайру нос ан янфаъа-н-нос», эй падар!
Гарна сангӣ, чӣ ҳарифӣ бо мадар?
Дар миёни уммати марҳум бош,
Суннати Аҳмад маҳил, маҳкум бош».
Гуфт: «Ақли ҳар киро набвад русух,
Пеши оқил ӯ чу санг асту кулӯх.
Чун ҳимор аст он, ки нон-ш умнийят аст,
Сӯхбати ӯ айни рӯҳбонийят аст.
З-он ки ғайри Ҳақ ҳама гардад руфот,
«Кулду отин баъда ҳинин фаҳва от».
Ҳукми ӯ ҳам ҳукми қиблай ӯ бувад,
Мурдааш хон, чунки мурдачӯ бувад.
Ҳар кӣ бо ин қавм бошад, роҳиб аст,
Ки кулӯху санг ӯро соҳиб аст.
Худ кулӯху санг касро раҳ назад,
З-ин кулӯхон сад ҳазор офат расад».
Гуфт мурғаш: «Пас чиҳод он гаҳ бувад,
К-инчунин раҳзан миёни раҳ бувад.
Аз барои ҳифзу ёриву набард,
Бар раҳи ноамн ояд шермард.
Ирқи мардӣ он гаҳе пайдо шавад,
Ки мусофир ҳамраҳи аъдо шавад.
Чун набии сайф будаст он расул,
Уммати ӯ сафдаронанду фухул.
Маслиҳат дар дини мо чангу шукӯх,
Маслиҳат дар дини Исо ғору кӯх».
Гуфт: «Оре гар бувад ёриву зӯр,
То ба қувват барзанад бар шарру шӯр.
Чун набошад қуввате, парҳез бех,
Дар фирори «лоютоқ» осон бичех».

Гуфт: «Сидқи дил бибояд корро
В-арна ёрон кам наёяд ёрро.
Ёр шав, то ёр бинӣ беадад,
З-он ки бе ёрон бимонӣ беадад.
Дев гург асту ту ҳамчун Юсуфӣ,
Домани Яъқуб магзор, эй сафӣ!
Гург ағлаб он гаҳе гиро бувад,
К-аз рама шишак ба худ танҳо равад.
Он ки суннат бо ҷамоъат тарк кард,
Дар чунин масбаъ, на хуни хеш х(в)ард.
Ҳаст суннат раҳ, ҷамоъат чун рафиқ,
Бе раҳу бе ёр, афтӣ дар мазик.
Ҳамраҳе на, к-ӯ бувад хасми хирад,
Фурсате чӯяд, ки ҷомай ту барад.
Меравад бо ту, ки ёбад ақбае,
Ки тавонад кардат он ҷо наҳбае.
Ё бувад уштурдиле, чун дид тарс
Гӯяд аз баҳри рӯчӯъ аз роҳ дарс.
Ёрро тарсон кунад з-уштурдилӣ,
Инчунин ҳамраҳ адӯ дон, на валӣ.
Роҳи ҷонбозисту дар ҳар ғешае
Офате дар дафъи ҳар ҷон шишае.
Роҳи дин з-он рӯ пур аз шӯру шар аст,
Ки на роҳи ҳар муханнасгавҳар аст.
Дар раҳ ин тарс имтиҳонҳои нуфус
Ҳамчу парвезан ба тамйизи субус.
Роҳ чӣ бвад? Пур нишони пойҳо,
Ёр чӣ бвад? Нардбони ройҳо.
Гирам он гургат наёбад з-эхтиёт,
Бе зи ҷамъийят наёбӣ он нишот.
Он ки танҳо дар раҳе ӯ хуш равад,
Бо рафиқон сири ӯ садгӯ шавад.
Бо ғализӣ хар зи ёрон, эй фақир,
Дар нишот ояд, шавад қувватпазир.
Ҳар харе, к-аз корвон танҳо равад,
Бар вай он роҳ аз таъаб садгӯ шавад.
Чанд сиху чанд чӯб афзун хурад,

То ки танҳо он биёбонро бурад.
Мар туро мегӯяд он хар, хуш шунав,
Гар найӣ хар, ҳамчунин танҳо марав.
Он ки танҳо, хуш равад андар расад,
Бо рафиқон бе гумон хуштар равад.
Ҳар набие андар ин роҳи дуруст
Мӯъчиза бинмуду ҳамроҳон бичуст.
Гар набошад ёрии деворҳо,
Кай барояд хонаву анборҳо?
Ҳар яке девор агар бошад ҷудо,
Сақф чун бошад муаллақ дар ҳаво?
Гар набошад ёрии ҳибру қалам,
Кай фитад бар рӯи коғазҳо рақам?
Ин ҳасире, ки касе мегустарад,
Гар напайвандад ба ҳам, бодаш барад.
Ҳақ зи ҳар чинсе чу завҷайн офарид,
Пас натоиҷ шуд зи ҷамъийят падида».
ӯ бигуфту ӯ бигуфт аз эҳтизоз,
Баҳшашон шуд андар ин маънӣ дароз.
Маснавиро чобуку дилхоҳ кун,
Мочароро мӯҷазу кӯтоҳ кун.
Баъд аз он гуфташ, ки гандум они кист?
Гуфт: «Амонат аз ятими бевасист
Моли айтом аст, амонат пеши ман,
З-он ки пиндоранд моро мӯътаман».
Гуфт: «Ман музтарраму маҷрӯҳҳол,
Ҳаст мурдор ин замон бар ман ҳалол.
Ҳин, ба дастурӣ аз ин гандум х(в)арам,
Эй амину порсову мӯҳтарам!»
Гуфт: «Муфтии зарурат ҳам тувӣ,
Бе зарурат гар хурӣ, мучрим шавӣ.
В-ар зарурат ҳаст, ҳам парҳез бех
В-ар хурӣ, боре замони он бидех».
Мурғ бас дар худ фуру рафт он замон,
Тавсанаш сар бистад аз ҷазби инон.
Чун бихӯрд он гандум, андар фах бимонд,
Чанд ӯ «Ёсин»-у «Ал-анъом» хонд.

Баъди дармондан чӣ афсӯсу чӣ оҳ?
Пеш аз он бояст ин дуди сиёҳ.
Он замон, ки ҳирс чунбиду ҳавас,
Он замон мегӯ, ки эй фарёдрас,
К-он замон пеш аз харобий Басра аст,
Бу, ки Басра вораҳад ҳам з-он шикаст.
«Ибкӣ лӣ ё бокий ё сокилӣ!
Қабла ҳадми-л-Басрати ва-л-Мавсили.
Нух алайя қабла мавти в-ағтафир,
Лотанух ли баъда мавти в-астабир.
Ибки ли қабла сабури фи-н-наво,
Баъда тӯфони-н-наво халли-л-буко».
Он замон, ки дев мешуд роҳзан,
Он замон бояст «Ёсин» хондан.
Пеш аз он-к ишкаста гардад корвон,
Он замон чӯбак бизан, эй посбон!

Ҳикояти он посбон, ки хомӯш кард, то дуздон раҳти тоҷирон бурданд ба кулӣ,
баъд аз он ҳайҳою посбонӣ мекард
Посбоне хуфту дузд асбоб бурд,
Рахтҳоро зери ҳар хоке фишурд.
Рӯз шуд, бедор шуд он корвон,
Дид рафта рахту симу уштурон.
Пас бад-ӯ гуфтанд: «Эй Ҳорис, бигӯ,
Ки чӣ шуд ин рахт? В-ин асбоб ку?»
Гуфт: «Дуздон омаданд андар ниқоб,
Рахтҳо бурданд аз пешам шитоб».
Қавм гуфтадаш, ки эй чун талли рег!
Пас чӣ мекардӣ? Кий, эй мурдарег?»
Гуфт: «Ман як кас будам, эшон гурӯҳ,
Бо силоҳу бо шуҷоъат, бо шукӯҳ».
Гуфт: «Агар дар ҷанг кам будат умед,
Наърае зан, к-эй каримон, барҷаҳед».
Гуфт: «Он дам корд бинмуданду теғ,
Ки хамуш в-арна кушемат бедарег.
Он замон аз тарс бастам ман даҳон,
Ин замон ҳайҳою фарёду фиғон».

Он замон баст он дамам, ки дам занам,
Ин замон чандон, ки хоҳӣ ҳай кунам.
Чунки умрат бурд деви фозиҳа,
Бенамак бошад аъзу фотиҳа.
Гарчи бошад бенамак акнун ҳанин,
Ҳаст ғафлат бенамактар з-он, яқин.
Ҳамчунин ҳам бенамак менол низ,
Ки залилонро назар кун, эй азиз!
Қодирӣ бегоҳ бошад, ё багоҳ,
Аз ту чизе фавт кай шуд? Эй Илоҳ!
Шоҳи «ло таъсав ало мофотакум»,
Кай шавад аз қудраташ матлуб гум?

Ҳавола кардани мурғи гирифторе худро дар дом ба феъл ва макру зарқи зоҳид
ва ҷавоби зоҳид мурғро

Гуфт он мурғ: «Ин сазои ӯ бувад,
Ки фусуни зоҳидонро бишнавад».
Гуфт зоҳид: «На, сазои он нашоф,
К-ӯ хӯрад моли ятимон аз газоф».
Баъд аз он навҳагарӣ оғоз кард,
Ки фаху сайёд ларзон шуд зи дард,
К-аз таноқузҳои дил пуштам шикаст,
Бар сарам чоно, биё, мемол даст.
Зери дасти ту сарамро роҳатест,
Дасти ту дар шукрбахшӣ оятест.
Соҷи худ аз сари ман бармадор,
Беқарорам, беқарорам, беқарор.
Хобҳо безор шуд аз чашми ман
Дар ғамат, эй рашки сарву ёсуман!
Гар наям лоиқ, чӣ бошад гар даме
Носазоеро бипурсӣ дар ғаме?
Мар адамро худ чӣ истиҳқоқ буд,
Ки бар ӯ лутфат чунин дарҳо гушуд?
Хоки гаргинро карам осеб кард,
Даҳ гуҳар аз нури ҳис дар ҷеб кард:
Панҷ ҳисси зоҳиру панҷи ниҳон,
Ки башар шуд нутфаи мурда аз он.

Тавба бе тавфиқат, эй нури баланд,
Чист чуз бар риши тавба ришханд?
Сиблатони тавба як-як баркани,
Тавба соясту ту моҳи равшани.
Эй зи ту вайрон дукону манзилам,
Чун нанолам? Чун бияфшорӣ дилам.
Чун гурезам? З-он ки бе ту зинда нест,
Бе худовандит буди банда нест.
Чони ман бистон, туй қонро усул,
З-он ки бе ту гаштаам аз қон малул.
Ошиқам ман бар фани девонагӣ,
Серам аз фарҳангиву фарзонагӣ.
Чун бидаррад шарм, гӯям роз фош,
Чанд аз ин сабру заҳиру иртиғош?
Дар ҳаё пинҳон шудам ҳамчун сичоф,
Ногаҳон бичҳам аз ин зери лиҳоф.
Эй рафиқон, роҳҳоро баст ёр,
Оҳуи лангему ӯ шери шикор.
Чуз ки таслиму ризо ку чорае?
Дар кафи шери наре, хунхорае.
ӯ надорад хобу хур чун офтоб,
Рӯҳҳоро мекунад бе хӯрду хоб.
Ки биё, ман бош, ё ҳамхӯйи ман,
То бибинӣ дар таҷалли рӯйи ман.
В-ар надидӣ, чун чунин шайдо шудӣ?
Хок будӣ, толиби эҳё шудӣ.
Гар зи бе сӯят надодаст ӯ алаф?
Чашми қонат чун бимондаст он тараф?
Гурба бар сӯрох з-он шуд мӯътакиф,
Ки аз он сӯрох шуд ӯ мӯъталиф.
Гурбаи дигар ҳамегардад ба бом,
К-аз шикори мурғ ёбид ӯ таъом.
Он якеро қибла шуд ҷӯлоҳагӣ
В-он яке ҳорис барои қомагӣ.
В-он яке бекору рӯ дар ломакон,
Ки аз он сӯ додияш ту қути қон.
Кор ӯ дорад, ки Ҳақро шуд мурид,

Баҳри кори ӯ зи ҳар коре бурид.
Дигарон чун кӯдакон ин рӯз чанд
То шаби тарҳол бозӣ мекунанд.
Хобноке, к-ӯ зи яқзат мечаҳад,
Дояи васвос ишва-ш медиҳад:
«Рав, бихусб, эй қон, ки нагзорем мо,
Ки касе аз хоб бичҳонад туро».
Ҳам ту худро барканӣ аз беҳи хоб,
Ҳамчу ташна, ки шунуд ӯ бонги об.
«Бонги обам ман ба гӯши ташнагон,
Ҳамчу борон мерасам аз осмон.
Барчаҳ, эй ошиқ, баровар изтироб,
Бонги обу ташнаву он гоҳ хоб?»

Ҳикояти он ошиқ, ки шаб биёмад бар умеди ваъдаи маъшуқ ба он висоқе, ки
ишорат карда буд ва баъзе аз шаб мунтазир монд ва хобаш бирабуд. Маъшуқ
омад баҳри инҷози ваъда, ӯро хуфта ёфт, чайбаш пурчавз кард ва ӯро хуфта
гузошту бозгашт

Ошиқе будаст дар айёми пеш,
Посбони аҳд андар аҳди хеш.
Солҳо дар банди васли моҳи худ,
Шоҳмоту моти шоҳаншоҳи худ.
Оқибат чӯянда ёбанда бувад,
Ки фараҷ аз сабр зоянда бувад.
Гуфт рӯзе ёри ӯ, к-имшаб биё,
Ки бипухтам аз пайи ту лӯбиё.
Дар фалон ҳучра нишин то ними шаб,
То биёям ними шаб ман бе талаб.
Мард қурбон карду нонҳо бахш кард,
Чун падида омад маҳаш аз зери гард.
Шаб дар он ҳучра нишаст он гурмдор
Бар умеди ваъдаи он ёри ғор.
Баъди нисфуллайл омад ёри ӯ,
Содиқулваъдона он дилдори ӯ.
Ошиқи худро фитода, хуфта дид,
Андаке аз остини ӯ дарид.
Гирдаконе чандаш андар чайб кард,

Ки ту тифлї, гир ин, мебоз нард.
Чун сахар аз хоб ошиқ барчаҳид,
Остину гирдаконҳоро бидид.
Гуфт: «Шоҳи мо ҳама сидқу вафост,
Он чї бар мо мерасад, он ҳам зи мост».
Эй дили бехоб, мо з-ин эминем,
Чун ҳарас бар бом чўбак мезанем.
Гирдакони мо дар ин матҳан шикаст,
Ҳар чї гўем аз ғами худ, андак аст.
Озило, чанд ин салои мочаро?
Панд кам деҳ баъд аз ин девонаро.
Ман нахоҳам ишваи ҳичрон шунуд,
Озмудам, чанд хоҳам озмуд?
Ҳар чї ғайри шўришу девонагист,
Андар ин раҳ дуриву бегонагист.
Ҳин, бинех бар поям он занҷирро,
Ки даридам силсилаи тадбирро.
Ғайри он чаъди нигори муқбилам,
Гар дусад занҷир орї, бигсилам.
Ишқу номус, эй бародар, рост нест,
Бар дари номус, эй ошиқ маист.
Вақти он омад, ки ман урён шавам,
Нақш бигзорам, саросар қон шавам.
Эй адувви шарму андеша, биё,
Ки даридам пардаи шарму ҳаё.
Эй бибаста хоби қон аз қодуї,
Сахтдил ёро, ки дар олам туй.
Ҳин, гулўи сабр гиру мефишор,
То хунук гардад дили ишқ, эй савор!
То насўзам, кай хунук гардад дилаш?
Эй дили мо хонадону манзилаш.
Хонаи худро ҳамесўзи, бисўз,
Кист он кас, ки бигўяд: «ло яҷуз?»
Хуш бисўз ин хонаро, эй шери маст,
Хонаи ошиқ чунин авлотар аст.
Баъд аз ин, ин сўзро қибла кунам,
З-он ки шамъам ман, ба сўзиш равшанам.

Хобро бигзор имшаб, эй падар,
Як шабе бар кӯйи беҳобон гузар.
Бингар инҳоро, ки маҷнун гаштаанд,
Ҳамчу парвона ба вуслат куштаанд.
Бингар ин киштии халқон ғарқи ишқ,
Аждаҳое гашт гӯйӣ ҳалқи ишқ.
Аждаҳое нопадиди дилрабо,
Ақли ҳамчун кӯхро ӯ қаҳрабо.
Ақли ҳар аттор, к-огаҳ шуд аз ӯ,
Таблаҳоро рехт андар оби чӯ.
Рав, к-аз ин чӯ барнаёӣ то абад,
«Лам якун ҳаққан лаҳу куфван аҳад».
Эй музаввар, чашм бигшою бибин,
Чанд гӯйӣ менадонам ону ин?
Аз вабои зарқу маҳрумӣ баро,
Дар чаҳони ҳайӣу қайӣумӣ даро.
То «намебинам» «ҳамебинам» шавад
В-он «надонам»-ҳот «медонам» бувад.
Бигзар аз мастиву мастибаш бош,
З-ин талаввун нақд кун дар истивош.
Чанд нозӣ ту бад-ин мастӣ? Бас аст,
Бар сари ҳар кӯй чандон маст ҳаст.
Гар ду олам пур шавад сармасти ёр,
Ҷумла як бошанду он як нест хор.
Ин зи бисёрӣ наёбад хорие,
Хор кӣ бвад? Танпарасте, норие.
Гар чаҳон пур шуд зи нури офтоб,
Кай бувад хор он тафи хушилтиҳоб?
Лек бо ин ҷумла болотар хиром,
Чунки арзуллоҳ восеъ буду ром.
Гарчи ин мастӣ чу бози ашҳаб аст,
Бартар аз вай дар замини қудс ҳаст.
Рав, Сирофиле шав андар имтиёз
Дар дамандай рӯҳу масту мастсоз.
Мастро чун дил мизоҳандеша шуд,
«Ин надонам» в- «он надонам» пеша шуд.
«Ин надонам» в- «он надонам» баҳри чист?

То нагӯйӣ он ки медонем, кист.
Нафӣ баҳри сабт бошад дар сухун,
Нафӣ бигзору зи сабт оғоз кун.
«Нест ину нест он» ҳин, вогузор,
Он ки он ҳаст аст, онро пеш ор.
Нафӣ бигзору ҳамон ҳастӣ параст,
Ин даромӯз, эй падар, з-он турки маст.

Истидъои амири турки махмур мутрибро ба вақти сабӯҳ ва тафсири ин ҳадис,
ки «инна лиллоҳи шаробан аъаддаҳу ли-авлиёиҳи изо шарибу сакиру ва изо
сакиру тобу, ило охири-л-ҳадис»
Май дар хуми асрор бад-он мечӯшад,
То ҳар кӣ муҷаррад аст, аз он менӯшад.
«Қолаллоҳу таъоло: инна-л-аброра яшрабуна»
Ин май, ки ту мехурӣ, ҳаром аст,
Мо май нахурем чуз ҳалоле.
Ҷаҳд кун, то зи нест ҳаст шавӣ
В-аз шароби Худой маст шавӣ.

Аъчамитурке саҳар огоҳ шуд
В-аз хумори хамр мутрибхоҳ шуд.
Мутриби ҷон мӯниси мастон бувад,
Нуқлу қуту қуввати маст он бувад,
Мутриб эшонро суйи мастӣ кашид,
Боз мастӣ аз дами мутриб чашид.
Он шароби Ҳақ бад-он мутриб барад
В-ин шароби тан аз ин мутриб чарад.
Ҳар ду гар як ном дорад дар сухан,
Лек шаттон ин ҳасан то он ҳасан.
Иштибоҳе ҳаст лафзе дар баён,
Лек худ ку осмон то ресмон?
Иштироки лафз доим раҳзан аст,
Иштироки габру мӯъмин дар тан аст.
Ҷисмҳо чун кӯзаҳои бастасар,
То ки дар ҳар кӯза чӣ бвад? Он нигар.
Кӯзаи он тан пур аз оби ҳаёт,

Кӯзаи ин тан пур аз захри мамот.
Гар ба мазруфаш назар дорӣ, шаҳӣ
В-ар ба зарфаш бингарӣ ту, гумрахӣ.
Лафзро монандаи ин ҷисм дон,
Маънияшро дар дарун монанди чон.
Дидаи тан доимо танбин бувад.
Дидаи чон ҷони пурфанбин бувад.
Пас зи нақши лафзҳои маснавӣ
Сурате зол асту ҳодий маънавӣ.
Дар нубӣ фармуд, к-ин Қуръон зи дил,
Ҳодии баъзеву баъзеро музил.
Аллаҳ, Аллаҳ чунки ориф гуфт: «Май
Пеши ориф кай бувад маъдум шай?»
Фаҳми ту чун бодаи шайтон бувад,
Кай туро ваҳми майи раҳмон бувад?
Ин ду анбозанд мутриб бо шароб,
Ин бад-ону он бад-ин орад шитоб.
Пурхуморон аз дами мутриб чаранд,
Мутрибоншон сӯйи майхона баранд.
Он сари майдону ин поёни ўст,
Дил шуда чун гӯй дар чавғони ўст.
Дар сар он ҷӣ ҳаст, гӯш он ҷо равад,
Дар сар ар сафрост, он савдо шавад.
Баъд аз он ин ду ба беҳушӣ раванд,
Волиду мавлуд он ҷо як шаванд.
Чунки карданд оташи шодиву дард,
Мутрибонро турки мо бедор кард.
Мутриб оғозид байте хобнок,
Ки «анилни-л-каъса ё ман ло арок.
Анта вачҳи, ло аҷаб ин ло ароҳ,
Ғояту-л-қурби ҳичобу-л-иштибоҳ.
Анта ақли, ло аҷаб ин лам арак,
Мин вуфури-л-илтибоси-л-муштабак.
Ҷиъта ақраб анта мин ҳабли-л-варид,
Кам ақул: «ё»? «Ё» нидоъун ли-л-баъид?
Бал уғолитҳум аноди фи-л-қифор,
Кай укаттим ман маъи мимман ағор».

Даромадани зарир дар хонаи Мустафо алайҳиссалом ва гуруҳтани Ойиша
разияллоҳу анҳо аз пеши зарир ва гуфтани расул алайҳиссалом, ки чӣ
мегурезӣ? ӯ туро намебинад ва ҷавоб додани Ойиша разияллоҳу анҳо расулро
саллаллоҳу алайҳу ва саллам

Андар омад пеши пайғамбар зарир,

К-эй навобахши танӯри ҳар хамир.

Эй ту мири обу ман мустасқиям,

Мустағос, ал-мустағос, эй соқиям!

Чун даромад он зарир аз дар шитоб,

Ойиша бигрехт баҳри эҳтиҷоб.

З-он ки воқиф буд он хотуни пок

Аз ғаярии расули рашкнок.

Ҳар кӣ зеботар бувад, рашкаш фузун,

З-он ки рашк аз ноз хезад, ё банун!

Гандапирон шӯйро қуммо диҳанд,

Чунки аз зиштиву пирӣ огаҳанд.

Чун ҷамоли аҳмадӣ дар ҳар ду кавн

Кай будаст? Эӣ фарри яздонии авн.

Нозҳои ҳар ду кавн ўро расад,

Ғайрат он хуршеди садтўро расад.

Ки дарафгандам ба кайвон гӯйро,

Даркашед, эӣ ахтарон, ҳай, рӯйро.

Дар шуъбаи беназирам «ло» шавед

В-арна пеши нури ман расво шавед.

Аз карам ман ҳар шабе ғойиб шавам,

Кай равам? Илло намоям, ки равам.

То шумо бе ман шабе хуффошвор

Парзанон парред гирди ин матор.

Ҳамчу товусон паре арза кунед,

Боз масту саркашу мӯъҷиб шавед.

Нангаред он пойи худро зиштсоз,

Ҳамчу чорук, к-ӯ бувад шамъи Аёз.

Рӯ намоям субҳ баҳри гӯшмол,

То нагардед аз манӣ з-аҳли шимол.

Тарки он кун, ки дароз аст он сухун,

Наҳй кардаст аз дарозӣ амри «кун».

Имтиҳон кардани Мустафо алайҳиссалом Ойишаро разияллоҳу анҳо, ки чӣ пинҳон мешавӣ? Пинҳон машав, ки аъмо туро намебинад, то падида ояд, ки Ойиша разияллоҳу анҳо аз замири Мустафо алайҳиссалом воқиф ҳаст ё худ муқаллиди гуфти зоҳир аст?

Гуфт пайғамбар барои имтиҳон:

«ӯ намебинад туро, кам шав ниҳон».

Кард ишорат Ойиша бо дастҳо:

«ӯ намебинад, ман ҳамебинам варо».

Ғайрати ақл аст бар хубии рӯҳ,

Пур зи ташбеҳоту тамсил ин нусӯҳ.

Бо чунин пинҳоние, к-ин рӯҳрост,

Ақл бар вай инчунин рашкин чарост?

Аз кӣ пинҳон мекуни? Эй рашкхӯ!

Он ки пӯшидаст нураш рӯйи ӯ.

Меравад бе рӯйпӯш ин офтоб,

Фарти нури ӯст рӯяшро ниқоб.

Аз кӣ пинҳон мекуни? Эй рақшвар!

К-офтоб аз вай намебинад асар.

Рашк аз он афзунтар аст андар танам,

К-аз худаи хоҳам, ки ҳам пинҳон кунам.

З-оташи рашки гароноҳанг ман,

Бо ду чашму гӯши худ дар ҷанг ман.

Чун чунин рашкестат, эй ҷону дил!

Пас даҳон барбанду гуфтанро биҳил.

Тарсам ар хомуш кунам, он офтоб

Аз сӯйи дигар бидарронад ҳичоб.

Дар ҳамӯшӣ, гуфти мо азҳар шавад,

Ки зи манъ он майл афзунтар шавад.

Гар биғуррад баҳр ғурра-ш каф шавад,

Чӯши «аҳбабту биан уъраф» шавад.

Ҳарф гуфтан бастани он равзан аст,

Айни изҳори сухан пӯшидан аст.

Булбулона наъра зан дар рӯйи гул,

То кунӣ машғулашон аз бӯйи гул.

То ба «кул» машғул гардад гӯшашон,

Сӯйи рӯйи гул напаррад хушашон.

Пеши ин хуршед, к-ӯ бас равшанест,
Дар ҳақиқат ҳар далеле раҳзанест.

Ҳикояти он мутриб, ки дар базми амири турк ин ғазал оғоз кард:
Аз ин ошуфтаи бедил чӣ меҳохӣ, намедонам.
Ва бонг барзадани турк, ки он бигӯ, ки медонӣ ва ҷавоби мутриб амирро

Мутриб оғозид пеши турки маст,
Дар ҳичоби нағма асрори аласт:
«Ман надонам, ки ту моҳӣ ё васан?
Ман надонам, то чӣ меҳохӣ зи ман?
Менадонам, ки чӣ хидмат орамат?
Тан занам ё дар иборат орамат?
Ин аҷаб, ки нестӣ аз ман ҷудо,
Менадонам ман кучоам? Ту кучо?
Менадонам, ки маро чун мекашӣ?
Гоҳ дар бар, гоҳ дар хун мекашӣ».
Ҳамчунин лаб дар «надонам» боз кард,
«Менадонам, менадонам» соз кард.
Чун зи ҳад шуд «менадонам» аз шигифт,
Турки моро з-ин ҳарора дил гирифт.
Барҷаҳид он турку даббусе кашид,
То «алайҳо» бар сари мутриб расид.
Гурзро бигрифт сарҳанге ба даст,
Гуфт: «На, мутрибкӯшӣ ин дам бад аст».
Гуфт: «Ин такрори беҳадду мараш
Кӯфт табъамро, бикӯбам ман сараш.
Қалтабоно, менадонӣ, гуҳ мах(в)ар,
В-ар ҳамедонӣ, бизан, мақсуд бар.
Он бигӯ, эй гич, ки медонияш,
«Менадонам, менадонам» дармакаш.
Ман бипурсам, к-аз кучой, ҳай мурӣ?
Ту бигӯӣ на зи Балху на-з Ҳарӣ.
На зи Бағдоду на Мавсил, на Тароз,
Даркашӣ дар «нею не» роҳи дароз.
Худ бигӯ ман аз кучоам, бозраҳ,

Ҳаст танқеҳи манот ин чо балаҳ,
Ё бипурсидам: «Чӣ хӯрдӣ ношитоб?»
Ту бигӯӣ: «На шаробу на кабоб».
На қадиду на сариду на адас,
Он чӣ хӯрдӣ, он бигӯ танҳову бас.
Ин суханхойӣ дароз аз баҳри чист?
Гуфт мутриб: «З-он ки мақсудам хафист.
Мерамад исбот пеш аз нафӣ ту,
Нафӣ кардам, то барӣ з-исбот бӯ.
Дар наво орам ба нафӣ ин созро,
Чун бимири, марг гӯяд розро».

Тафсиру қавлуҳу алайҳиссалом: «муту қабла ан тамуту»

Бимир, эй дӯст пеш аз марг, агар
Ҷон бәсе кандиву андар пардаӣ,
З-он ки мурдан асл буд, новардаӣ.
То намири, нест ҷон қандан тамом,
Бе камоли нардбон нойӣ ба бом.
Чун зи сад поя ду поя кам бувад,
Бомро кӯшанда номаҳрам бувад.
Чун расан як газ зи сад газ кам бувад,
Об андар далв аз чаҳ кай равад?
Ғарқи ин кишти наёбӣ, эй амир!
То бинанҳӣ андар ӯ «манна-л-ахир».
«Манни» охир асл дон, к-ӯ торик аст,
Киштии васвосу ғайро ғорик аст.
Офтоби гунбади арзақ шавад
Киштии хуш, чунки мустағрақ шавад.
Чун намурдӣ, гашт ҷон қандан дароз,
Мот шав дар субҳ, эй шамъи Тароз!
То нағаштаңд ахтарони «мо» ниҳон,
Дон, ки пинҳон аст хуршеди чаҳон.
Гурз бар «худ» зан, мани дарҳам шикан,
З-он ки пунбай гӯш омад чашми тан.
Гурз бар худ мезанӣ худ, эй данӣ!
Акси туст андар фиёлам ин мани.
Акси худ дар сурати ман дидаӣ,

Дар қитоли хеш барчӯшидаї.
Ҳамчу он шере, ки дар чаҳ шуд фурӯ,
Акси худро хасми худ пиндошт ӯ.
Нафӣ зидди ҳаст бошад бе шаке,
То зи зид, зидро бидонӣ андаке.
Ин замон ҷуз нафӣи зидд эълон нест,
Андар ин нашъат даме бедом нест.
Бе ҳичобат бояд он, эй зулубоб!
Маргро бигзину бардаррон ҳичоб.
На чунон марге, ки дар гӯре равӣ,
Марги табдилӣ, ки дар нуре равӣ.
Мард болиғ гашт, он бачгӣ бимурд,
Румие шуд, сибғати зангӣ ситурд.
Хок зар шуд, ҳайати хокӣ намонд,
Ғам фараҷ шуд, хори ғамнокӣ намонд.
Мустафо з-ин гуфт, к-эй асрорчӯ!
Мурдаро хоҳӣ, ки бинӣ зиңда ту?
Меравад чун зиңдагон бар хокдон,
Мурдаву чонош шуда бар осмон.
Ҷон-шро ин дам ба боло масканест,
Гар бимирад, рӯхи ӯро нақл нест.
З-он ки пеш аз марг ӯ кардаст нақл,
Ин ба мурдан фаҳм ояд, на ба ақл.
Нақл бошад, на чу нақли ҷони ом,
Ҳамчу нақле аз мақоме то мақом.
Ҳар кӣ хоҳад, ки бибинад бар замин
Мурдаеро, меравад зоҳир чунин.
Мар Абӯбакри тақиро гӯ, бибин,
Шуд зи сиддиқӣ амирулмӯҳшарин.
Андар ин нашъат нигар Сиддиқро,
То ба ҳашр афзун кунӣ тасдиқро.
Пас Муҳаммад сад қиёмат буд нақд,
З-он ки ҳал шуд дар фанои ҳаллу ақд.
Зодаи сонист Аҳмад дар ҷаҳон,
Сад қиёмат буд ӯ андар аён.
З-ӯ қиёматро ҳамепурсидаанд:
Эй қиёмат, то қиёмат роҳ чанд?

Бо забони ҳол мегуфтӣ бәсе,
Ки зи маҳшар ҳашрро пурсад касе?
Баҳри ин гуфт он расули хушпаём,
Рамзи «муту қабла мавтин ё киром!»
Ҳамчунон ки мурдаам ман қабли мавт,
З-он тараф овардаам ин сити савт.
Пас, қиёмат шав, қиёматро бибин,
Дидани ҳар чизро шарт аст ин.
То нагардӣ ӯ, надонияш тамом,
Хоҳ он анвор бошад ё залом.
Ақл гардӣ, ақдро донӣ камол,
Ишқ гардӣ, ишқро донӣ зубол.
Гуфтаме бурҳони ин даъво мубин,
Гар будӣ идрок андархурди ин.
Ҳаст анҷир ин тараф бисёру хор,
Гар расад мурғе қунуқ анҷирхор.
Дар ҳама олам агар марду зананд,
Дам ба дам дар назъу андар мурдананд.
Он суханшонро васийятҳо шумар,
Ки падар гӯяд дар он дам бо писар.
То бирӯяд ибрату раҳмат бад-ин,
То бибуррад беҳи буғзу рашку кин.
Ту бад-он нийят нигар дар ақрабо,
То зи назъи ӯ бисӯзад дил туро.
«Куллу отин от» онро нақд дон,
Дӯстро дар назъу андар фақд дон.
В-ар ғаразҳо з-ин назар гардад ҳичеб,
Ин ғаразхоро бурун афган зи чеб.
В-ар наёрӣ хушк, бар аҷзе маист,
Дон, ки бо очиз гузида мӯъҷизест.
Аҷз занҷир аст, занҷират ниҳод,
Чашм дар занҷир нех, бояд гушод.
Пас тазаррӯъ кун, ки эй ҳодии зист!
Боз будам, баста гаштам, ин зи чист?
Сахтгар афшурдаам дар шар қадам?
Ки «лафӣ хусарам» зи қаҳрат дам ба дам?
Аз насихатҳои ту кар будаам?

Бутшикан даъвиву бутгар будаам?
Ёди сунъат фарзтар ё ёди марг?
Марг монанди хазон, ту асли барг.
Солҳо ин марг таблак мезанад,
Гӯши ту бегоҳ чунбиш мекунад.
Гӯяд андар назъ аз чон оҳ, марг!
Ин замон кардат зи худ огоҳ марг?
Ин гулӯи марг аз наъра гирифт,
Табли ӯ бишкофт аз зарби шигифт.
Дар дақоик хешро дарбофтӣ,
Рамзи мурдан ин замон дарёфтӣ?

Ташбеҳи муғаффиле, ки умр зоеъ кунад ва вақти марг дар он танготанг тавба ва истиғфор кардан гирад, ба таъзият доштани шиъаи аҳли Ҳалаб ҳар соле дар айёми Ошуро ба дарвозаи Антокия ва расидани ғариб шоир аз сафар ва пурсидан, ки ин ғирев чӣ таъзия аст?

Рӯзи Ошуро ҳама аҳли Ҳалаб
Боби Антокия-андар то ба шаб,
Гирд ояд марду зан чамъе азим,
Мотами он хонадон дорад муқим.
Нолаву навҳа кунанд андар буко,
Шиъа, Ошуро барои Карбало.
Бишмуранд он зулмҳову имтиҳон,
К-аз Язиду Шимр дид он хонадон.
Наъраҳашон меравад дар вайлу вашт,
Пур ҳамегардад ҳама саҳрову дашт.
Як ғарибе шоире аз раҳ расид
Рӯзи Ошурову он афғон шунид.
Шаҳрро бигзошт в-он сӯ рой кард,
Қасди чустучӯйи он ҳайҳой кард.
Пурс-пурсон мешуд андар ифтиқод:
«Чист ин ғам? Бар кӣ ин мотам фитод?
Ин райиси зафт бошад, ки бимурд?
Инчунин маҷмаъ набошад кори хурд.
Номи ӯ в-алқоби ӯ шарҳам диҳед,
Ки ғарибам ман, шумо аҳли деҳед.
Чист ному пешаву авсофи ӯ?

То бигӯям марсия з-алтофи ӯ.
Марсия созам, ки марди шоирам,
То аз ин ҷо баргу лоланге барам».
Он яке гуфташ, ки ҳай, девонай,
Ту найи шиъа, адувви хонай.
Рӯзи Ошуро намедонӣ, ки ҳаст
Мотами ҷоне, ки аз қарне беҳ аст?
Пеши мӯъмин кай бувад ин ғусса хор?
Қадри ишқи гӯш ишқи гӯшвор?
Пеши мӯъмин мотами он покрӯҳ
Шӯхратар бошад зи сад тӯфони Нӯҳ.

Нукта гуфтани шоир чиҳати таъни шиъаи Ҳалаб
Гуфт: «Оре, лек ку даври Язид?
Кай будаст ин ғам? Чӣ дер ин ҷо расид?
Чашми кӯрон он хисоратро бидид,
Гӯши каррон он ҳикоятро шунид.
Хуфта будастед то акнун шумо
Ки кунун ҷома даридет аз азо?
Пас азо бар худ кунед, эй хуфтагон?
З-он ки бад маргест ин хоби гарон».
Рӯҳи султони зи зиндоне бичаст,
Ҷома чӣ дронему чун хоем даст?
Чунки эшон хусрави дин будаанд,
Вақти шодӣ шуд чу бишкостанд банд.
Сӯйи шодурвони давлат тохтанд,
Кундаву занҷирро андохтанд.
Рӯзи мулк асту гашу шоҳаншаҳӣ,
Гар ту як зарра аз эшон оғаҳӣ.
В-ар найи огах, бирав бар худ гирӣ,
З-он ки дар инкори нақлу маҳшарӣ.
Бар дилу дини харобат навҳа кун,
Ки намебинад ҷуз ин хоки кухун.
В-ар ҳамебинад, чаро набвад далер,
Пуштдору ҷонсипору чашмсер?
Дар рухат ку аз майи дин фарруҳӣ?
Гар бидидӣ баҳр, ку каффи сахӣ?

Он ки чӯ дид, обро накнад дарег,
Хоса он, к-ӯ дид он дарёву меғ.

Тамсили марди ҳариси нобинанда раззоқии Ҳақро ва ҳазоину раҳмати ӯро ба
мӯре, ки дар хирмангоҳи бузург бо донаи гандум меқӯшад ва мечӯшад ва
меларзад ва ба таъҷил мекашад вусъати он хирманро намебинад

Мӯр бар дона бад-он ларзон шавад,
Ки зи хирманҳои хуш аъмо бувад.
Мекашад он доноро бо ҳирсу бим,
Ки намебинад чунон чоши карим.
Соҳиби хирман ҳамегӯяд, ки ҳай!
Эй зи кӯрӣ пеши ту маъдум шай.
Ту зи хирманҳои мо он дидаӣ,
Ки дар он дона ба чон печидаӣ.
Эй ба сурат зарра, кайвонро бибин,
Мӯри лангӣ, рав Сулаймонро бибин.
Ту найӣ ин ҷисм, ту он дидаӣ,
Вораҳӣ аз ҷисм, гар чон дидаӣ.
Одамӣ дида-ст, боқӣ гӯшту пӯст,
Ҳар чӣ чашмаш дидааст, он чиз ӯст.
Кӯхро ғарқа кунад як хум зи нам,
Манфазаш гар боз бошад сӯйи ям.
Чун ба дарё роҳ шуд аз чони хум,
Хумм бо Чайхун барорад уштулум.
З-он сабаб «қул» гуфтаи дарё бувад,
Ҳар чӣ нутқи аҳмадӣ, гӯё бувад.
Гуфтаи ӯ чумла дурри баҳр буз,
Ки дилашро буд дар дарё нуфуз.
Доди дарё чун зи хумми мо бувад,
Чӣ аҷаб? Дар моҳие дарё бувад.
Чашми ҳис афсурд бар нақши мумар,
Ту-ш мумар мебиниву ӯ мустақар.
Ин дуӣ авсофи диди аҳвал аст
В-арна аввал охир, охир аввал аст.
Ҳай, зи чӣ маълум гардад ин? Зи баъс,
Баъсро чӯ, кам кун андар баъс баҳс.
Шарти рӯзи баъс аввал мурдан аст,

З-он ки баъс аз мурда зинда кардан аст.
Чумла олам, з-ин ғалат гарданд роҳ,
К-аз адам тарсанду он омад паноҳ.
Аз кучо чӯем илм? Аз тарки илм,
Аз кучо чӯем силм? Аз тарки силм.
Аз кучо чӯем ҳаст? Аз тарки ҳаст,
Аз кучо чӯем себ? Аз тарки даст.
Ҳам ту тонӣ кард ё ниъмалмуъин!
Дидаи маъдумбинро ҳаст бин.
Дидае, к-ӯ аз адам омад падида,
Зоти ҳастиро ҳама маъдум дид.
Ин ҷаҳони мунтазам маҳшар шавад,
Гар ду дида мубдалу анвар шавад.
З-он намояд ин ҳақоик нотамом,
Ки бар ин хомон бувад фаҳмаш ҳаром.
Неъматӣ ҷаннотӣ хуш бар дӯзахӣ
Шуд муҳаррам, гарчи Ҳаққ омад саҳӣ.
Дар даҳонаш талх ояд шаҳди хулд,
Чун набуд аз вофиён дар аҳди хулд.
Мар шуморо низ дар савдогарӣ
Даст кай чунбад, чу набвад муштарӣ?
Кай назора аҳди бихридан бувад?
Он назора гӯли гардидан бувад.
Пурс-пурсон, к-ин ба чанду он ба чанд?
Аз пайи таъбири вақту ришханд.
Аз малуӣ кола мехоҳад зи ту,
Нест он кас муштариву колачӯ.
Коларо сад бор диду боз дод,
Чома кай паймуд? ӯ паймуд бод.
Ку қудуму карру фарри муштарӣ?
Ку мизоҳи кангалии сарсарӣ?
Чунки дар милкаш набошад ҳаббае,
Чуз пайи кангал чӣ чӯяд чуббае?
Дар тичорат несташ сармояе,
Пас чӣ шахси зишти ӯ, чӣ сояе.
Моя дар бозори ин дунё зар аст,
Моя он чо ишқу ду чашми тар аст.

Ҳар кӣ ӯ бемояи бозор рафт,
Умр рафту бозгашт ӯ хомтафт.
«Ҳай, кучо будӣ бародар?» «Ҳеч чо!»
«Ҳай, чӣ пухтӣ баҳри хӯрдан?» «Ҳечбо!»
Муштарӣ шав, то бичунбад дасти ман,
Лаъл зояд маъдани обастии ман.
Муштарӣ гарчӣ, ки сусту борид аст,
Даъвати дин кун, ки даъват ворид аст.
Боз паррон кун, ҳимомии рӯҳ гир,
Дар раҳи даъват тариқи Нӯҳ гир!
Хидмате мекуни барои кирдгор,
Бо қабулу радди халқонат чӣ кор?

Достони он шахс, ки бар дари сарое нимшаб саҳурӣ мезад, ҳамсоя ӯро гуфт, ки охир нимшаб аст, саҳар нест ва дигар он ки дар ин сарой касе нест, баҳри кӣ мезанӣ? Ва ҷавоб гуфтани мутриб ӯро
Он яке мезад саҳурӣ бар даре,
Даргаҳе буду равоқи меҳтаре.
Нимшаб мезад саҳуриро ба ҷидд,
Гуфт ӯро қоиле, к-эй мустамидд!
Аввало вақти саҳар зан ин саҳур,
Нимшаб набвад гаҳи ин шарру шӯр.
Дигар он ки фаҳм кун, эй булҳавас!
Ки дар ин хона дарун, худ ҳаст кас?
Кас дар ин чо нест ҷуз деуи парӣ,
Рӯзгори худ чӣ ёва мебарӣ?
Баҳри гӯше мезанӣ даф? Гӯш ку?
Ҳуш бояд, то бидонад, ҳуш ку?»
Гуфт: «Гуфти? Бишнава аз чокар ҷавоб,
То намонӣ дар таҳайюр в-изтироб:
Гарчи ҳаст ин дам бари ту нимшаб,
Назди ман наздик шуд субҳи тараб.
Ҳар шикасте пеши ман пирӯз шуд,
Ҷумла шабҳо пеши чашмам рӯз шуд.
Пеши ту хун аст оби рӯди Нил,
Назди ман хун нест, об аст, эй набил!
Дар ҳақи ту оҳан аст ону рухом,

Пеши Довуди набӣ мум асту ром.
Пеши ту кӯҳ бас гарон асту чамод,
Мутриб аст ӯ пеши Довуд, устод!
Пеши ту он сангреса сокит аст,
Пеши Аҳмад ӯ фасеҳу қонит аст.
Пеши ту устуни масҷид мурдаест,
Пеши Аҳмад ошиқи дилбурдаест.
Ҷумла аҷзои ҷаҳон пеши авом
Мурдаву пеши Худо донову ром.
Он чӣ гуфти, к-андар ин хона- всаро
Нест кас, чун мезанӣ ин табдро?
Баҳри Ҳақ ин халқ зарҳо медиҳанд,
Сад асоси хайру масҷид мениҳанд.
Молу тан дар роҳи ҳаҷчи дурдаст,
Хуш ҳамебозанд чун ушшоқи маст.
Ҳеч мегӯянд, к-он хона тижист?
Балки соҳибхона ҷони мухтабист.
Пур ҳамебинад сарои дӯстро,
Он ки аз нури Илоҳ асташ зиё.
Пас, сарои пур зи ҷамъу анбӯҳе,
Пеши чашми оқибатбинон тухӣ.
Ҳар киро хоҳӣ, ту дар Каъба бичӯ,
То бирӯяд дарзамон ӯ пеши рӯ.
Сурате, к-ӯ фохиру олий бувад,
ӯ зи байтуллоҳ кай холий бувад?
ӯ бувад ҳозир, муназзаҳ аз риточ,
Боқии мардум барои эҳтиёҷ.
Ҳеч мегӯянд, к-ин лаббайкҳо
Бе нидое мекунем охир чаро?
Балки тавфиқе, ки лаббайк оварад,
Ҳаст ҳар лаҳза нидое аз аҳад.
Ман ба бӯ донам, ки ин қасру саро
Базми ҷон афтоду хокаш кимиё.
Мисси худро бар тариқи зеру бам
То абад бар кимиёяш мезанам.
То бичӯшад з-инчунин зарби сахур,
Дар дурафшониву бахшоиш бухур.

Халқ дар саффи қитолу корзор
Чон ҳамебозанд баҳри кирдгор.
Он яке андар бало айюбвор
В-он дигар дар собирӣ яъқубвор.
Садҳазорон халқ ташна-в мустаманд
Баҳри Ҳақ аз тамъ чаҳде мекунамд.
Ман ҳам аз баҳри Худованди ғафур
Мезанам бар дар ба уммедаш сахур.
Муштарӣ хоҳӣ, ки аз вай зар барӣ,
Беҳ зи Ҳақ кӣ бошад, эй дил, муштарӣ?
Меҳарад аз молат анбоне наҷис,
Медихад нури замире муқтабис.
Меситонад ин яхи ҷисми фано,
Медихад мулке бурун аз ваҳми мо.
Меситонад қатраи чанде зи ашк,
Медихад Кавсар, ки орад қанд рашк.
Меситонад оҳи пурсавдову дуд,
Медихад ҳар охро сад чоҳ суд.
Боди оҳе, к-абри ашки чашм ронд,
Мар Халилери бад-он аввоҳ хонд.
Ҳин, дар ин бозори гарми беназир
Кӯҳнаҳо бифрӯшу мулки нақд гир.
В-ар туро шаккеву райбе раҳ занад,
Тоҷирони анбиёро кун санад.
Баски афзуд он шаҳаншаҳ бахташон,
Менатонад кӯҳ кашидан рахташон.

Қиссаи «Аҳад-аҳад» гуфтани Билол дар ҳарри Ҳиҷоз аз муҳаббати Мустафо алайҳиссалом, дар он чоштгоҳҳо, ки хоҷааш аз таассуби ҷухудӣ ба шоҳи хораш мезад пеши офтоби Ҳиҷоз ва аз захм хун аз тани Билол бармеҷӯшид, аз ӯ «Аҳад-аҳад» меҷаст бе қасди ӯ, чунонки аз дардмандони дигар нола чаҳад бе қасд, зеро аз дарди ишқ мумтало буд, эҳтимоми дафъи дарди хорро мадҳал набуд, ҳамчун саҳараи Фиръавн ва Ҷирҷис ва «ғайруҳум ло юъид ва ло юҳсо» Тан фидои хор мекард он Билол,
Хоҷааш мезад барои гӯшмол.
Ки чаро ту ёди Аҳмад мекунӣ?
Бандаи бад, мункири дини манӣ?

Мезад андар офтобаш ū ба хор,
ŷ «аҳад» меғуфт баҳри ифтихор.
То ки Сиддиқ он тараф бармеғузашт,
Он «аҳад» гуфтан ба гӯши ŷ бирафт.
Чашми ŷ пуроб шуд, дил пуръано,
З-он аҳад меёфт бӯйи ошно.
Баъд аз он хилват бидидаш, панд дод,
К-аз ҷухудон хуфя медор эътиқод.
Оламу-с-сирр аст, пинҳон дор ком
Гуфт: «Кардам тавба пешат, эй ҳумом!»
Рӯзи дигар аз пагаҳ Сиддиқ тафт
Он тараф аз баҳри коре мебирафт.
Боз «аҳад» бишниду зарби захми хор,
Барфурӯзид аз дилаш сӯзу шарор.
Боз пандаш дод, боз ŷ тавба кард,
Ишқ омад, тавбаи ŷро бих(в)ард.
Тавба кардан з-ин наमत бисёр шуд,
Оқибат аз тавба ŷ безор шуд.
Фош кард, испурд танро дар бало,
К-эй Муҳаммад, эй адуви тавбаҳо!
Эй тани ман в-эй раги ман пур зи ту,
Тавбаро гунҷо кучо бошад дар ŷ?
Тавбаро з-ин пас зи дил берун қунам,
Аз ҳаёти худ тавба чун қунам?
Ишқ қаҳҳор асту ман мақхури ишқ,
Чун шакар ширин шудам аз шӯри ишқ.
Барги қоҳам пеши ту, эй тундбод!
Ман чӣ донам, ки кучо хоҳам фитод?
Гар Ҳилодам, гар Билодам, медавам,
Муқтадии офтобат мешавам.
Моҳро бо зафтиву зорӣ чӣ кор?
Дар пайи хуршед пӯяд соявор.
Бо қазо ҳар, к-ŷ қароре медиҳад,
Ришҳанди сиблати худ мекунад.
Қоҳбарге пеши бод он гаҳ қарор?
Растахезе в-онгаҳоне азми кор?
Гурба дар анбонам андар дасти ишқ

Як даме болову як дам пасти ишқ.
ӯ ҳамегардонадам бар гирди сар,
На ба зер ором дорам, на забар.
Ошиқон дар сели тунд афтодаанд,
Бар қазои ишқ дил бинҳодаанд.
Ҳамчу санги осие андар мадор,
Рӯзу шаб гардону нолон беқарор.
Гардишаш бар ҷӯи ҷӯён шоҳид аст,
То нагӯяд кас, ки он ҷӯ рокид аст.
Гар намебинӣ ту ҷӯро дар камин,
Гардиши дӯлоби гардуне бибин.
Чун қароре нест гардунро аз ӯ,
Эй дил, ахтарвор оромӣ маҷӯ.
Гар занӣ дар шох дасте, кай ҳилад?
Ҳар кучо пайванд сози бискулад.
Гар намебинӣ ту тадбири қадар,
Дар аносир ҷӯшишу гардиш нигар.
З-он ки гардишҳои он хошоку каф
Бошад аз ғалёни баҳри бошараф.
Боди саргардон бибин андар хурӯш,
Пеши амраш мавҷи дарё бин ба ҷӯш.
Офтобу моҳ ду гови харос
Гирд мегарданду медоранд пос.
Ахтарон ҳам хона-хона медаванд,
Маркаби ҳар саъду наҳсе мешаванд.
Ахтарони чарх гар дуранд, ҳай
В-ин ҳавосат коҳиланду сустпай.
Ахтарони чашму гӯшу хуши мо,
Шаб кучоанду ба бедорӣ кучо?
Гоҳ дар саъду висолу дилхушӣ,
Гоҳ дар наҳси фироқу беҳушӣ.
Моҳи гардун чун дар ин гардидан аст,
Гоҳ торику замоне равшан аст.
Гаҳ баҳору сайфи ҳамчун шаҳду шир,
Гаҳ сиёсат гоҳи барфу замҳарир.
Чунки куллиёт пеши ӯ чу гӯст
Сухраву сачдакуни чавғони ӯст.

Ту ки як чузвӣ, дило, 3-ин сад ҳазор,
Чун набошӣ пеши ҳукмаш беқарор?
Чун сутуре бош дар ҳукми амир,
Гаҳ дар охур ҳабс, гоҳе дар масир.
Чунки бар мехат бибандад, баста бош,
Чунки бигшоёд, бирав, барҷаста бош.
Офтоб андар фалак каж меҷаҳад,
Дар сияҳрӯйӣ кусуфаш медиҳад.
К-аз занаб парҳез кун, ҳин, хуш дор,
То нагардӣ ту сияҳрӯ дегвор.
Абрро ҳам тозиёнай оташин
Мезанандаш, к-ончунон рав, на чунин.
Бар фалон водӣ бибор, ин сӯ мабор,
Гӯшмолаш медиҳад, ки гӯш дор.
Ақли ту аз офтобе беш нест,
Андар он фикре, ки наҳй омад, маист.
Каж манех, эй ақд, ту ҳам гоми хеш,
То наёяд он кусуфи рӯ ба пеш.
Чун гунаҳ камтар бувад, ним офтоб,
Мункасиф биниву ниме нуртоб.
Ки ба қадри чурм мегирам туро,
Ин бувад тақрир дар доду чазо.
Хоҳ неку хоҳ бад, фошу сатир,
Бар ҳама ашё самёему басир.
3-ин гузар кун, эй падар, Наврӯз шуд,
Халқ аз халлоқ хуш падфуз шуд.
Боз омад оби чон дар чӯйи мо,
Боз омад шоҳи мо дар кӯйи мо.
Мехиромад бахту доман мекашад,
Набвати тавба шикастан мезанад.
Тавбаро бори дигар селоб бурд,
Фурсат омад, посбонро хоб бурд.
Ҳар хуморӣ маст гашту бода х(в)ард,
Рахтро имшаб гарав хоҳем кард.
3-он шароби лаъли ҷони ҷонфизо
Лаъл андар лаъл андар лаъл мо.
Боз хуррам гашт маҷлис, дилфурӯз,

Хез, дафъи чашми бад испанд сӯз.
Наъраи мастони хуш меоядам,
То абад, чоно, чунин мебоядам.
Нак Ҳилоле ё Билоле ёр шуд,
Захми хор ӯро гулу гулзор шуд.
Гар зи захми хор тан ғирбол шуд,
Чону чисмам гулшани иқбол шуд.
Тан ба пеши захми хори он чухуд,
Чони ман масти хароби он вадуд.
Бӯйи қоне суйи қонам мерасад,
Бӯйи ёри меҳрубонам мерасад.
Аз сӯйи меъроҷ омад Мустафо,
Бар Билолаш: «ҳаббазо лӣ ҳаббазо».
Чунки Сиддиқ аз Билоли дамдуруст
Ин шунид, аз тавбаи ӯ даст шуст.

Боз гардонидани Сиддиқ разияллоху анху воқеъаи Билолро разияллоху анху ва
зулми чухудонро бар вай ва «Аҳад-аҳад» гуфтани ӯ ва афзун шудани кинаи
чухудон ва қисса кардани он қазия пеши Мустафо алайҳиссалом ва машварат
дар харидани ӯ
Баъд аз он Сиддиқ пеши Мустафо
Гуфт ҳоли он Билоли бовафо,
К-он фалакпаймои маймунболи чуст
Ин замон дар ишқу андар доми туст.
Бози султон аст з-он чуғдон ба ранҷ,
Дар ҳадас мадфун шудааст он зафт ганҷ.
Чуғдҳо бар боз истам мекунанд,
Парру болаш бе гуноҳе мекананд.
Чурми ӯ ин аст, к-ӯ боз асту бас,
Ғайри хубӣ чурми Юсуф чист пас?
Чуғдро вайрона бошад зоду буд,
Ҳасташон бар боз, з-он хашми чухуд.
Ки чаро меояд оре з-он диёр,
Ё зи қасру соиди он шаҳрёр?
Дар деҳи чуғдон фузулӣ мекунӣ?
Фитнаву ташвиш дармеафганӣ?
Маскани моро, ки шуд рашки асир,

Ту хароба хониву номи ҳақир?
Шед овардӣ, ки то ҷуғдони мо
Мар туро созанд шоҳу пешво?
Ваҳму савдое дар эшон метанӣ,
Номи ин фирдавс вайрон мекунӣ?
Бар сарат чандон занем, эй бадсифот,
Ки бигӯйӣ тарки шеду туррахот.
Пеши Машриқ чормехаш мекунанд,
Тан бараҳна шоҳи хораш мезананд.
Аз танаш сад ҷой хун бармечаҳад,
ӯ «аҳад» мегӯяду сар мениҳад.
Пандҳо додам, ки пинҳон дор дин,
Сир бипӯшон аз ҷухудони лаъин.
Ошиқ аст, ӯро қиёмат омадаст,
То дари тавба бар ӯ баста шудааст.
Ошиқиву тавба ё имкони сабр,
Ин муҳоле бошад, эй ҷон, бас ситабр.
Тавба кирму ишқ ҳамчун аждаҳо,
Тавба васфи халқу он васфи Худо.
Ишқ з-авсофи Худои бениёз,
Ошиқӣ бар ғайри ӯ бошад маҷоз.
З-он ки он ҳусни зарандуд омадаст,
Зоҳираш нур, андарун дуд омадаст.
Чун равад нуру шавад пайдо духон,
Бифсурад ишқи маҷозӣ он замон.
Воравад он ҳусн сӯйи асли х(в)ад,
Ҷисм монад гандаву расвову бад.
Нури маҳ рочеш шавад ҳам сӯйи моҳ,
Воравад аксаш зи девори сиёҳ.
Пас бимонад обу гил бе он нигор,
Гардад он девори бемаҳ деввор.
Қалбро, ки зар зи рӯйи ӯ бичаст,
Бозгашт он зар, ба кони худ нишаст.
Пас миси расво бимонад дудваш,
З-ӯ сияҳрӯтар бимонад ошиқаш.
Ишқи биноён бувад бар кони зар,
Лочарам ҳар рӯз бошад бештар.

З-он ки конро дар заре набвад шарик,
Мархабо, эй кони зар! «Ло шакка фик».
Ҳар кӣ қалберо қунад анбози кон,
Воравад зар то ба кони ломакон.
Ошиқу маъшуқ мурда з-изтироб,
Моңда моҳӣ, рафта з-он гирдоб об.
Ишқи раббонист хуршеди камол,
Амр нури ўст, халқон чун зилол.
Мустафо з-ин қисса чун хуш баршукуфт,
Рағбат афзун гашт ўро ҳам ба гуфт.
Мустамеъ чун ёфт ҳамчун Мустафо,
Ҳар сари мўяш забоне шуд чудо.
Мустафо гуфташ, ки акнун чора чист?
Гуфт: «Ин банда мар ўро муштарист.
Ҳар баҳо, ки гўяд, ўро мехарам,
Дар зиёну ҳайфи зоҳир нангарам.
К-ў «асируллоҳи фи-л-арз» омадаст,
Сухраи хашми адувиллаҳ шудааст».

Васийят кардани Мустафо алайҳиссалом Сиддиқро разияллоху анҳу, ки чун
Билодро муштарӣ мешавӣ, ҳаройина эшон аз ситез бархоҳанд дар баҳо фузуд,
маро дар ин фазилат шарики худ кун, вакили ман бошу нимбаҳо аз ман
биситон

Мустафо гуфташ, ки эй иқболчӯ!
Андар ин ман мешавам анбози ту.
Ту вакилам бош, нима баҳри ман,
Муштарӣ шав, қабз кун аз ман саман».
Гуфт: «Сад хидмат кунам», рафт он замон
Сўйи хонай он чухуди беамон.
Гуфт бо худ, к-аз кафи тифлон гуҳар
Бас тавон осон харидан, эй падар!
Ақду имонро аз ин тифлони гул,
Мехарад бо мулки дунё деви ғул.
Ончунон зинат диҳад мурдорро,
Ки харад з-эшон дусад гулзорро.
Ончунон маҳтоб паймомяд ба сеҳр,
К-аз хасон сад киса бирбояд ба сеҳр.

Анбиёшон тоҷирӣ омӯхтанд,
Пеши эшон шамъи дин афрӯхтанд.
Деву ғули соҳир аз сеҳру набард
Анбиёро дар назаршон зишт кард.
Зишт гардонад ба ҷодуӣ адӯ,
То талоқ афтад миёни ҷуфту шӯ.
Дидаҳошонро ба сеҳре дӯхтанд,
То чунин ҷавҳар ба хас бифрӯхтанд.
Ин гуҳар аз ҳар ду олам бартар аст,
Ҳин, бихар 3-ин тифли ҷоҳил, к-ӯ хар аст.
Пеши хар хармӯхраву гавҳар якест,
Он ишакро дар дуру дарё шакест.
Мункири баҳр асту гавҳарҳои ӯ,
Кай бувад ҳайвон дуру перояҷӯ?
Дар сари ҳайвон Худо нанҳодааст,
К-ӯ бувад дар банди лаълу дурпараст.
Мар харонро ҳеч дидӣ гӯшвор?
Гӯшу хуши хар бувад дар сабзазор.
«Аҳсану-т-тақвим» дар «ва-т-тин» бихон,
Ки гиромӣ гавҳар аст, эй дӯст, ҷон.
«Аҳсану-т-тақвим» аз арш ӯ фузун,
«Аҳсану-т-тақвим» аз фикрат бурун.
Гар бигӯям қимати ин мумтанеъ
Ман бисӯзам, ҳам бисӯзад мустамеъ,
Лаб бибанд ин ҷову хар ин сӯ марон,
Рафт ин Сиддиқ сӯйи он харон.
Ҳалқаи дар зад, чун дарро баргушуд,
Рафт беҳуд дар сарои он ҷухуд.
Беҳуду сармасту пуроташ нишаст,
Аз даҳонаш бас каломи талх ҷаст.
К-ин валиюллохро чун мезанӣ?
Ин чӣ ҳиқд аст? Эй адувви равшани!
Гар туро сидқест андар дини х(в)ад,
Зулм бар содиқ дилат чун медиҳад?
Эй ту дар дини ҷухудӣ модае,
К-ин гумон дорӣ ту бар шаҳзодае.
Дар ҳама 3-ойинаи кажсози х(в)ад,

Мангар, эй мардуди нафрини абад!
Он чӣ он дам аз лаби Сиддиқ част,
Гар бигӯям, гум кунӣ ту пою даст.
Он «янобеъу-л-ҳикам» ҳамчун Фурот,
Аз даҳони ӯ давон аз бечихот.
Ҳамчу аз санге, ки обе шуд равон,
На зи паҳлӯ моя дорад, на-з миён.
Испари худ карда Ҳаққ он сангро,
Баргушода оби минорангро.
Ҳамчунон, к-аз чашмаи чашми ту нур,
ӯ равон кардаст бе бухлу футур.
На зи пиҳ он моя дорад, на зи пӯст,
Рӯйпӯшӣ кард дар эҷоди дӯст.
Дар халои гӯш боди ҷозибаш,
Мудрики сидқи калому козибаш.
Он чӣ бод аст андар он хурдустухон?
К-ӯ пазирад ҳарфу савти қиссахон.
Устухону бод рӯпӯш асту бас,
Дар ду олам ғайри Яздон нест кас.
Мустамеъ ӯ, қойил ӯ, беэҳтиҷоб,
З-он ки «ал-узнони мин раъс», эй мусоб!
Гуфт: «Раҳмат гар ҳамеояд бар ӯ,
Зар бидеҳ, бистонаш, эй икромхӯ!
Аз манаш вохар, чу месӯзад дилат,
Бе мауннат ҳал нагардад мушкилат».
Гуфт: «Сад хидмат кунам, понсад сучуд,
Бандае дорам таниспеду ҷухуд.
Тан сапеду дил сиёҳ ашаш бигир,
Дар иваз деҳ тансиёҳу дилмунир».
Пас фиристоду биёвард он ҳумом,
Буд ал-ҳақ сахт зебо он ғулом.
Ончунон ки монд ҳайрон он ҷухуд,
Он дили чун сангаш аз ҷо рафт зуд.
Ҳолати суратпарастон ин бувад,
Сангашон аз сурате мӯъмин шавад.
Боз кард истезаву розӣ нащуд,
Ки бар ин афзун бидеҳ бе ҳеч буд.

Як нисоби нуқра ҳам бар вай фузуд,
То ки розӣ гашт ҳирси он ҷухуд.

Хандидани ҷухуд ва пиндоштан, ки Сиддиқ мағбун аст дар ин ақд
Қаҳқаҳа зад он ҷухуди сангдил
Аз сари афсӯсу танзу ғишшу ғил.
Гуфт Сиддиқаш, ки ин ханда чӣ буд?
Дар ҷавоби пурсиш ӯ ханда фузуд.
Гуфт: «Агар ҷиддат набудиву ғиром,
Дар харидории ин асвад ғулом.
Ман зи истеза намечӯшидаме,
Худ ба ушри ин-ш бифрӯшидаме.
К-ӯ ба назди ман наярзад ним донг,
Ту гарон кардӣ баҳояшро ба бонг».
Пас ҷавобаш дод Сиддиқ: «Эй ғабӣ!
Гавҳаре додӣ ба ҷавзе, чун сабӣ.
К-ӯ ба назди ман ҳамеарзад ду кавн,
Ман ба ҷонаш нозирастам, ту ба лавн.
Зарри сурх аст ӯ, сияҳтоб омада,
Аз барои рашки ин аҳмаққада.
Дидаи ин ҳафт ранги ҷисмҳо
Дарнаёбад з-ин ниқоб он рӯхро.
Гар микисе кардаӣ дар байъ беш,
Додаме ман ҷумла милку моли хеш.
В-ар микос афзудие, ман з-эҳимом
Домане зар кардаме аз ғайр вом.
Саҳл додӣ з-он ки арзон ёфтӣ,
Дур(р) надидӣ, ҳуққаро нашкофтӣ.
Ҳуққаи сарбаста ҷаҳли ту бидод,
Зуд бинӣ, ки чӣ ғабнат уфтод.
Ҳуққаи пурлаъро додӣ ба бод
Ҳамчу зангӣ дар сияҳрӯйи ту шод.
Оқибат «воҳасрато» гӯйӣ бәсе,
Бахту давлатро фурӯшад худ касе?
Бахт бо ҷомай ғуломона расид,
Чашми бадбахтат ба ҷуз зоҳир надид.
ӯ намудат бандагии хештан,

Хӯйи зиштат кард бо ӯ макру фан.
Ин сияҳасрори таниспедро
Бутпарастона бигир, эй жожхо!
Ин турову он маро, бурдем суд,
Ҳин, «лақум динун ва лӣ дин», эй чухуд!»
Худ сазои бутпарастон ин бувад,
Ҷуллаш атлас, асби ӯ чӯбин бувад.
Ҳамчу гӯри кофирон пурдуду нор
В-аз бурун барбаста сад нақшу нигор.
Ҳамчу моли золимон берун ҷамол
В-аз дарунаш хуни мазлуму вубол.
Чун мунофиқ аз бурун савму салот,
В-аз дарун хоки сиёҳи бенабот.
Ҳамчу абре, холие пурқарру қур,
На дар ӯ нафъи замин, на қути бур.
Ҳамчу ваъдай макру гуфтори дурӯғ,
Охираш расвову аввал бофурӯғ.
Баъд аз он бигрифт ӯ дасти Билол,
Он зи захми зирси меҳнат чун хилол.
Шуд хилоле, дар даҳоне роҳ ёфт,
Ҷониби ширинзабоне мешитофт.
Чун бидид он хаста рӯйи Мустафо,
«Харра мағшиян» фитод ӯ бар қафо.
То ба дере беҳуду беҳеш монд,
Чун ба хеш омад, зи шодӣ ашк ронд.
Мустафояш дар канори худ кашид,
Кас чӣ донад бахшише, к-ӯро расид?
Чун бувад миссе, ки бар иксир зар?
Муфлисе бар ганчи пуртавфир зад.
Моҳии пажмурда дар баҳр уфтод,
Корвони гумшуда зад бар рашод.
Он хитоботе, ки гуфт он дам набӣ,
Гар занад бар шаб, барояд аз шабӣ.
Рӯзи равшан гардад он шаб чун сабоҳ,
Ман натонам гуфт боз он истилоҳ.
Худ ту донӣ, к-офтобе дар ҳамал,
То чӣ гӯяд бо наботу бо дақал.

Худ ту донӣ ҳам, ки он оби зулол
Мечигӯяд бо раёҳину ниҳол.
Сунъи Ҳақ бо ҷумла аҷзои ҷаҳон
Чун даму ҳарф аст аз афсунгарон.
Ҷазби Яздон бо асарҳову сабаб,
Сад сухан гӯяд ниҳон, беҳарфу лаб.
На ки таъсир аз қадар маъмул нест,
Лек таъсираш аз ӯ маъқул нест.
Чун муқаллид буд ақл андар усул,
Дон муқаллид дар фурӯъаш, эй фазул!
Гар бипурсад ақл, чун бошад маром?
Гӯ, чунон ки ту надонӣ, вассалом.

Муъотабаи Мустафо алайҳиссалом бо Сиддиқ разияллоху анху, ки туро
васийят кардам, ки ба ширкати ман бихар, чаро баҳри худ танҳо харидӣ? Ва
узри ӯ

Гуфт: «Эй Сиддиқ, охир гуфтамаст,
Ки маро анбоз кун дар макрумат».
Гуфт: «Мо ду бандагони кӯйи ту,
Кардамаш озод ман бар рӯйи ту.
Ту маро медор банда-в ёри ғор,
Ҳеч озодӣ нахоҳам зинҳор!
Ки маро аз бандагит озодӣ аст,
Бе ту бар ман меҳнату бедодӣ аст.
Эй ҷаҳонро зинда карда з-изтифо,
Хос карда омро, хоса маро.
Хобҳо медид ҷонам дар шубоб,
Ки саломам кард қурси офтоб.
Аз заминам баркашид ӯ бар само,
Ҳамраҳи ӯ гашта будам з-иртиқо».
Гуфтам: «Ин мохулиё буду муҳол,
Ҳеч гардад мустаҳиле васфи ҳол?»
Чун туро дидам, бидидам хешро,
Офарин он ойинай хушкешро.
Чун туро дидам, муҳолам ҳол шуд,
Ҳоли ман мутағриқи иҷлол шуд.
Чун туро дидам, худ, эй рӯҳулбилод!

Меҳри ин хуршед аз чашмам фитод.
Гашт олиҳиммат аз ту чашми ман,
Чуз ба хорӣ нангарад андар чаман.
Нур ҷустам, худ бидидам нури нур,
Хур ҷустам, худ бидидам рашки хур.
Юсуфе ҷустам латифу симтан,
Юсуфистоне бидидам дар ту ман.
Дар пайи ҷаннат будам дар ҷустуҷӯ,
Ҷаннате бинмуд аз ҳар ҷузви ту.
Ҳаст ин нисбат ба ман мадҳу сано,
Ҳаст ин нисбат ба ту қадҳу ҳичо.
Ҳамчу мадҳи марди ҷӯпони салим
Мар Худоро пеши Мӯсои калим,
Ки бичӯям ишпушат, шират диҳам,
Чоруқат дӯзам ману пешат ниҳам.
Қадҳи ўро Ҳақ ба мадҳе баргирифт,
Гар ту ҳам раҳмат кунӣ, набвад шигифт.
Раҳм фармо бар қусури фаҳмҳо,
Эй варои ақлҳову ваҳмҳо.
«Айюҳа-л-ушшок», иқболе ҷадид,
Аз ҷаҳони кӯҳнаи навкун расид.
З-он ҷаҳон, к-ӯ чораи бечораҷӯст,
Садҳазорон нодирай дунё дар ўст.
«Ибширу ё қавму из ҷоъа-л-фараҷ,
Ифраҳу ё қавму қад зола-л-ҳараҷ».
Офтобе рафт дар козай Ҳилол,
Дар тақозо, ки «арихно, ё Билол!»
Зери лаб меғуфтӣ аз бими адӯ?
Кӯриии ў бар манора рав, бигӯ».
Медамад дар гӯши ҳар муқбил башир:
Хез, эй мудбир, раҳи иқбол гир.
Эй дар ин ҳабсу дар ин ганду шипуш,
Ҳин, ки то кас нашнавад, растӣ хамуш!
Чун кунӣ хомуш кунун, эй ёри ман!
К-аз буни ҳар мӯ баромад таблзан.
Ончунон кар шуд адувви рашкхӯ,
Гӯяд ин чандин духудро бонг ку?

Мезанад бар рӯш райҳон, ки тарист,
ӯ зи кӯри гӯяд ин осеб чист?
Мешукунчад хур, дасташ мекашад,
Кӯр хайрон, к-аз чӣ дардам мекунад?
Ин кашокаш чист бар дасту танам?
Хуфтаам, бигзор, то хобе кунам.
Он ки дар хобаш ҳамечӯйӣ, вай аст,
Чашм бигшо, к-он маҳи некӯпай аст.
З-он балоҳо бар азизон беш буд,
К-он таҷаммуш ёр бо хубон фузуд.
Лоғ бо хубон кунад бар ҳар раҳе,
Низ кӯронро бишӯронад гаҳе.
Хешро як дам бар ин кӯрон диҳад,
То ғирев аз кӯйи кӯрон барчаҳад.

Қиссаи Ҳилол, ки бандаи мухлис буд Худойро, соҳиби басират, бе тақлид,
пинҳоншуда дар бандагии махлуқон чиҳати маслиҳат, на аз аҷз, чунонки
Луқмон ва Юсуф аз рӯйи зоҳир ва ғайри эшон. Бандаи сойис буд амиреро ва он
амир мусулмон буд, аммо кӯр:
Донад аъмо, ки модаре дорад,
Лек чуне, ба ваҳм дарнорад.
Агар бо ин дониш таъзими ин модар кунад, мумкин бувад, ки аз амо халос
ёбад, ки «изо ародаллоҳу биъабдин хайран фатаҳа айна қалбиҳи лиюбасираҳу
биҳима-л-ғайба»

Чун шунидӣ баъзе авсофи Билол,
Бишнава акнун қиссаи заъфи Ҳилол.
Аз Билол ӯ пеш буд андар равиш,
Хӯйи бадро беш карда буд кушиш.
На чу ту пасрав, ки ҳар дам пастарӣ,
Сӯйи сангӣ меравад аз гавҳарӣ.
Ончунон, к-он хочаро меҳмон расид,
Хоҷа аз айёму солаш баррасид.
Гуфт: «Умрат чанд сол аст? Эӣ писар!
Бозгӯву дармадузду баршумар».
Гуфт: «Ҳаҷда(х), ҳафда(х), ё худ шонзда(х),

Ё ки понзда(х), эй бародархонда!»

Гуфт: «Вопас, вопас, эй хира сарат,

Боз мерав, то ба кусси модарат».

Ҳикоят дар тақрири ҳамин суҳан

Он яке асбе талаб кард аз амир,

Гуфт: «Рав, он асби ашҳабро бигир».

Гуфт: «Онро ман нахоҳам». Гуфт: «Чун?»

Гуфт: «ӯ вопасрав асту бас ҳарун.

Сахт пас-пас меравад ӯ сӯйи бун»,

Гуфт: «Думмашро ба сӯйи хона кун».

Думми ин устури нафсат шаҳват аст,

З-ин сабаб пас-пас равад он худпараст

Шаҳвати ӯро, ки дум омад зи бун,

Эй мубаддил, шаҳвати уқбош кун.

Чун бибандӣ шаҳваташро аз рағиф,

Сар кунад он шаҳват аз ақли шариф.

Ҳамчу шохе, ки бибуррӣ аз дарахт,

Сар кунад қувват зи шохи некбахт.

Чунки кардӣ думми ӯро он тараф,

Гар равад пас-пас, равад то муктанаф.

Ҳаббазо асбони роми пешрав,

На сипасрав, на ҳаруниро гарав.

Гармрав чун ҷисми Мӯсои калим

То ба Баҳрайнаш чу паҳнои гилем.

Ҳаст ҳафсадсола роҳи он ҳуқуб,

Ки бикард ӯ азм дар сайрони хуб.

Ҳиммати сайри танаш чун ин бувад,

Сайри ҷонаш то ба иллийин бувад.

Шаҳсаворон дар сибоқат тохтанд,

Харбатон дар пойгаҳ андохтанд.

Масал

Ончунон ки корвоне мерасид,

Дар дехе омад, дареро боз дид.

Он яке гуфт: «Андар ин бардулачуз,

То бияндозем ин ҷо чанд рӯз».

Бонг омад: «На, бияндоз аз бурун,
В-онгаҳоне андаро ту андарун.
Ҳам бурун афган ҳар он ч-афганданист,
Дармаё бо он, ки ин маҷлис санист».
Буд Ҳилол устоддил, ҷонравшане,
Сойису бандай амире, мӯъмине.
Сойисӣ кардӣ дар охур он ғулом,
Лек султони салотин банда ном.
Он амир аз ҳоли банда беҳабар,
Ки набудаш чуз билисона назар.
Обу гил меду дар вай ганҷ на,
Панҷу шаш меду асли панҷ на.
Ранги тин пайдову нури дин ниҳон,
Ҳар паямбар инчунин буд дар ҷаҳон.
Он манора диду дар вай мурғ не,
Бар манора шоҳбозе, пурфане.
В-он дувум меду мурғи парзане,
Лек мӯй андар даҳони мурғ не.
В-он, ки ӯ «янзур бинуриллах» бувад,
Ҳам зи мурғу ҳамзи мӯ огаҳ бувад.
Гуфт: «Охир чашм сӯйи мӯй нех,
То набинӣ мӯ, бинагшояд гирех».
Он яке гил дид нақшин дар ваҳал
В-он дигар гил дид пурилму амал.
Тан манора, илму тоат ҳамчу мурғ,
Хоҳ сесад мурғ гиру ё ду мурғ.
Марди авсат мурғбин аст ӯву бас,
Ғайри мурғе менабинад пешу пас.
Мӯй он нурест пинҳон они мурғ,
Ки бад-он поянда бошад ҷони мурғ.
Мурғ, к-он мӯй аст дар минқори ӯ,
Ҳеч орият набошад кори ӯ.
Илми ӯ аз ҷони ӯ ҷӯшад мудом,
Пеши ӯ на мустаъор омад на вом.

Ранчур шудани ин Ҳилол ва беҳабарии хоҷаи ӯ аз ранҷурии ӯ, аз таҳқиру
ношинохт ва воқиф шудани дили Мустафо алайҳиссалом аз ранҷурӣ ва ҳоли ӯ
ва ифтиқод ва иёдати расул алайҳиссалом ин Ҳилодро

Аз қазо ранҷуру нохуш шуд Ҳилол,

Мустафоро ваҳй шуд ғаммози ҳол.

Буд зи ранҷуриш хочаш беҳабар,

Ки бари ӯ буд касоду беҳатар.

Хуфта нӯҳ рӯз андар охур мӯҳсине,

Ҳеч кас аз ҳоли ӯ огоҳ не.

Он ки кас буду шаҳаншоҳи касон,

Ақли сад чун қулзумаш ҳар ҷо расон.

Ваҳйаш омад, раҳми Ҳақ ғамхор шуд,

Ки фалон муштоқи ту бемор шуд.

Мустафо баҳри Ҳилоли бошараф

Рафт аз баҳри иёдат он тараф.

Дар пайи хуршеди ваҳй он маҳ давон

В-он саҳоба дар пайаш чун ахтарон.

Моҳ мегӯяд, ки асҳобе нучум,

«Ли-с-суро қидва ва ли-т-тоғӣ ручум».

Мирро гуфтанд, к-он султон расид,

ӯ зи шодӣ бедилу ҷон барчаҳид.

Бар гумони он зи шодӣ зад ду даст,

К-он шаҳаншаҳ баҳри он мир омадаст.

Чун фурӯ омад зи ғурфай он амир,

Ҷон ҳамафшонд помузди башир.

Пас заминбӯсу салом овард ӯ,

Кард рухро аз тараф чун вард ӯ.

Гуфт: «Бисмиллаҳ, мушарраф кун ватан,

То ки фирдавсе шавад ин анҷуман.

То физояд қасри ман бар осмон,

Ки бидидам қутби даврони замон».

Гуфташ аз баҳри итоб он мӯҳтарам:

«Ман барои дидани ту н-омадам».

Гуфт: «Рӯҳам они ту, худ рӯҳ чист?

Ҳин, бифармо, к-ин таҷашшум баҳри кист?

То шавам ман хоки пойи он касе,

Ки ба боғи лутфи тусташ мағрасе».

Чун чунин гуфт ўву нахватро биронд,
Мустафо тарки итоби ў бихонд.
Пас бигуфташ: «Он Ҳилоли арш ку?
Ҳамчу маҳтоб аз тавозӯъ фарш ку?
Он шаҳе дар бандагӣ пинҳон шуда,
Баҳри ҷосусӣ ба дунё омада.
Ту мағӯ, к-ӯ банда в-охурчии мост,
Ин бидон, ки ганҷ дар вайронаҳост.
Эй аҷаб, чун аст аз суқм он Ҳилол?
Ки ҳазорон бадр ҳасташ поймол».
Гуфт: «Аз ранҷаш маро огоҳ нест,
Лек рӯзе чанд бар даргоҳ нест.
Сӯҳбати ў бо сутуру астар аст,
Сойис асту манзилаш ин охур аст».

Даромадани Мустафо алайҳиссалом аз баҳри иёдати Ҳилол дар сутургоҳи он
амир ва навохтани Мустафо Ҳилолро разияллоҳу анҳу
Рафт пайғамбар ба рағбат баҳри ў
Андар охур в-омад андар ҷустуҷӯ.
Буд охур музламу зишту палид
В-ин ҳама бархост, чун улфат расид.
Бўйи пайғамбар бибурд он шери нар,
Ҳамчунон ки бўйи Юсуфро падар.
Мўҷибӣ имон набошад мўъҷизот,
Бўйи ҷинсийят кунад ҷазби сифот.
Мўъҷизот аз баҳри қаҳри душман аст,
Бўйи ҷинсийят пайи дил бурдан аст.
Қаҳр гардад душман, аммо дўст не,
Дўст кай гардад бибаста гардане?
Андаромад ў зи хоб аз бўйи ў,
Гуфт: «Саргин дон дарун з-ин гуна бӯ!»
Аз миёни пойи устурон бидид
Домани поки расули бенадид.
Пас зи кунҷи охур омад ғаж-ғажон,
Рўй бар пояш ниҳод он паҳлавон.
Пас паямбар рўй бар рўяш ниҳод,
Бар сару бар чашму рўяш бӯса дод.

Гуфт: «Ё раббо, чӣ пинҳон гавҳарӣ,
Эй ғариби арш, чунӣ? Хуштарӣ?»
Гуфт: «Чун бошад худ он шӯридаҳоб,
Ки дарояд дар даҳонаш офтоб?
Чун бувад он ташнае, к-ӯ гил чарад?
Об бар сар бинҳадаш, хуш мебарад».

Дар баёни он ки Мустафо алайҳиссалом шунид, ки Исо алайҳиссалом бар рӯйи
об рафт. Фармуд: «Лав аздода яқинуху ламашо ала-л-ҳаво»

Ҳамчу Исо бар сараш гирад Фурот,
К-эминӣ аз ғарқа дар оби ҳаёт.
Гӯяд Аҳмад: «Гар яқин-ш афзун будӣ,
Худ ҳавояш маркабу маъмун будӣ.
Ҳамчу ман, ки бар ҳаво рокиб шудам,
Дар шаби меъроҷ мустасҳиб шудам».
Гуфт: «Чун бошад саге, кӯре, палид,
Қаст ӯ аз хоб, худро шер дид?
На чунон шере, ки кас тираш занад,
Бал зи бимаш теғу пайкон бишканад.
Кӯри бар ишкам раванда ҳамчу мор
Чашмҳо бигшод дар боғу баҳор».
Чун бувад он чунки аз чунӣ раҳид?
Дар ҳаётистони бечунӣ расид.
Гашт чунибахш андар ломакон,
Гирди хонаш ҷумла чунҳо чун сагон.
ӯ зи бечунӣ диҳадшон устухон,
Дар ҷанобат тан зан, ин сура махон.
То зи чунӣ ғул н-орӣ ту тамом,
Ту бар ин мусҳаф манеҳ каф, эй ғулом!
Гар палидам в-ар назифам, эй шаҳон!
Ин нахоҳам, пас чӣ хоҳам дар ҷаҳон?
Ту маро гӯйӣ, ки аз баҳри савоб
Ғул нокарда марав дар ҳавзи об.
Аз буруни ҳавз ғайри хок нест,
Ҳар ки ӯ дар ҳавз н-ояд, пок нест.
Гар набошад обҳоро ин карам,
К-ӯ пазирад мар ҳабасро дам ба дам.

Вой бар муштоку бар уммеди ӯ,
Ҳасрато бар ҳасрати ҷовиди ӯ.
Об дорад сад карам, сад эҳтишом,
Ки палидонро пазирад, вассалом.
Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, ки нур
Посбони туст аз шарру-т-туюр.
Посбони туст нуру иртиқош,
Эй ту хуршеди мусаттар аз хуфош.
Чист парда пеши рӯйи офтоб,
Чуз фузуний шаъшаъа-в тезии тоб.
Пардаи хуршед ҳам нури раб аст,
Бенасиб аз вай, хуфош асту шаб аст.
Ҳар ду чун дар бўъду парда мондаанд,
Ё сияхрӯ ё фисурда мондаанд.
Чун набишти баъзе аз қиссай Ҳилол,
Достони бадр ор андар мақол.
Он ҳилолу бадр доранд иттиҳод,
Аз дуй дуранду аз нақсу фасод.
Он ҳилол аз нақс дар ботин барист,
Он ба зоҳир нақс, тадричоварист.
Дарс гӯяд шаб ба шаб тадричро,
Дар тааннӣ бардиҳад тафричро.
Дар тааннӣ гӯяд: «Эй аҷҷули хом,
Поя-поя бартавон рафтан ба бом».
Дегро тадричу устодона чӯш,
Кор н-ояд қалъаи девоначӯш.
Ҳақ на қодир буд бар халқи фалак
Дар яке лаҳза ба «кун» бе ҳеч шак.
Пас, чаро шаш рӯз онро даркашид?
«Куллу явмин алфа ом», эй мустафид!
Хилқати тифл аз чӣ андар нӯҳ маҳ аст?
З-он ки тадрич аз шиори он шаҳ аст.
Хилқати Одам чаро чил субҳ буд?
Андар он гил андак-андак мефузуд.
На чу ту, эй хом, к-акнун тохтӣ,
Тифливу худро ту шайхе сохтӣ.
Бардавидӣ чун каду фавқи ҳама,

Ку туро пойи чиҳоду малҳама?
Такия кардӣ бар дарахтону чидор,
Баршудӣ, эй «ақраъак» ҳам қаръвор.
Аввал ар шуд маркабат сарви саҳӣ,
Лек охир хушқу бемағзе, тихӣ.
Ранги сабзат зард шуд, эй қаръ, зуд,
З-он ки аз гулгуна буд, асли набуд.

Достони он ачуза, ки рӯйи зишти хештанро ҷандара ва гулгуна месохт ва сохта
намешуд ва пазиро намеомад
Буд кампире навадсола калон,
Пурташаннуч рӯю рангаш заъфарон.
Чун сари суфра рухи ӯ тӯй-тӯй,
Лек дар вай буд монда ишқи шӯй.
Рехт дандонхошу мӯ чун шир шуд,
Қад камону ҳар ҳисаш тағйир шуд.
Ишқ шӯю шаҳвату ҳирсаш тамом,
Ишқи сайду пора-пора гашта дом.
Мурғи беҳангому роҳи бераҳӣ,
Оташе пур дар буни деги тихӣ.
Ошиқи майдону асбу пой не,
Ошиқи замру лабу сурной не.
Ҳирс дар пирӣ ҷухудонро мабод,
Эй шақие, ки Худош ин ҳирс дод.
Рехт дандонҳои сағ, чун пир шуд,
Тарки мардум карду саргингир шуд.
Ин сағони шастсоларо нигар,
Ҳар даме дандони сағшон тезтар.
Пирсағро рехт пашм аз пӯстин,
Ин сағони пири атласпӯш бин.
Ишқашону ҳирсашон дар фарчу зар,
Дам ба дам чун насли сағ бин бештар.
Инчунин умре, ки мойи дӯзах аст,
Мар қасобони ғазабро маслах аст.
Чун бигӯяндаш, ки умри ту дароз,
Мешавад дилхуш, даҳон-ш аз ханда боз.
Инчунин нафрин дуъо пиндорад ӯ,

Чашм нагшояд, саре барн-орад ӯ.
Гар бидидӣ як сари мӯй аз маъод,
ӯ-ш гуфтӣ: «Инчунин умри ту бод».

Достони он дарвеш, ки он гелониро дуъо кард, ки Худо туро ба саломат ба
хонумон бозрасонод
Гуфт як рӯзе ба хочай гелие,
Нонпарасте, наргадо занбилие.
Чун ситад з-ӯ нон, бигуфт: «Эй мустаъон!
Хуш ба хонумони худ бозаш расон».
Гуфт: «Хон ар он-ст, ки ман дидаам,
Ҳақ туро он ҷо расонад, эй дижам!»
Ҳар муҳаддисро хасон баддил кунанд,
Ҳарфаш ар оӣ бувад, нозил кунанд.
З-он ки қадри мустамеъ ояд набо,
Бар қади хоча бурад дарзӣ қабо.

Сифати он аҷуз
Чунки маҷлис бе чунин пайғора нест,
Аз ҳадиси пасти нозил чора нест.
Воситон, ҳин, ин суҳанро аз гарав,
Сӯйи афсонай аҷуза бозрав.
Чун мусин гашту дар ин раҳ нест мард,
Ту бинеҳ номаш аҷузи солх(в)ард.
На мар ӯро раъси молу пояе,
На пазирои қабули мое.
На диҳанда, на пазирандай х(в)ашӣ,
На дар ӯ маъниву на маъникашӣ.
На забон, на гӯш, на ақлу басар,
На ҳушу на беҳушиву на фикар.
На ниёзу на ҷамоле баҳри ноз,
Тӯ ба тӯяш ганда монандай пиёз.
На раҳе бибрида ӯ, на пойи роҳ,
На табаш он қаҳбаро, на сӯзу оҳ.

Қиссаи он дарвеш, ки аз он хона ҳар чӣ мехост, мегуфт: «Нест»
Соиле омад ба сӯйи хонае,

Хушкнона хост ё тарнонае.
Гуфт соҳибхона: «Нон ин чо кучост?
Хирай, кай ин дукони нонбост?»
Гуфт: «Боре, андаке пиҳам биёб»,
Гуфт: «Охир нест дуккони қасоб».
Гуфт: «Порай орд деҳ, эй кадхудо!»
Гуфт: «Пиндорӣ, ки ҳаст ин осиё?»
Гуфт: «Боре об деҳ аз макраъа»,
Гуфт: «Охир, нест чӯ ё машраъа».
Ҳар чӣ ӯ дархост, аз нон ё сабӯс,
Чурбаке мегуфту мекардаш фусӯс.
Он гадо даррафту доман баркашид,
Андар он хона ба ҳисбат хост рид.
Гуфт: «Ҳай, ҳай!». Гуфт: «Тан зан, эй диҷам!
То дар ин вайрона худ фориф кунам.
Чун дар ин чо нест вачҳи зистан,
Бар чунин хона бибояд ристан».
Чун найӣ бозе, ки гири ту шикор,
Дастомӯзи шикори шаҳрёр.
Нестӣ товус бо сад нақшбанд,
Ки ба нақшат чашмҳо равшан кунанд.
Ҳам найӣ тӯти, ки чун қандат диҳанд,
Гӯш сӯйи гуфти ширинат ниҳанд.
Ҳам найӣ булбул, ки ошиқвор зор
Хуш бинолӣ дар чаман ё лолазор.
Ҳам найӣ худхуд, ки пайкиҳо кунӣ,
На чу лаклак, ки ватан боло кунӣ.
Дар чӣ корӣ туву баҳри чи-т харанд?
Ту чӣ мурғиву туро бо чӣ х(в)аранд?
З-ин дукони бо микосон бартар о,
То дукони фазл, «к-аллоҳ аштаро».
Колае ки ҳеч халқаш нангарид,
Аз халоқат он карим онро харид.
Ҳеч қалбе пеши ӯ мардуд нест,
З-он ки қасдаш аз харидан суд нест.

Ручӯъ ба достони он кампир

Чун арӯсе хост рафтан он ҳариф,
Мӯйи абрӯ пок кард он мустаҳиф.
Пеши рӯ ойина бигрифт он аҷуз,
То биёрояд руху рухсору пуз.
Чанд гулгуна бимолид аз батар,
Суфраи рӯяш нашуд пӯшидатар.
Ашрҳои мусҳаф аз ҷо мебурид,
Мебичафсонид бар рӯ он палид.
То ки суфраи рӯйи ӯ пинҳон шавад,
То нигини ҳалқаи хубон шавад.
Ашрҳо бар рӯй ҳар ҷо мениҳод,
Чунки бармебаст чодар, мефитод.
Боз ӯ он ашрҳоро бо худ
Мебичафсонид бар атрофи рӯ.
Боз чодар рост кардӣ он тагин,
Ашрҳо афтодӣ аз рӯ бар замин.
Чун бaсе мекард фан в-он мефитод,
Гуфт: «Сад лаънат бар он Иблис бод».
Шуд мусаввар он замон Иблис зуд,
Гуфт: «Эй қаҳбай қадиди б вуруд!
Ман ҳамай умр ин наяндешидаам,
На зи ҷуз ту қаҳбае ин дидаам.
Тухми нодир дар фазиҳат коштӣ,
Дар ҷаҳон ту мусҳафе нағзоштӣ.
Сад Билисӣ ту, хамис андар хамис,
Тарки ман гӯй, эй аҷузай дар дабис!»
Чанд дуздӣ ашр аз илми китеб,
То шавад рӯят мулавван ҳамчу себ?
Чанд дуздӣ ҳарфи мардони Худо,
То фурӯшиву ситонӣ марҳабо?
Ранги барбаста туро гулгун накард,
Шохи барбаста фани урчун накард.
Оқибат чун чодари маргат расад,
Аз руҳат ин ашрҳо андарфитад.
Чунки ояд хез-хезони раҳил,
Гум шавад з-он пас фунуни қолу қил.
Олами хомӯшӣ ояд пеш, бист,

Войи он, ки дар дарун унсеш нест.
Сайқале кун як-ду рӯзе синаро,
Дафтари худ соз он ойинаро
Ки зи сояй Юсуфи соҳибқирон
Шуд Зулайхои ачуз аз сар чавон.
Мешавад мубдал ба хуршеди тамуз
Он мизочи бориди барду-л-ачуз.
Мешавад мубдал ба сӯзи Маряме
Шохи лабхушке ба нахли хурраме.
Эй ачуза чанд кӯшӣ бо қазо,
Нақд чӯ акнун, раҳо кун момазо.
Чун рухатро нест дар хубӣ умед,
Хоҳ гулгуна неху хоҳӣ мидед.

Ҳикояти он ранҷур, ки табиб дар ӯ умеди сихҳат надид
Он яке ранҷур шуд сӯйи табиб,
Гуфт: «Набзамро фурӯ бин, эй лабиб».
Ки зи набз огаҳ шавӣ бар ҳоли дил,
Ки раги даст аст бо дил муттасил.
Чунки дил ғайб аст, хоҳӣ з-ӯ мисол,
З-ӯ бичӯ, ки бо дил асташ иттисол.
Бод пинҳон аст аз чашм, эй амин!
Дар ғубору чунбиши баргаш бибин.
К-аз ямин аст ӯ вазон ё аз шимол?
Чунбиши баргат бигӯяд васфи ҳол.
Мастии дилро намедонӣ, ки қу?
Васфи ӯ аз наргиси махмур чӯ.
Чун зи зоти Ҳақ баъидӣ, васфи зот
Боздонӣ аз расулу мӯъчизот.
Мӯъчизотеву каромоте хафӣ
Барзанад бар дил зи пирони сафӣ,
Ки даруншон сад қиёмат нақд ҳаст,
Камтараш он ки шавад ҳамсоя маст.
Пас ҷалисуллоҳ гашт он некбахт,
К-ӯ ба паҳлӯи саъиде бурд рахт.
Мӯъчиза, к-он бар ҷамоде зад асар,
Ё асо, ё баҳр, ё шаққу-л-қамар.

Гар туро бар чон занад бевосита,
Муттасил гардад ба пинҳон робита.
Бар ҷамодот он асарҳо орияст,
Он пайи рӯҳи хуши мутворияст.
То аз он ҷомид асар гирад замир,
Ҳаббазо, нон бе ҳаюлои хамир.
Ҳаббазо, хони масеҳӣ бекамӣ,
Ҳаббазо, бе боғ мевай марямӣ.
Барзанад аз ҷони комил мӯъҷизот
Бар замири ҷони толиб чун ҳаёт.
Мӯъҷиза баҳр асту ноқис мурғи хок,
Мурғи обӣ дар вай омин аз ҳалок.
Аҷзбахши ҷони ҳар номаҳраме,
Лек қудратбахши ҷони ҳамдаме.
Чун наёбӣ ин саодат дар замир,
Пас зи зоҳир ҳар ду истидлол гир.
Ки асарҳо бар машоъбир зоҳир аст
В-ин асарҳо аз муассир мухбир аст.
Ҳаст пинҳон маънии ҳар доруе,
Ҳамчу сеҳру санъати ҳар ҷодуе.
Чун назар дар феълу осораш кунӣ,
Гарчи пинҳон аст, изҳораш кунӣ.
Қуввате, к-он андарунаш музмар аст,
Чун ба феъл ояд, аёну музҳар аст.
Чун ба осор ин ҳама пайдо шудат,
Чун нашуд пайдо зи таъсир Эзидат?
На сабабҳову асарҳо мағзу пӯст,
Чун бичӯйӣ, ҷумлагӣ осори ўст.
Дӯст гирӣ чизҳоро аз асар,
Пас чаро з-осорбахшӣ беҳабар?
Аз хаёле дӯст гирӣ халқро,
Чун нагирӣ шоҳи Ғарбу Шарқро?
Ин сухан поён надорад, эй кубод!
Ҳирси моро андар ин поён мабод.

Ручӯъ ба қиссаи ранчур
Бозгарду қиссаи ранчур гу,

Бо табиби огаҳи сатторхӯ.
Набзи ӯ бигрифту воқиф шуд зи ҳол,
Ки умеди сихҳати ӯ буд муҳол.
Гуфт: «Ҳар чи-т дил бихоҳад, он бикун,
То равад аз ҷисмат ин ранҷи кӯхун.
Ҳар чӣ хоҳад хотири ту, вомагир,
То нагардад сабру парҳезат заҳир.
Сабру парҳез ин маразро дон зиён,
Ҳар чӣ хоҳад дил, дарорад дар миён.
Инчунин ранҷурро гуфт, эй аму,
Ҳақ таъоло: «Иъмалу мо шиътуму».
Гуфт: «Рав, ҳин! Хайр бодат ҷони ам,
Ман тамошои лаби ҷӯ меравам».
Бар муроди дил ҳамегашт ӯ бар об,
То ки сихҳатро биёбад фатҳи боб.
Бар лаби ҷӯ сӯфие биншаста буд,
Дасту рӯ мешусту покӣ мефузуд.
ӯ қафояш дид, чун таҳйилие,
Кард ӯро орзуи силие.
Бар қазои сӯфии ҳамзапараст,
Рост мекард аз барои сафъ даст.
К-орзуро гар наронам, то равад,
Он табибам гуфт, к-он иллат шавад.
Силияш андар барам дар маърака,
З-он ки «ло тулку биайдӣ таҳлука».
Таҳлукаст ин сабру парҳез, эй фалон!
Хуш бикӯбаш, тан мазан чун дигарон.
Чун задаш силӣ, баромад як тароқ,
Гуфт сӯфӣ: «Ҳай! Ҳай! Эй қавводи оқ!»
Хост сӯфӣ, то ду-се мушташ занад,
Сиблату ришаш якояк барканад.
Халқ ранчури диқу бечораанд
В-аз хидоъи дев силибораанд.
Чумла дар изои бечурмон ҳарис,
Дар қазои ҳамдигар ҷӯён нақис.
Эй зананда бегуноҳонро қафо,
Дар қафои худ намебинӣ ҷазо?

Эй ҳаворо тибби худ пиндошта,
Бар заъифон сафъро бигмошта.
Бар ту хандид, он ки гуфгат ин давост,
ӯст, к-одамро ба гандум раҳнамоист,
Ки хӯред ин дона, эй ду мустаъин!
Баҳри дору, то «такуно холидин».
ӯ-ш лағзониду ӯро зад қафо,
Он қафо воғашту гашт инро ҷазо.
ӯ-ш лағзонид саҳт андар залақ,
Лек пушту дастгираш буд Ҳақ.
Кӯҳ буд Одам, агар пурмор шуд,
Кони тарёқ асту беизрор шуд.
Ту ки тарёқе, надорӣ заррае,
Аз халоси худ чароӣ ғаррае?
Он таваккул ку халилона туро?
В-он каромат чун калимат аз кучо?
То набуррад теғат Исмоилро.
То кунӣ шахроҳ қаъри Нилро.
Гар саъиде аз манора уфтид,
Бодаш андар чома афтоду раҳид.
Чун яқинат нест он бахт, эй ҳасан,
Ту чаро бар бод додӣ хештан?
З-ин манора садҳазорон ҳамчу Од
Дарфитоданду сару сир бод дод.
Сарнигунафтодагонро з-ин манор
Менигар ту сад ҳазор андар ҳазор.
Ту расанбозӣ намедонӣ яқин,
Шукри поҳо гӯю мерав бар замин.
Пар масоз аз коғазу аз кӯҳ мапар,
Ки дар он савдо бәсе рафтаст сар.
Гарчи он сӯфӣ пуроташ шуд зи хашм,
Лек ӯ бар оқибат андохт чашм.
Аввали саф бар касе монад ба ком,
К-ӯ нагирад дона, бинад банди дом.
Ҳаббазо, ду чашми поёнбини род,
Ки ниғаҳ доранд танро аз фасод.
Он зи поёнбини Аҳмад буд, к-ӯ

Дид дӯзахро ҳамин ҷо мӯ ба мӯ.
Дид аршу курсиву ҷаннотро,
То дарид ӯ пардаи ғафлотро.
Гар ҳамехоҳӣ саломат аз зарар,
Чашм 3-аввал банду поёнро нигар.
То адамҳоро бибинӣ ҷумла ҳаст,
Ҳастҳоро бингарӣ маҳсус паст.
Ин бибин боре, ки ҳар, к-иш ақд ҳаст,
Рӯзу шаб дар ҷустуҷӯи нест аст.
Дар гадоӣ толиби ҷуде, ки нест,
Бар дуконҳо толиби суде, ки нест.
Дар музореъ толиби дахле, ки нест,
Дар мағорис толиби нахле, ки нест.
Дар мадорис толиби илме, ки нест,
Дар савомеъ толиби ҳилме, ки нест.
Ҳастҳоро сӯйи пас афгандаанд,
Нестҳоро толибанду бандаанд.
3-он ки кону махзани сунъи Худо
Нест ғайри нестӣ дар инҷило.
Пеш аз ин рамзе бигуфтастем аз ин,
Ину онро ту яке бин, ду мабин.
Гуфта шуд, ки ҳар саноъатгар, ки руст,
Дар саноъат ҷойгоҳи нест ҷуст.
Ҷуст банно мавзеъе носохта,
Гашта вайрон, сақфҳо андохта.
Ҷуст саққо кӯзае, к-иш об нест
В-он даравгар хонае, к-иш боб нест.
Вақти сайд андар адам буд ҳамлашон,
Аз адам он гаҳ гурезон ҷумлашон.
Чун умедат «ло»-ст 3-ӯ парҳез чист?
Бо аниси тамъи худ истез чист?
Чун аниси тамъи ту он нестист,
Аз фанову нест, ин парҳез чист?
Гар аниси «ло» най, эй ҷон, ба сир,
Дар камини «ло» чароӣ мунтазир?
3-он ки дорӣ, ҷумла дил баркандаӣ,
Шасти дил дар баҳри «ло» афгандаӣ.

Пас, гурез аз чист з-ин баҳри мурод?
Ки ба шастат садҳазорон сайд дод.
Аз чӣ номи баргро кардӣ ту марг?
Чодуӣ бин, ки намудат марг барг.
Ҳар ду чашмат баст сеҳри санъаташ,
То ки ҷонро дар чаҳ омад рағбаташ.
Дар хаёли ӯ зи макри кирдгор
Чумла саҳро фавқи чаҳ заҳр асту мор.
Лочарам чаҳро паноҳе сохтаст,
То ки марг ӯро ба чоҳ андохтаст.
Ин чӣ гуфтаам аз ғалатҳот, эй азиз!
Ҳам бар ин бишнава дами Аитор низ.

Қиссаи султон Маҳмуд ва ғуломи ҳинду
Раҳматуллоҳи алайҳи гуфтааст,
Зикри шаҳ Маҳмуди ғозӣ суфтааст.
К-аз ғазои Ҳинд пеши он хумом
Дар ғанимат уфтодаш як ғулом.
Пас халифа-ш карду бар тахташ нишонд,
Бар сипаҳ бигзидаш фарзанд хонд.
Тӯлу арзу васфи қиссай тӯ ба тӯ,
Дар каломи он бузурги дин бичӯ.
Ҳосил он кӯдак бар ин таhti нузор
Шиста паҳлӯи қубоди шаҳрёр.
Гиря кардӣ, ашк мерондӣ ба сӯз,
Гуфт шаҳ ӯро, ки эӣ пирӯзрӯз!
Аз чӣ гирӣ? Давлатат шуд ногувор?
Фавқи амлокӣ, қарини шаҳрёр.
Ту бар ин тахту вазирону сипоҳ
Пеши тахтат саф зада чун начму моҳ.
Гуфт кӯдак: «Гиряам з-он аст зор,
Ки маро модар дар он шаҳру диёр
Аз туам таҳдид кардӣ ҳар замон:
Бинамат дар дасти Маҳмуд Арслон!
Пас падар мар модарамро дар ҷавоб
Ҷанг кардӣ, к-ин чӣ хашм асту азоб?
Менаёбӣ ҳеч нафрине дигар

З-инчунин нафрини мӯҳлик саҳлтар?
Сахт бераҳмиву бас сангиндилӣ,
Ки ба сад шамшер ўро қотилӣ.
Ман зи гуфти ҳар ду ҳайрон гаштаме,
Дар дил уфтодӣ маро биму ғаме.
То чӣ дӯзаххӯст Маҳмуд, эй аҷаб,
Ки масал гаштаст дар вайлу кураб.
Ман ҳамеларзидаме аз бими ту,
Ғофил аз икрому аз таъзими ту.
Модарам ку, то бибинад ин замон,
Мар маро бар тахт, эй шоҳи ҷаҳон!»
Фақр он маҳмуди туст, эй бесиъат
Табъ аз ў доим ҳаметарсонадат.
Гар бидонӣ раҳми ин Маҳмуди род,
Хуш бигӯйӣ: «Оқибат маҳмуд бод».
Фақр он маҳмуди туст, эй бимдил,
Кам шунав з-ин модари табъи музил.
Чун шикори фақр гардӣ ту яқин,
Ҳамчу кӯдак ашк борӣ явми дин.
Гарчи андар парвариш тан модар аст,
Лек аз сад душманат душмантар аст.
Тан чу шуд бемор, доручӯ-г кард
В-ар қавӣ шуд, мар туро тоғут кард.
Чун зиреҳ дон ин тани пурҳайфро,
Не шиторо шояду на сайфро.
Ёри бад некӯст баҳри сабрро,
Ки гушояд сабр кардан садрро.
Сабри маҳ бо шаб мунаввар дорадаш,
Сабри гул бо хор азфар дорадаш.
Сабри шер андар миёни фарсу хун
Карда ўро ноъиши «ибну-л-лабун».
Сабри ҷумлай анбиё бо мункирон,
Кардашон хоси Ҳаку соҳибқирон.
Ҳар киро бинӣ яке ҷомай дуруст,
Дон, ки ў онро ба сабру касб ҷуст.
Ҳар киро дидӣ бараҳна-в бенаво,
Ҳаст бар бесабрии ў он гуво.

Ҳар ки муставҳиш бувад, пурғусса ҷон,
Карда бошад бо дағое иқтирон.
Сабр агар кардиву илфи бовафо,
Аз фироқи ӯ нахӯрдӣ ин қафо.
Хӯй бо Ҳақ сохтӣ, чун ангубин,
Бо лабан, ки «ло уҳиббу-л-офилин».
Лочарам танҳо намондӣ ҳамчунон,
К-оташе монда ба роҳ аз корвон.
Чун зи бесабрӣ қарини ғайр шуд,
Дар фироқаш пурғаму беҳайр шуд.
Сӯҳбатат чун ҳаст зарри даҳдаҳӣ,
Пеши хоин чун амонат мениҳӣ?
Хӯй бо ӯ кун, к-амонатҳои ту
Омин ояд аз уфулу аз уту.
Хӯй бо ӯ кун, ки хӯро офарид,
Хӯйҳои анбиёро парварид,
Баррае бидҳӣ, рама бозат диҳад,
Парварандай ҳар сифат худ раб бувад,
Барра пеши гург амонат мениҳӣ,
Гургу Юсуфро мафармо ҳамраҳӣ.
Гург агар бо ту намояд рӯбаҳӣ,
Ҳин, макун бовар, ки нояд з-ӯ беҳӣ.
Феъли ҳар ду бегумон пайдо шавад.
Ҷоҳил ар бо ту намояд ҳамдилӣ,
Оқибат захмат занад аз ҷоҳилӣ.
ӯ ду олат дораду хунсо бувад,
ӯ закарро аз занон пинҳон кунад,
То ки худро хоҳари эшон кунад.
Шулла аз мардон ба каф пинҳон кунад,
То ки худро ҷинси он мардон кунад.
Гуфт Яздон з-он куси мактуми ӯ
Шуллае созем бар хартуми ӯ.
То ки биноёни мо з-он зӯзалол,
Дарнаёнд аз фани ӯ дар чувол.
Ҳосил он, к-аз ҳар закар н-ояд нарӣ,
Ҳин, зи ҷоҳил тарс, агар донишварӣ.
Дӯстии ҷоҳили ширинсухан

Кам шунав, к-он ҳаст чун самми куҳан.
«Ҷони модар! Чашми равшан» гӯядат,
Ҷуз ғаму ҳасрат аз он н-афзӯядат.
Мар падарро гӯяд он модар ҷихор,
Ки зи мактаб баччаам шуд бас низор.
Аз зани дигар гараш овардие,
Бар вай ин ҷавру ҷафо кам кардие.
«Аз ҷузи ту гар будӣ ин баччаам,
Ин фишор он зан бигуфтӣ низ ҳам».
Ҳин, бичеҳ з-ин модару тибои ӯ,
Силии бобо беҳ аз ҳалвои ӯ.
Ҳаст модар нафсу бобо ақли род,
Аввалаш тангиву охир сад гушод.
Эй диҳандай ақлҳо, фарёд рас,
То нахоҳӣ ту, нахоҳад ҳеч кас.
Ҳам талаб аз тусту ҳам он некуӣ,
Мо кием? Аввал туй, охир туй.
Ҳам бигӯ ту, ҳам ту бишнава, ҳам ту бош,
Мо ҳама лошем бо чандин тарош.
З-ин ҳавола рағбат афзо дар сучуд,
Коҳилии ҷабр мафрису хумуд.
Ҷабр бошад парру боли комилон,
Ҷабр ҳам зиндону банди коҳилон.
Ҳамчу оби Нил дон ин ҷабрро,
Об мӯъминрову хун мар габрро.
Бол бозонро суйи султон барад,
Бол зоғонро ба гӯристон барад.
Бозгард акнун ту дар шарҳи адам,
Ки чу позаҳр асту пиндориш сам.
Ҳамчу ҳиндубачча, ҳин, эй хоҷатош,
Рав, зи Маҳмуди адам тарсон мабош.
Аз вучуде тарс, к-акнун дар вайӣ,
Он хаёлат лошайу ту лошайӣ.
Лошайе бар лошайе ошиқ шудааст,
Ҳеч не мар ҳеч неро раҳ задааст.
Чун бурун шуд ин хаёлот аз миён,
Гашт номаъқули ту бар ту баён.

«Лайса ли-л-мозина ҳамму-л-мавт, иннамо лаҳум ҳасрату-л-фавт»

Рост гуфтаст он сипаҳдори башар,
Ки ҳар он, ки кард аз дунё гузар.
Несташ дарду дареғу ғабни мавт,
Балки ҳасташ сад дареғ аз баҳри фавт,
Ки чаро қибла накардам маргро?
Маҳзани ҳар давлату ҳар баргро.
Қибла кардам ман ҳама умр аз ҳавал,
Он хаёлоте, ки гум шуд дар ачал.
Ҳасрати он мурдагон аз марг нест,
З-онст, к-андар нақшҳо кардем ист.
Мо надидем ин ки он нақш асту каф,
Каф зи дарё чунбаду ёбад алаф.
Чунки баҳр афғанд кафҳоро ба бар,
Ту ба гӯристон рав, он кафҳо нигар.
Пас бигӯ, ку чунбишу чавлонатон?
Баҳр афғандаст дар бухронатон?
То бигӯяндат ба лаб не, бал ба ҳол,
Ки зи дарё кун, на аз мо, ин суол.
Нақши чун каф кай бичунбад бе зи мавҷ?
Хок бе боде кучо ояд ба авҷ?
Чун ғубори нақш дидӣ, бод бин,
Каф чу дидӣ, қулзуми эҷод бин.
Ҳин, бубин, к-аз ту назар ояд ба кор,
Боқият шаҳмеву лаҳме, пуду тор.
Шаҳми ту дар шамъҳо нафзуд тоб,
Лаҳми ту махмурро н-омад кабоб.
Даргузор ин чумла танро дар басар,
Дар назар рав, дар назар рав, дар назар.
Як назар ду газ ҳамебинад зи роҳ,
Як назар ду кавн диду рӯйи шоҳ.
Дар миёни ин ду фарқе бешумор
Сурма чӯ «валлоҳу аълам би-с-сирор».
Чун шунидӣ шарҳи баҳри нестӣ,
Кӯш доим, то бар ин баҳр истӣ.
Чунки асли коргоҳ он нестист,

Ки халову бенишон асту тихист.
Чумла устодон пайи изҳори кор,
Нестӣ чӯянду ҷойи инкисор.
Лочарам устои устодон самад,
Коргоҳаш нестиву «ло» бувад.
Ҳар кучо ин нестӣ афзунтар аст,
Кори Ҳаққу коргоҳаш он сар аст.
Нестӣ чун ҳаст болойин табақ,
Бар ҳама бурданд дарвешон сабақ.
Хоса дарвеше, ки шуд бечисму мол,
Кор фақри ҷисм дорад, на суол.
Соил он бошад, ки моли ӯ гудохт,
Қонев он бошад, ки ҷисми хеш бохт.
Пас, зи дард акнун шикоят бармадор,
К-ӯст сӯйи нест асбе роҳвор.
Ин қадар гуфтем, боқӣ фикр кун,
Фикр агар ҷомид бувад, рав зикр кун.
Зикр орад фикрро дар эҳтизоз,
Зикрро хуршеди ин афсурда соз.
Асл худ ҷазб аст, лек, эй хочатош!
Кор кун, мавқуфи он ҷазба мабош.
З-он ки тарки кор чун нозе бувад,
Ноз кай дархурди ҷонбозӣ бувад?
На қабул андеш, на рад, эй ғулом!
Амррову наҳйро мебин мудом.
Мурғи ҷазба ногаҳон паррад зи уш,
Чун бидидӣ субҳ, шамъ он гаҳ бикуш.
Чашмҳо чун шуд гузора, нури ӯст,
Мағзҳо мебинад ӯ дар айни пӯст.
Бинад андар зарра хуршеди бақо,
Бинад андар қатра кулли баҳрро.

Бори дигар рӯчӯ кардан ба қиссаи сӯфӣ ва қозӣ
Гуфт сӯфӣ: «Дар қисоси як қафо
Сар нашояд бод додан аз амо.
Хирқаи таслим андар гарданам
Бар ман осон кард силӣ х(в)арданам».

Дид сӯфӣ хасми худро саҳт зор,
Гуфт: «Агар мушташ занам ман хасмвор,
ӯ ба як муштам бирезад чун расос,
Шоҳ фармояд маро зачру қасос.
Хайма вайрон асту бишкаста ватад,
ӯ баҳона мечувад, то дарфитад.
Баҳри ин мурда, дарег ояд, дарег,
Ки қасосам афтад андар зери теғ».
Чун наметонист каф бар хасм зад,
Азмаш он шуд, к-иш суйи қозӣ барад.
Ки тарозуи Ҳақ асту кайлааш,
Махлас аст аз макри деу ҳилааш.
Ҳаст ӯ микрози аҳқоду чидол,
Қотеъи чанги ду хасму қилу қол.
Дев дар шиша кунад афсуни ӯ,
Фитнаҳо сокин кунад қонуни ӯ.
Чун тарозу дид хасми пуртамаъ,
Саркашӣ бигзораду гардад табаъ.
В-ар тарозу нест, гар афзун диҳиш,
Аз қисам, розӣ нагардад оғаиш.
Ҳаст қозӣ раҳмату дафъи ситез,
Қатрае аз баҳри адли растахез.
Қатра гарчи хурду кӯтаҳпо бувад,
Лутфи оби баҳр аз ӯ пайдо бувад.
Аз ғубор ар пок дорӣ килларо,
Ту зи як қатра бибинӣ Даҷларо.
Чузвҳо бар ҳоли кулҳо шоҳид аст,
То сабақ ғаммози хуршед омадаст.
Он қасам бар қисми Аҳмад ронд Ҳақ,
Он чӣ фармудаст «куллан ва-ш-шафақ».
Мӯр бар дона чаро ларзон будӣ,
Гар аз он як дона хирман дон будӣ?
Бар сари ҳарф о, ки сӯфӣ бедил аст,
Дар мукофоти чафо мустаъчил аст.
Эй ту карда зулмҳо, чун хушдилӣ?
Аз тақозои мукофӣ ғофилӣ?
Ё фаромӯшат шудааст аз кардаҳот,

Ки фурӯ овехт ғафлат пардаҳот.
Гарна хасмиҳостӣ андар қафот,
Ҷирми гардун рашк бурдӣ бар сифот.
Лек маҳбусӣ барои он ҳуқуқ,
Андак-андак узр мехоҳ аз уқуқ.
То ба як борат нагирад мӯҳтасиб,
Оби худ равшан кун акнун бо муҳиб.
Рафт сӯфӣ сӯйи он силизанаш,
Даст зад чун муддаъӣ дар доманаш.
Андаровардаш бари қозӣ кашон,
К-ин хари идборро бар хар нишон.
Ё ба захми дарра ӯро деҳ ҷазо,
Онҷунон ки ройи ту бинад сазо.
К-он ки аз заҷри ту мирад дар димор,
Бар ту товон нест, он бошад ҷубор.
Дар ҳаду таъзири қозӣ ҳар кӣ мурд,
Нест бар қозӣ замон, к-ӯ нест хурд.
Ноибӣ Ҳаққ асту сояӣ адли Ҳақ,
Ойинай ҳар мустаҳиққу мустаҳақ.
К-ӯ адаб аз баҳри мазлуме кунад,
На барои ирзу хашму даҳли х(в)ад.
Чун барои Ҳаққу рӯзи очила-ст,
Гар хатое шуд, дият бар оқила-ст.
Он ки баҳри худ занад, ӯ зомин аст,
В-он ки баҳри Ҳақ занад ӯ омин аст.
Гар падар зад мар писаррову бимурд,
Он падарро хунбаҳо бояд шумурд.
З-он ки ӯро баҳри кори хеш зад,
Хидмати ӯ ҳаст воҷиб бар валад.
Чун муаллим зад сабиरो, шуд талаф,
Бар муаллим нест чизе, «ло тахаф».
К-он муаллим ноиб афтоду амин,
Ҳар аминро ҳаст ҳукмаш ҳамчунин.
Нест воҷиб хидмати усто бар ӯ,
Пас набуд усто ба заҷраш корҷӯ.
В-ар падар зад, ӯ барои худ задаст,
Лоҷарам аз хунбаҳо додан нараст.

Пас худиро сар бибур, эй зулфиқор,
Бехуде шав, фоние дарвешвор.
Чун шудӣ бехуд, ҳар он чӣ ту кунӣ,
«Мо рамайта из рамайта», оминӣ.
Он замон бар Ҳақ бувад, на бар амин,
Ҳаст тафсилаш ба фиқҳ андар мубин.
Ҳар дуконерост савдое дигар,
Маснавӣ дуккони фақр аст, эй писар!
Дар дукони кафшгар чарм аст хуб,
Қолаби кафш аст, агар бинӣ ту чӯб.
Пеши баззозон қазу адкан бувад,
Баҳри газ бошад, агар оҳан бувад.
Маснавиӣ мо дукони ваҳдат аст,
Ғайри воҳид ҳар чӣ бинӣ, он бут аст.
Бут ситудан баҳри доми омаро
Ҳамчунон дон, «ка-л-ғарониқ ал-уло».
Хонадаш дар сураи «Ва-н-начм» зуд,
Лек он фитна буд, аз сура набуд.
Чумла куффор он замон сочид шуданд,
Ҳам сире буд он, ки сар бар дар заданд.
Баъд аз ин ҳарфест печопечу дур,
Бо Сулаймон бошу девонро машӯр.
Ҳин, ҳадиси сӯфиву қозӣ биёр,
В-он ситамкори заъифи зори зор.
Гуфт қозӣ: «Саббити-л-арш, эй писар!
То бар ӯ нақше кунам аз хайру шар.
Ку зананда? Ку маҳалли интиқом?
Ин хаёле гаштааст андар сақом.
Шаръ баҳри зиндагону ағниёт,
Шаръ бар асҳоби гӯристон кучост?»
Он гурӯҳе, к-аз фақирӣ бесаранд,
Сад чихат з-он мурдагон фонитаранд.
Мурда аз як рӯст фонӣ дар газанд,
Сӯфиён аз сад чихат фонӣ шуданд.
Марг як қатл аст в-ин сесада ҳазор,
Ҳар якеро хунбаҳое бешумор.
Гарчи кушт ин қавмро Ҳақ борҳо,

Рехт баҳри хунбаҳо анборҳо.
Ҳамчу Ҷирчисанд ҳар як дар сирор,
Кушта гашта, зинда гашта шаст бор.
Кушта аз завқи синони додгар,
Мебисӯзад, ки бизан захме дигар.
Валлаҳ аз ишқи вучуди ҷонпараст,
Кушта бар қатли дувум ошиқтар аст.
Гуфт қозӣ: «Ман қазодори ҳайам,
Ҳокими асҳоби гӯристон кайам?
Ин ба сурат гар на дар гӯр аст паст,
Гӯрҳо дар дудмоншон омадаст.
Бас бидидӣ мурда андар гӯр ту,
Гӯрро дар мурда бин, эй кӯр ту!
Гар зи гӯре хишт бар ту уфтод,
Оқилон аз гӯр кай хоҳанд дод?
Гирди хашму кинаи мурда магард,
Ҳин, макун бо нақши гармоба набард.
Шукр кун, ки зиндае бар ту назад,
К-он ки зинда рад кунад, Ҳақ кард рад.
Хашми аҳё хашми Ҳаққу захми ўст,
Ки ба Ҳақ зиндаст он покизапўст.
Ҳақ бикушт ўрову дар поча-ш дамид,
Зуд қассобона пўст аз вай кашид.
Нафх дар вай боқӣ омад то маоб,
Нафхи Ҳақ набвад чу нафхай он қасоб.
Фарқ бисёр аст байна-н-нафхатайн,
Ин ҳама зайн асту он сарҷумла шайн.
Ин ҳаёт аз вай буриду шуд музир
В-он ҳаёт аз нафхи Ҳақ шуд мустамир.
Ин дам он дам нест, к-ояд он ба шарҳ,
Ҳин, баро з-ин қаъри чаҳ болои сарҳ.
Несташ бар хар нишондан мучтаҳад,
Нақши ҳезумро касе бар хар ниҳад?
Бар нишастӣ ў на пушти хар сазад,
Пушти тобутеш авлотар сазад.
Зулм чӣ бвад? Вазъи ғайри мавзеъаш,
Ҳин, макун дар ғайри мавзеъ зоеъаш».

Гуфт сӯфӣ: «Пас раво дорӣ, ки ӯ
Силиям зад, беқасосу бетасӯ?
Ин раво бошад, ки хархирсе қалош
Сӯфиёнро сафъ андозад ба лош?»
Гуфт қозӣ: «Ту чӣ дорӣ бешу кам?»
Гуфт: «Дорам дар чаҳон ман шаш дирам».
Гуфт қозӣ: «Се дирам ту харч кун,
Он се дигарро ба ӯ деҳ бесухун,
Зору ранчур асту дарвешу заъиф,
Се дирам дарбоядаш тарра-в рағиф».
Бар қафои қозӣ афтодаш назар,
Аз қафои сӯфӣ он буд хубтар.
Рост мекард аз пайи силиш даст,
Ки қасоси силиям арзон шудааст.
Сӯйи гӯши қозӣ омад баҳри роз,
Силие овард қозиро фароз.
Гуфт: «Ҳар шашро бигиред, эй ду хасм!
Ман шавам озод бехархошу васм».

Тайра шудани қозӣ аз силии дарвеш ва сарзаниш кардани сӯфӣ қозиро
Гашт қозӣ тайра, сӯфӣ гуфт: «Ҳай,
Ҳукми ту адл аст, лошак нест ғай.
Он чӣ напсандӣ ба худ, эй шайхи дин,
Чун писандӣ бар бародар, эй амин?
Ин надонӣ, ки пайи ман чаҳ канӣ,
Ҳам дар он чаҳ оқибат худ афганӣ?
«Ман ҳафар биъран» нахондӣ аз хабар?
Он чӣ хондӣ, кун амал, ҷони падар!
Ин яке ҳукмат чунин буд дар қазо,
Ки туро овард силӣ бар қафо.
Вой бар аҳкоми дигарҳои ту,
То чӣ орад бар сару бар пойи ту?
Золимеро раҳм ори аз карам?
Ки барои нафқа бодат се дирам.
Дасти золибро бибур, чӣ ҷойи он,
Ки ба дасти ӯ ниҳӣ ҳукму инон?
Ту бад-он буз монӣ, эй маҷхули дод,

Ки нажоди гургро ӯ шир дод».

Чавоб додани қозӣ сӯфиро

Гуфт қозӣ: «Вочиб оядмон ризо,

Ҳар қафову ҳар чафо, к-орад қазо.

Хушдилам дар ботин аз ҳукми зубур,

Гарчи шуд рӯям туруш, к-ал-ҳаққу мур.

Ин дилам боғ асту чашмам абрваш,

Абр гӯяд, боғ хандад шоду х(в)аш.

Соли қаҳт аз офтоби хираханд,

Боғҳо дар маргу чон кандан расанд.

З-амри Ҳақ «вабқу касиран» хондай,

Чун сари бирён чӣ хандон мондай?

Равшании хона бошӣ ҳамчу шамъ,

Гар фуру пошӣ ту ҳамчун шамъ дамъ.

Он турушрӯии модар ё падар,

Ҳофизи фарзанд шуд аз ҳар зарар.

Завқи ханда дидай, эй хираханд!

Завқи гиря бин, ки ҳаст он кони қанд.

Чун чаҳаннам гиря орад ёди он,

Пас чаҳаннам хуштар ояд аз ҷинон.

Хандаҳо дар гияҳо омад катим,

Ганҷ дар вайронаҳо ҷӯ, эй салим!

Завқ дар ғамҳост, пай гум кардаанд,

Оби ҳайвонро ба зулмат бурдаанд.

Божгуна наъл дар раҳ то рибот,

Чашмҳоро чор кун дар эҳтиёт.

Чашмҳоро чор кун дар эътибор,

Ёр кун бо чашми худ ду чашми ёр.

«Амруҳум шӯро» бихон андар сухуф,

Ёрро бошу мағӯш аз ноз – уф.

Ёр бошад роҳро пушту паноҳ,

Чунки некӯ бингарӣ, ёр аст роҳ.

Чунки дар ёрон расӣ, хомуш нишин,

Андар он ҳалқа макун ҳудро нигин.

Дар намози ҷумъа бингар хуш ба хуш,

Ҷумла ҷамъанду якандеша-в хамӯш.

Рахтхоро сӯйи хомӯшӣ кашон,
Чун нишон чӯйӣ, макун худро нишон.
Гуфт пайғамбар, ки дар баҳри хумум,
Дар далолат дон ту ёронро нучум.
Чашм дар исторагон неҳ, раҳ бичӯ,
Нутқ ташвиши назар бошад, мағӯ.
Гар ду ҳарфи сидқ гӯйӣ, эй фалон!
Гуфти тира дар табаъ гардад равон.
Ин нахондӣ ка-л-калом, эй мустаҳом!
«Фӣ шучунин чарраҳу чарру-л-калом?»
Ҳин, машав шореъ дар он ҳарфи рашад,
Ки сухан з-ӯ мар суханро мекашад.
Нест дар забтат чу бигшодӣ даҳон,
Аз пайи софӣ шавад тира равон.
Он кӣ маъсуми раҳи ваҳйи Худост,
Чун ҳама соф аст, бигшоёд равост.
З-он ки «мойантиқ расулун би-л-ҳаво»,
Кай ҳаво зояд зи маъсуми Худо?
Хештанро соз минтиқе зи ҳол,
То нагардӣ ҳамчу ман сухрай мақол».

Суол кардани он сӯфӣ қозиро
Гуфт сӯфӣ: «Чун зи як кон аст зар,
Ин чаро нафъ асту он дигар зарар?
Чунки ҷумла аз яке даст омадаст,
Ин чаро ҳушёру он маст омадаст?
Чун зи як дарёст ин чӯҳо равон,
Ин чаро нӯш асту он заҳри даҳон?
Чун ҳама анвор аз шамси бақост,
Субҳи содиқ, субҳи козиб аз чӣ хост?
Чун зи як сурмаст нозирро қаҳал,
Аз чӣ омад ростбиниву ҳавал?
Чунки доруззарбро султон Худост,
Нақдро чун зарби хубу норавост?
Чун Худо фармуд раҳро роҳи ман,
Ин хафир аз чист в-он як роҳзан?
Аз як ишкам чун расад хурру сафих?

Чун яқин шуд «ал-валад сирру абиҳ».
Ваҳдате, ки дид бо чандин ҳазор,
Садҳазорон чунбиш аз айни қарор?»

Ҷавоб гуфтани он қозӣ сӯфиро
Гуфт қозӣ: «Сӯфиё, хира машав,
Як мисоле дар баёни ин шунав:
Ҳамчунон ки беқарори(и) ошиқон
Ҳосил омад аз қарори дилситон.
ӯ чу кӯҳ дар ноз собит омада,
Ошиқон чун баргҳо ларзон шуда.
Хандаи ӯ гирияҳо ангехта,
Оби рӯяш обрӯҳо рехта.
Ин ҳама чуну чигуна, чун занад,
Бар сари дарёи бечун метапад.
Зидду ниддаш нест дар зоту амал,
З-он бипӯшиданд ҳастихо ҳулал.
Зидд зидро буду ҳастӣ кай диҳад?
Бал, к-аз ӯ бигрезаду берун чаҳад.
Нидд чӣ бвад? Мисл, мисли неку бад,
Мисл мисли хештанро кай кунад?
Чунки ду мисл омаданд, эй муттақӣ,
Ин чӣ авлотар аз он дар холиқӣ?
Бар шумори барг бистон нидду зидд,
Чун кафе бар баҳри безидд асту нидд?
Бе чигуна бин ту бурду моти баҳр,
Чун чигуна гунҷад андар зоти баҳр?
Камтарини лаънати ӯ чони туст,
Ин чигуна-в чуни қон кай шуд дуруст.
Пас чунон баҳре, ки дар ҳар қатри он,
Аз бадан ношитар омад ақлу қон.
Кай бигунҷад дар мазиқи чанду чун?
Ақли кулл он қост аз «ло яъламун».
Ақл гӯяд мар ҷасадро, к-эй ҷамод,
Бӯй бурдӣ ҳеч аз он баҳри маод?
Ҷисм гӯяд, ман яқин сояӣ туам,
Ёрӣ аз соя кӣ чӯяд, қони ам?

Ақл гӯяд, к-ин на он ҳайратсарост,
Ки сазо густохтар аз носазост.
Андар ин чо офтоби анваре
Хидмати зарра кунад, чун чокаре.
Шер ин сӯ пеши оху сар ниҳад,
Боз ин чо назди теҳу пар ниҳад.
Ин туро бовар наёяд? Мустафо
Чун зи мискинон ҳамечӯяд дуъо?
Гар бигӯйӣ, аз пайи таълим буд,
Айни таҷҳил аз чӣ рӯ тафҳим буд?
Балки медонад, ки ганҷи шохвор
Дар харобиҳо ниҳад он шаҳрёр.
Бадгумонӣ наъли маъкуси вай аст,
Гарчи ҳар ҷузвеш ҷосуси вай аст.
Бал ҳақиқат дар ҳақиқат ғарқа шуд,
З-ин сабаб ҳафтод, бал сад фирқа шуд.
Бо ту қулмошит хоҳам гуфт, ҳон,
Сӯфиё, хуш паҳн бигшо гӯши чон.
Мар туро ҳар захм, к-ояд з-осмон,
Мунтазир мебош хилъат баъди он.
Он қазо дидӣ, сафоро ҳам бибин,
Гирди рон бо гардан омад, эй амин!
К-ӯ на он шоҳ аст, к-ит силӣ занад,
Пас набахшад тоҷу тахти мустанад.
Чумла дунёро пари пашша баҳо,
Силиеро ришвати бемунтаҳо.
Гарданат з-ин тавқи заррини ҷаҳон
Чуст дардузду зи Ҳақ силӣ ситон.
Он қазоҳо, к-анбиё бардоштанд,
З-он бало сарҳои худ афроштанд.
Лек ҳозир бош дар худ, эй фато!
То ба хона ӯ биёяд мар туро.
В-арна хилъатро барад ӯ бозпас,
Ки наёбидам ба хона ҳеч кас».

Боз суол кардани сӯфӣ аз он қозӣ
Гуфт сӯфӣ, ки чӣ будӣ, к-ин ҷаҳон

Абруйи раҳмат гушодӣ ҷодувон?
Ҳар даме шӯре наёвардӣ ба пеш,
Барнаёвардӣ зи талвинҳош неш.
Шаб надузидӣ чароғи рӯзро,
Дӣ набурдӣ боғи айшомӯзро.
Ҷоми сихҳатро набудӣ санги таб,
Эминиро хавф н-овардӣ кураб.
Худ чӣ кам гаштӣ зи ҷуду раҳматаш,
Гар набудӣ хархаша дар неъматаш?»

Ҷавоби қозӣ суоли сӯфиро ва қиссаи турку дарзиро масал овардан
Гуфт қозӣ: «Бас тихирӯ сӯфий,
Холӣ аз фатнат, чу кофи куфий.
Ту бинашнидӣ, ки он пурқанд лаб
Ғадри хайётон ҳамегуфтӣ ба шаб.
Халқро дар дуздии он тоифа
Менамуд афсонаҳои солифа.
Қиссаи порарабой дар бурин
Ме-ҳикоят кард ӯ бо ону ин,
Дар самар мехонд дузди номае,
Гирди ӯ чамъ омада ҳангомае.
Мустамеъ чун ёфт ҷозиб з-он вуфуд,
Ҷумла аҷзоаш ҳикоят гашта буд».

«Қола-н-набийю алайҳиссалом: иналлоҳа таъоло юлаққину-л-ҳикмата ало
лисони-л-воъизина биқадри ҳимами-л-мустамеъин»

Ҷазби самъ аст, ар касеро хуш лабест,
Гармиву ҷидди муаллим аз сабист.
Чангиеро, к-ӯ навозад бисту чор,
Чун наёбад гӯш, гардад чангбор.
На ҳарора ёдаш ояд, на ғазал,
На даҳ ангушташ бичунбад, на амал.
Гар набудӣ гӯшҳои ғайбгир,
Ваҳй н-овардӣ зи гардун як башир.
В-ар набудӣ дидҳои сунъбин,
На фалак гаштӣ, на хандидӣ замин.
Он дами «лавлок» ин бошад, ки кор

Аз барои чашми тез асту назор.
Омаро аз ишқи ҳамхоба-в табақ,
Кай бувад парвои ишқи сунъи Ҳақ.
Оби тутмоҷе нарезӣ дар тағор,
То саге чанде набошад тӯъмахор.
Рав, саги Каҳфи худовандиш бош,
То раҳонад з-ин тағорат истифош.
Чунки дуздихои бераҳмона гуфт,
Ки кунанд он дар зиён андар ниҳуфт.
Андар он ҳангома турке аз Хато
Сахт тайра шуд зи кашфи он ғито.
Шаб чу рӯзи растахез он розҳо,
Кашф мекард аз пайи аҳли нуҳо.
Ҳар кучо оӣ ту дар ҷанге фароз,
Бинӣ он ҷо ду адӯ дар кашфи роз.
Он замонро маҳшари мазкур дон
В-он гулӯи розгӯро сур дон,
Ки Худо асбоби хашме сохтаст
В-он фазоехро ба кӯй андохтаст.
Баски ғадри дарзиёноро зикр кард,
Ҳайф омад туркрову хашму дард.
Гуфт: «Эй қассос, дар шаҳри шумо
Кист устотар дар ин макру дағо?»

Даъво кардани турк ва гарав бастанӣ ӯ, ки дарзӣ аз ман чизе натавонад бурдан
Гуфт: «Хайётест, номаш пури Шуш,
Андар ин чувтиву дуздӣ халққуш».
Гуфт: «Ман зомин, ки бо сад азтироб
ӯ наёрад бурд пешам риштатоб».
Пас бигуфтандаш, ки аз ту чувсттар
Моти ӯ гаштанд, дар даъво мапар.
Рав, ба ақли худ чунин ғарра мабош,
Ки шавӣ ёва ту дар тазвирҳош».
Гармтар шуд турку баст он ҷо гарав,
Ки наёрад бурд, не қӯҳна, на нав».
Мутмиёнаш гармтар карданд зуд,
ӯ гарав басту рихонро баргушуд.

Ки гарав ин маркаби тозии ман
Бидхам, ар дуздад кумошам ў ба фан.
В-ар натонад бурд, асбе аз шумо
Воситонам, баҳри раҳни мубтадо.
Туркро он шаб набурд аз ғусса хоб,
Бо хаёли дузд мекард ў хироб.
Бомдодон атласе зад дар бағал,
Шуд ба бозору дукони он дағал.
Пас саломаш кард гарму устод,
Қаст аз ҷо, лаб ба тарҳибаш гушод.
Гарм пурсидаш, зи ҳадди турк беш,
То фиганд андар дили ў меҳри хеш.
Чун бидид аз вай навои булбулӣ,
Пешаш афганд атласи истанбулӣ.
Ки бибур инро қабои рӯзи ҷанг,
Зери нофам восеъу болош танг.
Танг боло баҳри чашморойро,
Зер восеъ, то нагирад пойро.
Гуфт: «Сад хидмат кунам, эй зувадод»,
Дар қабулаш даст бар дида ниҳод.
Пас бипаймуду бидид ў рӯйи кор,
Баъд аз он бигшод лабро дар фушор.
Аз ҳикоятҳои мирони дигар
В-аз карамҳову атои он нафар
В-аз бахилону зи таҳшироташон
Аз барои ханда ҳам дод ў нишон.
Ҳамчу оташ кард миқрозе бурун,
Мебуриду лаб пурафсона-в фусун.

Мазоҳик гуфтани дарзӣ ва туркро аз қуввати ханда баста шудани ду чашми
танги ў ва фурсат ёфтани дарзӣ
Турк хандидан гирифт аз достон,
Чашми тангаш гашт баста он замон.
Порае дуздиду кардаш зери рон,
Аз ҷузи Ҳақ, аз ҳама аҳё ниҳон.
Ҳақ ҳамедид он, вале сатторхӯст,
Лек чун аз ҳад барӣ, ғаммоз ўст.

Туркро аз лаззати афсонааш
Рафт аз дил даъвии пешонааш.
Атласи чӣ? Даъвии чӣ? Раҳни чӣ?
Турк сармаст аст дар лоғи ачӣ.
Лоба кардаш турк, к-аз баҳри Худо
Лоғ мегӯ, ки маро шуд муғтазо».
Гуфт лоғе хандумине он дағо,
Ки фитод аз қаҳқаҳа ӯ бар қафо.
Порае атлас сабук бар нифа зад,
Турк ғофил хуш мазохик мемазад.
Ҳамчунин бори севум турки Хато
Гуфт: «Лоғе гӯй аз баҳри Худо».
Гуфт лоғе хандуминтар з-он ду бор,
Кард ӯ ин туркро кулӣ шикор.
Чашм баста, ақл часта, мӯ лаҳа
Ҳаст турки муддаъӣ аз қаҳқаҳа.
Пас севум бор аз қабо дуздид шох,
Ки зи хандаш ёфт майдони фарох.
Чун чаҳорум бор он турки Хато
Лоғ аз он усто ҳамекард иқтизо.
Раҳм омад бар вай он устодро,
Кард дар боқӣ фану бедодро.
Гуфт: «Мӯлаъ гашт ин мафтун дар ин,
Бехабар, к-ин чӣ хасор асту ғабин».
Бӯса афшон кард бар устод ӯ,
Ки ба ман баҳри Худо афсона гӯ.
Эй фасона гаштаву маҳв аз вучуд,
Чанд афсона бихоҳӣ озмуд?
Хандуминтар аз ту ҳеч афсона нест,
Бар лаби гӯри хароби хеш ист.
Эй фурӯ рафта ба гӯри чаҳлу шак,
Чанд чӯйӣ лоғу дастони фалак?
То ба кай нӯшӣ ту ишвай ин чаҳон?
Ки на ақлат монд бар қонун, на қон.
Лоғи ин чархи надими кирду мурд
Обрӯйи садҳазорон чун ту бурд.
Медарад, медӯзад ин дарзии ом

Чомаи садсолагони тифли хом.
Лоғи ӯ гар боғхоро дод дод,
Чун дай омад, додаро бар бод дод.
Пиратифлон шиста пешаш баҳри кад,
То ба саъду наҳс ӯ лоғе кунад.

Гуфтани дарзӣ туркро: «Ҳай, хомӯш, ки агар мазоҳики дигар гӯям, қабот танг ояд»

Гуфт дарзӣ: «Эй тавошӣ, баргузар,
Вой бар ту гар кунам лоғе дигар.
Пас қабоят танг ояд бозпас,
Ин кунад бо хештан худ ҳеч кас?»
Хандае чӣ? Рамзе ар дониствие,
Ту ба чойи ханда хун бигриствие.

Баёни он ки бекорон ва афсонаҷӯён мисли он турканд ва олами ғаррори ғаддор
ҳамчу он дарзӣ ва шаҳавоту занон мазоҳик гуфтани ин дунёст ва умр ҳамчун он
атлас пеши ин дарзӣ, чихати қабои бақо ва либоси тақво сохтан

Атласи умрат ба миқрози шуҳур,
Бурд пора-пора хайёти ғурур.
Ту таманно мебарӣ, к-ахтар мудом,
Лоғ кардӣ? Саъд будӣ бардавом?
Сахт метӯлӣ зи тарбиёти ӯ
В-аз далолу кинаву офоти ӯ.
Сахт меранҷӣ зи хомӯшии ӯ
В-аз нухусу қабзу кинкӯшии ӯ.
Ки чаро Зӯҳрай тараб дар рақс нест?
Бар суъуду ракси саъди ӯ маист.
Ахтарат гӯяд, ки гар афзун кунам,
Лоғро пас куллият мағбун кунам.
Ту мабин қаллобии ин ахтарон,
Ишқи худ бар қалб зан, бин, эй муҳон!

Масал

Он яке мешуд ба раҳ сӯйи дукон,
Пеши раҳро баста дид ӯ аз занон.
Пойи ӯ месӯхт аз таъчилу роҳ

Баста аз ҷавқи занони ҳамчу моҳ.
Рӯ ба як зан карду гуфт: «Эй мустаҳон!
Ҳай, чи бисёред, эй духтарчагон!»
Рӯ бад-ӯ кард он зану гуфт: «Эй амин!
Ҳеч бисёрии мо мункар мабин.
Бин, ки бо бисёрии мо бар бисот
Танг меояд шуморо инбисот.
Дар ливота мефитед аз қаҳти зан,
Фобилу мафъул расвои заман».
Ту мабин ин воқеъоти рӯзгор,
К-аз фалак мегардад ин ҷо ноговор.
Ту мабин таҳшири рӯзиву маъош,
Ту мабин ин қаҳту хавфу иртиъош.
Бин, ки бо ин ҷумла талхиҳои ӯ
Мурдаи ӯеду нопарвои ӯ.
Раҳмате дон имтиҳони талхро,
Наҳмате дон мулки Марву Балхро.
Он Бироҳим аз талаф нагрехту монд,
Ин Бироҳим аз шараф бигрехту ронд.
Он насӯзад в-ин бисӯзад, эй аҷаб,
Наъли маъкус аст дар роҳи талаб.

Боз мукаррар кардани сӯфӣ суолро
Гуфт сӯфӣ: «Қодир аст он мустаҳон,
Ки кунад савдои моро безиён.
Он ки оташро кунад варду шаҷар,
Ҳам тавонад кард инро безарар.
Он ки гул орад бурун аз айни хор,
Ҳам тавонад кард ин дайро баҳор.
Он ки з-ӯ ҳар сарв озодӣ кунад,
Қодир аст, ар ғуссаро шодӣ кунад.
Он ки шуд мавҷуд аз вай ҳар адам,
Гар бидорад боқияш, ӯро чи кам?
Он ки танро ҷон диҳад, то ҳай шавад,
Гар намиронад, зиёнаш кай шавад?
Худ чи бошад, гар бибахшад он ҷавод?
Бандаро мақсуди ҷон, бе иҷтиҳод.

Дур дорад аз заъифон дар камин
Макри нафсу фитнаи деви лаъин».

Чавоб додани қозӣ сӯфиро
Гуфт қозӣ: «Гар набудӣ амри мур
В-ар набудӣ хубу зишту сангу дур
В-ар набудӣ нафсу шайтону ҳаво
В-ар набудӣ захму чолишу вағо,
Пас ба чӣ ному лақаб хондӣ малик
Бандагони хешро, эй мунҳатик?
Чун бигуфтӣ, эй сабуру эй ҳалим?
Чун бигуфтӣ, эй шучоъу эй ҳаким?
Собирину содиқину мунфиқин
Чун будӣ бе раҳзану деви лаъин?
Рустаму Ҳамза-в муҳаннас як будӣ,
Илму ҳикмат ботилу мундак будӣ.
Илму ҳикмат баҳри роҳу бераҳист,
Чун ҳама раҳ бошад, он ҳикмат тижист.
Баҳри ин дуккони табъи шӯраоб,
Ҳар ду оламро раво дорӣ хароб?
Ман ҳамедонам, ки ту покӣ, на хом
В-ин суолат ҳаст аз баҳри авом.
Чаври даврону ҳар он ранҷе, ки ҳаст,
Саҳлтар аз бўъди Ҳаққу ғафлат аст.
З-он ки инҳо бигзаранд, он нагзарад,
Давлат он дорад, ки ҷон оғаҳ барад».

Ҳикоят дар тақрири он ки сабр дар ранҷи қор саҳлтар аз сабр дар фироқи ёр
бувад

Он яке зан шӯйи худро гуфт: «Ҳай,
Эй мурувватро ба як раҳ карда тай.
Ҳеч тиморам намедорӣ, чаро?
То ба кай бошам дар ин хорӣ, чаро?»
Гуфт шӯ: «Ман нафқа чора мекунам,
Гарчи урам, дасту пойе мезанам.
Нафқаву кисва-ст воҷиб, эй санам!
Аз манат ин ҳар ду ҳасту нест кам».

Остини пераҳан бинмуд зан,
Бас дурушту пурвасаҳ буд пераҳан.
Гуфт: «Аз сахтӣ танамро мех(в)арад,
Кас касеро кисва з-ин сон оварад?»
Гуфт: «Эй зан, як суолат мекунам,
Марди дарвешам, ҳамин омад фанам.
Ин дурушт асту ғализу нописанд,
Лек биндеш, эй зани андешаманд!
Ин дурушту зишттар ё худ талоқ?
Ин туро макрӯҳтар ё худ фироқ?»
Ҳамчунон, эй хоҷаи ташнеъзан!
Аз балову фақру аз ранчу миҳан.
Лошак ин тарки ҳаво талхидеҳ аст,
Лек аз талхии бўъди Ҳақ беҳ аст.
Гар ҷиҳоду савм сахт асту хашиш,
Лек ин беҳтар зи бўъди мумтаҳин.
Ранҷ кай монад даме, ки зулминан
Гӯядат: «Чунӣ ту, эй ранҷури ман!»
В-ар нагӯяд, к-ит на он фаҳму фан аст,
Лек он завқи ту пурсиш кардан аст.
Он малеҳон, ки табибони диланд,
Сӯйи ранҷурон ба пурсиш моиланд.
В-ар ҳазар аз нангу аз номе кунанд,
Чорае созанду пайғоме кунанд.
В-арна дар дилшон бувад он муфтакар,
Нест маъшуқе зи ошиқ беҳабар.
Эй ту ҷӯеи наводир достон,
Ҳам фасонай ишқбозонро бихон.
Бас бичӯшидӣ дар ин аҳди мадид,
Туркҷӯше ҳам нагаштӣ, эй қадид!
Дидаӣ умре ту доду доварӣ
В-он гаҳ аз ноидагон ношитарӣ.
Ҳар кӣ шогирдиш кард, устод шуд,
Ту сипастар рафтаӣ, эй кӯри луд.
Худ набуд аз волидайнат ихтибор,
Ҳам набудат ибрат аз лайлу наҳор?

Масал

Орифe пурсид аз он пири кашиш,

Ки туй хоҷа, мусинтар ё ки риш?

Гуфт: «На, ман пеш аз ӯ зойидаам,

Бе зи рише, бас чаҳонро дидаам».

Гуфт: «Ришат шуд сапед, аз ҳол гашт,

Хӯйи зишти ту нагардидаст вашт.

ӯ пас аз ту зоду аз ту бигзарид,

Ту чунин хушкӣ зи савдои сарид.

Ту бар он ранге, ки аввал зодаӣ,

Як қадам з-он пештар нанҳодаӣ.

Ҳамчунон дӯғе туруш дар маъдане,

Худ накардӣ з-ӯ мухаллас равғане.

Ҳам хамирӣ, «хаммара тинат»- дарӣ,

Гарчи умре дар танӯри озарӣ.

Чун ҳашише по ба гил бар пуштаӣ,

Гарчи аз боди ҳавас саргаштаӣ.

Ҳамчу қавми Мӯсӣ андар ҳарри тех,

Мондаӣ бар ҷой чил сол, эй сафех!

Меравӣ ҳар рӯз то шаб ҳарвала,

Хеш мебинӣ дар аввал марҳала.

Нагзарӣ з-ин бўъди сесадсола ту,

То ки дорӣ ишқи он гӯсола ту.

То хаёли иҷд аз ҷоншон нарафт,

Буд бар эшон тех чун гирдобии зафт.

Ғайри ин иҷде, к-аз ӯ ёбидаӣ,

Бениҳоят лутфу неъмат дидаӣ.

Говтабъӣ з-он накӯихои зафт

Аз дилат дар ишқи ин гӯсола рафт.

Боре акнун ту зи ҳар ҷузват бипурс,

Сад забон доранд ин аҷзои хурс.

Зикри неъматҳои раззоқи чаҳон,

Ки ниҳон шуд он дар авроқи замон.

Рӯзу шаб афсонаҷӯёнӣ ту чуст,

Ҷузв-ҷузви ту фасонагӯйи туст.

Ҷузв-ҷузват то бирустаст аз адам,

Чанд шодӣ дидаанду чанд ғам.

З-он ки белаззат нарӯяд ҳеч ҷузв,
Балки лоғар гардад аз ҳар печ ҷузв.
Ҷузв монду он хушӣ аз ёд рафт,
Бал нарафт он, хуфя шуд аз панҷу ҳафт.
Ҷамчу тобистон, ки аз вай пунба зод,
Монд пунба, рафт тобистон зи ёд.
Ё мисоли ях, ки зояд аз шито,
Шуд шито пинҳону он ях пеши мо.
Ҷаст он ях з-он суъубат ёдгор,
Ёдгори сайф дар дай ин симор.
Ҷамчунон ҳар ҷузв-ҷузват, эй фатӣ!
Дар танат афсонагӯи неъмате.
Чун зане, ки бист фарзандаш бувад,
Ҷар яке ҳокии ҳоли х(в)ш бувад.
Ҷилм набвад бе зи мастиву зи лоғ,
Бе баҳоре кай шавад зоянда боғ?
Ҷомилону баччагоншон бар канор
Шуд далели ишқбозӣ бо баҳор.
Ҷар дарахте дар разоъи кӯдакон,
Ҷамчу Марям ҳомил аз шоҳе ниҳон.
Гарчи дар об оташе пӯшида шуд,
Садҳазорон каф бар ӯ ҷӯшида шуд.
Гарчи оташ сахт пинҳон метанад,
Кauf ба даҳ ангушт ишорат мекунад.
Ҷамчунин аҷзои мастони висол
Ҷомил аз тимсолҳои ҳолу қол.
Дар ҷамоли ҳол вомонда даҳон,
Ҷашм ғоиб гашта аз нақши ҷаҳон.
Он маволид аз заҳи ин чор нест,
Лочарам манзури ин абсор нест.
Он маволид аз таҷаллӣ зодаанд,
Лочарам мастури пардай содаанд.
Зода гуфтему ҳақиқат зод нест,
В-ин иборат ҷуз пайи иршод нест.
Ҷин, ҳамуш кун, то бигӯяд шоҳ «қул»,
Булбулӣ мафрӯш бо ин ҷинс гул.
Ин гули гӯест пурҷӯшу хурӯш,

Булбуло, тарки забон кун, бош гӯш.
Ҳар ду гун тимсоли покизамисол,
Шоҳиди адланд бар сирри висол.
Ҳар ду гун ҳусни латифи муртазо,
Шоҳиди аҳболу ҳашри момазо.
Ҳамчу ях, к-андар тамузи мустаҷад
Ҳар дам афсонай зимистон мекунад.
Зикри он арёҳи сарду замҳарир
Андар он азмону айёми асир.
Ҳамчу он мева, ки дар вақти шито
Мекунад афсонаи лутфи Худо.
Қиссаи даври табассумҳои шамс
В-он арӯсони чаманро ламсу тамс.
Ҳол рафту монд ҷузват ёдгор,
Ё аз ӯ воқурс ё худ ёд ор.
Чун фурӯ гирад ғамат гар ҳустие,
З-он дами навмедкун воқустие.
Гуфтиаш: «Эй ғуссаи мункар ба ҳол,
Ротибай инъомҳоро з-он камол!
Гар ба ҳар дам на-т баҳору хуррамист,
Ҳамчу чоши гул танат анбори чист?
Чоши гул тан, фикри ту ҳамчун гулоб,
Мункири гул шуд гулоб, инат уҷоб».
Аз капихӯёни қуфрон қаҳ дареғ,
Бар набичӯён нисори меҳру меғ.
Он лиҷоҷи қуфр қонуни капиист
В-он сипосу шукр минҳоҷи набист.
Бо капихӯён таҳаттукҳо чӣ кард?
Бо набирӯён танассукҳо чӣ кард?
Дар иморатҳо сагонанду ақур,
Дар харобиҳост ганҷи иззу нур.
Гар набудӣ ин бузуғ андар хусуф,
Гум накардӣ роҳ чандин файласуф.
Зиракону оқилон аз гумраҳӣ
Дида бар хартум доғи аблаҳӣ.

Боқии қиссаи фақири рӯзиталаб бе воситаи касб

Он яке бечораи муфлис зи дард,
Ки зи бечизӣ ҳазорон заҳр х(в)ард,
Лоба кардӣ дар намозу дар дуъо,
К-эй Худованду ниғаҳбони рийо!
Бе зи чаҳде офаридӣ мар маро,
Бе фани ман рӯзиям деҳ з-ин саро.
Панҷ гавҳар додиям дар дурчи сар,
Панҷ ҳисси дигаре ҳам мустатар.
«Ло буъадд» ин доду «ло юҳсо» зи ту,
Ман калилам аз баёнаш, шармрӯ.
Чунки дар халлоқиям танҳо туй,
Кори разоқим ту кун муставӣ».
Солҳо з-ӯ ин дуъо бисёр шуд,
Оқибат зории ӯ бар кор шуд.
Ҳамчу он шахсе, ки рӯзии ҳалол
Аз Худо мехост бекасбу калол.
Гов овардаш саъодат оқибат,
Аҳди Довуди ладуннимаъдилат.
Ин мутайям низ зориҳо намуд,
Ҳам зи майдони аҷобат гӯ рабуд.
Гоҳ бадзан мешудӣ андар дуъо
Аз пайи таъхири подошу ҷазо.
Боз ирҷоъи Худованди карим
Дар дилаш башшор гаштиву заъим.
Чун шудӣ навмед дар чаҳд аз калол,
Аз ҷаноби Ҳақ шунидӣ, ки таъол.
Хофиз асту рофеъ аст ин кирдгор,
Бе аз ин ду барнаёяд ҳеч кор.
Хафзи арзӣ бину рафъи осмон,
Бе аз ин ду нест даврон-ш, эй фалон!
Хафзу рафъи ин замин навъе дигар,
Ним соли шӯра, нима сабзу тар.
Хафзу рафъи рӯзгори бокураб
Навъи дигар, ним рӯзу ним шаб.
Хафзу рафъи ин мизочи мумтазич,
Гоҳ сихҳат, гоҳ ранҷурӣ музич.
Ҳамчунин дон ҷумла аҳволи чаҳон,

Қаҳту ҷазбу сулҳу ҷанг аз ифтитон.
Ин ҷаҳон бо ин ду пар андар ҳавост,
З-ин ду ҷонҳо мавтини хавфу риҷост.
То ҷаҳон ларзон бувад монанди барг,
Дар шамолу дар самуми баъсу марг.
То хуми якрангии Исои мо
Бишканад нархи хуми садрангро.
К-он ҷаҳон ҳамчу намаксор омадаст,
Ҳар ҷӣ он ҷо рафт, беталвин шудааст.
Хокро бин, халқи рангорангро
Мекунад якранг андар гӯрҳо.
Ин намксори ҷусуми зоҳир аст,
Худ намаксори маъонӣ дигар аст.
Он намаксори маъонӣ маънавист,
Аз азал он то абад андар навист.
Ин навиро кӯҳнагӣ зиддаш бувад,
Он навӣ бе зидду бе нидду адад.
Ончунон к-аз сақли нури Мустафо
Садҳазорон навъ зулмат шуд зиё.
Аз ҷухуду мушрику тарсову муғ
Ҷумлагӣ якранг шуд з-он алпулуғ.
Садҳазорон соя кӯтоҳу дароз
Шуд яке, дар нури он хуршеди роз.
На дарозӣ монд, на кӯтах, на паҳн,
Гуна-гуна соя дар хуршед раҳн.
Лек якрангӣ, ки андар маҳшар аст,
Бар баду бар нек кашфу зоҳир аст.
Ки маъоний он ҷаҳон сураат шавад,
Нақшҳомон дархури хислат шавад.
Гардад он гаҳ фикр нақши номаҳо,
Ин батона рӯйи кори ҷомаҳо.
Ин замон сирҳо мисоли гови пес,
Дуки нутқ андар милал сад ранг рес.
Навбати садрангӣ асту саддилӣ,
Олами якранг кай гардад ҷалӣ?
Навбати занг аст, румӣ шуд ниҳон,
Ин шаб асту офтоб андар рихон.

Навбати гург асту Юсуф зери чоҳ,
Навбати Қибт асту Фиръавн аст шоҳ.
То зи ризқи бедареғи хираханд
Ин сагонро ҳисса бошад рӯзи чанд.
Дар даруни беша шерон мунтазир,
То шавад амри «таъолав» мунташир.
Пас бурун оянд он шерон зи марҷ,
Бе ҳичобе Ҳақ намояд дахлу харҷ.
Чавҳари инсон бигирад барру баҳр,
Песаговон бисмилони рӯзи наҳр
Рӯзи наҳри растахези саҳмноқ
Муъминонро иду говонро ҳалок.
Чумлаи мурғони об он рӯзи наҳр,
Ҳамчу киштиҳо равон бар рӯйи баҳр.
То ки «яҳлик ман ҳалак ёан баййинаҳ»,
То ки «янҷу ман наҷо в-астайқанаҳ».
То ки бозон ҷониби султон раванд,
То ки зоғон сӯйи гӯристон раванд.
К-устухон в-ачзои саргин ҳамчу нон
Нуқли зоғон омадаст андар ҷаҳон.
Қанди ҳикмат аз кучо? Зоғ аз кучо?
Кирми саргин аз кучо? Боғ аз кучо?
Нест лоиқ ғазви нафсу марди ғар,
Нест лоиқ уду мушқу куни хар.
Чун ғазо надҳад занонро ҳеч даст,
Кай диҳад он, ки чиҳоди акбар аст?
Чуз ба нодир дар тани зан Рустама,
Гашта бошад хуфя ҳамчун Маряме,
Ончунон ки дар тани мардон занон
Хуфяанду мода аз заъфи ҷанон.
Он ҷаҳон сураат шавад он модагӣ,
Ҳар кӣ дар мардӣ надид омодагӣ.
Рӯзи адлу адл доди дарх(в)ар аст,
Кафш они по, кулоҳ они сар аст.
То ба матлаб даррасад ҳар толибе,
То ба ғарби худ равад ҳар ғорибе.
Нест ҳар матлуб аз толиб дареғ,

Чуфти тобиш шамсу чуфти об меғ.
Ҳаст дунё қаҳрхонай кирдгор,
Қаҳр бин, чун қаҳр кардӣ ихтиёр.
Устухону мӯйи мақхурон нигар,
Теғи қаҳр афганда андар баҳру бар.
Парру пойи мурғ бин бар гирди дом,
Шарҳи қаҳри Ҳақ кунанда бе калом.
Мурд ӯ, бар ҷойи харпушта нишонд,
В-он ки кӯҳна гашт, ҳам пушта намонд.
Ҳар касеро чуфт кардӣ адли Ҳақ,
Пилро бо пилу бақро чинси бақ.
Мӯниси Аҳмад ба маҷлис чор ёр,
Мӯниси Бӯҷаҳл Утба-в Зулхимор.
Каъбаи Ҷибрилу ҷонҳо сидрае,
Қиблаи абдулбутун шуд суфрае.
Қиблаи ориф бувад нури висол,
Қиблаи ақли муфалсиф шуд хаёл.
Қиблаи зоҳид бувад Яздони бар,
Қиблаи мутмеъ бувад ҳамёни зар.
Қиблаи маъниварон сабру диранг,
Қиблаи суратпарастон нақши санг.
Қиблаи ботиннишинон зулминан,
Қиблаи зоҳирпарастон рӯйи зан.
Ҳамчунин бармешумар тоза-в кӯхун
В-ар малуӣ, рав ту кори хеш кун.
Ризқи мо дар коси заррин шуд уқор
В-он сагонро оби тутмочу тағор.
Лоиқи он ки бад-ӯ хӯ додаем,
Дархури он ризқ бифристодаем.
Хӯйи онро ошиқи нон кардаем,
Хӯйи инро масти ҷонон кардаем.
Чун ба хӯйи худ хушиву хуррамӣ,
Пас чӣ аз дархурди хӯят мерамӣ?
Модагӣ хуш омадат? Чодар бигир,
Рустамӣ хуш омадат? Ханҷар бигир.
Ин сухан поён надорад в-он фақир
Гаштааст аз захми дарवेशӣ ақир.

Қиссаи он ганҷнома, ки паҳлӯи қуббае рӯй ба қибла кун ва тир дар камон нех,
он ҷо ки афтад, ганҷ аст
Дид дар хоб ӯ шабеву хоб ку?
Воқеай беҳоб сӯфирост хӯ.
Ҳотифе гуфташ, ки эй дида таъаб!
Руқъае дар машқи варроқон талаб.
Хуфя з-он варроқ, к-ит ҳамсоя аст,
Сӯйи коғазпораҳош овар ту даст.
Руқъае шаклаш чунин, рангаш чунин,
Бас бихон онро ба хилват, эй ҳазин!
Чун бидуздӣ он зи варроқ, эй писар!
Пас бурун рав з-анбӯҳеву шӯру шар.
Ту бихон онро ба худ дар хилвате,
Ҳин, маҷӯ дар хондани он ширкате.
В-ар шавад он фош, ҳам ғамгин машав,
Ки наёбад ғайри ту з-он ним ҷав.
В-ар кашад он дер, хон! Зинҳор! Ту
Вирди худ кун дам ба дам «ло тақнату».
Ин бигуфту дасти худ он муждавар
Бар дили ӯ зад, ки рав, заҳмат бибар.
Чун ба хеш омад зи ғайбат он ҷавон,
Менагунҷид аз фараҳ андар ҷаҳон.
Заҳраи ӯ бардаридӣ аз қалақ,
Гар набудӣ рифқу ҳифзу лутфи Ҳақ.
Як фараҳ он, к-аз паси шашсад ҳичоб
Гӯши ӯ бишнид аз ҳазрат ҷавоб.
Аз ҳучуб чун ҳисси шамъаш даргузашт,
Шуд сарафрозу зи гардун баргузашт.
Ки бувад, к-он ҳисси шамъаш з-эътибор,
З-он ҳичоби ғайб ҳам ёбад гузор.
Чун гузора шуд ҳавосаш аз ҳичоб,
Пас паёпай гардадаш диду хитоб.
Ҷониби дуккони варроқ омад ӯ,
Даст мебурд ӯ ба машқаш сӯ ба сӯ.
Пеши чашмаш омад он мактуб зуд
Бо аломоте, ки ҳотиф гуфта буд.

Дар бағал зад, гуфт: «Хоча, хайр бод,
Ин замон вомерасам, эй устод!»
Рафт кунчи хилвате в-онро бихонд
В-аз тахайюр волаву ҳайрон бимонд,
Ки бад-ин сон ганҷномай бебаҳо
Чун фитода монд андар машқҳо?
Боз андар хотираш ин фикр част,
К-аз пайи ҳар чиз Яздон ҳофиз аст.
Кай гузорад ҳофиз андар иктиноф,
Ки касе чизе рабояд аз газоф?
Гар биёбон пур шавад зарру нукуд,
Бе ризои Ҳақ чаве натвон рабуд.
В-ар бихонӣ сад сухуф бе сактае,
Бе қадар ёдат намонад нуктае.
В-ар кунӣ хидмат, нахонӣ як китеб,
Илмҳои нодира ёбӣ зи чеб.
Шуд зи чайб он каффи Мӯсо завфишон,
К-он фузун омад зи моҳи осмон.
К-он ки мечустӣ зи чархи бониҳеб,
Сар баровардаст, эй Мӯсо, зи чеб.
То бидонӣ, к-осмонҳои самӣ
Ҳаст акси мудракоти одамӣ.
Не ки аввал дасти Яздони маҷид
Аз ду олам пештар ақл офарид?
Ин сухан пайдову пинҳон аст бас,
Ки набошад маҳрами анқо магас.
Боз сӯйи қисса бозо, эй писар!
Қиссаи ганҷу фақир овар ба сар.

Тамомии қиссаи он фақир ва нишони ҷои он ганҷ
Андар он руқъа набишта буд ин,
Ки буруни шаҳр ганҷе дон дафин.
Он фалон қубба, ки дар вай машҳад аст,
Пушти ӯ дар шаҳру дар дар фадфад аст.
Пушт бо вай кун ту, рӯ дар қибла ор,
В-он гаҳон аз қавс тире даргузор.
Чун фигандӣ тир аз қавс, эй суъод!

Баркан он мавзеъ, ки тират уфтод.
Пас камони сахт овард он фато,
Тир парронид дар сахни фазо.
З-ӯ табар оварду бел ӯ шоди шод,
Канд он мавзеъ, ки тираш уфтод.
Кунд шуд ҳам ӯву ҳам белу табар,
Худ надид аз ганчи пинхоне асар.
Ҳамчунин ҳар рӯз тир андохтӣ,
Лек ҷойи ганҷро нашнохтӣ.
Чунки инро пеша кард ӯ бардавом,
Фучфуче дар шаҳр афтоду авом.

Фош шудани хабари ин ганҷ ва расидан ба гӯши подшоҳ
Пас хабар карданд султонро аз ин
Он гурӯҳе, ки буданд андар камин.
Арза карданд он суханро зердаст,
Ки фалонӣ ганҷнома ёфтаст.
Чун шунид ин шахс, к-ин бо шах расид,
Чуз ки таслиму ризо чора надид.
Пеш аз он, к-ишканча бинад з-он кубод,
Руқъаро он шахс пеши ӯ ниҳод.
Гуфт: «То ин руқъаро ёбидаам,
Ганҷ неву ранҷ беҳад дидаам.
Худ нашуд як ҳабба аз ганҷ ошкор,
Лек печидам басте ман ҳамчу мор.
Муддати моҳе चुнинам талхком,
Ки зиёну суди ин бар ман ҳаром.
Бу, ки бахтат барканад з-ин кон ғито,
Эй шаҳи пирӯзчангу дизгушо».
Муддати шаш моҳу афзун подшоҳ
Тир меандохту бармеканд чоҳ.
Ҳар кучо сахтакамоне буд ҷуст,
Тири дод андохту ҳар сӯ ганҷ ҷуст.
Ғайри ташвищу ғаму томот не,
Ҳамчу анқо, ном фошу зот не.

Навмед шудани он подшоҳ аз ёфтани он ганҷ ва малул шудани ӯ аз талаби он

Чунки таъвиқ омад андар арзу тӯл,
Шоҳ шуд з-он ганҷ дилсеру малул.
Даштҳоро газ-газ он шаҳ чоҳ канд,
Руқъаро аз хашм пеши ӯ фиғанд.
Гуфт: «Гир ин руқъа, к-иш осор нест,
Ту бад-ин авлотарӣ, к-ит кор нест.
Нест ин кори касе, к-иш ҳаст кор,
Ки бисӯзад гул, бигардад гирди хор.
Нодир афтад, аҳли ин мохулиё
Мунтазир, ки рӯяд аз оҳан гиё.
Сахтҷоне бояд ин фанро чу ту
Ту ки дорӣ ҷони сахт, инро бичӯ.
Гар наёбӣ, набвадад ҳаргиз малол
В-ар биёбӣ, он ба ту кардам ҳалол».
Ақл роҳи ноумедӣ кай равад?
Ишқ бошад, к-он тараф бар сар давад.
Лоуболи ишқ бошад, не хирад,
Ақл он ҷӯяд, к-аз он суде барад.
Турктозу тангудозу беҳаё,
Дар бало чун санги зери осие.
Сахтрӯе, ки надорад ҳеч пушт,
Баҳраҷӯиро даруни хеш кушт.
Пок мебозад, набошад муздҷӯ,
Онҷунон ки пок мегирад зи ҳу.
Медиҳад Ҳақ ҳастияш беиллате,
Месупорад боз беиллат фатӣ,
Ки футувват додани беиллат аст,
Покбозӣ хоричи ҳар миллат аст.
З-он ки миллат фазл ҷӯяд ё халос,
Покбозонанд қурбонони хос.
Не Худоро имтиҳоне мекунанд,
Не дари суду зиёне мезананд.

Боздодани шоҳ ганҷномаро ба он фақир, ки бигир, мо аз сари он бархостем
Чунки руқъай ганҷи пуросҷӯбро
Шаҳ мусаллам дошт он макрубро.
Гашт эмин ӯ зи хасмону зи неш,

Рафту мепечид дар савдои хеш.
Ёр кард ӯ ишқи дардандешро,
Калб лесад хеш реши хешро.
Ишқро дар печиши худ ёр нест,
Маҳрамаш дар деҳ яке дайёр нест.
Нест аз ошиқ касе девонатар,
Ақл аз савдои ӯ кӯр асту кар.
З-он ки ин девонагии ом нест,
Тиббро иршоди ин аҳком нест.
Гар табиберо расад з-ин гун ҷунун,
Дафтари тибро фурӯ шӯяд ба хун.
Тибби ҷумлай ақлҳо манкуши ӯст,
Рӯйи ҷумлай дилбарон рӯпӯши ӯст.
Рӯй дар рӯйи худ ор, эй ишқкеш!
Нест, эй мафтун, туро ҷуз хеш хеш.
Қибла аз дил сохт омад дар дуъо,
«Лайса л-л-инсони илло мо саъо».
Пеш аз он, к-ӯ посухе бишнида буд,
Солҳо андар дуъо печида буд.
Бе иҷобат бар дуъоҳо метанид,
Аз карам лаббайки пинҳон мешунид.
Чунки бедаф рақс мекард он алил
З-эътимоди ҷуди халлоқи ҷалил,
Сӯйи ӯ на ҳотифу на пайк буд,
Гӯши уммедаш пур аз лаббайк буд.
Бе забон меғуфт уммедаш «таъол»,
Аз дилаш мерӯфт он даъват малол.
Он кабӯтарро, ки бом омӯхтаст,
Ту махон, мерон-ш, к-он пардӯхта-ст.
Эй Зиёуҳлақ Хусомуддин, бирон-ш:
К-аз мулоқоти ту баррустаст ҷон-ш.
Гар биронӣ, мурғи ҷонаш аз газоф
Ҳам ба гирди боми ту орад тавоф.
Чинаву нуқлаш ҳама бар боми туст,
Парзанон бар авҷ масти доми туст.
Гар даме мункир шавад дуздона рӯх
Дар адои шукрат, эй фатҳу футӯх!

Шаҳнаи ишқу мукарраркинааш
Ташти оташ мениҳад бар синааш
Ки биё сӯйи маҳу бигзар зи гард,
Шоҳи ишқат хонд, зутар бозгард.
Гирди ин бому кабӯтархона ман
Чун кабӯтар пар занам мастона ман.
Ҷабрайили ишқаму сидрам туй,
Ман сақимам, Исии Марям туй.
Чӯш деҳ он баҳри гавҳарборро,
Хуш бипурс имрӯз ин беморро.
Чун ту они ӯ шудӣ, баҳр они ӯст,
Гарчи ин дам навбати бӯҳрони ӯст.
Ин худ он нола-ст, к-ӯ кард ошкор,
Он чӣ пинҳон аст ё раб! Зинҳор!
Ду даҳон дорем гӯё ҳамчу най,
Як даҳон пинҳон-ст дар лабҳои вай.
Як даҳон нолон шуда сӯйи шумо,
Ҳой-хӯйе дарфиганда дар ҳаво.
Лек донад ҳар кӣ ӯро манзар аст,
Ки фағони ин саре ҳам з-он сар аст.
Дамдамай ин ной аз дамҳои ӯст,
Ҳой-хӯйи рӯҳ аз ҳайҳойи ӯст.
Гар набудӣ бо лабаш найро самар,
Най ҷаҳонро пур накардӣ аз шакар.
Бо кӣ хуфтӣ в-аз чӣ паҳлӯ хостӣ?
Ки чунин пурчӯш чун дарестӣ.
Ё «абиту инда раббӣ» хондӣ,
Дар дили дарёи оташ рондӣ.
Наъраи «ё нору кунӣ боридо»
Исматӣ ҷони ту гашт, эй муқтадо!
Эй Зиёулҳақ Ҳусоми дину дил!
Кай тавон андуд хуршеде ба гил?
Қасд кардастанд ин гилпораҳо,
Ки бипӯшонанд хуршеди туро.
Дар дили кӯҳ лаълаҳо даллоли туст,
Боғҳо аз ҳанда молмоли туст.
Маҳрами мардитро ку Рустаме?

То зи сад хирман яке чав гуфтаме.
Чун бихоҳам, к-аз сират оҳе кунам,
Чун Алӣ сарро фурӯ чоҳе кунам.
Чунки ихвонро дили кинавар аст,
Юсуфамро қаъри чаҳ авлотар аст.
Маст гаштам, хеш бар ғавғо занам,
Чаҳ чӣ бошад? Хайма бар саҳро занам.
Бар кафи ман неҳ шароби оташин,
В-он гаҳ он карру фари мастона бин.
Мунтазир, гӯ бош бе ганҷ он фақир,
З-он ки мо ғарқем ин дам даръ асир.
Аз Худо хоҳ, эй фақир ин дам паноҳ,
Аз мани ғарқашуда ёрӣ махоҳ.
Ки маро парвои он иснод нест,
Аз худу аз риши хешам ёд нест.
Боди сиблат кай бигунҷад в-оби рӯ
Дар шаробе, ки нагунҷад тори мӯ.
Дардех, эй соқӣ, яке ратле гарон,
Хочаро аз ришу сиблат вораҳон.
Нахваташ бар мо сиболе мезанад,
Лек риш аз рашки мо бармеканад.
Моти ўву моти ўву моти ў,
Ки ҳамедонем тазвироти ў.
Аз паси сад сол он-ч ояд аз ў,
Пир мебинад муайян мӯ ба мӯ.
Андар ойина чӣ бинад марди ом?
Ки набинад пир андар хишти хом.
Он чӣ лаҳёнӣ ба хонай худ надид,
Ҳаст бар кӯса якояк он падид.
Рав ба дарёе, ки моҳизодай,
Ҳамчу хас дар риш чун афтодай?
Хас най, дур аз ту рашки гавҳарӣ,
Дар миёни мавчу баҳр авлотарӣ.
Баҳри вуҳдон аст, ҷуфту завҷ нест,
Гавҳару моҳиш ғайри мавҷ нест.
Эй муҳолу эй муҳол ишпроки ў,
Дур аз он дарёву мавҷи поки ў.

Нест андар баҳр ширку печ-печ,
Лек бо аҳвал чӣ гӯям? Ҳеч-ҳеч.
Чунки чуфти аҳвалонем, эй шаман!
Лозим ояд мушрикона дам задан.
Он якие он суйи васф асту ҳол,
Чуз дуй н-ояд ба майдони мақол.
Ё чу аҳвал ин дуиро нӯш кун,
Ё даҳон бардӯзу хуш хомӯш кун.
Ё ба навбат, гаҳ сукуту гаҳ калом,
Аҳвалона табл мезан, вассалом.
Чун бибинӣ маҳраме, гӯ сирри чон,
Гул бибинӣ, наъра зан чун булбулон.
Чун бибинӣ машки пурмакру маҷоз,
Лаб бибанду хештанро хунб соз.
Душмани об аст, пеши ӯ маҷунб,
В-арна санги ҷаҳли ӯ бишкаст хунб.
Бо сиёсатҳои ҷоҳил сабр кун,
Хуш мудоро кун ба ақли «мин ладун».
Сабр бо ноаҳд аҳдонро ҷилест,
Сабр софӣ мекунад, ҳар ҷо дилест.
Оташи Намруд Иброҳимро
Сафвати ойина омад дар ҷило.
Ҷаври куфри нӯҳиёну сабри Нӯҳ
Нӯхро шуд сайқали миръоти рӯҳ.

Ҳикояти муриди шайх Абулҳасани Харақонӣ қаддасаллоху сирраҳу
Рафт дарвеше зи шаҳри Толиқон
Баҳри сити Булхусайни Хориқон.
Кӯҳҳо бибриду водии дароз
Баҳри диди шайхи босидку ниёз.
Он чӣ дар раҳ дид аз ранҷу ситам,
Гарчи дархурд аст, кӯтаҳ мекунам.
Чун ба мақсад омад аз раҳ он ҷавон,
Хонаи он шоҳро ҷуст ӯ нишон.
Чун ба сад ҳурмат бизад ҳалқай дараш,
Зан бурун кард аз дари хона сараш.
Ки чӣ мехоҳӣ? Бигӯ, эй зулкарам!

Гуфт: «Бар қасди зиёрат омадам».
Хандае зад зан, ки хиҳ-хиҳ! Риш бин,
Ин сафаргириву ин ташвиш бин.
Худ туро коре набуд он ҷойгоҳ?
Ки ба беҳуда кунӣ ин азми роҳ.
Иштиҳои гӯлгардӣ омадат?
Ё малулии ватан ғолиб шудат?
Ё магар деват душоха барниҳод?
Бар ту васвоси сафарро даргушод».
Гуфт нофарҷому фаҳшу дамдама,
Ман натонам боз гуфтан он ҳама.
Аз масал в-аз ришханди беҳисеб
Он мурид афтод аз ғам бар нишеб.

Пурсидани он ворид аз ҳарами шайх, ки шайх кучост? Кучо ҷӯем? Ва ҷавоби
нофарҷом гуфтани ҳарами шайх
Ашкеш аз дида бичасту гуфт ӯ
Бо ҳама: «Он шоҳи ширинном ку?»
Гуфт: «Он солуси зарроқи тихӣ,
Доми гӯлону каманди гумраҳӣ.
Садҳазорон хомришон ҳамчу ту
Уфтода аз вай андар сад уту.
Гар набинишу саломат воравӣ,
Хайри ту бошад, нагардӣ з-ӯ ғавӣ.
Лофкеше, косалесе, таблхор,
Бонги таблаш рафта атрофи диёр.
Сибтиянд ин қавму гӯсолапараст,
Дар чунин гове чӣ мемоланд даст?
«Ҷифату-л-лайл» асту «баттолу-н-наҳор»,
Ҳар кӣ ӯ шуд ғарраи ин таблхор.
Ҳиштаанд ин қавм сад илму камол,
Макру тазвире гирифта, кин-ст ҳол.
Оли Мӯсо ку? Дареғо, то кунун
Обидони иҷдро резанд хун.
Шаръу тақворо фиғанда сӯйи пушт,
Ку Умар? Ку амри маъруфе дурушт?
К-ин ибохат з-ин ҷамоъат фош шуд,

Рухсати ҳар муфсиди қаллош шуд.
Ку раҳи пайғамбару асҳоби ӯ?
Ку намозу субҳаву одоби ӯ?»

Чавоб гуфтани мурид ва заҷр кардани мурид он таъъонаро аз куфру бехуда гуфтан

Бонг бар вай зад чавону гуфт: «Бас,
Рӯзи равшан аз кучо омад асас?
Нури мардон Машриқу Мағриб гирифт,
Осмонҳо саҷда карданд аз шигифт.
Афтоби Ҳақ баромад аз ҳамал,
Зери чодар рафт хуршед аз ҳачал.
Турраҳоти чун ту Иблисе маро
Кай бигардонад зи хоки ин саро?
Ман ба боде н-омадам ҳамчун саҳоб,
То ба гарде бозгардам з-ин чаноб.
Иҷд бо он нур шуд қиблай карам,
Қибла бе он нур шуд куфру санам.
Ҳаст ибохат, к-аз ҳаво омад залол,
Ҳаст ибохат, к-аз Худо омад камол.
Куфр имон гашту дев ислом ёфт,
Он тараф, к-он нури беандоза тофт.
Мазҳари изз асту маҳбубӣ ба Ҳақ,
Аз ҳамай каррубиён бурда сабақ.
Саҷда Одамро, баёни сабқи ӯст,
Саҷда орад мағзро пайваста пӯст.
Шамъи Ҳақро пуф кунӣ ту, эй аҷуз!
Ҳам ту сӯзӣ ҳам сарат, эй гандапӯз!
Кай шавад дарё зи пӯзи сағ начис?
Кай шавад хуршед аз пуф мунтамис?
Ҳукм бар зоҳир агар ҳам мекунӣ,
Чист зоҳиртар, бигӯ з-ин равшанӣ?
Чумла зоҳирҳо ба пеши ин зухур,
Бошад андар ғояти нақсу қусур.
Ҳар кӣ бар шамъи Худо орад пуф ӯ,
Шамъ кай мирад? Бисӯзад пӯзи ӯ.
Чун ту хуффошон, басе бинанд хоб,

К-ин ҷаҳон монад ятим аз офтоб.
Мавҷҳои тези дарёҳои рӯх
Ҳаст садчандон, ки буд тӯфони Нӯх.
Лек андар чашми Канъон мӯй руст,
Нӯху киштиро биҳишту кӯх ҷуст.
Кӯху Канъонро фурӯ бурд он замон
Ниммавҷе то ба қаъри имтиҳон.
Маҳ фишонад нуру сағ ваъ-ваъ кунад,
Сағ зи нури моҳ кай мартағ кунад?
Шабравону ҳамраҳони маҳ ба тағ,
Тарки рафтани кай кунанд аз бонги сағ?
Ҷузв сӯйи кул давон монанди тир,
Кай кунад вақф аз пайи ҳар гандапир?
Ҷони шаръу ҷони тақво ориф аст,
Маърифат маҳсули зӯҳду солиф аст.
Зӯҳд андар коштан кӯшидан аст,
Маърифат он киштро рӯйидан аст.
Пас чу тан бошад ҷиҳоду эътиқод,
Ҷони ин киштан набот асту ҳасод.
Амри маъруф ўву ҳам маъруф ўст,
Кошифи асрору ҳам макшуф ўст.
Шоҳи имрӯзинаву фардои мост,
Пӯст бандай мағзи нағзаш доимост.
Чун «аналҳақ» гуфт шайху пеш бурд,
Пас гулӯи ҷумла кӯронро фишурд.
Чун «ано»-и банда «ло» шуд, аз вучуд,
Пас ҷӣ монад? Ту бияндеш, эй ҷухуд!
Гар туро чашмест, бигшо, дарнигар,
Баъди «ло» охир ҷӣ мемонад дигар?
Эй бурида он лабу ҳалқу даҳон,
Ки кунад туф сӯйи маҳ ё осмон.
Туф ба рӯяш бозгардад бе шаке,
Туф сӯйи гардун наёбад маслаке.
То қиёмат туф бар ў борад зи раб
Ҳамчу таббат бар равони Бӯлаҳаб.
Таблу роят ҳаст мулки шаҳрёр,
Сағ касе, ки хонад ўро талбхор.

Осмонҳо бандаи моҳи вайанд,
Шарқу Мағриб ҷумла нонҳоҳи вайанд.
З-он ки «лавлок» аст бар тавқеъи ӯ,
Ҷумла дар инъому дар тавзеъи ӯ.
Гар набудӣ ӯ, наёбидӣ фалак,
Гардишу нуру маконии малак.
Гар набудӣ ӯ, наёбидӣ биҳор
Ҳайбату моҳиву дурри шоҳвор.
Гар набудӣ ӯ, наёбидӣ замин
Дар даруна ганчу берун ёсамин.
Ризқҳо ҳам ризқхорони вайанд,
Меваҳо лабхушки борони вайанд.
Ҳин, ки маъқус аст дар амр ин гирех,
Садқабахши хешро садқа бидех.
Аз фақир астат ҳама зарру ҳарир,
Ҳин, ғаниро деҳ закоте, эй фақир!
Чун ту нанге, ҷуфти он мақбулрӯҳ,
Чун аёли кофир андар ақди Нӯҳ.
Гар набудӣ нисбати ту з-ин саро,
Пора-пора кардаме ин дам туро.
Додаме он Нӯҳро аз ту халос,
То мушарраф гаштаме ман дар қасос.
Лек бо хонай шаҳаншоҳи заман
Инчунин густохие н-ояд зи ман.
Рав, дуъо кун, ки саги ин мавтинӣ,
В-арна акнун кардаме ман карданӣ».

Вогаштани мурид аз висоқи шайх ва пурсидан аз мардум ва нишон додани
эшон, ки шайх ба фалон беша рафтааст
Баъд аз он пурсон шуд ӯ аз ҳар касе,
Шайхро мечуст аз ҳар сӯ базе.
Пас касе гуфташ, ки он қутби диёр
Рафт, то ҳезум кашад аз кӯҳсор.
Он муриди зулфиқорандеш тафт
Дар ҳавои шайх сӯйи беша рафт.
Дев меовард пеши хуши мард
Васваса, то хуфя гардад маҳ зи гард.

К-инчунин занро чаро ин шайхи дин
Дорад андар хона ёру ҳамнишин?
Зиддро бо зидд инос аз кучо?
Бо имомуннос наснос аз кучо?»
Боз ӯ «лоҳавл» мекард оташин,
К-эътирози ман бар ӯ куфр асту кин.
Ман кӣ бошам бо тасарруфҳои Ҳақ?
Ки барорад нафси ман ишколу дақ.
Боз нафсаш ҳамла меовард зуд,
З-ин таарруф дар дилаш чун коҳдуд,
Ки чӣ нисбат девро бо Ҷабрайил?
Ки бувад бо ӯ ба сӯҳбат ҳам мақил.
Чун тавонад сохт бо Озар Халил?
Чун тавонад сохт бо раҳзан далел?

Ёфтани мурид мудро ва мулоқоти ӯ бо шайх наздики он беша
Андар ин буд ӯ, ки шайхи номдор
Зуд пеш афтод бар шере савор.
Шери ғуррон ҳезумашро мекашид,
Бар сари ҳезум нишаста он саъид.
Тоziёна-ш мори нар буд аз шараф,
Морро бигрифта чун харзан ба каф.
Ту яқин медон, ки ҳар шайхе, ки ҳаст,
Ҳам саворӣ мекунад бар шери маст.
Гарчи он маҳсусу ин маҳсус нест,
Лек он бар чашми ҷон малбус нест.
Садҳазорон шер зери ронашон
Пеши дидаи ғайбдон ҳезумкашон.
Лек як-якро Худо маҳсус кард,
То ки бинад низ ӯ, ки нест мард.
Дидаш аз дуру бихандид он хидев,
Гуфт: «Онро машнав, эй мафтуни дев!»
Аз замири ӯ бидонист он ҷалил,
Ҳам зи нури дил, бале «неъма-д-далел».
Хонд бар вай як ба як он зуфунун,
Он чӣ дар раҳ рафт бар вай то кунун.
Баъд аз он дар мушкили инкори зан

Баркушод он хушсароянда даҳан,
К-он таҳаммул аз ҳавои нафс нест,
Он хаёли нафси туст, он ҷо маист.
Гар на сабрам мекашидӣ бори зан,
Кай кашидӣ шери нар бегори ман?
Уштурони бухтиям андар сабақ
Масту беҳуд зери маҳмилҳои Ҳақ.
Ман наям дар амру фармон нимхом,
То бияндешам ман аз ташнеъи ом.
Оми мову хоси мо фармони ӯст,
Ҷони мо бар рӯ давон ҷӯёни ӯст.
Фардии мо, ҷуфтии мо н-аз ҳавост,
Ҷони мо чун мӯҳра дар дасти Худост.
Нози он аблаҳ кашему сад чу ӯ,
На зи ишқи рангу на савдои бӯ.
Ин қадар худ дарси шогирдони мост,
Карру фарри малҳамай мо то кучост?
То кучо? Он ҷо ки ҷоро роҳ нест,
Ҷуз сано барқи маҳи Аллоҳ нест.
Аз ҳама авҳому тасвироти дур,
Нури нури нури нури нури нур.
Баҳри ту аз паст кардам гуфтугӯ,
То бисозӣ бо рафиқи зиштхӯ.
То кашӣ хандону хуш бори ҳарач
Аз пайи «ас-сабру мифтоҳу-л-фараҷ».
Чун бисозӣ бо ҳасии ин ҳасон,
Гардӣ андар нури суннатҳо расон.
К-анбиё ранчи ҳасон бас дидаанд,
Аз чунин морон баче печидаанд.
Чун муроду ҳукми Яздони ғафур
Буд дар қидмат таҷалливу зухур.
Бе зи зидде зиддро натвон намуд
В-он шаҳи бемисро зидде набуд.

Ҳикмат дар «иннӣ ҷоъилун фи-л-арзи халифатун»

Пас халифа сохт соҳибсинае,

То бувад шоҳишро ойинае.

Пас сафои беҳудудаш дод ӯ
В-он гаҳ аз зулмат зидаш бинҳод ӯ.
Ду алам барсохт испеду сиёҳ,
Он яке Одам, дигар Иблиси роҳ.
Дар миёни он ду лашкаргоҳи зафт
Чолишу пайкор он чӣ рафт, рафт.
Ҳамчунон даври дувум Ҳобил шуд,
Зидди нури поки ӯ Қобил шуд.
Ҳамчунон ин ду алам аз адлу ҷавр
То ба Намруд омад андар давр давр.
Зидди Иброҳим гашту хасми ӯ
В-он ду лашкар кингузору ҷангчӯ.
Чун дарозий ҷанг омад нох(в)ашаш,
Файсали он ҳар ду омад оташаш.
Пас ҳакам кард оташерову нукар,
То шавад ҳал мушкили он ду нафар.
Давр-давру қарн-қарн ин ду фарик
То ба Фиръавну ба Мӯсои шафик.
Солҳо андар миёншон ҳарб буд,
Чун зи ҳад рафту малуӣ мефузуд.
Оби дарёро ҳакам созид Ҳақ,
То кӣ монад? Кӣ барад з-ин ду сабақ?
Ҳамчунон то давру таври Мустафо
Бо Абӯҷаҳл он сипаҳдори ҷафо.
Ҳам нукар созид аз баҳри Самуд,
Сайҳае, ки ҷонашонро даррабуд.
Ҳам нукар созид баҳри қавми Од,
Зудхезе, тезрав, яъне ки бод.
Ҳам нукар созид бар Қорун зи кин,
Дар ҳалимий ин замин пӯшид кин.
То ҳалимии замин шуд ҷумла қаҳр,
Бурд Қорунрову ганҷашро ба қаър.
Луқмаеро, ки сутуни ин тан аст,
Дафъи теғи ҷӯъ, нон чун ҷавшан аст.
Чунки Ҳақ қаҳре ниҳад дар нони ту,
Чун хуноқ он нон бигирад дар гулӯ.
Ин либосе, ки зи сармо шуд мучир,

Ҳақ диҳад онро мизочи замҳарир.
То шавад бар тан-т ин чуббай шигарф,
Сард ҳамчун ях, газанда ҳамчу барф.
То гурезӣ аз вашақ ҳам аз ҳарир,
З-ӯ паноҳ орӣ ба сӯйи замҳарир.
Ту ду қулла нестӣ, як қуллай,
Ғофил аз қиссай азоби зуллай.
Амри Ҳақ омад ба шаҳристонун деҳ:
«Хонаву деворро соя мадеҳ,
Монеъи борон мабошу офтоб»,
То бад-он мурсал шуданд уммат шитоб,
Ки бимурдем ағлаб, эй меҳтар, амон,
Боқияш аз дафтари тафсир хон.
Чун асоро мор кард он чувстад,
Гар туро ақлест, он нукта бас аст.
Ту назар дорӣ, валек имъон-ш нест,
Чашмаи афсурда асту кардаест.
З-ин ҳамегӯяд нигорандай фикар,
Ки бикун, эй банда, имъони назар.
Он намехоҳад, ки оҳан кӯб сард,
Лек: «Эй пӯлод, бар Довуд гард».
Тан бимурдат? Сӯйи Исрофил рон,
Дил фасурдат? Рав ба хуршеди равон.
Дар хаёл азбаски гаштӣ муктасӣ,
Нак ба сӯфастоии бадзан расӣ.
ӯ худ аз лубби хирад маъзул буд,
Шуд зи ҳисс маҳруму маъзул аз вучуд.
Ҳин, суханхо! Навбати лабхойӣ аст,
Гар бигӯйӣ халқро, расвойӣ аст.
Чист имъон? Чашмаро кардан равон,
Чун зи тан ҷон раст, гӯяндаш: равон.
Он ҳакимеро, ки ҷон аз банди тан
Бозрасту шуд равон андар чаман,
Ду лақабро ӯ бар ин ҳар ду ниҳод
Баҳри фарқ, эй офарин бар ҷон-ш бод.
Дар баёни он ки бар фармон равад,
Гар гулуро хор хоҳад, он шавад.

Мӯъчизаи Худ алайҳиссалом дар тахаллуси мӯъминони уммат ба вақти нузули бод

Мӯъминон аз дасти боди зойира

Чумла биншастанд андар дойира.

Бод тӯфон буду каштӣ лутфи ху,

Бас чунин киштиву тӯфон дорад ӯ.

Подшоҳеро Худо киштӣ кунад,

То ба ҳирси хеш бар сафҳо занад.

Қасди шаҳ он на, ки халқ омин шаванд,

Қасдаш он ки мулк гардад пойбанд.

Он харосӣ медавад, қасдаш халос

То биёбад ӯ зи захм он дам манос.

Қасди ӯ он на, ки обе баркашад,

Ё ки кунҷидро бад-он равған кунад.

Гов биштобад зи бими захми сахт,

На барои бурдани гардуну рахт.

Лек додаш Ҳақ чунин хавфи вачаъ,

То масолеҳ ҳосил ояд дар табаъ.

Ҳамчунон ҳар косибе андар дукон

Баҳри худ кӯшад, на ислоҳи ҷаҳон.

Ҳар яке пурдард чӯяд марҳаме,

Дар табаъ қоим шуда з-ин оламе.

Ҳақ сутуни ин ҷаҳон аз тарс сохт,

Ҳар яке аз тарс ҷон дар кор бохт.

Ҳамд Эзидро, ки тарсеро чунин

Кард ӯ меъмору ислоҳи замин.

Ин ҳама тарсандаанд аз неку бад,

Ҳеч тарсанда натарсад худ зи х(в)ад.

Пас ҳақиқат бар ҳама ҳоким касест,

Ки қариб аст ӯ, агар маҳсус нест.

Ҳаст ӯ маҳсус андар макмане,

Лек маҳсуси ҳиси ин хона не.

Он ҳисе, ки Ҳақ бар он ҳис музҳар аст,

Нест ҳисси ин ҷаҳон, он дигар аст.

Ҳисси ҳайвон гар бидидӣ он сувар,

Боязиди вақт будӣ гову хар.

Он ки танро мазҳари ҳар рӯҳ кард,
В-он ки киштиро Буроқи Нӯҳ кард.
Гар бихоҳад айни киштиро ба хӯ,
ӯ кунад тӯфони ту, эй нурчӯ!
Ҳар дамат тӯфону киштӣ, эй муқил!
Бо ғаму шодит кард ӯ муттасил.
Гар набинӣ киштиву дарё ба пеш,
Ларзаҳо бин дар ҳама аҷзои хеш.
Чун набинад асли тарсашро уюн,
Тарс дорад аз хаёли гунагун.
Мушт бар аъмо занад як чилфи маст,
Кӯр пиндорад, лагадзан уштур аст.
З-он ки он дам бонги уштур мешунид,
Кӯрро гӯш аст ойина, на дид.
Бозгӯяд кӯр на, ин санг буд,
Ё магар аз қуббаи пуртанг буд.
Ин набуду ӯ набуду он набуд,
Он ки ӯ тарс офарид, инҳо намуд.
Тарсу ларза бошад аз ғайре яқин,
Ҳеч кас аз худ натарсад, эй ҳазин!
Он ҳакимак ваҳм хонад тарсро,
Фаҳм каж кардаст ӯ ин дарсро.
Ҳеч ваҳме бе ҳақиқат кай бувад?
Ҳеч қалбе бесаҳеҳӣ кай равад?
Кай дурӯғе қимат орад бе зи рост?
Дар ду олам ҳар дурӯғ аз рост хост.
Ростро дид ӯ ривочеву фурӯғ,
Бар умеди он равон кард ӯ дурӯғ.
Эй дурӯғе, ки зи сидқат ин навошт,
Шукри неъмат гӯ, макун инкори рост.
Аз муфалсиф гӯяму савдои ӯ?
Ё зи киштиҳову дарёҳои ӯ?
Бал зи киштиҳош, к-он панди дил аст,
Гӯям аз кул, ҷузв дар кул дохил аст.
Ҳар валиро Нӯҳу киштибон шинос,
Сӯҳбати ин халқро тӯфон шинос.
Кам гурез аз шеру аждарҳои нар,

З-ошноёну зи хешон кун ҳазар.
Дар талоқий рӯзгорат мебаранд,
Ёдхошон ғоибия мечаранд.
Чун хари ташна хаёли ҳар яке
Аз қифи тан фикрро шарбатмаке.
Нашф кард аз ту хаёли он вушот,
Шабнаме, ки дорӣ аз баҳрулҳаёт.
Пас нишони нашфи об андар ғусун
Он бувад, к-он менаҷунбад дар рукун.
Узви ҳур шохи тару тоза бувад,
Мекашӣ ҳар сӯ кашида мешавад.
Гар сабад хоҳӣ, тавонӣ карданаш,
Ҳам тавонӣ кард чанбар гарданаш.
Чун шуд он ношиф зи нашфи беҳи х(в)ад,
Н-ояд он сӯйе, ки амраш мекашад.
Пас бихон «қому кусоло» аз нубӣ,
Чун наёбад шох аз беҳаш тибӣ.
Оташин аст ин нишон, кӯтаҳ кунам,
Бар фақиру ганҷу аҳволаш занам.
Оташе дидӣ, ки сӯзад ҳар ниҳол?
Оташи ҷон бин, к-аз ӯ сӯзад хаёл.
На хаёлу на ҳақиқатро амон
З-инчунин оташ, ки шӯъла зад зи ҷон.
Хасми ҳар шер омаду ҳар рӯбах ӯ,
«Куллу шайъин ҳолик илло вачҳуху».
Дар вучӯҳи вачҳи ӯ, рав харҷ шав,
Чун «алиф» дар «бисм» даррав, дарҷ шав.
Он «алиф» дар «бисм» пинҳон кард ист,
Ҳаст ӯ дар «бисм»-у ҳам дар «бисм» нест.
Ҳамчунин ҷумлай ҳуруфи гашта мот
Вақти ҳазфи ҳарф аз баҳри силот,
ӯ сила-сту «бе»-ву «син» з-ӯ васл ёфт,
Васли «бе»-ву «син» «алиф»-ро барнатофт.
Чунки ҳарфе барнатобад ин висол,
Воҷиб ояд, ки кунам кӯтаҳ мақол.
Чун яке ҳарфе фироқи «син»-у «бе»-ст,
Хомушӣ ин ҷо муҳимтар воҷибест.

Чун «алиф» аз худ фано шуд муктаниф,
«Бе»-ву «син» бе ӯ ҳамегӯянд: «алиф».
«Мо рамайта из рамайта» бе вай аст,
Ҳамчунин «қолаллаҳ» аз самташ бичаст.
То бувад дору, надорад ӯ амал,
Чунки шуд фонӣ, кунад дафъи илал.
Гар шавад беша қалам, дарё мидед,
Маснавиро нест поёне умед.
Чорчӯби хишт зан, то хок ҳаст,
Медихад тақтеъи шеъраш низ даст.
Чун намонад хоку будаш чаф кунад,
Хок созад баҳри ӯ, чун каф кунад.
Чун намонад бешаву сар даркашад,
Бешаҳо аз айни дарё сар кашад.
Баҳри ин гуфт он худованди фараҷ:
«Ҳаддису ӯан баҳрино из ло ҳарач».
Бозгард аз баҳру рӯ дар хушк неҳ,
Ҳам зи лӯъбат гӯ, ки кӯдакрост беҳ.
То зи лӯъбат андак-андак дар сибо
Ҷон-ш гардад бо ями ақл ошно.
Ақл аз он бозӣ ҳамеёбад сабӣ,
Гарчи боақл аст дар зоҳир абӣ.
Кӯдаки девона бозӣ кай кунад?
Ҷузв бояд, то ки кудро фай кунад.

Ручӯъ кардан ба қиссаи қуббаву ганҷ
Нак хаёли он фақирам бе риё
Оқиз овард аз биёву аз биё.
Бонги ӯ ту нашнавӣ, ман бишнавам,
З-он ки дар асрор ҳамрози вайам.
Толиби ганҷаш мабин, худ ганҷ ӯст,
Дӯст кай бошад ба маънӣ ғайри дӯст?
Сачда худро мекунад ҳар лаҳза ӯ,
Сачда пеши ойинаст аз баҳри рӯ.
Гар бидидӣ з-ойина ӯ як пашиз,
Бе хаёле з-ӯ намондӣ ҳеч чиз.
Ҳам хаёлоташ, ҳам ӯ фонӣ шудӣ,

Дониши ӯ маҳви нодонӣ шудӣ.
Донише дигар зи нодонии мо
Сар баровардӣ аён, к:- «иннӣ ано».
«Усчуду-л-Одам» нидо омад ҳаме,
К-одамеду хеш бинедаш даме.
Аҳвалӣ аз чашми эшон дур кард,
То замин шуд айни чархи ложвард.
«Ло Илоҳа» гуфту «илаллоҳ» гуфт,
Гашт «ло иллаллаҳ»- у ваҳдат шукуфт.
Он ҳабибу он халили борапад
Вақти он омад, ки гӯши мо кашад
Сӯйи чашма, ки даҳон з-инҳо бишӯ,
Он чӣ пӯшидем аз халқон, мағӯ.
В-ар бигӯйӣ, худ нагардад ошкор,
Ту ба қасди кашф гардӣ чурмдор.
Лек ман инак бар эшон метанам,
Қойили ин, сомеъи ин ҳам манам.
Сурати дарвешу нақши ганҷ гӯ,
Ранҷкешанд ин гурӯҳ, аз ранҷ гӯ.
Чашмаи роҳат бар эшон шуд ҳаром,
Меҳуранд аз захри қотил чом-чом.
Хокҳо пур карда доман, мекашанд,
То кунанд ин чашмаҳоро хушк банд.
Кай шавад ин чашмаи дарё мадад,
Муктабис з-ин мушти хоки неку бад?
Лек гӯяд: «Бо шумо ман бастаам,
Бе шумо ман то абад пайвастаам».
Қавми маъкусанд, андар муштҳо
Хоки хору обро карда раҳо.
Зидди табъи анбиё доранд халқ,
Аждаҳоро муттако доранд халқ.
Чашмбанди хатм чун донистай,
Ҳеч донӣ аз чӣ дида бастай?
Бар чӣ бигшодӣ бадал ин дидаҳо?
Як ба як «бисъа-л-бадал» дон он туро.
Лек хуршеди иноят тофтаст,
Оисонро аз карам дарёфтаст.

Нарди бас нодир зи раҳмат бохта,
Айни куфронро инобат сохта.
Ҳам аз ин бадбахтии халқ он ҷавод
Мунфаҷир карда дусад чашмай вадод.
Гунчаро аз хор сармоя диҳад,
Мӯҳраро аз мор пироя диҳад.
Аз саводи шаб бурун орад наҳор
В-аз кафи муъсир бирӯяёнад ясор.
Орд созад регро баҳри Халил,
Кӯҳ бо Довуд гардад ҳамрасил.
Кӯҳи бо ваҳшат дар он абри зулам,
Баргушояд бонги чангу зеру бам.
Хез, эй Довуди аз халқон нафир!
Тарки он кардӣ, иваз аз мо бигир.

Инобати он толиби ганҷ ба Ҳақ таъоло аз талаби бисёр ва аҷзу изтирор, ки эй
валию-л-изҳор, ту кун ин пинҳонро ошкор
Гуфт он дарвеш: «Эй донои роз!
Аз пайи ин ганҷ кардам ёватоз.
Деви ҳирсу озу мустаъчилтағӣ
Не таъаннӣ ҷусту не оҳистағӣ.
Ман зи деге, луқмае н-андӯхтам,
Каф сияҳ кардам, даҳонро сӯхтам.
Худ нагуфтам, чун дар ин номуқинам,
З-он гиреҳзан ин гиреҳро ҳал кунам.
Қавли Ҳақро ҳам зи Ҳақ тафсир ҷӯ,
Ҳин мағӯ жож аз гумон, эй сахтрӯ!
Он гиреҳ, к-ӯ зад, ҳам ӯ бигшоядаш,
Мӯҳра, к-ӯ андохт, ӯ бирбоядаш.
Гарчи осонат намуд он сон сухун,
Кай бувад осон рамузи «мин ладун?»
Гуфт: «Ё раб, тавба кардам з-ин шитоб,
Чун ту дар бастӣ, ту кун ҳам фатҳи боб.
Бар сари хирқа шудам бори дигар,
Дар дуъо кардан будам ҳам бехунар.
Ку ҳунар? Ку ман? Кучо дил мустағӣ?
Ин ҳама акси ту асту худ тувӣ.

Ҳар шабе тадбиру фарҳангам ба хоб,
Ҳамчу кишти ғарқа мегардад зи об.
Худ на ман мемонаму на он ҳунар,
Тан чу мурдоре фитодӣ беҳабар.
То саҳар ҷумлай шаб он шоҳи ӯло,
Худ ҳамегӯяд «аластеву бало».
Ку «бало»-гӯ? Ҷумларо селоб бурд,
Ё наҳанге хӯрд кулро кирду мурд.
Субҳдам чун теги гавҳардори х(в)ад
Аз ниёми зулмати шаб барканад.
Офтоби шарқ шабро тай кунад,
Ин наҳанг он хурдахоро қай кунад.
Раста чун Юнус зи меъдай он наҳанг,
Мунташир гардем андар бўву ранг.
Халқ чун Юнус мусаббеҳ омаданд,
К-андар он зулмоти пурроҳат шуданд.
Ҳар яке гӯяд ба ҳангоми саҳар,
Чун зи батни ҳути шаб ояд ба дар,
К-эй кариме, ки дар он лаъли ваҳиш
Ганҷи раҳмат бинҳиву чандин чашиш.
Чашм тезу гӯш тоза, тан сабук,
Аз шаби ҳамчун наҳанги зулҳубук.
Аз мақомоти ваҳиш рав з-ин сипас,
Ҳеч нагрзем мо бо чун ту кас.
Мӯсӣ онро нор диду нур буд,
Зангие дидем шабро, ҳур буд.
Баъд аз ин мо дида хоҳем аз ту бас,
То напӯшад баҳрро хошоку хас.
Соҳиронро чашм чун раст аз ӯамо,
Кафзанон буданд бе ин дасту по.
Чашмбанди халқ ҷуз асбоб нест,
Ҳар кӣ ларзад бар сабаб, з-асҳоб нест.
Лек Ҳақ асҳобуно асҳобро
Дар гушоду бурд то садри саро.
Бо кафаш номустаҳиққу мустаҳиққ,
Мӯътақони раҳматанд аз банди риққ.
Дар адам мо мустаҳиққон кай будем?

Ки бар ин ҷону бар ин дониш занем.
Эй бикарда ёр ҳар ағерро,
В-эй бидода хилъати гул хорро.
Хоки моро сониё полиз кун,
Ҳеч найро бори дигар чиз кун.
Ин дуъо ту амр кардӣ з-ибтидо,
В-арна хокеро чӣ захрай ин будо?
Чун дуъомон амр кардӣ, эй уҷоб!
Ин дуъои хешро кун мустаҷоб.
Шаб шикаста киштии фаҳму ҳавос,
На умеде монда на хавфу на ёс.
Бурда дар дарёи раҳмат Эзадам,
То зи чӣ фан пур кунад, бифристадам.
Он якеро карда пурнури ҷалол
В-он дигарро карда пурваҳму хаёл.
Гар ба хешам ҳеч рою фан будӣ,
Рою тадбирам ба ҳукми ман будӣ.
Шаб нарафтӣ хуш бе фармони ман,
Зери доми ман будӣ мурғони ман.
Будаме огаҳ зи манзилҳои ҷон
Вақти хобу беҳушиву имтиҳон.
Чун кафам з-ин ҳаллу ақди ӯ тижист,
Эй аҷаб! Ин мӯъҷибии ман зи кист?
Дидаро ноида худ ангоштам,
Боз занбили дуъо бардоштам.
Чун «алиф» чизе надорам, эй карим!
Ҷуз диле дилтангтар аз чашми «мим».
Ин «алиф» в-ин «мим» умми буди мост,
«Мим»-и ум танг аст, «алиф» з-ӯ наргадост.
Он «алиф чизе надорад» ғофилист,
«Мими дилтанг» он замони оқилист.
Дар замони беҳушӣ, худ ҳеч ман,
Дар замони хуш, андар печ ман.
Ҳечи дигар бар чунин ҳече манех,
Номи давлат бар чунин пече манех.
«Худ надорам ҳеч» беҳ созад маро,
Ки зи ваҳми «дорам» аст ин сад ано.

Дар «надорам» ҳам ту дороем кун,
Ранҷ дидам, роҳатафзоим кун.
Ҳам дар оби дида урён бистам
Бар дари ту, чунки дида нестам.
Оби дидай бандаи бедидаро
Сабзае бахшу наботе з-ин чаро.
В-ар намонам об, обам деҳ зи айн
Ҳамчу айнаини набӣ ҳаттолатайн.
ӯ чу омад, дида ҷуст аз ҷуди Ҳақ
Бо чунон иқболу иҷлолу сабақ.
Чун набошам з-ашки хун борикрес,
Ман тижидасти қусури косалес?
Чун чунон чашм ашкро мафтун бувад,
Ашки ман бояд ки сад Ҷайхун бувад.
Қатрае з-он з-ин дусад Ҷайхун беҳ аст,
Ки бад-он як қатра инсу чин бираст.
Чунки борон ҷуст он равзай биҳишт,
Чун наҷӯяд об, шӯрахоки зишт?
Эй аҳӣ, даст аз дуъо кардан мадор,
Бо иҷобат ё ради ўят чӣ кор?
Нон, ки садду монеъи ин об буд,
Даст аз он нон мебибояд шуст зуд.
Хешро мавзуну ҷусту сахта кун,
З-оби дида нони худро пухта кун.

Овоз додани ҳотиф мар толиби ганҷро ва эълон кардан аз ҳақиқати асрори он
Андар ин буд ӯ, ки илҳом омадаш,
Кашф шуд ин мушкилот аз Эзадаш.
К-ӯ бигуфтат: «Дар камон тире бинех»,
Кай бигуфтандат, ки андаркаш ту зех?»
ӯ нагуфтат, ки камонро сахт каш,
«Дар камон неҳ», гуфт ӯ: «Неҳ, пур кунаш».
Аз фузулӣ ту камон афроштӣ,
Санъати қаввосие бардоштӣ.
Тарки ин сахтакамоне рав, бигӯ,
Дар камон неҳ тиру парридан маҷӯ.
Чун бияфтад, баркан, он ҷо металаб,

Зӯр бигзору ба зорӣ чӯ заҳаб.
Он чӣ ҳаққ аст, акраб аз ҳабли-л-варид,
Ту фиғанда тири фикратро баъид.
Ту камону тирҳо барсохта,
Сайд наздику ту дур андохта.
Ҳар кӣ дурандозтар, ӯ дуртар
В-аз чунин ганҷ аст ӯ маҳҷуртар.
Фалсафӣ худро аз андеша бикӯшт,
Гӯ: «Бидав», к-ӯрост сӯйи ганҷ пушт.
Гӯ: «Бидав» чандон, ки афзун медавад,
Аз муроди дил ҷудотар мешавад.
«Ҷоҳиду фино» бигуфт он шаҳрёр,
«Ҷоҳиду анно» нагуфт, эй беқарор!
Ҳамчу Канъон, к-ӯ зи нанги Нӯҳ рафт
Бар фарози қуллаи он кӯҳи зафт.
Ҳар чӣ афзунтар ҳамечуст ӯ халос,
Сӯйи кӯҳ мешуд ҷудотар аз манос.
Ҳамчу ин дарвеш, баҳри ганҷу кон
Ҳар сабоҳе саҳттар ҷустӣ камон.
Ҳар камоне, к-ӯ гирифтӣ саҳттар,
Буд аз ганҷу нишон бадбахттар.
Ин масал андар замона ҷонӣ аст,
Ҷони нодонон ба ранҷ арзонӣ аст.
З-он ки ҷоҳил нанг дорад з-устод,
Лоҷарам рафту дуконе нав гушод.
Ин дукон болои устод, эй нигор!
Гандаву пуркаждум асту пур зи мор.
Зуд вайрон кун дукону бозгард,
Сӯйи сабза-в гулбунону обх(в)ард.
На чу Канъон, к-ӯ зи кибру ношинохт,
Аз куҳи Осим сафинай фавз сохт.
Илми тирандозияш омад ҳичеб,
В-он мурод ӯро буда ҳозир ба чеб.
Эй басо илму заковоту фитан,
Гашта раҳравро чу ғулу роҳзан.
Бештар асҳоби ҷаннат аблаҳанд,
То зи шарри файласуфӣ мераҳанд.

Хешро урѐн кун аз фазлу фузул,
То кунад раҳмат ба ту ҳар дам нузул.
Зиракӣ зидди шикаст асту ниѐз,
Зиракӣ бигзору бо гӯли бисоз.
Зиракӣ дон доми бурду тамъу гоз,
То чӣ хоҳад зиракиро покбоз.
Зиракон бо санъате қонеъ шуда,
Аблаҳон аз сунъ дар сонеъ шуда.
З-он ки тифли хурдро модар наҳор
Дасту по бошад ниҳода бар канор.

Ҳикояти он се мусофири мусулмон ва тарсову чухуд, ки ба манзил қуте ѐфтанд
ва тарсову чухуд сер буданд, гуфтанд: «Ин қутро фардо хурем». Мусулмон соим
буд, гурусна монд, аз он ки мағлуб буд
Як ҳикоят бишнава ин ҷо, эй писар!
То нагардӣ мумтаҳан андар ҳунар.
Ин чухуду мӯъмину тарсо магар
Ҳамраҳӣ карданд бо ҳам дар сафар.
Бо ду гумраҳ ҳамраҳ омад мӯъмине,
Чун хирад бо нафсу бо оҳармине.
Марғазиву розӣ афтанд аз сафар,
Ҳамраҳу ҳамсуфра пеши ҳамдигар.
Дар қафас афтанд зоғу чуғду боз,
Чуфт шуд дар чинс поку бенамоз.
Карда манзил шаб ба як корвонсаро
Аҳли Шарқу аҳли Ғарбу моваро.
Монда дар корвонсаро хурду шигарф
Рӯзхо бо ҳам зи сармову зи барф.
Чун гушода шуд раҳу бигшод банд,
Бискуланду ҳар яке ҷое раванд.
Чун қафасро бишканад шоҳи хирад,
Ҷамъи мурғон ҳар яке сӯйе парад.
Пар гушояд пеш аз ин пар, шавқу ѐд
Дар ҳавои чинси худ, сӯйи маод.
Пар гушояд ҳар даме бо ашқу оҳ,
Лек парридан надорад рӯю роҳ.
Роҳ шуд, ҳар як парад монанди бод

Сӯйи он, к-аз ёди он пар мегушод.
Он тараф, ки буд ашку оҳи ӯ,
Чунки фурсат ёфт, бошад роҳи ӯ.
Дар тани худ бингар, ин аҷзои тан
Аз кучоҳо гирд омад дар бадан?
Обиву хокиву бодӣ в-оташи,
Аршиву фаршиву румиву кашӣ
Аз умеди авд ҳар як баста тарф
Андар ин корвонсаро аз бими барф.
Барфи гуногун, ҷумуди ҳар ҷамод
Дар шитои бўъди он хуршеди дод.
Чун битобад таффи он хуршеди хашм,
Кӯҳ гардад гоҳ регу гоҳ пашм.
Дар гузор ояд ҷамодоти гарон,
Чун гузори тан ба вақти нақли чон.
Чун расиданд ин се ҳамраҳ манзиле,
Ҳадашон овард ҳалво муқбиле.
Бурд ҳалво пеши он ҳар се ғариб,
Мӯҳсине аз матбахи «иннӣ қариб».
Нони гарму саҳни ҳалвои асал
Бурд, он ки дар савобаш буд амал.
«Ал-киёсат ва-л-адаб л-аҳли-л-мадар,
Аз-зиёфат ва-л-қиро л-аҳли-л-вабар.
Аз-заёфат ли-л-ғариби ва-л-қиро,
Авдаъа-р-раҳмону фӣ аҳли-л-қуро.
Кулла явмин фӣ-л-қуро сайфун ҳадис,
Мо лаҳу ғайра-л-илоҳи мин муғис.
Кулла лайлин фи-л-қуро вафдун ҷадид,
Мо лаҳум сумма сива-л-лоҳи маҳид».
Тухма буданд он ду бегона зи х(в)ар,
Буд соим рӯз он мӯъмин магар.
Чун намози шом он ҳалво расид,
Буд мӯъмин монда дар ҷӯи шадид.
Он ду кас гуфтанд: «Мо аз худ пурем,
Имшабаш бинҳему фардояш хурем.
Сабр гирем, имшаб аз хур тан занем,
Баҳри фардо лутро пинҳон кунем».

Гуфт мӯъмин: «Имшаб ин хӯрда шавад,
Сабрро бинҳем, то фардо бувад».
Пас бад-ӯ гуфтанд: «З-ин ҳикматгарӣ
Қасди ту он аст, то танҳо х(в)арӣ.
Гуфт: «Эй ёрон, на ки мо се танем?
Чун хилоф афтод, то қисмат кунем.
Ҳар кӣ хоҳад, қисми худ бар ҷон занад,
Ҳар кӣ хоҳад, қисми худ пинҳон кунад».
Он ду гуфтандаш: «Зи қисмат даргузар,
Гӯш кун «қассому фӣ-н-нор» аз хабар.
Гуфт: «Қассом он бувад, к-ӯ хешро
Кард қисмат бар ҳавову бар Худо.
Мулки Ҳаққу ҷумла қисми ӯстӣ,
Қисм дигарро диҳӣ, дугӯстӣ».
Ин асад ғолиб шудӣ ҳам бар сагон,
Гар набудӣ навбати он бадрагон.
Қасдашон он, к-он мусулмон ғам х(в)арад,
Шаб бар ӯ дар бенавой бигзарад.
Буд мағлуб ӯ ба таслиму ризо,
Гуфт: «Самъан тоатан, асҳобуно!»
Пас бихуфтанд он шабу бархостанд,
Бомдодон хешро оростанд.
Рӯй шустанду даҳону ҳар яке
Дошт андар вирд роҳу маслаке.
Як замоне ҳар касе овард рӯ,
Сӯйи вирди хеш, аз Ҳақ фазлчӯ.
Мӯъмину тарсо, ҷухуду габру муғ
Ҷумларо рӯ сӯйи он султон улуғ.
Балки сангу хоку кӯху обро
Ҳаст воғашти ниҳонӣ бо Худо.
Ин сухан поён надорад. Ҳар се ёр
Рӯ ба ҳам карданд он дам ёрвор.
Он яке гуфто, ки ҳар як хоби хеш
Он чӣ дид ӯ дӯш, гӯ овар ба пеш.
Ҳар кӣ хобаш беҳтар, инро ӯ х(в)арад,
Қисми ҳар мафзулро афзал барад.
Он ки андар ақл болотар равад,

Хӯрдани ӯ хӯрдани ҷумла бувад.
Фавқ омад ҷони пуранвори ӯ,
Боқиёнро бас бувад тимори ӯ.
Оқилонро чун бақо омад абад,
Пас ба маънӣ ин ҷаҳон боқӣ бувад.
Пас ҷухуд овард, он чӣ дида буд,
То кучо шаб рӯҳи ӯ гардида буд.
Гуфт: «Дар раҳ Мӯсиям омад ба пеш»,
Гурба бинад дунба андар хоби хеш.
«Дар пайи Мӯсо шудам то кӯҳи Тур,
Ҳар семон гаштем нопаído зи нур.
Ҳар се соя маҳв шуд з-он офтоб,
Баъд аз он з-он нур шуд як фатҳи боб.
Нури дигар аз дили он нур руст,
Пас тараққӣ ҷуст он сониш ҷуст.
Ҳам ману ҳам Мӯсиву ҳам кӯҳи Тур
Ҳар се гум гаштем з-он ишироқи нур.
Баъд аз он дидам, ки кӯҳ се шох шуд,
Чунки нури Ҳақ дар ӯ наффоҳ шуд.
Васфи ҳайбат чун таҷаллӣ зад бар ӯ,
Месукуст аз ҳам, ҳамешуд сӯ ба сӯ.
Он яке шоҳи кӯҳ омад сӯйи ям,
Гашт ширин оби талхи ҳамчу сам.
Он яке шоҳаш фурӯ шуд дар замин,
Чашмаи дору бурун омад маъин.
Ки шифои ҷумла ранҷурон шуд об
Аз ҳумоюнии ваҳӣи мустатоб.
Он яке шоҳи дигар паррид зуд
То ҷивори Каъба, ки Арфот буд.
Боз аз он саъқа чу бо худ омадам,
Тур бар ҷо буд, на афзуну на кам.
Лек зери пойи Мӯсо ҳамчу ях
Меғудозид ӯ, намондаш шоҳу шах.
Бо замин ҳамвор шуд кӯҳ аз ниҳеб,
Гашт болояш аз он ҳайбат нишеб.
Боз бо худ омадам з-он интишор,
Боз дидам Туру Мӯсо барқарор.

В-он биёбон сар ба сар дар зайли кӯх
Пур халоиқ, шакли Мӯсо дар вучӯх.
Чун асову хирқайи ӯ хирқашон,
Чумла сӯйи Тур хуш доманкашон.
Чумла кафҳо дар дуъо афрохта,
Нағмаи «арнӣ» ба ҳам дарсохта.
Боз он ғишён чу аз ман рафт зуд,
Сурати ҳар як дигаргунам намуд.
Анбиё буданд эшон, аҳли вуд,
Иттиҳоди анбиёам фаҳм шуд.
Боз амлоке ҳамедидам шигарф,
Сурати эшон буд аз аҷроми барф.
Ҳалқайи дигар малойиқ мустаъин,
Сурати эшон ба чумла оташин».
З-ин насақ мегуфт он шахси чухуд,
Бас чухуде, к-охираш маҳмуд буд.
Ҳеч кофирро ба хорӣ мангаред,
Ки мусулмон мурданаш бошад умед.
Чӣ хабар дорӣ зи хатми умри ӯ?
То бигардонӣ аз ӯ якбора рӯ.
Баъд аз он тарсо даромад дар калом,
Ки Масеҳам рӯ намуд андар маном.
Ман шудам бо ӯ ба чорум осмон
Марказу масвои хуршеди ҷаҳон.
Худ аҷабҳои қилоъи осмон
Нисбаташ набвад ба оёти ҷаҳон.
Ҳар касе донанд, эй фахрулбанин!
Ки фузун бошад фани чарх аз замин.

Ҳикояти шутур ва гову қуч, ки дар роҳ банди гиёҳ ёфтанд, ҳар яке мегуфт: «Ман хурам»

Уштуру гову қуче дар пеши роҳ
Ёфтанд андар равиш банде гиёҳ.
Гуфт қуч: «Бахш ар кунем инро, яқин,
Ҳеч кас аз мо нагардад сер аз ин.
Лек умри ҳар кӣ бошад бештар,
Ин алаф ӯрост авло, гӯ, бих(в)ар»

Ки акобирро муқаддам доштан
Омадаст аз Мустафо андар сунан.
Гарчи пиронро дар ин даври лиъом
Дар ду мавзеъ пеш медоранд ом.
Ё дар он луте, ки он сӯзон бувад,
Ё бар он пул, к-аз халал вайрон бувад.
Хидмати шайхе, бузурге, қоиде
Ом н-орад бе қаринай фосиде.
Хайрашон ин аст, чӣ бвад шаррашон,
Қубҳашонро боздон аз фаррашон.

Масал

Сӯйи ҷомеъ мешуд он як шаҳрёр,
Халқро мезад нақибу ҷӯбдор.
Он якеро сар шикастӣ ҷӯбзан,
В-он дигарро бардаридӣ пераҳан.
Дар миёна бедиле даҳ ҷӯб х(в)ард
Беғуноҳе, ки бирав, аз роҳ бард.
Хунчакон рӯ кард бо шоҳу бигуфт:
«Зулми зоҳир бин, чӣ пурсӣ аз ниҳуфт?
Хайри ту ин аст, ҷомеъ меравӣ,
То чӣ бошад шарру визрат, эй ғавӣ!»
Як саломе нашнавад пир аз хасе,
То напечад оқибат аз вай басе.
Гург дарёбад валиро, беҳ бувад,
З-он ки дарёбад валиро нафси бад.
З-он ки гург арчи ки бас истамгарест,
Лекаш он фарҳангу кайду макр нест.
В-арна кай андарфитодӣ ў ба дом,
Макр андар одамӣ бошад тамом.
Гуфт қуч бо гову уштур: «Эй рифоқ!
Чун чунин афтод моро иттифоқ.
Ҳар яке таърихи умр ибдо кунед,
Пиртар авлост, боқӣ тан занед».
Гуфт қуч: «Марчи ман андар он уҳуд
Бо қучи қурбони Исмоъил буд».
Гов гуфто: «Будаам ман солх(в)ард,

Чуфти он гове, к-иш Одам чуфт кард.
Чуфти он говам, ки Одам - ҷадди халқ
Дар зироат бар замин мекард фалқ».
Чун шунид аз гову қуч уштур шигифт,
Сар фуруд оварду онро баргирифт.
Дар ҳаво бардошт он банди қасил
Уштури бухтӣ сабук, беқолу қил.
Ки маро худ ҳоҷати таърих нест,
К-ин чунон ҷисмеву олий гарданест.
Худ ҳама кас донад, эй ҷони падар,
Ки набошам аз шумо ман хурдтар.
Донад инро, ҳар ки з-асҳоби нуҳост,
Ки ниҳоди ман фузунтар аз шумост.
Чумлагон донанд, к-ин чархи баланд
Ҳаст сад чандон, ки ин хоки нажанд.
Ку гушоди руқъаҳои осмон?
Ку ниҳоди буқъаҳои хокдон?

Ҷавоб гуфтани мусулмон он чӣ дид, ба ёронаш чухуду тарсо ва ҳасрат хӯрдани
эшон

Пас мусулмон гуфт: «Эй ёрони ман!
Пешам омад Мустафо, султони ман.
Пас маро гуфт, он яке бар Тур тохт
Бо калими Ҳаққу нарди ишқ бохт.
В-он дигарро Исии соҳибқирон
Бурд бар авчи чаҳорум осмон.
Хез, эй пасмондаи дидазарар!
Боре он ҳалвову яхниро бих(в)ар.
Он хунармандони пурфан ронданд,
Номаи иқболу мансиб хонданд.
Он ду фозил фазли худ дарёфтанд,
Бо малоик аз хунар дарбофтанд.
Эй салими гӯли вопасмонда, ҳин,
Барчаҳу бар косаи ҳалво нишин».
Пас бигуфтандаш, ки он гаҳ, ту ҳарис,
Эй аҷаб хурдӣ зи ҳалвову ҳабис.
Гуфт: «Чун фармуд он шоҳи мутоъ,

Ман кӣ будам, то кунам з-он имтиноъ?
Ту, чухуд! Аз амри Мӯсо сар кашӣ?
Гар бихонад дар хушӣ ё нох(в)ашӣ.
Ту, масеҳӣ! Ҳеч аз амри Масеҳ,
Сар тавонӣ тофт? Дар хайру қабех.
Ман зи фаҳри анбиё сар чун кашам?
Хӯрдаам ҳалвову ин дам сарх(в)ашам».
Пас бигуфтандаш, ки валлаҳ хоби рост
Ту бидидӣ в-ин беҳ аз сад хоби мост.
Хоби ту бедорӣ аст, эй бӯбатар,
Ки ба бедорӣ аён асташ асар.
Даргузар аз фазлу аз ҷалдиву фан,
Кор хидмат дораду хулқи ҳасан.
Баҳри ин овардамон Яздон бурун
«Мо халақту-л-инса илло яъбудун».
Сомириро он ҳунар чӣ суд кард?
К-он фан аз «бобиллаҳ»-аш мардуд кард.
Чӣ кашид аз кимиё Қорун? Бибин,
Ки фурӯ бурдаш ба қаъри худ замин.
Булҳакам охир чӣ барбаст аз ҳунар?
Сарнигун рафт ӯ зи куфрон дар сақар.
Худ ҳунар он дон, ки дид оташ аён,
На капи «далла ала-н-нори духон».
Эй далелат гандатар пеши лабиб,
Дар ҳақиқат аз далели он табиб.
Чун далелат нест ҷуз ин, эй писар!
Гӯҳ меҳур, дар кумизе менигар.
Эй далели ту мисоли он асо,
Дар кафат «далла ало айби-л-амо».
Ғулғулу тоқу турунбу гирудор,
Ки намебинам, маро маъзур дор.

Мунодӣ кардани Саййид малики Тирмиз, ки ҳар кӣ дар се ё чаҳор рӯз ба Самарқанд равад ба фалон муҳимм, хилъат ва асбу ғулому канизак ва чандин зар диҳам ва шунидани далқак хабари ин мунодӣ дар деҳ ва омадан ба улоқе назди шоҳ, ки ман боре натавонам рафтан Саййиди Тирмиз, ки он чо шоҳ буд,

Масхарай ӯ далқаки огоҳ буд.
Дошт коре дар Самарқанд ӯ муҳим,
Чуст улоқе, то шавад ӯ мустатим.
Зад мунодӣ: «Ҳар кӣ андар панҷ рӯз
Орадам з-он ҷо хабар, бидҳам кунуз».
Далқак андар деҳ буду онро шунид,
Барнишасту то ба Тирмиз медавид.
Маркабе ду андар он раҳ шуд сақат
Аз давонидан фарасро з-он наमत.
Пас ба девон дардавид аз гарди роҳ,
Вақти ноҳангом раҳ чуст ӯ ба шоҳ.
Фуч-фуче дар ҷумлаи девон фитод,
Шӯрише дар ваҳми он султон фитод.
Хосу оми шаҳрро дил шуд зи даст,
То чӣ ташвишу бало ҳодис шудаст?
Ё адувви қоҳире дар қасди мост,
Ё балои мӯҳлике аз ғайб хост,
Ки зи деҳ далқак ба сайрони дурушт
Чанд асбе тозӣ андар роҳ кушт.
Ҷамъ гашта бар сарои шоҳ халқ,
То чаро омад чунин иштоб далқ?
Аз шитоби ӯву фаҳши иҷтиҳод,
Ғулғулу ташвиш дар Тирмиз фитод.
Он яке ду даст бар зону занон
В-он дигар аз ваҳм вовайлокунон.
Аз нафиру фитнаву хавфи накол
Ҳар диле рафта ба сад кӯйи хаёл.
Ҳар касе фоле ҳамезад аз қиёс,
То чӣ оташ уфтод андар палос?
Роҳ ҷусту роҳ додаш шоҳ зуд,
Чун замин бӯсид, гуфташ: «Ҳай, чӣ буд?»
Ҳар кӣ мепурсид ҳоле з-он туруш,
Даст бар лаб мениҳод ӯ, ки хамуш!
Ваҳм меафзуд з-ин фарҳанги ӯ,
Ҷумла дар ташвиш гашта данги ӯ.
Кард ишорат далқ, к-эй шоҳи карам,
Як даме бигзор, то ман дам занам.

То ки бозояд ба ман ақлам даме,
Ки фитодам дар аҷоиб оламе».
Баъди як соат, ки шаҳ аз ваҳму зан,
Талх гашташ ҳам гулӯву ҳам даҳан,
Ки надида буд далқакро чунин,
Ки аз ӯ хуштар набудаш ҳамнишин.
Доимо дастону лоғ афроштӣ,
Шоҳро ӯ шоду хандон доштӣ.
Ончунон хандон-ш кардӣ дар нишаст,
Ки гирифтӣ шаҳ шикамро бо ду даст.
Ки зи зӯри ханда хай кардӣ танаш,
Рӯ дарафтодӣ зи ханда карданаш.
Боз имрӯз инчунин зарду туруш
Даст бар лаб мезанад, к-эй шаҳ, хамуш.
Ваҳм дар ваҳму хаёл андар хаёл
Шоҳро то худ чӣ ояд аз накол?
Ки дили шаҳ бо ғаму парҳез буд,
З-он ки Хорамшоҳ бас хунрез буд.
Бас шаҳони он тарафро кушта буд,
Ё ба ҳила, ё ба сатват он ануд.
Ин шаҳи Тирмиз аз ӯ дар ваҳм буд,
В-аз фани далқак худ он ваҳмаш фузуд.
Гуфт: «Зутар бозгӯ, то ҳол чист?
Инчунин ошӯбу шӯри ту зи кист?»
Гуфт: «Ман дар деҳ шунидам, он ки шоҳ
Зад мунодӣ бар сари ҳар шоҳроҳ.
Ки касе хоҳам, ки тозад то се рӯз
То Самарқанду диҳам ӯро кунуз.
Ганҷҳо бидҳам варо андар иваз,
Чун шавад ҳосил зи пайғомаш ғараз.
Ман шитобидам бари ту, баҳри он,
То бигӯям, ки надорам он тавон.
Инчунин चुсти наёяд аз чу ман,
Боре ин уммедро бар ман матан».
Гуфт шаҳ: «Лаънат бар ин зудит бод,
Ки дусад ташвиш дар шаҳр уфтод.
Аз барои ин қадар, эй хомриш!

Оташ афгандӣ дар ин марҷу ҳашиш.
Ҳамчу ин хомони ботаблу алам,
Ки улоқонем дар фақру адам.
Лофи шайхӣ дар ҷаҳон андохта,
Хештанро Боязиде сохта.
Ҳам зи худ солиқ шуда, восил шуда,
Маҳфиле воқарда дар даъвокада.
Хонаи домод пурошӯбу шар,
Қавми духтарро набуда з-ин хабар.
Валвала, ки кор нима рост шуд,
Шартҳое, ки зи сӯйи мост, шуд.
Хонаҳоро рӯфтем, оростем,
З-ин ҳавас сармасту хуш бархостем.
З-он тараф омад яке пайғом? Не,
Мурғе омад ин тараф з-он бом? Не.
З-ин рисолати мазид андар мазид,
Як ҷавобе з-он ҳаволитон расид?
Не, валекин ёри мо з-ин оғаҳ аст,
З-он ки аз дил сӯйи дил лобуд раҳ аст.
Пас аз он ёре, ки уммеди шумост,
Аз ҷавоби нома раҳ холӣ чарост?
Сад нишон аст аз сирору аз ҷиҳор,
Лек бас кун, парда з-ин дар бармадор.
Бозрав, то қиссаи он далқи гӯл,
Ки бало бар хеш овард аз фузул:
Пас вазираш гуфт: «Эй Ҳақро сутун!
Бишнава аз бандай камина як сӯхун.
Далқак аз деҳ баҳри коре омадаст,
Ройи ӯ гашту пушаймонаш шудааст.
З-обу равған кӯҳнаро нава мекунад,
ӯ ба масхаргӣ буруншав мекунад.
Ғимдро бинмуду пинҳон кард теғ,
Бояд афшурдан мар ӯро бедареғ.
Пистаро ё ҷавзро то нашканӣ,
Не намояд дил, на бидҳад равғане.
Машнава ин дафъи ваю фарҳанги ӯ,
Дарнигар дар иртиъошу ранги ӯ.

Гуфт Ҳақ: «симоҳуму фӣ вачҳиҳим»,
З-он ки ғаммоз аст симову муним.
Ин муоин ҳаст зидди он хабар,
Ки ба шар бисришта омад ин башар».
Гуфт далқак бо фиғону бо хурӯш:
«Соҳибо, дар хуни ин мискин макӯш.
Бас гумону ваҳм ояд дар замир,
К-он набошад ҳаққу содиқ, эй амир!
«Инна баъза-з-занни исм» аст, эй вазир!
Нест истам рост, хоса бар фақир.
Шаҳ нагирад он, ки меранҷонадаш,
Аз чӣ гирам он, ки механдонадаш?»
Гуфти соҳиб пеши шаҳ чоғир шуд,
Кошифи ин макру ин тазвир шуд.
Гуфт: «Далқакро суйи зиндон баред,
Чоплусу зарқи ўро кам х(в)аред.
Мезанедаш чун духул ишкамтиҳӣ,
То духулвор ў диҳадмон огаҳӣ.
Тарру хушку пурру тӣ бошад духул,
Бонги ў огаҳ кунад моро зи кул.
То бигӯяд сирри худ аз изтирор
Ончунон ки гирад ин дилҳо қарор.
Чун «тумаънин» аст сидқи бофурӯғ,
Дил наёромад ба гуфтори дурӯғ.
Кизб чун хас бошаду дил чун даҳон,
Хас нагардад дар даҳон ҳаргиз ниҳон.
То дар ў бошад, забоне мезанад,
То бад-онаш аз даҳон берун кунад.
Хоса, ки дар чашм афтад хас зи бод,
Чашм афтад дар наму банду гушод.
Мо пас ин хасро занем акнун лагад,
То даҳону чашм аз ин хас вораҳад».
Гуфт далқак: «Эй малик, оҳиста бош,
Рӯйи ҳилму мағфиратро кам харош.
То бад-ин ҳад чист таъчили ниқам?
Ман намепаррам, ба дасти ту - дарам.
Он адаб, ки бошад аз баҳри Худо,

Андар он мустаъчилӣ набвад раво.
В-он чӣ бошад табъу хашми оризӣ,
Мешиতোбад, то нагардад муртазӣ.
Тарсад, ар ояд ризо, хашмаш равад,
Интиқому завқи он фоит шавад.
Шахвати козиб шитобад дар таъом,
Хавфи фавти завқ ҳаст он худ сақом.
Иштиҳо содиқ бувад, таъхир беҳ,
То гуворида шавад он бегиреҳ.
Ту пайи дафъи балоям мезанӣ,
То бибинӣ рахнаро, бандаш кунӣ.
То аз он рахта бурун н-ояд бало,
Ғайри он раҳна басте дорад қазо.
Чораи дафъи бало набвад ситам,
Чора эҳсон бошаду афву карам.
Гуфт: «Ас-садқа мараддун ли-л-бало,
Дови марзока бисадқа, ё фато!»
Садқа набвад сӯхтан дарвешро,
Кӯр кардан чашми ҳилмандешро.
Гуфт шаҳ: «Некӯст хайру мавқеъаш,
Лек чун хайре кунӣ дар мавзеъаш.
Мавзеъи рух шаҳ ниҳӣ, вайронӣ аст,
Мавзеъи шаҳ асб, ҳам нодонӣ аст.
Дар шарият ҳам ато, ҳам заҷр ҳаст,
Шохро садру фарасро даргаҳ аст.
Адл чӣ бвад? Вазъ андар мавзеъаш,
Зулм чӣ бвад? Вазъ дар номавқеъаш.
Нест ботил, ҳар чӣ Яздон офарид,
Аз ғазаб в-аз ҳилм в-аз нусҳу макид.
Хайри мутлақ нест з-инҳо ҳеч чиз,
Шарри мутлақ нест з-инҳо ҳеч низ.
Нафъу зарри ҳар яке аз мавзеъ аст,
Илм аз ин рӯ воҷиб асту нофеъ аст.
Эй басо заҷре, ки бар мискин равад,
Дар савоб аз нону ҳалво беҳ бувад.
З-он ки ҳалво беавон саффо кунад,
Силияш аз хубс мустанқо кунад.

Силие дар вақт бар мискин бизан,
Ки раҳонад оташ аз гардан задан.
Захм дар маънӣ фитад аз хӯйи бад,
Чӯб бар гард уфтад, на бар намад.
Базму зиндон ҳаст ҳар Баҳромро,
Базм мухлисрову зиндон хомро.
Шаққ бояд решро, марҳам кунӣ,
Чиркро дар реш мустаҳкам кунӣ.
То хурад мар гӯштро дар зери он,
Ним суде бошаду панҷаҳ зиён».
Гуфт далқак: «Ман намегӯям, гузор»,
Ман ҳамегӯям: «Таҳаррие биёр».
Ҳин, раҳи сабру тааннӣ дармабанд,
Сабр кун, андеша мекун рӯзи чанд.
Дар тааннӣ бар яқине барзанӣ,
Гӯшмоли ман ба иқоне кунӣ.
Дар равиш, «яшми мукиббан» худ чаро?
Чун ҳамешояд шудан дар истиво.
Машварат кун бо гурӯҳи солиҳон,
Бар паямбар амри «шовирхум» бидон.
«Амрухум шуру» барои ин бувад,
К-аз ташовур саҳву каж камтар равад.
Ин хирадҳо чун масобех анвар аст,
Бист мисбоҳ аз яке равшантар аст.
Бу, ки мисбоҳе фитад андар миён,
Муштаъил гашта зи нури осмон.
Ғайрати Ҳақ пардае ангехтаст,
Суфливу улвӣ ба ҳам омехтаст.
Гуфт: «Сиру» металаб андар ҷаҳон,
Бахту рӯзиро ҳамекун имтиҳон.
Дар маҷолис металаб андар уқул,
Ончунон ақле, ки буд андар расул.
З-он ки мерос аз расул он асту бас,
Ки бибинад ғайбҳо аз пешу пас,
Дар басарҳо металаб ҳам он басар,
Ки натобад шарҳи он ин мухтасар.
Баҳри ин кардаст манъ он бошукӯҳ

Аз тараххуб в-аз шудан халват ба кӯх.
То нагардад фавт ин навъ илтиқо,
К-он назар бахт асту иксири бақо.
Дар миёни солиҳон як аслаҳест,
Бар сари тавқеаш аз султон саҳест.
К-он дуъо шуд бо иҷобат муқтарин,
Куфри ӯ набвад кибори инсу чин.
Дар мирояш он ки хулву ҳомиз аст,
Ҳуччати эшон бари Ҳақ доҳиз аст,
Ки чу мо ӯро ба худ афроштем,
Узру ҳуччат аз миён бардоштем.
Қибларо чун кард дасти Ҳақ аён,
Пас таҳаррӣ баъд аз ин мардуд дон.
Ҳин, бигардон аз таҳаррӣ рӯву сар,
Ки падид омад маъоду мустақар.
Як замон з-ин қибла гар зоҳил шавӣ,
Сухраи ҳар қиблаи ботил шавӣ.
Чун шавӣ тамйиздеҳро носипос,
Бичҳад аз ту хатрати қиблашинос.
Гар аз ин анбор хоҳӣ бирру бур,
Ним соат ҳам зи ҳамдардон мабур.
Ки дар он дам, ки бибуррӣ з-ин муъин,
Мубтало гардӣ ту бо биъса-л-қарин».

Ҳикояти тааллуқи муш бо чағз ва бастанӣ пойи ҳар ду ба як риштае дароз ва баркашидани зоғ мушро ва муаллақ шудани чағз ва нолидан ва пушаймони ӯ аз тааллуқ бо ғайриҷинс ва бо ҷинси худ носохтан

Аз қазо мушеву чағзе бовафо
Бар лаби чӯ гашта буданд ошно.
Ҳар ду тан марбути миқоте шуданд,
Ҳар сабоҳе гӯшае меомаданд.
Нарди дил бо ҳамдигар мебохтанд,
Аз васовис сина мепардохтанд.
Ҳар ду ро дил аз талоқӣ мутгасеъ,
Ҳамдигарро қиссаҳону мустамеъ.
Розгӯён бо забону бе забон,
«Ал-ҷамоъа раҳма»-ро таъвиддон.

Он ашир чун чуфти он шод омадӣ,
Панҷсола қиссааш ёд омадӣ.
Чӯши нутқ аз дил нишони дӯстист,
Бастагии нутқ аз беулфатист.
Дил, ки дилбар дид, кай монад туруш?
Булбуле гул дид, кай монад хамуш?
Моҳие бирён зи осеби Хизир,
Зинда шуд, дар баҳр гашт ӯ мустақир.
Ёрро бо ёр чун биншаста шуд,
Садҳазорон лавҳи сир доништа шуд.
Лавҳи маҳфуз аст пешонии ёр,
Рози кавнайнаш намояд ошкор.
Ҳодии роҳ аст ёр андар қудум,
Мустафо з-ин гуфт асҳоби нучум.
Наҷм андар реғу дарё раҳнамоист,
Чашм андар наҷм неҳ, к-ӯ муқтадост.
Чашмро бо рӯйи ӯ медор чуфт,
Гард м-ангезон зи роҳи баҳсу гуфт.
З-он ки гардад наҷм пинҳон з-он ғубор,
Чашм беҳтар аз забони боисор.
То бигӯяд ӯ, ки ваҳй асташ шиъор,
К-он нишонад гарду нангезад ғубор.
Чун шуд Одам мазҳари ваҳйу вадод,
Нотиқай ӯ аллама-л-асмо гушод.
Номи ҳар чизе, чунон ки ҳаст он,
Аз саҳифай дил равӣ гашташ забон.
Фош меғуфтӣ забон аз рӯъяташ
Чумларо хосийяту моҳийяташ.
Ончунон номе, ки ашёро сазад,
На чунон ки ҳезро хонад асад.
Нӯҳ нӯҳсад сол дар роҳи савӣ,
Буд ҳар рӯзеш тазкири наве.
Лаъли ӯ гӯё зи «ёқуту-л-қулуб»,
На рисола хонда, на қуту-л-қулуб.
Ваъзо н-омӯхта ҳеч аз шурӯҳ,
Балки янбӯъи кушуфу шарҳи рӯҳ.
З-он мае, к-он май чу нӯшида шавад,

Оби нутқ аз гунг чӯшида шавад.
Тифли навзода шавад ҳабри фасеҳ,
Ҳикмати болиғ бихонад, чун Масеҳ.
Аз кӯҳе, ки ёфт з-он май хушлабӣ,
Сад ғазал омӯхт Довуди набӣ.
Чумла мурғон тарк карда чик-чик,
Ҳамзабону ёри Довуди малик.
Чӣ аҷаб, ки мурғ гардад масти ӯ?
Чун шунуд оҳан нидои дасти ӯ.
Сарсаре бар Од қаттоле шуда,
Мар Сулаймонро чу ҳаммоле шуда.
Сарсаре мебурд бар сар тахти шоҳ
Ҳар сабоҳу ҳар масо якмоҳа роҳ.
Ҳам шуда ҳаммолу ҳам ҷосуси ӯ,
Гуфти ғойибро кунон маҳсуси ӯ.
Боди дам, ки гуфти ғойиб ёфтӣ,
Сӯйи гӯши он малик биштофтӣ,
Ки фалонӣ инчунин гуфт ин замон,
Эй Сулаймони меҳи соҳибқирон!

Тадбир кардани муш бо чағз, ки ман наметавонам бари ту омадан ба вақти
ҳочат дар об, миёни мо вуслате бояд, ки чун ман бар лаби чӯ оям, туро тавонам
хабар кардан ва ту чун бар сари сӯроҳи мушхона оӣ, маро тавонӣ хабар кардан
ило охириҳ

Ин суҳан поён надорад, гуфт муш
Чағзро рӯзе, ки эй мисбоҳхуш!
Вақтҳо хоҳам, ки гӯям бо ту роз,
Ту даруни об дорӣ турктоз.
Бар лаби чӯ ман туро наъразанон,
Нашнавӣ дар об нолай ошиқон.
Ман бад-ин вақти муайян, эй далер!
Менагардам аз муҳокоти ту сер.
Панҷ вақт омад намозу раҳнамун,
Ошиқонро «фӣ салотин доимун».
На ба панҷ ором гирад он хумор,
Ки дар он сарҳост не понсад ҳазор.
Нест «зур ғиббан» вазифай ошиқон,

Сахт мустасқист чони содиқон.
Нест «зур ғиббан» вазифай моҳиён,
З-он ки бе дарё надоранд унси чон.
Оби ин дарё, ки ҳоил буқъаест,
Бо хумори моҳиён худ чуръаест.
Як дами ҳичрон бари ошиқ чу сол,
Васли соле мутгасил пешаш хаёл.
Ишқ мустасқист, мустасқӣ талаб,
Дар пайи ҳам ину он чун рӯзу шаб.
Рӯз бар шаб ошиқ асту музтар аст,
Чун бибинӣ шаб бар ӯ ошиқтар аст.
Нестшон аз ҷустуҷӯ як лаҳза ист,
Аз пайи ҳамшон яке дам ист нест.
Ин гирифта пойи он, он гӯши ин,
Ин бар он мадхушу он беҳуши ин.
Дар дили маъшуқ ҷумла ошиқ аст,
Дар дили Азро ҳамеша Вомиқ аст.
Дар дили ошиқ ба чуз маъшуқ нест,
Дар миёншон фориқу мафруқ нест.
Бар яке уштур бувад ин ду даро,
Пас чӣ «зур ғиббан» бичунбад ин дууро?
Ҳеч кас бо хеш «зур ғиббан» намуд?
Ҳеч кас бо худ ба навбат ёр буд?
Он якее на, ки ақлаш фаҳм кард,
Фаҳми ин мавқуф шуд бар марги мард.
В-ар ба ақл идроки ин мумкин будӣ,
Қаҳри нафс аз баҳри чӣ вочиб шудӣ?
Бо чунон раҳмат, ки дорад шоҳи хуш,
Бе зарурат чун бигӯяд: «Нафс куш»?

Муболиға кардани муш дар лоба ва зориву вуслат ҷустан аз чағзи обӣ
Гуфт, к-эй ёри азизи меҳркор,
Ман надорам бе рухат як дам қарор.
Рӯз нуру максабу тобам туй,
Шаб қарору салвату хобам туй.
Аз мурувват бошад, ар шодам кунӣ,
Вақту бевақт аз карам ёдам кунӣ.

Дар шабонрӯзӣ вазифай чоштгоҳ
Ротиба кардӣ висол, эй некхоҳ!
Ман бар ин як бор қонеъ нестам,
Дар ҳавоят турфа инсонестам.
Понсад истисқостам андар чигар,
Бо ҳар истисқо қарин чӯъулбақар.
Бениёзӣ аз ғами маъ, эй амир!
Дех закоти чоҳу бингар дар фақир.
Ин фақири беадаб нодарх(в)ар аст,
Лек лутфи оми ту з-он бартар аст.
Менаҷӯяд лутфи оми ту санад,
Офтобе бар ҳадасҳо мезанад.
Нури ўро з-он зиёне нобуда,
В-он ҳадас аз хушкӣе ҳезум шуда.
То ҳадас дар гулхане шуд, нур ёфт,
Дар дару девори ҳаммоме битофт.
Буд олойиш, шуд ороиш кунун,
Чун бар ў бархонд хуршед он фусун.
Шамс ҳам маъдай заминро гарм кард,
То замин боқӣ ҳадасҳоро бих(в)ард.
Чузви хоке гашту руст аз вай набот,
«Ҳоказо ямху-л-Илоҳу-с-саййиот».
Бо ҳадас, ки баттарин аст, ин кунад,
К-иш наботу наргису насрин кунад.
То ба насрини маносик дар вафо
Ҳақ чӣ бахшад дар ҷазову дар ато.
Чун ҳабисонро чунин хилъат диҳад,
Таййибинро то чӣ бахшад дар расад.
Он диҳад Ҳақшон, ки «ло айна раат»,
Ки нагунҷад дар забону дар луғат.
Мо киём инро? Биё, эй ёри ман!
Рӯзи ман равшан кун аз хулқи ҳасан.
Мангар андар зиштӣву макрӯҳиям,
Ки зи пурзаҳрӣ чу мори кӯҳиям.
Эй ки ман зишту хисолам ҷумла зишт,
Чун шавам гул? Чун маро ў хор кишт.
Навбахори ҳусни гул деҳ хорро,

Зинати товус деҳ ин морро.
Дар камоли зиштиям ман мунтаҳӣ,
Лутфи ту дар фазлу дар фан мунтаҳӣ.
Ҳоҷати ин мунтаҳӣ з-он мунтаҳӣ,
Ту барор, эй ҳасрати сарви сахӣ.
Чун бимирам, фазли ту хоҳад гирифт,
Аз карам гарчи зи ҳоҷат ӯ барист.
Бар сари гӯрам басе хоҳад нишаст,
Хоҳад аз чашми латифаш ашк ҷаст.
Навҳа хоҳад кард бар маҳрумиям,
Чашм хоҳад баст аз мазлумиям.
Андаке з-он лутфҳо акнун бикун,
Ҳалқае дар гӯши ман кун з-он сухун.
Он ки хоҳӣ гуфт ту бо хоки ман,
Барфишон бар мадраки ғамноки ман.

Лоба кардани муш мар чағзро, ки баҳона маяндеш ва дар нася маяндоз инҷоҳи
ин ҳоҷати маро, ки «фй-т-таъхири офотун ва-с-суфию ибну-л-вақт» ва ибн даст
аз домани падар бознадорад ва аби мушфиқи сӯфӣ, ки вақт аст, ӯро ба
нигариш ба фардо мӯхтоҷ нагардонад, чандонаш мустағриқ дорад дар гулзори
сареъу-л-ҳисобии хеш на чун авом. Мунтазири мустақбал набошад, нахрӣ
бошад на дахрӣ, ки «ло сабоҳа индаллоҳи ва ло масоъа», мозиву мустақбал ва
азалу абад он ҷо набошад, Одам собиқ ва Дачҷол масбуқ набошад, ки ин русум
дар хиттаи ақли ҷузвӣ аст ва рӯҳи ҳайвонӣ. Дар олами ломакон ва лозамон ин
русум набошад, пас ӯ ибни вақтест, ки «ло юфҳаму минҳу илло нафйу
тафриқати-л-азмина», чунон ки аз «Аллоҳу воҳидун» фаҳм шавад нафйи дуй,
не ҳақиқати воҳидӣ

Сӯфиеро гуфт хочай симпош:

«Эй қадамҳои туро ҷонам фирош.

Як дирам хоҳӣ ту имрӯз, эй шаҳам!

Ё ки фардо чоштгоҳӣ се дирам?»

Гуфт: «Дӣ ними дирам, розитарам

З-он ки имрӯз ину фардо сад дирам».

Силии нақд аз атои нася беҳ,

Нак, қафо пешат кашидам, нақд деҳ.

Хоса он силӣ, ки аз дасти ту аст,

Ки қафову силияш масти ту аст.

Ҳин, биё, эй ҷони ҷону сад ҷаҳон,
Хуш ғанимат дор нақди ин замон.
Дармадузд он рӯйи маҳ аз шабравон,
Сар мақаш з-ин ҷӯй, эй оби равон!
То лаби ҷӯ хандад аз оби маъин,
Лаб-лаби ҷӯ сар барорад ёсамин.
Чун бубинӣ бар лаби ҷӯ сабза маст,
Пас бидон аз дур, к-он ҷо об ҳаст.
Гуфт: «Симоҳум вучухун» кирдгор,
Ки бувад ғаммози борон сабззор.
Гар биборад шаб, набинад ҳеч кас,
Ки бувад дар хоб ҳар нафсу нафас.
Тозагии ҳар гулистони ҷамил
Ҳаст бар борони пинҳоне далел.
Эй аҳӣ, ман хокиям, ту обӣ,
Лек шоҳи раҳмату ваҳҳобӣ.
Онҷунон кун аз атову аз қисам,
Ки гаҳу бегаҳ ба хидмат мерасам.
Бар лаби ҷӯ ман ба ҷон мехонамат,
Менабинам аз иҷобат марҳамат.
Омадан дар об бар ман баста шуд,
З-он ки таркибам зи хоке руста шуд.
Ё расуле ё нишоне кун мадад,
То туро он бонги ман огаҳ қунад.
Баҳс карданд андар ин кор он ду ёр,
Охири он баҳс, он омад қарор,
Ки ба даст оранд як риштай дароз,
То зи ҷазби ришта гардад кашф роз.
«Як саре бар пойи ин банда дутӯ
Баст бояд, дигараш бар пойи ту.
То ба ҳам оем з-ин фан мо ду тан,
Андаромезем чун ҷон бо бадан».
Ҳаст тан чун ресмон бар пойи ҷон,
Мекашонид бар заминаш з-осмон.
Чағзи ҷон дар оби хоби беҳушӣ,
Раста аз муши тан, ояд дар хушӣ.
Муши тан з-он ресмон бозаш кашад,

Чанд талхӣ 3-ин кашиш ҷон мечашад.
Гар набудӣ ҷазби муши гандамағз,
Айшҳо кардӣ даруни об чағз.
Боқияш чун рӯз бархезӣ зи хоб,
Бишнави аз нурбахши офтоб.
«Як сари ришта гиреҳ бар пойи ман,
3-он сари дигар ту по бар уқда зан.
То тавонам ман дар ин хушкӣ кашид,
Мар туро шуд нак сари ришта паид».
Талх омад бар дили чағз ин ҳадис,
Ки маро дар уқда орад ин хабис.
Ҳар каромат дар дили марди баҳӣ
Чун дарояд аз фане, набвад тихӣ.
Васфи Ҳақ дон он фаросатро на ваҳм,
Нури дил аз лавҳи кул кардаст фаҳм.
Имтиноъи пил аз сайрон ба «байт»
Бо ҷади он пилбону бонги ҳайт.
Ҷониби Каъба нарафтӣ пойи пил,
Бо ҳама лат, на касиру на қалил.
Гуфти худ хушк шуд поҳои ӯ,
Ё бимурд он ҷони савлафзои ӯ.
Чунки кардандӣ сараш сӯи Яман,
Пили нар садасба гаштӣ гомзан.
Ҳисси пил аз захми ғайб огоҳ буд,
Чун бувад ҳисси валии бовурӯд?
На ки Яъқуби набӣ, он покхӯ
Баҳри Юсуф бо ҳама ихвони ӯ.
Аз падар чун хостандаш додарон,
То барандаш сӯи сахро як замон.
Чумла гуфтандаш: «Маяндеш аз зарар,
Як-ду рӯзаш мӯҳлате дех, эй падар!»
Ки чаро моро намедорӣ амин
Юсуфи худро ба сайрону заъин?
То ба ҳам дар марҷҳо бозӣ кунем,
Мо дар ин даъват амину мӯҳсинем.
Гуфт: «Ин донам, ки нақлаш аз барам
Мефурӯзад дар дилам дарду сақам.

Ин дилам ҳаргиз намеғӯяд дурӯғ,
Ки зи нури арш дорад дил фуруғ».
Он далели қотеъе буд бар фасод,
В-аз қазо онро накард ӯ эътидод.
Даргузашт аз вай нишоне ончунон,
Ки қазо дар фалсафа буд он замон.
Ин аҷаб набвад, ки кӯр афтад ба чох,
Булачаб афтодани бинои роҳ.
Ин қазоро гунигун тасрифҳост,
Чашмбандаш «яфъалуллаҳ мояшо»-ст.
Ҳам бидонад, ҳам надонад дил фанаш,
Мум гардад баҳри он мӯҳр оҳанаш.
Гӯие дил гӯяде, ки майли ӯ
Чун дар ин шуд, ҳар чӣ афтад, бош гӯ.
Хешро з-ин ҳам муғаффал мекунад,
Дар иқолаш қон муаққал мекунад.
Гар шавад мот андар ин он булғало,
Он набошад мот, бошад ибтило.
Як бало аз сад балояш воҳарад,
Як ҳубутаиш бар маъоричҳо барад.
Хоми шӯхе, ки раҳонидаш мудом
Аз хумори садҳазорон зишти хом,
Оқибат ӯ пухтаву устод шуд,
Қаст аз риққи қаҳон в-озод шуд.
Аз шароби лоязолӣ гашт маст,
Шуд мумаййиз, аз халоиқ бозрафт.
З-эътиқоди сусти пуртақлидашон
В-аз хаёли дидаи бедидашон,
Эй аҷаб, чӣ фан занад идрокашон,
Пеши қазру мадди баҳри бенишон?
З-он биёбон ин иморатҳо расид,
Мулку шоҳиву вазоратҳо расид.
З-он биёбони адам, муштоқи шавқ,
Мерасанд андар шаҳодат ҷавқ-ҷавқ.
Корвон бар корвон з-ин бодия
Мерасад дар ҳар масову ғодия.
Ояду гирад висоқи мо гарав,

Ки расидам, набвати мо шуд, ту рав.
Чун писар чашми хирадро баргушод,
Зуд бобо рахт бар гардун ниҳод.
Ҷодаи шоҳ аст, он 3-ин сӯ равон
В-он аз он сӯ, содирону воридон.
Нек бингар, мо нишаста меравем,
Менабинӣ, қосиди ҷойи навем.
Баҳри ҳоле менагирӣ раъси мол,
Балки аз баҳри ғаразҳо дар маол.
Пас, мусофир ин бувад, эй раҳпараст!
Ки масиру рӯш дар мустақбал аст.
Ҳамчунон, к-аз пардаи дил бекалол
Дам ба дам дармерасад хайли хаёл.
Гар на тасвирот аз як мағрасанд,
Дар пайи ҳам сӯйи дил чун мерасанд?
Ҷавқ-ҷавқ испоҳи тасвироти мо
Сӯйи чашмай дил шитобон аз замо.
Ҷарраҳо пур мекунанду мераванд,
Доимо пайдову пинҳон мешаванд.
Фикрҳоро ахтарони чарх дон,
Доир андар чархи дигар осмон.
Саъд дидӣ, шукр кун, исор кун,
Наҳс дидӣ, садқа в-истиффор кун.
Мо киём инро? Биё, эй шоҳи ман!
Толеъам муқбил куну чархе бизан.
Рӯхро тобон кун аз анвори моҳ,
Ки зи осеби занаб қон шуд сиёҳ.
Аз хаёлу ваҳму зан бозаш раҳон,
Аз чаҳу ҷаври расан бозаш раҳон.
То зи дилдории хуби ту диле
Пар барорад, барпарад 3-обу гиле.
Эй азизи Мисру дар паймон дуруст,
Юсуфи мазлум дар зиндони туст.
Дар халоси ӯ яке хобе бибин,
Зуд, к- «Аллоҳу юҳиббу-л-мӯҳсинин».
Ҳафт гови лоғарии пургазанд
Ҳафт гови фарбеҳашро мех(в)аранд.

Ҳафт хӯшай хушки зишти нописанд
Сунбулоти тозаашро мечаранд.
Қаҳт аз Мисраш баромад, эй азиз!
Ҳин, мабош, эй шоҳ, инро мустаҷиз.
Юсуфам дар ҳабси ту, эй шаҳ нишон!
Ҳин, зи дастони занонам вораҳон.
Аз сӯйи арше, ки будам марбит ӯ,
Шаҳвати модар фиғандам, к- «ихбиту».
Пас фитодам з-он камоли мустатим
Аз фани золе ба зиндони раҳим.
Рӯхро аз арш орад дар ҳатим,
Лочарам кайди занон бошад азим.
Аввалу охир ҳубути ман зи зан,
Чунки будам рӯху чун гаштам бадан.
Бишнави ин зории Юсуф дар исор,
Ё бар он Яъқуби бедил раҳм ор.
Нола аз ихвон кунам ё аз занон?
Ки фиғандандам чу Одам аз чинон.
З-он мисоли барги дай пажмурдаам,
К-аз биҳишти васл гандум хӯрдаам.
Чун бидидам лутфу икромии туро
В-он саломии силму пайғомии туро.
Ман сипанд аз чашми бад кардам падида,
Дар сипандам низ чашми бад расид.
Дофеъи ҳар чашми бад аз пешу пас,
Чашмҳои пурҳумори тусту бас.
Чашми бадро чашми неқӯят, шаҳо,
Могу мустаъсил кунад «неъма-д-даво».
Бал зи чашмат кимиёҳо мерасад,
Чашми бадро чашми неқӯ мекунад.
Чашми шаҳ бар чашми бози дил задаст,
Чашми бозаш саҳт бо ҳиммат шудааст.
То зи бас ҳиммат, ки ёбид аз назар,
Менагирад бози шаҳ чуз шери нар.
Шер чӣ? К-он шоҳбози маънавӣ
Ҳам шикори тусту ҳам сайдаш тувӣ.
Шуд сафири бози чон дар марҷи дин

Наъраҳои «ло уҳиббу-л-офилин».
Бози дилро, ки пайи ту мепарид,
Аз атои беҳадат чашме расид.
Ёфт бинӣ бӯю гӯш аз ту самоъ,
Ҳар ҳисеро қисмате омад мушоъ.
Ҳар ҳисеро чун диҳӣ раҳ сӯйи ғайб,
Набвад он ҳисро футури маргу шайб.
Молику-л-мулкӣ, ба ҳис чизе диҳӣ,
То ки бар ҳисҳо кунад он ҳис шаҳӣ.

Ҳикояти шабдуздон, ки султон Маҳмуд шаб дар миёни эшон афтод, ки ман
якеам аз шумо ва бар аҳволи эшон мутталеъ шудан ило охирих
Шаб чу шаҳ Маҳмуд бармегашт фард,
Бо гурӯҳе қавми дуздон бозх(в)ард.
Пас бигуфтандаш: «Кий, эй булвафо!»
Гуфт шаҳ: «Ман ҳам якеам аз шумо».
Он яке гуфт: «Эй гурӯҳи макреш!
То бигӯяд ҳар яке фарҳанги хеш.
То бигӯяд бо ҳарифон дар самар,
К-ӯ чӣ дорад дар чибилад аз хунар?»
Он яке гуфт: «Эй гурӯҳи фанфурӯш!
Ҳаст хосийят маро андар ду гӯш.
Ки бидонам саг чӣ мегӯяд ба бонг?»
Қавм гуфтандаш: «Зи диноре ду донг».
Он дигар гуфт: «Эй гурӯҳи зарпараст!
Чумла хосийят маро чашм - андар аст.
Ҳар киро шаб бинам андар қирвон,
Рӯз бишносам ман ўро бегумон».
Гуфт як: «Хосийятам дар бозу аст,
Ки занам ман нақбҳо бо зӯри даст».
Гуфт як: «Хосийятам дар бинӣ аст,
Кори ман дар хокҳо бӯбинӣ аст.
Сирри «анносу маъодин» дод даст,
Ки расул онро пайи чӣ гуфтааст?
Ман зи хоки тан бидонам, к-андар он
Чанд нақд асту чӣ дорад ў зи кон?
Дар яке кон зарри беандоза дарҷ

В-он дигар дахлаш бувад камтар зи харч.
Ҳамчу Мачнун бӯ қунам ман хокро,
Хоки Лайлиро биёбам бехато.
Бӯ қунам, донам зи ҳар пероҳане,
Гар бувад Юсуф ва ё Оҳирмане?
Ҳамчу Аҳмад, ки барад бӯ аз Яман,
З-он насибе ёфт ин бинии ман,
Ки кадомин хок ҳамсоҷай зар аст?
Ё кадомин хок сифру абтар аст».
Гуфт як: «Нак, хосият дар панҷаам,
Ки каманде афганам тӯли алам.
Ҳамчу Аҳмад, ки каманд андохт қон-ш,
То камандаш бурд сӯйи осмон-ш.
Гуфт Ҳаққаш: эй камандандози байт!
Он зи ман дон «мо рамайта из рамайт».
Пас бипурсиданд з-он шаҳ, к-эй санад!
Мар туро хосият андар чӣ бувад?
Гуфт: «Дарвешам, бувад хосиятам,
Ки раҳонам мучримонро аз ниқам.
Мучримонро чун ба ҷаллодон диҳанд,
Чун бичунбад риши ман, з-эшон раҳанд.
Чун бичунбонам ба раҳмат ришро,
Тай қунанд он қатлу он ташвишро».
Қавм гуфтандаш, ки қутби мо тувӣ,
Ки халоси рӯзи меҳнатмон шавӣ.
Баъд аз он, ҷумла ба ҳам берун шуданд,
Сӯйи қасри он шаҳи маймун шуданд.
Чун саге бонге бизад аз сӯйи рост,
Гуфт: «Меғӯяд, ки султон бо шумост».
Хок бар кард он дигар аз раббае,
Гуфт: «Ин ҳаст аз висоқи бебае».
Пас каманд андохт устои каманд,
То шуданд он сӯйи девори баланд.
Ҷои дигар хокро чун бӯй кард,
Гуфт: «Хоки маҳзани шоҳест фард».
Нақбзан зад нақб, дар маҳзан расид,
Ҳар яке аз маҳзан асбобе кашид.

Бас зару зарбафту гавҳарҳои зафт
Қавм бурданду ниҳон карданд тафт.
Шаҳ муайян дид манзилгоҳашон,
Ҳиляву ному паноҳу роҳашон.
Хешро дузид аз эшон, бозгашт,
Рӯз дар девон бигуфт он саргузашт.
Пас равон гаштанд сарҳангони маст,
То ки дуздонро гирифтанду бибаст.
Дастбаста сӯйи девон омаданд,
В-аз ниҳеби ҷони худ ларзон шуданд.
Чунки истоданд пеши тахти шоҳ,
Ёри шабшон буд он шоҳи чу моҳ.
Он ки чашмаш шаб ба ҳар-к андохтӣ,
Рӯз дидӣ, бе шакаш бишнохтӣ.
Шоҳро бар тахт диду гуфт: «Ин
Буд бо мо дӯш шабгарду қарин.
Он ки чандин хосият дар риши ўст,
Ин гирифти мо ҳам аз тафтиши ўст».
Орифи шаҳ буд чашмаш лочарам,
Баргушод аз маърифат лаб бо ҳашам.
Гуфт: «Ваҳва маъкуму» ин шоҳ буд,
Феъли мо меду сирмон мешунуд.
Чашми ман раҳ бурд шаб, шаҳро шинохт,
Чумла шаб бо рӯйи моҳаш ишқ бохт.
Уммати худро бихоҳам ман аз ў,
Ки нагардонад зи ориф ҳеч рӯ».
Чашми ориф дон амони ҳар ду кавн,
Ки бад-ў ёбид ҳар баҳром авн.
З-он Муҳаммад шофеъи ҳар доғ буд,
Ки зи ҷуз шаҳ чашми ў «мозоғ» буд.
Дар шаби дунё, ки маҳҷуб аст шед,
Нозири Ҳақ буду з-ў будаш умед.
Аз «алам нашраҳ» ду чашмаш сурма ёфт,
Дид он чӣ Қабрайил он барнатофт.
Мар ятимро, ки сурма Ҳақ кашад,
Гардад ў дурри яtimi борашад.
Нури ў бар дуррҳо ғолиб шавад,

Ончунон матлубро толиб шавад.
Дар назар будаш «мақомоти-л-ъибод»,
Лочарам номаш Худо шоҳид ниҳод.
Олати шоҳид забону чашми тез,
Ки зи шабхезаш надорад сар гурез.
Гар ҳазорон муддаъӣ сар барзанад,
Гӯш қозӣ чониби шоҳид кунад.
Қозиёнро дар ҳукумат ин фан аст,
Шоҳиди эшон ду чашми равшан аст.
Гуфти шоҳид з-он ба ҷойи дида аст,
К-ӯ ба дидаи беғараз сир дидааст.
Муддаъӣ дидаст аммо бо ғараз,
Парда бошад дидаи дилро ғараз.
Ҳақ ҳамехоҳад, ки ту зоҳид шавӣ,
То ғараз бигзориву шоҳид шавӣ,
К-ин ғаразҳо пардаи дида бувад,
Бар назар чун парда печида бувад.
Пас набинад ҷумларо бо тимму римм,
«Хуббука-л-ашёъа юъмӣ ва юсимм».
Дар дилаш хуршед чун нуре нишонд,
Пешаш ахтарро мақодире намонд.
Пас бидид ӯ беҳиҷоб асрорро,
Сайри рӯҳи мӯъмину куффорро.
Дар замин Ҳақрову дар чархи самӣ,
Нест пинҳонтар зи рӯҳи одамӣ.
Бозгард аз ратбу ёбис ҳақнавард,
Рӯхро «мин амри раббӣ» мӯҳр кард.
Пас чу дид он рӯхро чашми азиз,
Пас бар ӯ пинҳон намонад ҳеч чиз.
Шоҳиди мутлақ бувад дар ҳар низоъ,
Бишканад гуфташ хумори ҳар судоъ.
Номи Ҳақ адл асту шоҳид они ӯст,
Шоҳиди адл аст з-ин рӯ чашми дӯст.
Манзари Ҳақ дил бувад дар ду саро,
Ки назар дар шоҳид ояд шохро,
Ишқи Ҳақку сирри шоҳид бозияш,
Буд мояй ҷумла пардасозияш.

Пас аз он «лавлок» гуфт андар лиқо
Дар шаби меъроҷ шоҳидбози мо.
Ин қазо бар неку бад ҳоким бувад,
Бар қазо шоҳид на ҳоким мешавад.
Шуд асири он қазо мири қазо,
Шод бош, эй чашми тези Муртазо!
Ориф аз маъруф бас дархост кард,
К-эй рақибӣ мо ту андар гарму сард!
Эй мушири мо ту андар хайру шар!
Аз ишоратхот дилмон беҳабар.
Эй «яроно ло нароҳу»! Рӯзу шаб,
Чашмбанди мо шуда диди сабаб.
Чашми ман аз чашмҳо бигзида шуд,
То ки дар шаб офтобам дида шуд.
Лутфи маъруфи ту буд он, эй баҳӣ!
Пас «камолу-л-бирри фӣ итмомиҳӣ».
Ё раб! «Атмим нурано фи-с-соҳира,
В-анчино мин муфзаҳотин қоҳира».
Ёри шабро рӯз маҳчурӣ мадеҳ,
Қони қурбатдидаро дурӣ мадеҳ.
Бӯди ту маргест бо дарду накол,
Хоса бӯде, ки бувад баъдалвисол.
Он ки дидастат, макун нодидааш,
Об зан бар сазбаи болидааш.
Ман накардам лоуболӣ дар равиш,
Ту макун ҳам лоуболӣ дар халиш.
Ҳин марон аз рӯйи худ ўро баъид,
Он ки ў як бор он рӯйи ту дид.
Диди рӯйи чуз ту шуд ғулли гулӯ,
«Куллу шайъин мо сиваллаҳ ботилу».
Ботиланду менамояндам рашад,
З-он ки ботил ботилонро мекашад.
Зарра-зарра, к-андар ин арзу самост,
Қинси худро ҳар яке чун қаҳрабост.
Меъда нонро мекашад то мустақар,
Мекашад мар обро таффи чигар.
Чашм қаззоби бутон з-ин кӯйҳо,

Мағзчӯён аз гулистон бӯйҳо.
З-он ки ҳисси чашм омад рангкаш,
Мағзу бинӣ мекашад бӯҳои х(в)аш.
З-ин кашишҳо, эй Худои роздон,
Ту ба чазби лутфи худмон деҳ амон.
Ғолибӣ бар қозибон, эй муштарӣ!
Шояд ар дармондагонро вохарӣ.
Рӯ ба шаҳ овард чун ташна ба абр
Он ки буд андар шаби қадр они бадр.
Чун лисону қони ӯ буд они ӯ,
Они ӯ бо ӯ бувад густохӯ.
Гуфт: «Мо гаштем чун қонбанди тин,
Офтоби қон туй дар явми дин.
Вақти он шуд, эй шаҳи мактумсайр,
К-аз карам рише бичунбонӣ ба хайр.
Ҳар яке хосияти худро намуд,
Он хунарҳо, ҷумла бадбахтӣ фузуд.
Он хунарҳо гардани моро бибаст,
З-он маносиб сарнигунсорему паст».
Он хунар «фӣ чидиҳо ҳаблун масад»,
Рӯзи мурдан нест з-он фанҳо мадад.
Ҷуз ҳамон хосияти он хушҳавос,
Ки ба шаб буд чашми ӯ султоншинос.
Он ҳунаҳо ҷумла ғули роҳ буд,
Ғайри чашме, к-ӯ зи шаҳ огоҳ буд.
Шоҳро шарм аз вай омад рӯзи бор,
Ки ба шаб бар рӯйи шаҳ будаш назор.
В-он саги огоҳ аз шоҳи вадод,
Худ саги Каҳфаш лақаб бояд ниҳод.
Хосият дар гӯш ҳам некӯ бувад,
К-ӯ ба бонги сағ зи шер оғаҳ шавад.
Сағ чу бедор аст шаб чун посбон,
Бехабар набвад зи шабхези шаҳон.
Ҳин, зи бадномон набояд нанг дошт,
Ҳуш бар асрорашон бояд гумошт.
Ҳар кӣ ӯ як бор худ бадном шуд,
Худ набояд ном ҷусту хом шуд.

Эй басо зар, ки сияҳтобаш кунанд,
То шавад эмин зи торочу газанд.

Қиссаи он ки гови баҳрӣ гавҳари ковиён аз қаъри дарё бароварад, шаб бар
соҳили дарё ниҳад, дар дурахшу тоби он мечарад, бозаргон аз камин бурун ояд,
чун гов аз гавҳар дуртар рафта бошад, бозаргон ба лучму гили тира гавҳарро
бипӯшонад ва бар дарахт гурезад «ило охири-л-қисса ва-т-тақриб»

Гови обӣ гавҳар аз баҳр оварад,
Бинҳад андар марчу гирдаш мечарад.
Дар шуоъи нури гавҳар гови об
Мечарад аз сунбулу савсан шитоб.
З-он фиғандай гови обӣ анбар аст,
Ки ғизояш наргису нилуфар аст.
Ҳар кӣ бошад қути ӯ нури ҷалол,
Чун назояд аз лабаш сеҳри ҳалол?
Ҳар кӣ чун занбӯр ваҳй асташ «нафал»,
Чун набошад хонаи ӯ пурасал?
Мечарад дар нури гавҳар он бақар,
Ногаҳон гардад зи гавҳар дуртар.
Тоҷире бар дур ниҳад лучми сиёҳ,
То шавад торик марчу сабзагоҳ.
Пас гурезад марди тоҷир бар дарахт,
Гов чӯён мардро бо шохи сахт.
Бист бор он гов тозад гирди марч,
То кунад он хасмро дар шох дарч.
Чун аз ӯ навмед гардад гови нар,
Ояд он чо, ки ниҳода буд гуҳар.
Лучм бинад фавқи дурри шоҳвор,
Пас зи тин бигрезад ӯ иблисвор.
К-он Билис аз матни тин кӯру кар аст,
Гов кай донад, ки дар тин гавҳар аст?
«Иҳбиту» афғанд ҷонро дар ҳазиз,
Аз намозаш кард маҳрум ин маҳиз.
Эй рафиқон, з-ин мақилу з-он мақол,
«Итқау инна-л-ҳаво ҳайзу-р-риҷол».
«Иҳбиту» афғанд ҷонро дар бадан,
То ба гил пинҳон бувад дурри адан.

Тоҷираш донад, валекин гов не,
Аҳли дил донанду ҳар гилков не.
Ҳар гиле, к-андар дили ӯ гавҳарест,
Гавҳараш ғаммози тини дигарест.
В-он гиле, к-аз рашши Ҳақ нуре наёфт,
Сӯхбати гилҳои пурдур барнатофт.
Ин суҳан поён надорад муши мо
Ҳаст бар лабҳои ҷӯ бар гӯши мо.

Ручӯъ кардан ба қиссаи талаб кардани он муш он чағзро лаб-лаби ҷӯ ва
кашидани сари ришта, то чағзро дар об хабар шавад аз талаби ӯ
Он сириштай ишқ ришта мекашад
Бар умеди васли чағзи борашад.
Метанад бар риштаи дил дам ба дам,
Ки сари ришта ба даст овардаам.
Ҳамчу торе шуд дилу ҷон дар шухуд,
То сари ришта ба ман рӯйе намуд.
Худ ғуробулбайн омад ногаҳон
Бар шикори мушу бурдаш з-он макон.
Чун баромад бар ҳаво муш аз ғуроб,
Мунҳасиб шуд чағз низ аз қаъри об.
Муш дар минқори зоғу чағз ҳам,
Дар ҳаво овехта по дар ратам.
Халқ мегуфтанд: «Зоғ аз макру кайд
Чағзи обиро чӣ гуна кард сайд?
Чун шуд андар обу чунаш даррабуд?
Чағзи обӣ кай шикори зоғ буд?»
Чағз гуфто: «Ин сазои он касе,
К-ӯ чу беобон шавад ҷуфти хасе».
Эй фиғон аз ёри ночинс, эй фиғон,
Ҳамнишини нек ҷӯед, эй меҳон!
Ақдро афғон зи нафси пуръуюб,
Ҳамчу бинии баде бар рӯйи хуб.
Ақл мегуфташ, ки чинсият яқин
Аз раҳи маънист, не аз обу тин.
Ҳин, машав суратпарасту ин мағӯ,
Сирри чинсият ба сурат - дар маҷӯ.

Сурат омад чун чамоду чун ҳаҷар,
Нест қомидро зи қинсият хабар».
Қон чу мӯру тан чу донай гандуме,
Мекашонад сӯ ба сӯяш ҳар даме.
Мӯр донад, к-он ҳубуби муртаҳан
Мустаҳилу қинси ман хоҳад шудан.
Он яке мӯре гирифт аз роҳ ҷав,
Мӯри дигар гандуме бигрифтудав.
Ҷав сӯи гандум наметозад, вале
Мӯр сӯи мӯр меояд, бале.
Рафтани ҷав сӯи гандум тобеъ аст,
Мӯрро бин, ки ба қинсаш роҷеъ аст.
Ту мағӯ: «Гандум чаро шуд сӯи ҷав?»
Чашмро бар хасм неҳ, не бар гарав.
Мӯри асвад бар сари либди сиёҳ,
Мӯр пинҳон, дона пайдо пеши роҳ.
Ақл гӯяд чашмро: «Некӯ нигар,
Дона ҳаргиз кай равад бе донабар?»
З-ин сабаб омад сӯи асҳоб қалб,
Ҳаст суратҳо ҳубубу мӯр қалб.
З-он шавад Исо сӯи покони чарх,
Буд қафасҳо мухталиф, якқинс фарх.
Ин қафас пайдову он фархаш ниҳон,
Бе қафас каш, кай қафас бошад равон?
Эй хунук чашме, ки ақл асташ амир,
Оқибатбин бошаду ҳабру қарир.
Фарқи зишту нағз аз ақл оваред,
Не зи чашме, к-аз сияҳ гуфту сапед.
Чашм ғарра шуд ба хазрои даман,
Ақл гӯяд: «Бар миҳакки мош зан».
Офати мурғ аст чашми гомбин,
Махласи мурғ аст ақли домбин.
Доми дигар буд, ки ақлаш дарнаёфт,
Вайҳи ғоиббин бад-ин сӯ з-он шитофт.
Қинсу ноқинс аз хирад донӣ шинохт,
Сӯи суратҳо нашояд зуд тохт.
Нест қинсият ба сурат «лӣ ва лак»,

Исї омад дар башар чинси малак,
Баркашидаш фавқи ин нилиҳисор
Мурғи гардунӣ, чу чағзаш зоғвор.

Қиссаи Абдулғавс ва рабудани париён ӯро ва солҳо миёни париён сокин
шудани ӯ ва баъд аз солҳо омадани ӯ ба шаҳр ва фарзандони хеш ва боз
ношикефтани ӯ аз он париён ба ҳукми чинсият ва ҳамдилии ӯ бо эшон

Буд Абдулғавс ҳамчинси парӣ,

Чун парӣ нӯҳ сол дар пинҳонпарӣ.

Шуд занашро насл аз шӯйи дигар

В-он ятимонаш зи маргаш дар самар,

Ки мар ӯро гург зад ё раҳзана?

Ё фитод андар чаҳе ё макмане?

Чумла фарзандон-ш дар ашғол маст,

Худ нагуфтандӣ, ки бобое будаст.

Баъди нӯҳ сол омад ӯ, ҳам ория,

Гашт пайдо, боз шуд мутвория.

Як маҳе меҳмони фарзандони хеш

Буду з-он пас кас надидаш ранг беш.

Бурд ҳамчинсии парёнаш чунон,

Ки рабояд рӯхро захми синон.

Чун бихиште чинси ҷаннат омадаст,

Ҳам зи чинсият шавад яздонпараст.

На набӣ фармуд: «Чуду маҳмада,

Шохи ҷаннат дон, ба дунё омада?»

Меҳрҳоро чумла чинси меҳр хон,

Қаҳрҳоро чумла чинси қаҳр дон.

Лоуболӣ лоуболӣ оварад,

З-он ки чинси ҳам бувад андар хирад.

Буд чинсият дар Идрис аз нучум,

Ҳашт сол ӯ бо Зухал буд дар қудум.

Дар Машорик, дар Мағориб ёри ӯ,

Ҳамҳадису маҳрами осори ӯ.

Баъди ғайбат чунки овард ӯ қудум,

Дар замин, меғуфт ӯ дарси нучум.

Пеши ӯ исторагон хуш саф зада,

Ахтарон дар дарси ӯ ҳозир шуда.

Ончунон ки халқ овози нучум
Мешуниданд аз хусусу аз умум,
Ҷазби чинсият кашида то замин,
Ахтаронро пеши ӯ карда мубин.
Ҳар яке номи ҳуду аҳволи х(в)ад
Бозгуфта пеши ӯ шарҳи расад.
Чист чинсийят? Яке навъи назар,
Ки бад-он ёбанд раҳ дар ҳамдигар.
Он назар, ки кард Ҳақ дар вай ниҳон,
Чун ниҳад дар ту, ту гарди чинси он.
Ҳар тараф чӣ мекашад танро? Назар,
Беҳабарро кай кашонад боҳабар.
Чунки андар мард хӯйи зан ниҳад,
ӯ муҳаннас гардаду гон медиҳад.
Чун ниҳад дар зан Худо хӯйи нарий,
Толиби зан гардад он зан саътарӣ.
Чун ниҳад дар ту сифоти Ҷабрайил,
Ҳамчу фархе бар ҳаво чӯйӣ сабил.
Мунгазир бинҳода, дида дар ҳаво,
Аз замин бегона, ошиқ бар само.
Чун ниҳад дар ту сифатҳои харӣ,
Сад парат гар ҳаст, бар охур парӣ.
Аз пайи сурат наёмад муш хор,
Аз ҳабисӣ шуд забуни мушхор.
Тӯмаҷӯву хойину зулматпараст,
Аз паниру фустуқу дӯшоб маст.
Бози ашҳабро чу бошад хӯйи муш,
Нанги мушон бошаду ори вухуш.
Хӯйи он Ҳоруту Морут, эй писар!
Чун бигашту додашон хӯйи башар.
Дарфитоданд аз «ланаҳну-с-софувун»
Дар чаҳи Бобил бибаста сарнигун.
Лавҳи маҳфуз аз назаршон дур шуд,
Лавҳи эшон соҳиру масҳур шуд.
Пар ҳамону сар ҳамон, ҳайкал ҳамон,
Мӯсие бар аршу Фиръавне муҳон.
Дар пайи хӯ бошу бо хушхӯ нишин,

Хӯпазири равғани гудро бибин.
Хоки гӯр аз мард ҳам ёбад шараф,
То ниҳад бар гӯри ӯ дил рӯю каф.
Хок аз ҳамсоягии ҷисми пок
Чун мушарраф омаду иқболнок,
Пас ту ҳам «ал-ҷору сумма-д-дор» гӯ,
Гар диле дорӣ, бирав дилдор чӯ.
Хоки ӯ ҳам сирати ҷон мешавад,
Сурмаи чашми азизон мешавад.
Эй басо дар гӯр хуфта хоквор,
Беҳ зи сад аҳё ба нафъу интишор.
Соя бурда ӯву хокаш сояманд,
Садҳазорон зинда дар сояй вайанд.

Достони он мард, ки вазифа дошт аз мӯхтасиби Табрез ва вомҳо карда буд бар
умеди он вазифа ва ӯро хабар на аз вафоти ӯ ҳосил аз ҳеч зиндае воми ӯ гузорда
нашуд, илло аз мӯхтасиби мутаваффо гузорда шуд, чунонки гуфтаанд:
Лайса ман мота фастароҳ бимаит,
Иннама-л-майту маййиту-л-аҳё.

Он яке дарвеш з-атрофи диёр
Ҷониби Табрез омад вомдор.
Нӯҳ ҳазораш вом буд аз зар магар,
Буд дар Табрез Бадруддин Умар.
Мӯхтасиб буд ӯ ба дил баҳр омада,
Ҳар сари мӯяш яке ҳотамкада.
Ҳотам ар будӣ, гадоии ӯ шудӣ,
Сар ниҳодӣ, хоки пойи ӯ шудӣ.
Гар бидодӣ ташнаро баҳре зулод,
Дар карам шарманда будӣ з-он навол.
В-ар бикардӣ зарраеро машрике,
Будӣ он дар ҳимматаш нолоиқе.
Бар умеди ӯ биёмад он ғариб,
К-ӯ ғарибонро будӣ ҳешу насиб.
Бо дараш буд он ғариб омӯхта,
Воми беҳад аз атояш тӯхта.

Ҳам ба пушти он карим ӯ вом кард,
Ки ба бахшишҳош восиқ буд мард.
Лоуболи гашта з-ӯву вомчӯ
Бар умеди қулзуми икромхӯ.
Вомдорон рӯтуруш, ӯ шодком,
Ҳамчу гул хандон аз он равзулкиром.
Гарм шуд пушташ зи хуршеди араб,
Чӣ ғам асташ аз сиболи Булаҳаб?
Чунки дорад аҳду пайванди саҳоб,
Кай дарег ояд зи саққоёнаш об?
Соҳирони воқиф аз дасти Худо
Кай ниҳанд ин дасту поро дасту по?
Рӯбаҳе, ки ҳаст з-он шерон-ш пушт,
Бишканад каллай палангонро ба мушт.

Омадани Чаъфар разияллоҳу анҳу ба гирифтани қалъа ба танҳой ва машварат кардани малики он қалъа дар дафъи ӯ ва гуфтани он вазир маликро, ки зинҳор таслим кун ва аз ҷаҳл таҳаввур макун, ки ин марди муайяд аст ва аз Ҳақ ҷамъийяти азим дорад дар ҷони хеш ило охириҳ

Чунки Чаъфар рафт сӯйи қалъае,
Қалъа пеши коми хушкаш ҷуръае.
Як савора тохт то қалъа ба кар,
То дари қалъа бибастанд аз ҳазар.
Заҳра на касро, ки пеш ояд ба ҷанг,
Аҳли киштиро чӣ заҳра бо наҳанг?
Рӯй овард он малик сӯйи вазир,
Ки чӣ чораст андар ин вақт, эй мушир!
Гуфт: «Он ки тарк гӯйи кибру фан,
Пеши ӯ ойи ба шамшеру кафан».
Гуфт: «Охир на яке мардест фард?»
Гуфт: «Мангар хор дар фардии мард.
Чашм бигшо, қалъаро бингар нақӯ,
Ҳамчу симоб аст ларзон пеши ӯ.
Шиста дар зин ончунон мӯҳкампей аст,
Гӯйе шарқиву ғарбӣ бо вай аст».
Чанд кас ҳамчун фидой тохтанд,
Хештанро пеши ӯ андохтанд.

Ҳар якеро ӯ ба гурзе мефиганд
Сарнигусор андар ақдоми саманд.
Дода будаш сунъи Ҳақ ҷамъийяте,
Ки ҳамезад яктана бар уммате.
Чашми ман чун дид рӯйи он қубод,
Касрати аъдод аз чашмам фитод.
Ахтарон бисёру хуршед ар якест,
Пеши ӯ бунёди эшон мандакест.
Гар ҳазорон муш пеш оранд сар,
Гурбаро на тарс бошад, на ҳазар.
Кай ба пеш оянд мушон, эй фалон!
Нест ҷамъийят даруни ҷонашон.
Ҳаст ҷамъийят ба суратҳо фушор,
Ҷамъи маънӣ хоҳ, ҳин, аз кирдгор!.
Нест ҷамъийят зи бисёрии ҷисм,
Ҷисмро бар бод қоим дон, чу исм.
Дар дили муш ар будӣ ҷамъийяте,
Ҷамъ гаштӣ чанд муш аз ҳамяте.
Барзадандӣ чун фидой ҳамлае
Хешро бар гурбаи бемӯҳлае.
Он яке чашмаш бикандӣ аз зироб,
В-он дигар гӯшаш даридӣ ҳам ба тоб.
В-он дигар сӯроҳ кардӣ паҳлуваш,
Аз ҷамоат гум шудӣ беруншаваш.
Лек ҷамъийят надорад ҷони муш,
Бичҳад аз ҷонаш ба бонги гурба ҳуш.
Хушк гардад муш з-он гурбай аёр,
Гар бувад аъдоди мушон сад ҳазор.
Аз рамай анбуҳ чӣ ғам қассобро?
Анбуҳии ҳуш чӣ баъдад хобро?
Моликулмулк аст, ҷамъийят диҳад,
Шерро то бар галай гӯрон чаҳад.
Садҳазорон гӯри даҳшоҳу далер,
Чун адам бошанд пеши савли шер.
Моликулмулк аст, бидҳад мулки ҳусн
Юсуфери, то бувад чун моъи музн.
Дар руҳе бинҳад шуъои ахтаре,

Ки шавад шоҳе ғуломи духтаре.
Бинҳад андар рӯйи дигар нури х(в)ад,
Ки бибинад нимшаб ҳар неку бад.
Юсуфу Мӯсо зи Ҳақ бурданд нур,
Дар руху рухсору дар зоту-с-судур.
Рӯйи Мӯсо бориқӣ ангехта,
Пешу рӯ ӯ тӯбра овехта.
Нури рӯяш ончунон бурдӣ басар,
Ки зумуррад аз ду дидай мори кар.
ӯ зи Ҳақ дархоста, то тӯбра,
Гардад он нури қавиро сотира.
Тӯбра гуфт: «Аз гилемат соз, ҳин!
К-он либоси орифе омад амин.
К-он касо аз нур сабре ёфта-ст,
Нури ҷон дар тору пудаш тофта-ст.
Ҷуз чунин хирқа нахоҳад шуд сивон,
Нури моро барнатобад ғайри он.
Кӯхи Қоф аз пеш ояд, бихрасад,
Ҳамчу кӯхи Тур нураш бардарад.
Аз камоли қудрат абдони ричол,
Ёфт андар нури бечун эҳтимол.
Он чӣ Тураш барнатобад заррае,
Қудтараш ҷо созад аз қорурае.
Гашт мишкоту зучоҷе ҷойи нур,
Ки ҳамедаррад зи нур он Қофу Тур.
Ҷисмашон мишкот доғ, дилшон зучоҷ,
Тофта бар аршу афлок ин сароҷ.
Нурашон ҳайрони ин нур омада,
Чун ситора з-ин суҳо фонӣ шуда.
З-ин ҳикоят кард он хатми русул
Аз малики «лоязолу лам язул».
Ки нагунчидам дар афлоку хало,
Дар уқулу дар нуфуси боуло.
Дар дили мӯъмин бигунчидам чу зайф,
Бе зи чуну бе чигуна, бе зи кайф.
То ба даллолии он дил фавку тахт
Ёбад аз ман подшоҳиҳову бахт.

Бе чунин ойина, аз хубии ман
Барнатобад на замини на заман.
Бар ду кавн асби тараҳҳум тохтем,
Бас ариз ойинае барсохтем.
Ҳар даме 3-ин ойина панҷоҳ урс,
Бишнава ойина, вале шарҳаш мапурс.
Ҳосил ин, к-аз лубси хешаш парда сохт,
Ки нуфузи он қамарро мешинохт.
Гар будӣ парда зи ғайри лубси ӯ,
Пора гаштӣ, гар будӣ кӯҳи дутӯ.
3-оҳанин деворҳо нофиз шудӣ,
Тӯбра бо нури Ҳақ чӣ фан задӣ?
Гашта буд он тӯбра соҳибтафе,
Буд вақти шӯр хирқай орифе.
3-он шавад оташ раҳини сӯхта,
К-ӯст бо оташ зи пеш омӯхта.
В-аз ҳавову ишқи он нури рашод
Худ Сафуро ҳар ду дида бод дод.
Аввало барбаст як чашму бидид,
Нури рӯи ӯву он чашмаш парид.
Баъд аз он сабраш намонду он дигар
Баргушоду кард харчи он қамар.
Ҳамчунон марди муҷоҳид нон диҳад,
Чун бар ӯ зад нури тоат, чон диҳад.
Пас зане гуфташ: «Зи чашми абҳарӣ,
Ки зи дастат рафт, ҳасрат мех(в)арӣ?»
Гуфт: «Ҳасрат мехурам, ки сад ҳазор
Дида будӣ, то ҳамекардам нисор.
Равзани чашмам зи маҳ вайрон шудааст,
Лек маҳ чун ганҷ дар вайрон нишаст.
Кай гузорад ганҷ, к-ин вайронаам
Ёд орад аз равоқу хонаам».
Нури рӯи юсуфӣ вақти убур,
Мефитодӣ дар шибоки ҳар қусур.
Пас бигуфтандӣ даруни хона дар:
«Юсуф аст ин сӯ ба сайрону гузар».
3-он ки бар девор дидандӣ шуоъ,

Фаҳм кардандӣ пас асҳоби биқоъ.
Хонаеро, к-иш даричаст он тараф,
Дорад аз сайрони он Юсуф шараф.
Ҳин, дарича сӯйи Юсуф боз кун,
В-аз шикофаш фурчае оғоз кун.
Ишқварзӣ он дарича кардан аст,
К-аз ҷамоли дӯст сина равшан аст.
Пас, ҳамора рӯйи маъшуқа нигар,
Ин ба дасти туст, бишнава, эй падар!
Роҳ кун дар андарунҳо хешро,
Дур кун идроки ғайрандешро.
Кимие дорӣ, давои пӯст кун,
Душманонро з-ин санобат дӯст кун.
Чун шудӣ зебо, бад-он зебо расӣ,
Ки раҳонад рӯхро аз бекаси.
Парвариш мар боғи ҷонҳоро намаш,
Зинда карда мурдаи ғамро дамаш.
На ҳама мулки ҷаҳони дун диҳад,
Садҳазорон мулки гуногун диҳад.
Бар сари мулки ҷамолаш дод Ҳақ
Мулки таъбир бе дарсу сабақ.
Мулки ҳуснаш сӯйи зиндон кашид,
Мулки илмаш сӯйи Кайвон кашид.
Шаҳ ғуломи ӯ шуд аз илму ҳунар,
Мулки илм аз мулки ҳусн истудатар.

Ручӯъ кардан ба ҳикояти он шахси вомкарда ва омадани ӯ ба умеди инояти он
мӯҳтасиб сӯйи Табрез
Он ғариби мумтаҳан аз бими вом
Дар раҳ омад сӯйи он доруссалом.
Шуд сӯйи Табрзу кӯйи Гулситон,
Хуфта уммедаш, фарози гул ситон.
Зад зи дорулмулки Табрзи сани
Бар умедаш равшани бар равшани.
Ҷон-ш хандон шуд аз он равзай риҷол
Аз насими Юсуфу Мисри висол.
Гуфт: «Ё ҳодӣ! Аних лӣ ноқатӣ,

Чоъа исъоди ва торат фоқатӣ.
Убруки ё ноқатӣ! Тоба-л-умур,
Инна Табрзан муноҷоту-с-судур.
Исриҳи ё ноқатӣ! Ҳавла-р-риёз,
Инна Табрзан лано ниъма-л-муфоз».
Сорбоно, бор бигшо з-уштурон,
Шаҳри Табрз асту кӯйи Гулситон.
Фарри фирдавсист ин полезро,
Шаъшаъай аршист ин Табрзро.
Ҳар замоне нури рӯҳангези ҷон
Аз фарози арш бар табрзиён.
Чун висоқи мӯҳтасиб ҷуст он ғариб,
Халқ гуфтандаш, ки бигзашт он ҳабиб.
ӯ парер аз дори дунё нақл кард,
Марду зан аз воқияй ӯ рӯйзард.
Рафт он товуси аршӣ сӯйи арш,
Чун расид аз хотифонаш бӯйи арш.
Соғаш гарчи паноҳи халқ буд,
Дарнавардид офтобаш зуди зуд.
Ронд ӯ кишти аз ин соҳил парер,
Гашта буд он хоҷа з-ин ғам хонасер».
Наърае зад марду беҳуш уфтод,
Гӯиё ӯ низ дар пай ҷон бидод.
Бас гулобу об бар рӯяш заданд,
Ҳамраҳон бар ҳолаташ гирён шуданд.
То ба шаб беҳеш буду баъд аз он
Ниммурда бозгашт аз ғайб ҷон.

Боҳабар шудани он ғариб аз вафоти он мӯҳтасиб ва истиғфори ӯ аз эътимод
бар махлуқ ва таъвил бар атои махлуқ ва ёди неъматҳои Ҳақ карданаш ва
инобат ба Ҳақ аз ҷурми худ «сумма-л-лазина кафару бираббихим яъдилуна
Чун ба ҳуш омад, бигуфт: «Эй кирдгор!
Мучримам, будам ба халқ уммедвор.
Гарчи хоҷа бас саховат карда буд,
Ҳеч он куфви атои ту набуд.
ӯ кулаҳ бахшиду ту сар пурхирад,
ӯ қабо бахшиду ту болову қад.

ӯ зарам доду ту дасти заршумор,
ӯ сутурам доду ту ақли савор.
Хоҷа шамъам доду ту чашми қарир,
Хоҷа нуқлам доду ту тӯъмапазир.
ӯ вазифа доду ту умру ҳаёт,
Ваъдааш зар, ваъдаи ту таййибот.
ӯ висоқам доду ту чарху замин,
Дар висоқат ӯву сад чун ӯ самин.
Зар аз они туст, зар ӯ н-офарид,
Нон аз они туст, нон аз туш расид.
Он сахову раҳм ҳам ту додияш,
К-аз саховат мефузудӣ шодияш.
Ман мар ӯро қиблаи худ сохтаи,
Қибласози асло андохтам».
Мо кучо будем? К-он дайёни дин
Ақл мекорид андар обу тин.
Чун ҳамекард аз адам гардун падид
В-ин бисоти хокро мегустарид.
З-ахтарон месохт ӯ мисбоҳҳо
В-аз табоеъ қуфл бо мифтоҳҳо.
Эй басо бунёдҳо пинҳону фош
Музмари ин сақф карду ин фирош.
Одам устурлоби авсофи улуст,
Васфи Одам мазҳари оёти ӯст.
Ҳар чӣ дар вай менамояд, акси ӯст,
Ҳамчу акси моҳ андар оби чӯст.
Бар сутурлобаш нуқуши анкабут
Баҳри авсофи азал дорад субут.
То зи чархи ғайб в-аз хуршеди рӯҳ
Анкабуташ дарс гӯяд аз шурӯҳ.
Анкабуту ин сутурлоби рашод,
Бе мунаҷҷим дар кафи ом уфтод.
Анбиёро дод Ҳақ танҷими ин,
Ғайбро чашме бибояд ғайббин.
Дар чаҳи дунё фитоданд ин қурун,
Акси худро дид ҳар як чаҳ – дарун.
Акс дар чаҳ диду аз берун надид,

Ҳамчу шери гӯл андар чаҳ давид.
Аз бурун дон, он чӣ дар чоҳат намуд,
В-арна он шерӣ, ки дар чаҳ шуд фуруд.
Бурд харгӯшеш аз раҳ, к-эй фалон,
Дар таги чоҳ аст он шери жаён.
Даррав андар чоҳ, к-ин аз вай бикаш,
Чун аз ӯ ғолибтарӣ, сар барканаш».
Он муқаллид сухраи харгӯш шуд,
Аз хаёли хештан пурчӯш шуд.
ӯ нагуфт: «Ин нақш доди об нест»,
Ин ба чуз тақлиби он қаллоб нест.
Ту ҳам аз душман чу кине мекашӣ,
Эй забуни шаш, ғалат дар ҳар шашӣ.
Он адоват андар ӯ акси Ҳақ аст,
К-аз сифоти қаҳр он чо муштақ аст.
В-он гунаҳ дар вай зи ҷинси ҷурми туст,
Бояд он хӯро зи табъи хеш шуст.
Хулқи зиштат, андар ӯ рӯят намуд,
Ки туро ӯ саҳфаи ойина буд.
Чунки қубҳи хеш дидӣ, эй ҳасан,
Андар ойина, бар ойина мазан.
Мезанад бар об исторай санӣ,
Хок ту бар акси ахтар мезанӣ.
К-ин ситорай наҳс дар об омадаст,
То кунад ӯ саъди моро зердаст.
Хоки истило бирезӣ бар сараш,
Чунки пиндорӣ зи шубҳа ахтараш.
Акс пинҳон гашту андар ғайб ронд,
Ту гумон бурдӣ, ки он ахтар намонд.
Он ситорай наҳс ҳаст андар само,
Ҳам бад-он сӯ боядаш кардан даво.
Балки бояд дил сӯйи бесӯй баст,
Наҳси ин сӯ акси наҳси бесӯ аст.
Дод доди Ҳақ шиносу бахшишаш,
Акси он дод аст андар панҷу шаш.
Гар бувад доди хасон афзун зи рег,
Ту бимири в-он бимонад мурдарег.

Акс охир чанд пояд дар назар?
Аслбинӣ пеша кун, эй кажнигар!
Ҳақ чу бахшиш кард бар аҳли ниёз,
Бо ато бахшидашон умри дароз.
Холидин шуд неъмату мунъам алайҳ,
«Муҳйию-л-мавто»-ст фаҷтозу илайҳ.
Доди Ҳақ бо ту даромезад чу чон,
Ончунон ки он ту бошиву ту он.
Гар намонад иштиҳои нону об,
Бидҳадат бе ин ду қути мустатоб.
Фарбеҳӣ гар рафт, Ҳақ дар лоғарӣ
Фарбеҳӣ пинҳон-т бахшад, он сарӣ.
Чун париро қувват аз бӯ медиҳад,
Ҳар малакро қути чон ӯ медиҳад.
Чон чӣ бошад, ки ту сози 3-ӯ санад?
Ҳақ ба ишқи хеш зинда-т мекунад.
3-ӯ ҳаёти ишқ хоҳу чон маҳоҳ,
Ту аз ӯ он ризқ хоҳу нон маҳоҳ.
Халқро чун об дон софу зулол,
Андар он тобон сифоти зулчалол.
Илмашону адлашону лутфашон,
Чун ситорай чарх дар оби равон.
Подшоҳон мазҳари шоҳии Ҳақ,
Фозилон миръоти огоҳии Ҳақ.
Қарнҳо бигзашту ин қарни навест,
Моҳ он моҳ аст, об он об нест.
Адл он адл асту фазл он фазл ҳам,
Лек мустадбил шуд он қарну умам.
Қарнҳо бар қарнҳо рафт, эй хумом!
В-ин маъонӣ барқарору бардавом.
Об мубдал шуд дар ин чӯ чанд бор,
Акси моҳу акси ахтар барқарор.
Пас биноаш нест бар оби равон,
Балки бар ақтори арзи осмон.
Ин сифатҳо чун нучуми маънавист,
Дон, ки бар чархи маъонӣ муставист.
Хубрӯён ойинай хубии ӯ,

Ишқи эшон акси матлубии ӯ.
Ҳам ба асли худ равад ин ҳадду ҳол.
Доимо дар об кай монад ҳаёл?
Чумла тасвирот акси оби чӯст,
Чун бимолӣ чашми худ, худ чумла ӯст.
Боз ақлаш гуфт: «Бигзор ин ҳавал,
Халл дӯшоб асту дӯшоб аст хал.
Ҳочаро чун ғайр гуфтӣ аз қусур?
Шарм дор, эй аҳвал, аз шоҳи ғаюр.
Ҳочаро, ки даргузаштаст аз асир,
Ҷинси ин мушони торикӣ магир.
Ҳочаи қон бин, мабин қисми гарон,
Мағз бин ӯро, мабинаш устухон.
Ҳочаро аз чашми Иблиси лаъин
Мангару нисбат макун ӯро ба тин.
Ҳамраҳи хуршедро шабпар маҳон,
Он ки ӯ масҷуд шуд, соҷид мадон.
Аксҳоро монад ину акс нест,
Дар мисоли акс Ҳақ бинмуданист.
Офтобе дид ӯ, ҷомид намонд,
Равғани гул равғани кунҷид намонд.
Чун мубаддал гаштаанд абдоли Ҳақ,
Нестанд аз халқ баргардон варақ.
Қиблаи ваҳдоният ду чун бувад?
Ҳок масҷуди малоик чун шавад?
Чун дар ин чӯ дид акси себ мард,
Доманашро диди он пурсеб кард.
Он чӣ дар чӯ дид, кай бошад ҳаёл?
Чунки шуд аз диданаш пур сад чувол.
Тан мабину он макун, к-он букму сум,
«Каззабу би-л-ҳаққи ламмо ҷоъаҳум».
«Мо рамайта из рамайт» Аҳмад будаст,
Дидани ӯ дидани холиқ шудааст.
Хидмати ӯ хидмати Ҳақ кардан аст,
Рӯз дидан дидани ин равзан аст.
Хоса ин равзан дурахшон аз х(в)ад аст,
Не вадеъай офтобу фарқад аст.

Ҳам аз он хуршед зад бар равзани,
Лек аз роҳу суйи маъҳуд не.
Дар миёни шамсу ин равзан раҳе
Ҳаст, равзанҳо нашуд з-ӯ огаҳе.
То агар абре барояд чархпӯш,
Андар ин равзан бувад нураш ба чӯш.
Ғайри роҳи ин ҳавову шаш чиҳат,
Дар миёни равзану хур маълафат.
Мидҳату тасбеҳи ӯ тасбеҳи Ҳақ,
Мева мерӯяд зи айни ин табақ.
Себ рӯяд з-ин сабад, хуш лахт-лахт,
Айб набвад, гар ниҳи номаш дарахт.
Ин сабадро ту дарахти себ хон,
Ки миёни ҳар ду роҳ омад ниҳон.
Он чӣ рӯяд аз дарахти борвар,
З-ин сабад рӯяд ҳамон навъ аз самар.
Пас сабадро ту дарахти бахт бин,
Зери сояи ин сабад хуш менишин.
Нон чу итлоқ оварад, эй меҳрубон!
Нон чаро мегӯияш? Маҳмуда хон.
Хоки раҳ чун чашм равшан карду чон,
Хоки ӯро сурма бину сурма дон.
Чун зи рӯйи ин замин тобад шуруқ,
Ман чаро боло кунам рӯ дар Аюқ?
Шуд фано, ҳасташ махон, эй чашмшӯх!
Дар чунин чӯ хушк кай монад кулӯх?
Пеши ин хуршед кай тобад ҳилол?
Бо чунон Рустам чӣ бошад зӯри Зол?
Толиб асту ғолиб аст он кирдгор,
То зи ҳастихо барорад ӯ димор.
Ду мағӯву ду мадону ду махон,
Бандаро дар хоҷаи худ маҳв дон.
Хоҷа ҳам дар нури хоҷаофарин
Фонӣ асту мурдаву моту дафин.
Чун чудо бинӣ зи Ҳаққ ин хоҷаро,
Гум кунӣ ҳам матну ҳам дебочаро.
Чашму дилро, ҳин, гузора кун зи тин,

Ин яке қибласт, ду қибла мабин.
Чун ду дидӣ, мондӣ аз ҳар ду тараф,
Оташе дар хаф фитоду рафт хаф.

Масали дубин, ҳамчу он ғариби шаҳри Кош Умар ном, ки аз як дукконаш ба сабаби ин ном ба он дуккони дигар ҳавола кард ва ӯ фаҳм накард, ки ҳама дуккон якест дар ин маънӣ, ки ба Умар нон нафурӯшанд, ҳам ин ҷо тадорук кунам, ки ман ғалат кардам, номам Умар нест. Чун бад-ин дуккон тавба ва тадорук кунам, нон ёбам аз ҳамаи дукконҳои ин шаҳр ва агар бетадорук ҳамчунин Умар ном бошам, аз ин дуккон даргузарам, маҳрумам ва аҳвалам ва ин дукконҳоро аз ҳам ҷудо донистаам
Гар Умар номӣ ту андар шаҳри Кош,
Кас бинафрӯшад ба сад донгат лавош.
Чун ба як дуккон бигуфтӣ: «Уммарам,
Ин Умарро нон фурӯшед аз карам».
ӯ бигӯяд: «Рав бад-он дигар дукон,
З-он яке нон, беҳ к-аз ин панҷоҳ нон».
Гар набудӣ аҳвал ӯ андар назар,
ӯ бигуфтӣ: «Нест дукконе дигар».
Пас задӣ ишроқи он ноаҳвалӣ,
Бар дили кошӣ шудӣ Уммар Алӣ.
Ин аз ин ҷо гӯяд он хаббозро:
«Ин Умарро нон фурӯш, эй нонбо!»
Чун шунид ӯ ҳам Умар, нон даркашид,
Пас фиристодат ба дуккони баъид.
К-ин Умарро нон деҳ, эй анбози ман!
Роз, яъне фаҳм кун з-овози ман.
ӯ ҳамат з-он сӯ ҳавола мекунад:
«Ҳин, Умар омад, ки то бар нон занад».
Чун ба як дуккон Умар будӣ, бирав,
Дар ҳамай Кошон зи нон маҳрум шав.
В-ар ба як дуккон Алӣ гуфтӣ, бигир,
Нон аз ин ҷо, беҳавола в-безаҳир.
Аҳвале дубин чу бебар шуд зи нӯш,
Аҳвале даҳбинӣ, эй модарфурӯш!
Андар ин Кошони хок аз аҳвалӣ
Чун Умар мегард, чун набвӣ Алӣ.

Ҳаст аҳвалро дар ин вайрона дайр,
Гӯша-гӯша нақли нав «ай самма хайр»!
В-ар ду чашми ҳақшинос омад туро,
Дӯст пур бин арсаи ҳар ду саро.
Вораҳидӣ аз ҳаволай чо ба чо,
Андар ин Кошони пурхавфу ричо.
Андар ин чӯ ғунча дидӣ ё шаҷар,
Ҳамчу ҳар чӯ ту хаёлаш зан мабар,
Ки туро аз айни ин акси нуқуш
Ҳақ ҳақиқат гардаду мевафурӯш.
Чашм аз ин об аз ҳавал хур мешавад,
Акс мебинад, сабад пур мешавад.
Пас ба маънӣ боғ бошад ин, на об,
Пас машав урён чу Билқис аз ҳубоб.
Бори гуногун-ст бар пушти харон,
Ҳин, ба як чӯб ин харонро ту марон.
Бар яке хар бори лаъду гавҳар аст,
Бар яке хар бори сангу мрамар аст.
Бар ҳамай чӯҳо ту ин ҳикмат марон,
Андар ин чӯ моҳ бин, аксап махон.
Оби Хизр аст ин, на оби дому дад,
Ҳар чӣ андар вай намояд, Ҳақ бувад.
З-ин таги чӯ моҳ гӯяд: «Ман маҳам,
Ман на аксам, ҳамҳадису ҳамраҳам.
Андар ин чӯ он чӣ бар болост ҳаст,
Хоҳ боло, хоҳ дар вай дор даст.
Аз дигар чӯҳо магир ин чӯйро,
Моҳ дон ин партави маҳрӯйро».
Ин суҳан поён надорад, он ғариб
Бас гирифт аз дарди хоҷа, шуд каъиб.

Тавзеъ кардани поймард дар ҷумлаи шаҳри Табреш ва ҷамъ шудани андак чиз
ва рафтани он ғариб ба турбати мӯҳтасиб ба зиёрат ва ин қиссаро бар сари
гӯри ӯ гуфтан ба тариқи таваҷҷӯҳ ило охириҳ
Воқифай он воми ӯ машҳур шуд,
Поймард аз дарди ӯ ранҷур шуд.
Аз пайи тавзеъ гирди шаҳр гашт,

Аз тамаъ мегуфт ҳар ҷо саргузашт.
Ҳеч н-овард аз раҳи кудя ба даст
Ғайри сад динор он кудяпараст.
Поймард омад бад-ӯ, дасташ гирифт,
Шуд ба гӯри он карими бас шигифт.
Гуфт: «Чун тавфиқ ёбад бандае,
Ки кунад меҳмони фархундае.
Моли худ исори роҳи ӯ кунад,
Ҷоҳи худ исори ҷоҳи ӯ кунад.
Шукри ӯ шукри Худо бошад яқин,
Чун ба эҳсон кард тавфиқаш қарин.
Тарки шукраш тарки шукри Ҳақ бувад,
Ҳаққи ӯ лошак ба Ҳақ мулҳақ бувад.
Шукр мекун мар Худоро дар ниъам,
Низ мекун шукру зикри хоҷа ҳам».
Раҳмати модар агарчӣ аз Худост,
Хидмати ӯ ҳам фаризасту сазост.
З-ин сабаб фармуд Ҳақ: «Саллу алайҳ»,
Ки Муҳаммад буд «мӯҳтолуни илайҳ».
Дар қиёмат бандаро гӯяд Худо:
«Ҳин, чӣ кардӣ, он чӣ додам мар туро?»
Гӯяд: «Эй раб, шукри ту кардам ба ҷон,
Чун зи ту буд асли он рӯзиву нон».
Гӯядаш Ҳақ: «На, накардӣ шукри ман,
Чун накардӣ шукри он икром фан.
Бар кариме кардаӣ зулму ситам,
На зи дасти ӯ расидат неъматам?»
Чун ба гӯри он валинеъмат расид,
Гашт гирён зору омад дар нашид.
Гуфт: «Эй пушту паноҳи ҳар набил,
Муртаҷову ғавси «абноъу-с-сабил».
Эй ғами арзоқи мо бар хотират,
Эй ҷу ризқи ом эҳсону бират.
Эй фақиронро ашира-в волидайн,
Дар харочу харчу дар ифоъи дайн.
Эй ҷу баҳр аз баҳри наздикон гуҳар
Додаву тӯҳфа суйи дурон матар.

Пушти мо гарм аз ту буд, эй офтоб,
Равнақи ҳар қасру ганҷи ҳар хароб.
Эй дар абруят надида кас гирех,
Эй чу Микойил роду ризқдеҳ.
Эй дилат пайваста бо дарёи ғайб,
Эй ба Қофи макрумат анқои ғайб.
Ёд н-оварда, ки аз молам чӣ рафт,
Сақфи қасди ҳимматат ҳаргиз накафт.
Эй ману сад ҳамчу ман дар моху сол
Мар туро чун насли ту гашта аёл.
Нақди мову чинси мову раҳти мо,
Номи мову фаҳри мову баҳти мо.
Ту намурдӣ, нозу баҳти мо бимурд,
Айши мову ризқи муствафо бимурд.
«Воҳидун ка-л-алф» дар разму карам,
Сад чу Ҳотам гоҳи исори ниъам.
Ҳотам ар мурда ба мурда медиҳад,
Гирдаконҳои шумурда медиҳад.
Ту ҳаёте медиҳӣ дар ҳар нафас,
К-аз нафисӣ менагунҷад дар нафас.
Ту ҳаёте медиҳӣ бас пойдор
Нақди зарри бекасоду бешумор.
Ворисе нобуда як хӯйи туро,
Эй фалак сачдакунон кӯйи туро.
Халқро аз гурги ғам лутфат шубон,
Чун калимуллаҳ шубони меҳрубон.
Гӯсфанде аз калимуллаҳ гурехт,
Пойи Мӯсо обила шуд, наъл рехт.
Дар пайи ӯ то ба шаб дар ҷустуҷӯ
В-он рама ғоиб шуда аз чашми ӯ.
Гӯсфанд аз мондагӣ шуд сусту монд,
Пас калимуллоҳ гард аз вай фишонд.
Каф ҳамемолид бар пушту сараш,
Менавохт аз меҳр ҳамчун модараш.
Ним зарра тайрагиву хашм не,
Ғайри меҳру раҳму оби чашм не.
Гуфт: «Гирам, бар манат раҳме набуд,

Табъи ту бар худ чаро истам намуд?»
Бо малоик гуфт Яздон он замон,
Ки нубувватро ҳамезебад фалон.
Мустафо фармуд худ, ки ҳар набӣ
Кард чӯпониш, барно ё сабӣ.
Бе шубонӣ кардану он имтиҳон
Ҳақ надодаш пешвоии ҷаҳон.
Гуфт соил: «Ҳам ту низ, эй паҳлавон!»
Гуфт: «Ман ҳам будаам даҳрӣ шубон».
То шавад пайдо вақору сабрашон,
Кардашон пеш аз нубувват Ҳақ шубон.
Ҳар амире, к-ӯ шубонии башар
Ончунон орад, ки бошад мӯътамар.
Ҳилми Мӯсовор андар раъйи х(в)ад
ӯ ба ҷо орад ба тадбиру хирад.
Лоҷарам Ҳаққаш диҳад чӯпоние,
Бар фарози чархи маҳ, рӯҳоние.
Ончунон ки анбиёро з-ин риъо
Баркашиду дод раъйи асфиё.
Хоҷа! Боре ту дар ин чӯпониат,
Кардӣ, он ҷӣ кӯр гардад шониат.
Донам он ҷо дар мукофот Эзадат
Сарварии ҷовидона бахшадат.
Бар умеди каффи чун дарёи ту,
Бар вазифа додану ифои ту.
Вом кардам нӯҳ ҳазор аз зар газоф,
Ту кучой, то шавад ин дурд соф.
Ту кучой, то ки хандон чун чаман,
Гӯйӣ, бистон ону деҳ чандон зи ман.
Ту кучой, то маро хандон кунӣ,
Лутфу эҳсон чун худовандон кунӣ.
Ту кучой, то барӣ дар маҳзанам,
То кунӣ аз вому фоқа эминам.
Ман ҳамегӯям басу ту муфзилам
Гуфта, к-ин ҳам гир аз баҳри дилам.
Чун ҳамегунҷад ҷаҳоне зери тин?
Чун бигунҷад осмоне дар замин?

Ҳошалиллаҳ, ту бурунӣ з-ин ҷаҳон,
Ҳам ба вақти зиндагӣ, ҳам ин замон.
Дар ҳавои ғайб мурғе мепарад,
Соҷи ӯ бар замин мезанад.
Ҷисм соҷи соҷи соҷи дил аст,
Ҷисм кай андархури пояи дил аст?
Мард хуфта, рӯҳи ӯ чун офтоб
Дар фалак тобону тан дар ҷомаҳоб.
Ҷон ниҳон андар хало ҳамчун сичоф,
Тан тақаллуб мекунад зери лиҳоф.
Рӯҳ чун «мин амри раббӣ» мухтафист,
Ҳар мисоле, ки бигӯям, мунтафист.
Эй аҷаб, ку лаъли шаккарбори ту
В-он ҷавоботи хушӯ асрори ту?
Эй аҷаб, ку он ақиқи қандхо?
Он калиди қуфли мушкилҳои мо.
Эй аҷаб, ку он дами чун зулфиқор?
Он ки кардӣ ақлхоро беқарор.
Чанд ҳамчун фохта кошонаҷӯ?
Куву куву куву куву куву ку.
Ку ҳамон ҷо, ки сифоти раҳмат аст?
Қудрат асту нузҳат асту фатнат аст.
Ку ҳамон ҷо, ки дилу андешааш
Доим он ҷо буд ҷу шеру бешааш?
Ку ҳамон ҷо, ки умеди марду зан
Меравад дар вақти андӯху ҳазан?
Ку ҳамон ҷо, ки ба вақти иллоте
Чашм паррад бар умеди сихҳате?
Он тараф, ки баҳри дафъи зиштие,
Бод ҷӯйӣ баҳри кишту киштие.
Он тараф, ки дил ишорат мекунад,
Чун забон «ё ху» иборат мекунад.
ӯ маъал-Лоҳ аст бе ку-ку ҳама,
Кош ҷӯлоҳона «моку» гуфтаме.
Ақли мо ку, то бибинад Ғарбу Шарқ,
Рӯҳхоро мезанад сад гуна барқ.
Ҷазру маддаш буд ба баҳре дар забад,

Мунтахӣ шуд ҷазру боқӣ монд мад.
Нӯҳ ҳазорам вому ман бе дастрас,
Ҳаст сад динор аз ин тавзеъу бас.
Ҳақ кашидат, мондам дар кашмакаш,
Меравам навмед, эй хоки ту х(в)аш.
Ҳиммате медор дар пурҳасратат,
Эй ҳумоюн рӯю дасту ҳимматат.
Омадам бар чашмаву асли уюн,
Ёфтам дар вай ба ҷойи об хун.
Чарх он чарх аст, он маҳтоб нест,
Ҷӯй он ҷӯй аст, об он об нест.
Мӯҳсинон ҳастанд, ку он мустатоб?
Ахтарон ҳастанд, ку он офтоб?
Ту шудӣ сӯйи Худо, эй мӯҳтарам?
Пас ба сӯйи Ҳақ равам ман низ ҳам.
Маҷмаъу пойи алам «маъва-л-қурун»,
Ҳаст Ҳақ «куллун ладаино муҳзарун».
Нақшҳо, гар беҳабар, гар боҳабар,
Дар кафи наққош бошад мухтасар.
Дам ба дам дар сафҳаи андешашон
Сабту маҳве мекунад он бенишон.
Хашм меорад, ризоро мебарад,
Бухл меорад, сахоро мебарад.
Ним лаҳзай мудракотам шому ғадв
Ҳеч холи нест з-ин исботу маҳв.
Кӯзагар бо кӯза бошад корсоз,
Кӯза аз худ кай шавад паҳну дароз?
Ҷӯб дар дасти даравгар мӯътакиф
В-арна чун гардад бурида-в мӯъталиф?
Ҷома андар дасти хайёте бувад
В-арна аз худ чун бидӯзад ё дарад?
Машк бо саққо бувад, эй мунтахӣ
В-арна аз худ чун шавад пур ё тихӣ?
Ҳар даме пур мешавӣ, тӣ мешавӣ,
Пас бидон, ки дар кафи сунъи вайӣ.
Чашмбанд аз чашм рӯзе кай равад,
Сунъ аз сонё чӣ сон шайдо шавад?

Чашм дорӣ ту, ба чашми худ нигар,
Мангар аз чашми сафеҳе беҳабар.
Гӯш дорӣ ту, ба гӯши худ шунав,
Гӯши гӯлонро чаро бошӣ гарав?
Бе зи тақлиде назарро пеша кун,
Ҳам барои ақли худ андеша кун.

Дидани Хоразмшоҳ раҳматуллоҳи алайҳ дар сайрон дар мавкиби худ асбе бас
нодир ва тааллуқи дили шоҳ ба хусн ва чустии он асб ва сард кардани
Имодулмулк он асбро дар дили шоҳ ва гузидани шоҳ гуфти ӯро бар диди хеш,
чунонки Ҳаким раҳматуллоҳи алайҳ дар «Илоҳинома» фармуд:
Чун забони ҳасад шавад наххос,
Юсуфе ёбӣ аз газе карбос.
Аз даллолии бародарони Юсуф ҳасудона дар дили муштариён он чандон хусн
пӯшида шуд ва зишт намудан гирифт, ки «ва кону фиҳи мина-з-зоҳидина».

Буд амиреро яке асбе гузин,
Дар галай султон набудаи як қарин.
ӯ савора гашт дар мавкиб пагоҳ,
Ногаҳон дид асбро Хоразмшоҳ.
Чашми шаҳро фарру ранги ӯ рабуд,
То ба ричъат чашми шаҳ бо асб буд.
Бар ҳар он узваш, ки афғандӣ назар,
Ҳар яқаш хуштар намудӣ з-он дигар.
Ғайри чувтиву гашиву равҳанат
Ҳақ бар ӯ афғанда буд нодир сифат.
Пас таҷассус кард ақли подшоҳ,
К-ин чӣ бошад, ки занад бар ақл роҳ?
Чашми ман пурр асту сер асту ғанӣ,
Аз дусад хуршед дорад равшанӣ.
Эй рухи шоҳон бари ман байдаке,
Нимасбам даррабояд бе ҳақе?
Ҷодуӣ кардаст ҷодуофарин,
Ҷазба бошад он, на ҳосийёти ин.
Фотиҳа хоҳду бисе «лоҳавл» кард,
Фотиҳаш дар сина меафзуд дард.

З-он, ки ўро фотиҳа худ мекашид,
Фотиҳа дар чарру дафъ омад ваҳид.
Гар намояд ғайр, ҳам тамвеҳи ўст
В-ар равад ғайр аз назар, танбеҳи ўст.
Пас яқин гашташ, ки ҷазя з-он сарист,
Кори Ҳақ ҳар лаҳза нодироварист.
Асби сангин, гови сангин з-ибтило
Мешавад масҷуд аз макри Худо.
Пеши кофир нест бутро соние,
Нест бутро фарру на рӯҳоние.
Чист он ҷозиб, ниҳон андар ниҳон?
Дар ҷаҳон тобида аз дигар ҷаҳон.
Ақл маҳҷуб асту ҷон ҳам з-ин камин
Ман намебинам, ту метонӣ бибин.
Чунки Хорамшаҳ зи сайрон бозгашт,
Бо хавоси мулки худ ҳамроз гашт.
Пас ба сарҳангон бифармуд он замон,
То биёранд асбро з-он хонадон.
Ҳамчу оташ даррасиданд он гурӯҳ,
Ҳамчу пашме гашт амири ҳамчу кӯҳ.
Ҷон-ш аз дарду ғабин то лаб расид,
Ҷуз Имодулмулк зинҳоре надид,
Ки Имодулмулк буд пойи алам
Баҳри ҳар мазлуму ҳар мақтули ғам.
Мӯҳтарамтар худ набуд з-ӯ сарваре,
Пеши султон буд чун пайғамбаре.
Бетамаъ буд ӯ, асилу порсо,
Ройизу шабхезу Ҳотам дар сахо.
Бас ҳумоюнрою ботадбиру род,
Озмуда ройи ӯ дар ҳар мурод.
Ҳам ба базли ҷон сахиву ҳам ба мол,
Толиби хуршеди ғайб ӯ чун ҳилол.
Дар амири ӯ ғарибу мӯҳтабис,
Дар сифоти фақру ҳуллаат мултабис.
Буда ҳар мӯҳтоҷро ҳамчун падар,
Пеши султон шофеъу дафъи зарар.
Мар бадонро ситр, чун ҳилми Худо,

Хулқи ӯ баракси халқону ҷудо.
Борҳо мешуд ба сӯйи кӯҳ фард,
Шоҳ бо сад лоба ӯро манъ кард.
Ҳар дам ар сад ҷурмро шофез шудӣ,
Чашми султонро аз ӯ шарм омадӣ.
Рафт ӯ пеши Имодулмулки род,
Сар бараҳна карду бар хок уфтод,
Ки ҳарам, бо ҳарчи дорам, гӯ бигир,
То бигирад ҳосиламро ҳар муғир.
Ин яке асб аст, ҷонам раҳни ӯст,
Гар барад, мурдам яқин, эй хайрдӯст!
Гар барад ин асбро аз дасти ман,
Ман яқин донам, нахоҳам зистан.
Чун Худо пайвастагӣ додааст,
Бар сарам мол, эй Масеҳо, зуд даст.
Аз зану зарру иқорам сабр ҳаст,
Ин такаллуф нест, не тазвирӣ аст.
Андар ин гар менадорӣ боварам,
Имтиҳон кун, имтиҳон гуфту қадам.
Он Имодулмулк гирён, чашммо
Пеши султон дардавид ошуфтаҳол.
Лаб бибасту пеши султон истод,
Розгӯён бо Худо, раббулибод.
Истода рози султон мешунид
В-андарун андешааш ин метанид,
К-эй Худо, гар он ҷавон каж рафт роҳ,
Ки нашояд сохтан ҷуз ту паноҳ.
Ту аз они худ бикун, аз вай магир,
Гарчи ӯ хоҳад халос аз ҳар асир.
З-он ки мӯҳтоҷанд ин халқон ҳама,
Аз гадое гир то султон, ҳама.
Бо ҳузури офтоби бокамол
Раҳнамоӣ ҷустан аз шамъу зубол.
Бо ҳузури офтоби хушмасоғ
Рӯшноӣ ҷустан аз шамъу чароғ
Бегумон тарки адаб бошад зи мо,
Куфри неъмат бошаду феъли ҳаво.

Лек ағлаб хушхо дар ифтикор
Ҳамчу хуффошанд зулматдӯстдор.
Дар шаб ар хуффош кирме мех(в)арад,
Кирмро хуршеди чон мепарварад.
Дар шаб ар хуффош аз кирмест маст,
Кирм аз хуршед чунбанда шудааст.
Офтобе, ки зиё з-ӯ мезаҳад,
Душмани худро навола медиҳад.
Лек шаҳбозе, ки ӯ хуффош нест,
Чашми бозаш ростбину равшанест.
Гар ба шаб чӯяд чу хуффош ӯ нумӯ,
Дар адаб хуршед молад гӯши ӯ.
Гӯядаш: «Гирам, ки он хуффоши луд
Иллате дорад, туро боре чӣ шуд?
Молишат бидҳам ба заҷр аз иктиёб,
То натобӣ сар дигар аз офтоб».

Муоҳазаи Юсуфи Сиддиқ салавотуллоҳи алайҳ ба ҳабси бизъа синин, ба сабаби
ёри хостан аз ғайри Ҳақ ва гуфтани «узкурни инда раббика, маъа тақрира»

Ончунон ки Юсуф аз зиндоние
Бониёзе, хозиъе, саъдоние.
Хост ёри, гуфт: «Чун берун рави,
Пеши шаҳ гардад умурат муставӣ.
Ёди ман қун пеши он тахти азиз,
То маро ҳам воҳарад з-ин ҳабс низ».
Кай диҳад зиндоние дар иқтинос
Марди зиндонии дигарро халос?
Аҳли дунё чумлагон зиндониянд,
Интизори марги дори фониянд.
Чуз магар нодир яке фардоние,
Тан ба зиндон, қони ӯ кайвоние.
Пас ҷазои он, ки дид ӯро муъин,
Монд Юсуф ҳабс дар бизъа синин.
Ёди Юсуф дев аз ақлаш сутурд
В-аз дилаш дев он суҳан аз ёд бурд.
З-ин гунаҳ, к-омад аз он некӯхисол,
Монд дар зиндон зи довар чанд сол,

Ки чӣ тақсир омад аз хуршеди дод?
То ту чун хуффош уфғӣ дар савод.
Ҳин, чӣ тақсир омад аз баҳру саҳоб?
То ту ёрӣ хоҳӣ аз реғу сароб.
Ом агар хуффоштабъанду маҷоз,
Юсуфо, дорӣ ту охир чашми боз.
Гар хуфоше рафт дар кӯру кабуд,
Бози султондидаро боре чӣ буд?
Пас адаб кардаш бад-ин чурм устод,
Ки масоз аз чӯби пӯсида имод.
Лек Юсуфро ба худ машғул кард,
То наёяд дар дилаш з-он ҳабс дард.
Онҷунонаш унсу мастӣ дод Ҳақ,
Ки на зиндон монд пешаш, на ғасақ.
Нест зиндоне ваҳиштар аз раҳим,
Нохушу торику пурхуну ваҳим.
Чун гушодат Ҳақ дарича сӯйи хеш,
Дар раҳим ҳар дам физояд тан-т беш.
Андар он зиндон зи завқи беқиёс
Хуш шукуфт аз ғарси ҷисми ту ҳавос,
З-он раҳим берун шудан бар ту дурушт,
Меғурезӣ аз заҳораш сӯйи пушт.
Роҳи лаззат аз дарун дон, н-аз бурун,
Аблаҳӣ дон ҷустани қасру ҳусун.
Он яке дар кунҷи масҷид масту шод
В-он дигар дар боғ туршу бемурод.
Қаср чизе нест, вайрон кун бадан,
Ганҷ дар вайронӣ аст, эй мири ман!
Ин намебинӣ, ки дар базми шароб
Маст он гаҳ хуш шавад, к-ӯ шуд хароб?
Гарчи пурнақш аст хона, барканаш,
Ганҷ чӯ в-аз ганҷ ободон кунаш.
Хонае пурнақши тасвиру хаёл
В-ин сувар, чун парда бар ганҷи висол.
Партави ганҷ асту тобишҳои зар,
Ки дар ин сина ҳамечӯшад сувар.
Ҳам зи лутфу акси оби бошараф

Парда шуд бар рӯйи об аҷзои каф.
Ҳар зи лутфу ҷӯши ҷони босаман
Пардае бар рӯйи ҷон шуд шахси тан.
Пас масал бишнава, ки дар афвоҳ хост,
К-ин ҷӣ бар мост, эӣ бародар, ҳам зи мост.
З-ин ҳичоб ин ташнағони кафпараст,
З-оби софӣ уфтода дурдаст.
«Офтобо, то чу ту қибла-в имем
Шабпарастиву хуфошӣ мекунем.
Сӯйи худ кун ин хуфошонро матор,
З-ин хуфошишон бихар, эӣ мустаҷор!
Ин ҷавон з-ин ҷурм зол асту муғир,
Ки ба ман омад, вале ўро мағир».
Дар Имодулмулк ин андешаҳо
Гашта ҷӯшон чун асад дар бешаҳо.
Истода пеши султон зоҳираш,
Дар риёзи ғайб ҷони тойираш.
Чун малойик ў ба иқлими аласт
Ҳар даме мешуд ба шурби тоза маст.
Андарун суру бурун чун пурғаме,
Дар тани ҳамчун лаҳад, хуш оламе.
ў дар ин ҳайрат буду дар интизор,
То ҷӣ пайдо ояд аз ғайбу сирор?
Асбро андар кашиданд он замон
Пеши Хорамшоҳ сарҳангон кашон.
Алҳақ андар зери ин чархи кабуд,
Ончунон курра ба қадду тағ набуд.
Мерабудӣ ранги ў ҳар дидаро,
Марҳаб он аз барқу маҳ зойидаро.
Ҳамчу маҳ, ҳамчун Уторид тезрав,
Гӯиё сарсар алаф будаш, на ҷав.
Моҳ арсай осмонро дар шабе
Мебурад андар масиру мазҳабе.
Чун ба як шаб маҳ бурид аброчро,
Аз ҷӣ мункир мешавӣ меъроҷро?
Сад чу моҳ аст он аҷаб дурри ятим,
Ки ба як имои ў шуд маҳ дуним.

Он ачаб, к-ӯ дар шикофи маҳ намуд,
Ҳам ба қадри заъфи ҳисси халқ буд.
Кору бори анбиёву мурсалун
Ҳаст аз афлоку ахтарҳо бурун.
Ту бурун рав ҳам зи афлоку давор
В-онгаҳон наззора кун он кору бор.
Дар миёни байзай чун фархҳо,
Нашнавӣ тасбеҳи мурғони ҳаво.
Мӯъчизот ин чо нахоҳад шарҳ гашт,
З-асбу Хорамшоҳ гӯву саргузашт.
Офтоби лутфи Ҳақ бар ҳар чӣ тофт,
Аз сагу аз асб фарри Каҳф ёфт.
Тоби лутфаширо ту яксон ҳам мадон,
Сангрову лаъло дод ӯ нишон.
Лаъло з-он ҳаст ганҷи муқтабас,
Сангро гармиву тобониву бас.
Он ки бар девор афтад офтоб,
Ончунон набвад, к-аз обу изтироб.
Чун даме ҳайрон шуд аз вай шоҳи фард,
Рӯйи худ сӯйи Имодулмулк кард.
К-эй аҷӣ, бас хуб асбе нест ин?
Аз биҳишт аст ин магар, на аз замин.
Пас Имодулмулк гуфташ: «Эй хидев,
Чун фаришта гардад аз майли ту дев.
Дар назар он-ч оварӣ, гардид нек,
Бас гашу раъност ин маркаб, валеқ
Ҳаст ноқис он сар андар пайкараш,
Чун сари гов аст гӯйи он сараш».
Дар дили Хорамшаҳ ин дам кор кард,
Асбро дар манзари шаҳ хор кард.
Чун ғараз даллола гашту восифе,
Аз се газ карбос ёбӣ Юсуфе.
Чунки ҳангоми фироқи чон шавад,
Дев даллоли дури имон шавад.
Пас фурушад аблаҳ имонро шитоб,
Андар он тангӣ ба як ибриқи об.
В-он хаёле бошаду ибриқ не,

Қасди он даллол чуз таҳриқ не.
Ин замон, ки ту саҳеҳу фарбеҳӣ,
Сидкро баҳри хаёле медиҳӣ.
Мефурӯшӣ ҳар замоне дурри кон,
Ҳамчу тифле меситонӣ гирдакон.
Пас дар он ранчурии рӯзи аҷал
Нест нодир, гар бувад инат амал.
Дар хаёлат сурате чӯшидаӣ,
Ҳамчу ҷавзе вақти дақ пӯсидаӣ.
Ҳаст аз оғоз чун бадр он хаёл,
Лек охир мешавад ҳамчун ҳилол.
Гар ту аввал бингарӣ чун охираш,
Фориғ оӣ аз фиреби фотираш.
Чузви пӯсидаст дунё, эӣ амин,
Имтиҳонаш кам кун, аз дураш бибин.
Шоҳ дид он асбро бо чашми ҳол,
В-он Имодулмулк бо чашми маол.
Чашми шаҳ ду газ ҳамедид аз луғаз,
Чашми он поённигар панҷоҳ газ.
Он чӣ сурмаст, он ки Яздон мекашад,
К-аз паси сад парда бинад ҷон рашад.
Чашми меҳтар чун ба охир буд ҷуфт,
Пас бад-он дида ҷаҳонро ҷифа гуфт.
З-ин яке даммаш, ки бишнуд ўву ҳасб,
Пас фисурд андар дили шаҳ меҳри асб.
Чашми худ бигзошту чашми ў гузид,
Ҳуши худ бигзошту қавли ў шунид.
Ин баҳона буду он дайёни фард
Аз ниёз он дар дили шаҳ сард кард.
Дар бибаст аз хусни ў пеши басар,
Он суҳан буд дар миён чун бонги дар.
Парда кард он нуктаро бар чашми шаҳ,
Ки аз он парда намояд маҳ сияҳ.
Пок банное, ки барсозад хусун
Дар ҷаҳони ғайб аз гуфту фусун.
Бонги дар дон гуфтро, аз қасри роз,
То ки бонги «вошуд» аст ин ё «фароз»?

Бонги дар маҳсусу дар аз ҳис бурун,
«Тубсирун» ин бонгу дар «ло тубсирун».
Чанги ҳикмат чунки хушовоз шуд,
То чӣ дар аз равзи ҷаннат боз шуд?
Бонги гуфти бад чу дар во мешавад,
Аз сақар то худ чӣ дар во мешавад?
Бонги дар бишнава чу дурӣ аз дараш,
Эй хунук ўро, ки во шуд манзараш.
Чун ту мебинӣ, ки некӣ мекунӣ,
Бар ҳаёту роҳате бармезанӣ.
Чунки тақсиру фасоде меравад,
Он ҳаёту завқ пинҳон мешавад.
Диди худ мағзор аз диди хасон,
Ки ба мурдорат кашанд ин каргасон.
Чашм чун наргис фурӯ бандӣ, ки чӣ?
«Ҳин, асоям каш, ки кўрам, эй ачӣ?»
В-он асокаш, ки гузидӣ дар сафар,
Худ бибинӣ, бошад аз ту кўртар.
Даст кўрона ба «ҳаблуллаҳ» бизан,
Чуз бар амру наҳии яздонӣ матан.
Чист «ҳаблуллаҳ»? Раҳо кардан ҳаво,
К-ин ҳаво шуд сарсаре мар Одро.
Халқ дар зиндон нишаста, аз ҳавост,
Мурғро парҳо бибаста аз ҳавост.
Моҳӣ андар тобаи гарм аз ҳавост,
Рафта аз мастуриён шарм аз ҳавост.
Хашми шаҳна, шўълаи нор аз ҳавост,
Чормеху ҳайбати дор аз ҳавост.
Шаҳнаи аҷсом дидӣ бар замин?
Шаҳнаи аҳкоми ҷонро ҳам бибин.
Рўхро дар ғайб, худ ишканҷаҳост,
Лек то начҳӣ, шиканҷа дар хафост.
Чун раҳидӣ, бинӣ ишканҷа-в димор,
З-он ки зидд аз зидд гардад ошкор.
Он ки дар чаҳ зоду дар оби сиёҳ,
Ў чӣ донад лутфи дашту ранҷи чоҳ?
Чун раҳо кардӣ ҳаво аз бими Ҳақ,

Даррасад сағроқ аз тасними Ҳақ,
«Ло тутарриқ фӣ ҳавока сал сабил,
Мин ҷанобиллоҳи наҳва-с-салсабил.
Ло тақун тавъа-л-ҳаво мисла-л-ҳашиш,
Инна зилла-л-арши авло мин ариш».
Гуфт султон: «Асбро вопас баред,
Зудтар з-ин мазлама бозам харед».
Бо дили худ шаҳ нафармуд ин қадар:
Шерро мафреб з-ин «раъсу-л-бақар».
Пойи гов андар миён орӣ зи дов?
Рав, надӯзад Ҳақ бар асбе шохи гов.
Бас муносиб санъат аст ин шӯхра зов,
Кай ниҳад бар ҷисми асб ӯ узви гов?
Зов абдонро муносиб сохта,
Қасрҳои мунтақил пардохта.
Дар миёни қасрҳо таҳриҷҳо,
Аз сӯйи ин сӯйи он сиҳриҷҳо
В-аз даруншон оламе бар мунтаҳо,
Дар миёни хиргаҳе чандин фазо.
Гаҳ чу кобусе намояд моҳро,
Гаҳ намояд равза қаъри чоҳро.
Қабзу басти чашми дил аз зулчалол
Дам ба дам чун мекунад сеҳри ҳалол.
З-ин сабаб дархост аз Ҳақ Мустафо:
«Зиштро ҳам зишту ҳақро ҳақ намо.
То ба охир чун бигардонӣ варақ,
Аз пушаймонӣ наафтам дар қалақ».
Макр, ки кард он Имодулмулки фард,
Моликулмулкаш бад-он иршод кард.
Макри Ҳақ сарчашмаи ин макрҳост,
«Қалб байна исбаъайни» кибриёст.
Он ки созад дар дилат макру қиёс,
Оташе донад задан андар палос.

Ручӯъ кардан ба қиссаи он поймард ва он ғариби вомдор ва бозгаштани эшон
аз сари гӯри хоча ва хоб дидани поймард хочаро ило охириҳ
Бениҳоят омад ин хуш саргузашт,

Чун ғариб аз гӯри хоҷа бозгашт.
Поймардаш сӯйи хонай хеш бурд,
Мӯҳри сад динорро фо ӯ супурд.
Луташ оварду ҳикоятҳош гуфт,
К-аз умед андар дилаш сад гул шукуфт.
Он чӣ «баъда-л-усри юср» ӯ дида буд,
Бо ғариб аз қиссаи он лаб гушуд.
Ними шаб бигзашту афсонакунон,
Хобашон андохт то маръои ҷон.
Дид помард он хумоюн хочаро,
Андар он шаб хоб бар садри саро.
Хоҷа гуфт: «Эй поймарди бонамак,
Он чӣ гуфти, ман шунидам як ба як.
Лек посух доданам фармон набуд,
Бе ишорат лаб наёрастам гушуд.
Мо чу воқиф гаштаем аз чуну чанд,
Мӯҳр бар лабҳои мо бинҳодаанд.
То нагардад розҳои ғайб фош,
То нагардад мунҳадим айшу маош.
То надаррад пардаи ғафлат тамом,
То намонад деги меҳнат нимхом.
Мо ҳама гӯшем, гар шуд нақши гӯш,
Мо ҳама нутқем, лекин лаб хамӯш.
Ҳар чӣ мо додем, дидем ин замон,
Ин ҷаҳон пардасту айн аст он ҷаҳон.
Рӯзи киштан рӯзи пинҳон кардан аст,
Тухм дар хоке парешон кардан аст.
Вақти бидрудан гаҳи минчал задан
Рӯзи подош омаду пайдо шудан.

Гуфтани хоҷа дар хоб ба он поймард вучӯҳи воми он дӯстро, ки омада буд ва нишон додани ҷойи дафни он сим ва пайғом кардан ба ворисон, ки албатта онро бисёр набинанду ҳеч боз нагиранд ва агарчи ӯ ҳеч аз он қабул накунад ё баъзеро қабул накунад, ҳам он ҷо бигузоранд, то ҳар он ки хоҳад, баргирад, ки ман бо Худо назрҳо кардам, ки аз он сим ба ман ва муттааллиқони ман ҳаббае бознагардад, ило охириҳ

Бишнава акнун доди меҳмони ҷадид:

Ман ҳамедидам, ки ӯ хоҳад расид.
Ман шунуда будам аз вомаш хабар,
Баста баҳри ӯ ду-се пора гуҳар.
Ки вафои воми ӯ ҳастанду беш,
То ки зайфамро нагардад сина реш.
Вом дорад аз заҳад ӯ нӯҳ ҳазор,
Вомро аз баъзи ин гӯ, баргузор.
Фузла монад 3-ин базе, гӯ, харч кун,
Дар дуъое гӯ, маро ҳам дарч кун.
Хостам, то он ба дасти худ диҳам,
Дар фалон дафтар навиштаст ин қасам.
Худ аҷал мӯҳлат надодам, то ки ман
Хуфя биспорам бад-ӯ дурри Адан.
Лаълу ёқут аст баҳри воми ӯ,
Дар хануреву набишта номи ӯ.
Дар фалон тоқеш мадфун кардаам,
Ман ғами он ёри пешин х(в)ардаам.
Қимати онро надонад чуз мулук,
«Фаҷтаҳид би-л-байъи ан ло яҳдаъук».
Дар буюъ он кун ту аз хавфи ғирор,
Ки расул омӯхт се рӯз ихтиёр.
Аз касоди он матарсу дармаюфт,
Ки ривочи он нахоҳад ҳеч хуфт.
Ворисонамро саломи ман бигӯ
В-ин васийятро бигӯ ҳам мӯ ба мӯ.
То зи бисёрии он зар нашқиҳанд,
Бе гаронӣ пеши он меҳмон ниҳанд.
В-ар бигӯяд ӯ, нахоҳам ин фирих,
Гӯ, бигиру ҳар киро хоҳӣ, бидех.
З-он чӣ додам, боз настонам нақир,
Сӯйи пистон боз н-ояд ҳеч шир.
Гашта бошад ҳамчу сағ қайро акул,
«Мустаридди ниҳла» бар қавли расул.
В-ар бибандад дар, набояд он зараш,
То бирезанд он аторо бар сараш.
Ҳар ки он чо бигзарад, зар мебарад,
Нест ҳадяй мухлисонро мустарад.

Баҳри ӯ бинҳодаам он аз ду сол,
Кардаам ман назрҳо бо зулчалол.
В-ар раво доранд чизе з-он ситад,
Бистчандон худ зиёншон уфтад.
Гар равонамро пажӯлонанд зуд,
Сад дари меҳнат бар эшон баргушуд.
Аз Худо уммед дорам ман лабиқ,
Ки расонад ҳаққро дар мустаҳиқ.
Ду қазияй дигар ӯро шарҳ дод,
Лаб ба зикри он нахоҳам баргушод.
То бимонад ду қазия сирру роз,
Ҳам нагардад маснавӣ чандин дароз.
Барчаҳид аз хоб ангуштакзанон,
Гаҳ ғазалгӯёну гаҳ навҳақунон.
Гуфт меҳмон: «Дар чӣ савдоҳостӣ?
Поймардо, масту хуш бархостӣ.
То чӣ дидӣ хоб дӯш, эй булбало!
Ки намегунҷӣ ту дар шаҳру фало.
Хоб дида пили ту Ҳиндустон?
Ки рамидастӣ зи ҳалқай дӯстон».
Гуфт: «Савдонок хобе дидаам,
Дар дили худ офтобе дидаам.
Хоб дидам хоҷаи бедорро,
Он сипарда чон пайи дидорро.
Хоб дидам хоҷаи маъти-л-муно,
Воҳидун, к-алфози ин амрун ано».
Масту беҳуд инчунин бармешумурд,
То ки мастӣ ақлу хушашро бибурд.
Дар миёни хона афтод ӯ дароз,
Халқи анбуҳ гирди ӯ омад фароз.
Бо худ омад, гуфт: «Эй баҳри хушӣ!
Эй ниҳода хушҳо дар беҳушӣ!
Хоб – дар бинҳодай бедорие,
Бастай дар бедилӣ дилдорие.
Тонгаре пинҳон кунӣ дар зулли фақр,
Тавқи давлат баста андар ғулли фақр.
Зидд андар зидд пинҳон мундараҷ,

Оташ андар оби сӯзон мундараҷ.
Равза андар оташи Намруд дарҷ,
Дахлҳо рӯён шуда аз базлу харҷ.
То ба гуфтай Мустафо шоҳи начоҳ:
«Ас-самоҳу ё ули-н-наъмо! Рабоҳ,
Мо нақас молун мина-с-садқоти қат,
Иннама-л-хайроту ниъма-л-муртабат».
Ќӯшишу афзунии зар дар закот,
Исмат аз фаҳшову мункар дар салат.
Он закотат кисаатро посбон,
В-он салатат ҳам зи гургонат шубон.
Меваи ширин ниҳон дар шоҳу барг,
Зиндагии ҷовидон дар зери марг.
Зибл гашта қути хок аз шевае,
З-он ғизо зода заминро мевае.
Дар адам пинҳон шуда мавҷудие,
Дар сиришти сочиде масҷудие.
Оҳану санг аз бурунаш музламе,
Андарун нуреву шамъи оламе.
Дарҷ дар хавфе ҳазорон омине,
Дар саводи чашм чандон равшани.
Андаруни гови тан шаҳзодае,
Ганҷи дар вайронае бинҳодае.
То хари пире гурезад з-он нафис,
Гов бинад, шоҳ не, яъне Билис.

Ҳикояти он подшоҳ ва васият кардани ӯ се писари хешро, ки дар ин сафар дар
мамолики ман фалон ҷо чунин тартиб ниҳед ва фалон ҷо чунин наввоб насб
кунед, аммо Аллоҳ-Аллоҳ ба фалон қалъа маравед ва гирди он магардед
Буд шоҳе, шоҳро буд се писар,
Ҳар се соҳибфатнату соҳибназар.
Ҳар яке аз дигаре истудатар
Дар сахову дар вағову карру фар.
Пеши шаҳ шаҳзодагон истода ҷамъ,
Қурратулайнони шаҳ ҳамчун се шамъ.
Аз раҳи пинҳон, зи айнайни писар
Мекашид обе нахили он падар.

То зи фарзанд оби ин чашма шитоб,
Меравад сӯи риёзи мому боб.
Тоза мебошад риёзи волидайн,
Гашта чорӣ айнашон з-ин ҳар ду айн.
Чун шавад чашма зи беморӣ алил,
Хушк гардад баргу шохи он нахил.
Хушкии нахлаш ҳамегӯяд ба дид,
Ки зи фарзандон шаҷар нам мекашид.
Эй басо корези пинҳон ҳамчунин,
Муттасил бо ҷонатон, ё ғофилин!
Эй кашида з-осмону аз замин,
Мояҳо, то гашта чашми ту самин.
Тан зи аҷзои ҷаҳон дуздидаӣ,
Пора-пора з-ину он бибридаӣ.
Аз замину офтобу осмон,
Пораҳо бардӯхтӣ бар ҷисму ҷон.
Ё ту пиндорӣ, ки бурдӣ ройгон,
Боз настананд аз ту ину он.
Колаи дуздида набвад пойдор,
Лекин орад дузд ро то пойи дор.
Орияст ин кам ҳамебояд фишорд,
К-ончӣ бигрифтӣ, ҳамебояд гузорд.
Ҷуз «нафахту», к-он зи ваҳҳоб омадаст,
Рӯхро бош, он дигарҳо беҳудаст.
Беҳуда нисбат ба ҷон мегӯямаш,
Не ба нисбат бо санеъи муҳкамаш.

Баёни истеъдоди ориф аз сарчашмаи ҳаёти абадӣ ва мустағнӣ шудани ӯ аз
истеъдод ва иҷтизоб аз чашмаҳои обҳои бевафо, ки «аломату золика-т-таҷофи
ъан дори-л-ғурури», ки одамӣ чун бар мададҳои он чашмаҳо эътимод кунад,
дар талаби чашмаи боқии доим суст шавад

Коре зи даруни ҷони ту мебояд,
К-аз орияҳо туро даре нагшоёд.
Як чашмаи об аз даруни хона
Беҳ з-он ҷӯе, ки он зи берун ояд.

Ҳаббазо корези асли чизҳо
Фориғат орад аз ин корезҳо.
Ту зи сад янбӯъ шарбат мекашӣ,
Ҳар чӣ з-он сад кам шавад, коҳад х(в)ашӣ.
Чун бичӯшид аз дарун, чашмай санӣ,
З-истироқи чашмаҳо гардӣ ғанӣ.
Қурратулайнат чу з-обу гил бувад,
Ротибай ин қурра дарди дил бувад.
Қалъаро чун об ояд аз бурун,
Дар замони амн бошад бар фузун.
Чунки душман гирди он ҳалқа кунад,
То ки андар хунашон ғарқа кунад.
Оби берунро бибурранд он сипоҳ,
То набошад қалъаро з-онҳо паноҳ.
Он замон як чоҳи шӯре аз дарун
Беҳ зи сад Чайхуни ширин аз бурун.
Қотеъу-л-асбобу лашкарҳои марг
Ҳамчу дай ояд ба қатъи шоҳу барг.
Дар ҷаҳон набвад мададшон аз баҳор,
Чуз магар дар ҷон баҳори рӯйи ёр.
З-он лақаб шуд хокро дорулғурур,
К-ӯ кашад поро сипас «явмалубур».
Пеш аз он бар рости бар чап медавид,
Ки бичинам дарди ту, чизе начид.
ӯ бигуфтӣ мар туро вақти ғамон,
Дур аз ту ранҷу даҳ кӯҳ дар миён.
Чун сипоҳи ранҷ омад, баст дам,
Худ намегӯяд: «Туро ман дидаам».
Ҳақ пайи шайтон бад-ин сон зад масал,
Ки туро дар разм орад бо ҳиял.
Ки туро ёрӣ диҳам, ман бо тувам,
Дар хатарҳо пеши ту ман медавам.
Испарат бошам гаҳи тири хаданг,
Махласи ту бошам андар вақти танг.
Ҷон фидои ту кунам дар интиҳош,
Рустамӣ, шерӣ, ҳило, мардона бош».

Сӯйи куфраш оварад 3-ин ишваҳо,
Он чуволи худъаву макру даҳо.
Чун қадам бинҳод, дар хандақ фитод,
ӯ ба қоҳоқоҳи ханда лаб гушод.
«Ҳай, биё, ман тамъҳо дорам зи ту»,
Гӯядаш: «Рав, рав, ки безорам зи ту.
Ту натарсидӣ зи адли кирдгор,
Ман ҳаметарсам, ду даст аз ман бидор».
Гуфт Ҳақ: «Худ ӯ чудо шуд аз беҳӣ,
Ту бад-ин тазвирҳо ҳам кай раҳӣ?»
Фоъилу мафъул дар рӯзи шумор
Рӯсиёҳанду ҳарифи сангсор.
Раҳ зада-в раҳзан яқин дар ҳукму дод,
Дар чаҳи бўъданду дар биъсалмиҳод.
Гӯлрову ғулро, к-ӯро фирефт,
Аз халосу фавз мебояд шикефт.
Ҳам хару харгир ин чо дар гиланд,
Ғофиланд ин чову он чо офиланд.
Чуз касонеро, ки вогарданд аз он,
Дар баҳори фазл оянд аз хазон.
Тавба оранду Худо тавбапазир,
Амри ӯ гиранду ӯ «неъма-л-амир».
Чун бароранд аз пушаймонӣ ҳанин,
Арш ларзад аз «анину-л-музнибин».
Ончунон ларзад, ки модар бар валад,
Дастанон гирад, ба боло мекашад.
К-эй Худотон воҳарида аз ғурур!
Нак риёзи фазлу нак рабби ғуфур.
Баъд аз интон баргу зарқи човидон,
Аз ҳавои Ҳақ бувад н-аз новадон.
Чунки дарё бар васоит рашк кард,
Ташна чун моҳӣ, ба тарки машк кард.

Равон шудани шаҳзодагон дар мамолики падар баъд аз видоъ кардани эшон
шоҳро ва ибодат кардани шоҳ вақти видоъ васийятро ило охирих
Азми раҳ карданд он ҳар се писар
Сӯйи амлоки падар, расми сафар

Дар тавофи шаҳрҳову қалъаҳош
Аз пайи тадбири девону маъош.
Дастбӯси шоҳ карданду видоъ,
Пас бад-эшон гуфт он шоҳи мутоъ:
«Ҳар кучотон дил кашад, озим шавед,
«Фӣ амониллоҳ» дастафшон равед.
Ғайри он як қалъа, номаш Ҳушрабо,
Танг орад бар кулаҳдорон қабо.
Аллаҳ, Аллаҳ, з-он дижи зоту-с-сувар
Дур бошеду битарсед аз хатар.
Рӯву пушти бурҷҳошу сақфу паст
Чумла тимсолу нигору сурат аст».
Ҳамчу он ҳучрай Зулайхо пурсувар,
То кунад Юсуф ба нокомаш назар.
Чунки Юсуф сӯйи ӯ менангарид,
Хонаро пурнақши худ кард аз макид.
То ба ҳар сӯ, ки-нгарад он хушизор,
Рӯйи ӯро бинад ӯ беихтиёр.
Баҳри дидай равшанон Яздони фард
Шаш чиҳатро мазҳари оёт кард.
То ба ҳар ҳайвону номе, ки-нгаранд,
Аз риёзи ҳусни раббонӣ чаранд.
Баҳри ин фармуд бо он испаҳ ӯ:
«Ҳайсу ва-л-лайтум, фасамма вачҳуху».
Аз қадаҳ гар дар аташ обе хуред,
Дар даруни об Ҳақро нозиред.
Он ки ошиқ нест, ӯ дар об – дар
Сурати худ бинад, эй соҳиббасар!
Сурати ошиқ чу фонӣ шуд дар ӯ,
Пас, дар об акнун киро бинад? Бигӯ.
Ҳусни Ҳақ бинанд андар рӯйи ҳур,
Ҳамчу маҳ дар об аз сунъи ғаюр.
Ғайраташ бар ошиқеву содиқест,
Ғайраташ бар деғу бар устур нест.
Дев агар ошиқ шавад, ҳам гӯй бурд,
Ҷабрайиле гашту он девӣ бимурд.
«Аслама-ш-шайтону» он чо шуд падида,

Ки Язиде шуд зи фазлаш Боязид.
Ин сухан поён надорад, эй гурӯҳ!
Ҳин, ниғаҳ доред з-он қалъа вучӯҳ.
Ҳин, мабодо ки ҳавастон раҳ занад,
Ки фитед андар шақоват то абад.
Аз хатар парҳез омад муфтараз,
Бишнавед аз ман ҳадиси беғараз.
Дар фараҷ чӯйӣ, хирад сартез беҳ,
Аз камингоҳи бало парҳез беҳ.
Гар намегуфт ин суханро он падар
В-ар намефармуд з-он қалъа ҳазар.
Худ ба он қалъа намешуд хайлашон,
Худ намеафтод он сӯ майлашон,
К-он набуд маъруф, бас маҳчур буд,
Аз қилоъу аз маноҳич дур буд.
Чун бикард он манъ, дилшон з-он мақол
Дар ҳавас афтоду дар кӯйи хаёл.
Рағбате з-ин манъ дар дилшон бируст,
Ки бибояд сирри онро бозчуст.
Кист, к-аз мамнӯъ гардад мумтанеъ,
Чунки «ал-инсон ҳарису мо мунеъ».
Наҳй бар аҳли туқо табғиз шуд,
Наҳй бар аҳли ҳаво таҳриз шуд.
Пас аз ин «юғви биҳи қавман касир»,
Ҳам аз ин «яхдӣ биҳи қаблан хабир».
Кай рамад аз най ҳимоми ошно?
Бал рамад з-он най ҳимомоти ҳаво.
Пас бигуфтандаш, ки хидматҳо кунем,
Бар «самеъно»-ву «атаъно»-ҳо занем.
Рӯ бигардонем аз фармони ту,
Куфр бошад ғафлат аз эҳсонии ту».
Лек истиснову тасбеҳи Худо
З-эътимоди худ буд аз эшон чудо.
Зикри истиснову ҳазми мултави
Гуфта шуд дар ибтидои маснавӣ.
Сад китоб ар ҳаст, чуз як боб нест,
Сад чихатро қасд чуз меҳроб нест.

Ин турукро махласаш як хона аст,
Ин ҳазорон сунбул аз як дона аст.
Гуна-гунай хӯрданиҳо сад ҳазор,
Чумла як чиз аст андар эътибор.
Аз яке чун сер гаштӣ ту тамом,
Сард шуд андар дилат панҷаҳ таъом.
Дар маҷоъат пас ту аҳвалдидаӣ,
Ки якеро садҳазорон дидаӣ.
Гуфта будем аз сақоми он каниз
В-аз табибону қусури фаҳм низ,
К-он табибон ҳамчу асби беизор,
Ғофилу бебахра буданд аз савор.
Комашон пурзахм аз қаръи лагом,
Суммашон маҷрӯҳ аз таҳвили гом.
Ношуда воқиф, ки нак бар пушти мо,
Роизи ҷустест, устодӣ намо.
Нест саргардонии мо 3-ин лагом
Ҷуз зи тасрифи савори дӯстком.
Мо пайи гул сӯйи бустонҳо шуда,
Гул намуда ону он хоре буда.
Ҳечашон ин не, ки гӯянд аз хирад:
Бар гулӯи мо кӣ меқӯбад лагад?
Он табибон ончунон бандай сабаб,
Гаштаанд аз макри Яздон мӯхтаҷаб.
Гар бибандӣ дар ситабле гови нар,
Бозёбӣ дар мақоми гов хар.
Аз харӣ бошад тағофул хуфтавор,
Ки наҷӯйӣ, то кӣ аст он хуфякор?
Худ нагуфта ин мубаддал то кӣ аст?
Нест пайдо, ӯ магар афлокӣ аст.
Тир сӯйи рост парронидаӣ,
Сӯйи чап рафтаст тират, дидаӣ?
Сӯйи оҳуе ба сайде тохтӣ,
Хешро ту сайди хуке сохтӣ.
Дар пайи суде давида баҳри қабс,
Норасида суд, афтода ба ҳабс.
Чоҳҳо қанда барои дигарон,

Хешро дида, фитода андар он.
Дар сабаб чун бемуродат кард раб,
Пас чаро бадзан нагардӣ дар сабаб?
Бас касе аз максобе хоқон шуда,
Дигаре з-он максоба урён шуда.
Бас кас аз ақди занон Қорун шуда,
Бас кас аз ақди занон мадюн шуда.
Пас сабаб гардон чу думми хар бувад,
Тақя бар вай кам кунӣ, беҳтар бувад.
В-ар сабаб гирӣ, нагирӣ ҳам далер,
Ки бас офатҳост пинҳонаш ба зер.
Сирри истисност ин ҳазму ҳазар,
З-он ки харро буз намояд ин қадар.
Он ки чашмаш баст, гарчи гурбуз аст,
З-аҳвали андар ду чашмаш хар буз аст.
Чун муқаллиб Ҳақ бувад абсорро,
Ки бигардонад дилу афкорро.
Чохро ту хонае бинӣ латиф,
Домро ту донае бинӣ зариф.
Ин тасафсут нест, тақлиби Худост,
Менамояд, ки ҳақиқатҳо кучост.
Он ки инкори ҳақоиқ мекунад,
Чумлагӣ ӯ бар хаёле метанад.
ӯ намегӯяд, ки ҳисбони хаёл,
Ҳам хаёле бошадат, чашме бимол.

Рафтани писарони султон ба ҳукми он ки «ал-инсонун ҳарисун ало мо мунеъ»
Мо бандагии хеш намудем, валекин
Хӯйи бади ту банда надонист харидан.
ба сӯйи он қалъаи «мамнӯъун анҳу». Он ҳама васийятҳо ва андарзҳои падарро
зери по ниҳоданд, то дар чоҳи бало афтоданд ва мегуфтанд эшонро нуфуси
лаввома: «а лам яътикум назирун», эшон мегуфтанд гирёну пушаймон: «лав
кунно насмаъу ав наъкилу мо кунно фӣ асҳоби-с-саъир»

Ин суҳан поён надорад, он фарик
Баргирифтанд аз пайи он диҷ тариқ.

Бар дарахти гандуми манҳӣ заданд,
Аз тавилай мухлисон берун шуданд.
Чун шуданд аз манъу наҳйаш гармтар,
Сӯйи он қалъа бароварданд сар.
Бар ситези қавли шоҳи мучтабо
То ба қалъай сабрсӯзи хушрабо.
Омаданд аз рағми ақли пандтӯз
Дар шаби торик баргашта зи рӯз.
Андар он қалъай хуши зоту-с-сувар
Панҷ дар дар баҳру панҷе сӯйи бар.
Панҷ аз он чун ҳис ба сӯйи рангу бӯ,
Панҷ аз он чун ҳисси ботин розчӯ.
З-он ҳазорон сурату нақшу нигор
Мешуданд аз сӯ ба сӯ, хуш, беқарор.
З-ин қадаҳҳои сувар кам бош маст,
То нагардӣ буттарошу бутпараст.
Аз қадаҳҳои сувар бигзар, маист,
Бода дар чом аст, лек аз чом нест.
Сӯйи бодабахш бигшо паҳн фам,
Чун расад бода, наёяд чом кам.
Одамо, маънии дилбандам бичӯй,
Тарки қишру сурати гандум бигӯй.
Чунки реге орд шуд баҳри Халил,
Дон, ки маъзул аст гандум, эй набил!
Сурат аз бесурат ояд дар вучуд,
Ҳамчунон, к-аз оташе зодаст дуд.
Камтарин айби мусаввар дар ҳисол,
Чун паёпай бинияш, ояд малол.
Ҳайрати маҳз орадат бесуратӣ,
Зода сад гун олат аз беолатӣ.
Бе зи дасте дастҳо бофад ҳаме,
Чони чон созад мусаввар одаме.
Ончунон, к-андар дил аз ҳаҷру висол
Мешавад бофида гуногун хаёл.
Ҳеч монад ин муассир бо асар?
Ҳеч монад бонгу навҳа бо зарар?
Навҳаро сурат зарар бесурат аст,

Даст хоянд аз зарар, к-иш нест даст.
Ин масал нолоиқ аст, эй мустадил!
Ҳилаи тафҳимро «чаҳду-л-муқил».
Сунъи бесурат бикорад сурате,
Тан бирӯяд бо ҳавосу олате.
То чӣ сурат бошад он, бар вифқи х(в)ад,
Андарорад чисмро дар неку бад.
Сурати неъмат бувад, шокир шавад,
Сурати мӯҳлат бувад, собир шавад.
Сурати раҳме бувад, болон шавад,
Сурати захме бувад, нолон шавад.
Сурати шаҳре бувад, гирад сафар,
Сурати тире бувад, гирад сипар.
Сурати ҳубон бувад, ишрат кунад,
Сурати ғайбе бувад, хилват кунад.
Сурати мӯҳтоҷӣ орад сӯйи касб,
Сурати бозуварӣ орад ба ғасб.
Ин зи ҳад в-андозаҳо бошад бурун
Доъии феъл аз хаёли гунагун.
Бениҳоят кешҳову пешаҳо,
Чумла зилли сурати андешаҳо.
Бар лаби бом истода қавм х(в)аш,
Ҳар якеро бар замин бин сояш.
Сурати фикр аст бар боми машид,
В-он амал чун соя бар аркон падид.
Феъл бар аркону фикрат муктатам,
Лек дар таъсиру вуслат ду ба ҳам.
Он сувар дар базм, к-аз чоми хушист,
Фоидаи ӯ беҳудиву беҳушист.
Сурати марду зану лаъбу ҷимоъ
Фоида-ш беҳушии вақти виқоъ.
Сурати нону намак, к-он неъмат аст,
Фоида-ш он қуввати бесурат аст.
Дар масоф он сурати теғу сипар
Фоида-ш бесуратӣ, яъне зафар.
Мадраса-в таълиқу суратҳои вай,
Чун ба дониш муттасил шуд, гашт тай.

Ин сувар чун бандаи бесуратанд,
Пас чаро дар нафйи соҳибнеъматанд?
Ин сувар дорад зи бесурат вучуд,
Чист пас бар мӯчиди хешаш чухуд?
Худ аз ӯ ёбад зухур инкори ӯ,
Нест ғайри акс худ ин кори ӯ.
Сурати девору сақфи ҳар макон
Соџаи андешаи меъмор дон.
Гарчи худ андар маҳалли ифтикор
Нест сангу чӯбу хиште ошкор.
Фоили мутлақ яқин бесурат аст,
Сурат андар дасти ӯ чун олат аст.
Гаҳ-гаҳ он бесурат аз катми адам
Мар суварро рӯ намояд аз карам.
То мадад гирад аз ӯ ҳар сурате
Аз камолу аз ҷамолу қудрате.
Боз бесурат чу пинҳон кард рӯ,
Омадан аз баҳри қад дар рангу бӯ.
Сурате аз сурати дигар камол
Гар бичӯяд, бошад он айни залол.
Пас чӣ арза мекуни, эй бегуҳар,
Эҳтиёчи худ ба мӯҳтоҷе дигар?
Чун сувар банда-ст, бар Яздон мағӯ,
Зан мабар сурат, ба ташбеҳаш маҷӯ.
Дар тазарруъ чӯю дар ифнои хеш,
К-аз тафаккур чуз сувар н-ояд ба пеш.
В-ар зи ғайри суратат набвад фиреҳ,
Сурате, к-он бе ту зояд дар ту беҳ.
Сурати шаҳре, ки он ҷо меравӣ,
Завқи бесурат кашидат, эй равӣ!
Пас ба маънӣ меравӣ то ломакон,
Ки хушӣ ғайри макон асту замон.
Сурати ёре, ки сӯйи ӯ шавӣ,
Аз барои мӯнисияш меравӣ.
Пас ба маънӣ сӯйи бесурат шудӣ,
Гарчи з-он мақсуд ғофил омадӣ.
Пас ҳақиқат Ҳақ бувад маъбуди кул,

К-аз пайи завқ аст сайрони субул.
Лек баъзе рӯ суйи дум кардаанд,
Гарчи сар асл аст, сар гум кардаанд.
Лек он сар пеши ин золони гум
Медиҳад доди сарӣ аз роҳи дум.
Он зи сар меёбад он дод, ин зи дум,
Қавми дигар пову сар карданд гум.
Чунки гум шуд ҷумла, ҷумла ёфтанд,
Аз камомад сӯйи кул биштофтанд.

Дидани эшон дар қасри ин қалъаи зоту-с-сувар нақши рӯйи духтари шоҳи
Чинро ва беҳуш шудани ҳар се ва дар фитна афтодан ва тафаҳхус кардан, ки ин
сурати кист?

Ин суҳан поён надорад, он гурӯҳ
Сурате диданд бо хусну шукӯҳ.
Хубтар з-он дида буданд он фариқ,
Лек з-ин рафтанд дар баҳри амиқ.
З-он ки афюншон дар ин коса расид,
Косаҳо маҳсусу афюн нопадид.
Кард феъли хеш қалъай хушрабо,
Ҳар серо андохт дар чоҳи бало.
Тири ғамза дӯхт дилро бекамон,
Ал-амону ал-амон, эй беамон!
Қарнҳоро сурати сангин бисӯхт,
Оташе дар дину дилшон барфурӯхт.
Чунки рӯҳонӣ бувад, худ чун бувад,
Фитнааш ҳар лаҳза дигаргун бувад.
Ишқи сурат дар дили шаҳзодагон
Чун халиш мекард монанди синон.
Ашк меборид ҳар як ҳамчу меғ,
Даст мехойиду меғуфт: «Эй дарег!
Мо кунун дидем, шаҳ з-оғоз дид,
Чандамон савганд дод он бенадид».
Анбиёро ҳаққи бисёр аст аз он,
Ки хабар карданд аз поёнамон
К-ин чӣ мекорӣ, нарӯяд ҷуз ки хор
В-ин тараф паррӣ, наёбӣ з-ӯ матор.

Тухм аз ман бар, ки то райъе диҳад,
Бо пари ман пар, ки тир он сӯ ҷаҳад.
Ту надонӣ воҷибии ону ҳаст,
Ҳам ту гӯӣ охир он воҷиб будаст.
ӯ ту аст, аммо на ин ту, он ту аст,
Ки дар охир воқифи беруншав аст.
Туи охир сӯӣи туи аввалат
Омадаст аз баҳри танбеҳу силат.
Туи ту дар дигаре омад дафин,
Ман ғуломи марди худбине чунин.
Он чӣ дар ойина мебинад ҷавон,
Пир андар хишт бинад пеш аз он.
З-амри шоҳи хеш берун омадем,
Бо иноёти падар ёғӣ шудем.
Саҳл донистем қавли шоҳро
В-он иноятҳои беашбоҳро.
Нак дарафтодем дар хандақ ҳама,
Куштаву хастай бало бе малҳама.
Тақя бар ақли худу фарҳанги хеш
Будамон, то ин бало омад ба пеш.
Бе мараз дидем хешу бе зарикқ,
Ончунон ки хешро бемори диққ.
Иллоти пинҳон кунун шуд ошкор,
Баъд аз он, ки банд гаштему шикор.
Соҷи раҳбар беҳ аст аз зикри Ҳақ,
Як қаноат беҳ, ки сад луту табақ.
Чашми бино беҳтар аз сесада со,
Чашм бишносад гуҳарро аз ҳасо.
Дар тафаҳҳус омаданд аз андуҳон:
«Сурати кӣ бвад, аҷаб, ин дар ҷаҳон?»
Баъди бисёри тафаҳҳус дар масир
Кашф кард он розро шайхе басир.
Н-аз тариқи гӯш, бал аз ваҳӣи ҳуш,
Розҳо буд пеши ӯ берӯйпӯш.
Гуфт: «Нақши рашки парвин аст ин,
Сурати шаҳзодаи Чин аст ин.
Ҳамчу қону чун чанин пинҳон-ст ӯ,

Дар мукаттам пардаву айвон-ст ӯ.
Сӯйи ӯ на мард раҳ дорад, на зан,
Шоҳ пинҳон кард ӯро аз фитан.
Ғайрате дорад малик бар номи ӯ,
Ки напаррад мурғ ҳам бар боми ӯ.
Войи он дил, к-иш чунин савдо фитод,
Ҳеч касро инчунин савдо мабод».
Ин сазои он, ки тухми ҷаҳл кошт
В-он насихатро касоду саҳл дошт.
Эътимодде кард бар тадбири хеш,
Ки барам ман кори худ бо ақл пеш.
Ним зарра з-он иноят беҳ бувад,
Ки зи тадбири хирад сесада расад.
Тарки макри хештан гир, эй амир!
По бикаш пеши иноят, хуш бимир.
Ин ба қадри ҳилаи маъдуд нест,
З-ин ҳиял то ту намирӣ, суд нест.

Ҳикояти Садри ҷаҳони Бухоро, ки ҳар соиле, ки ба забон бихостӣ, аз садакаи омми бедареғи ӯ маҳрум шудӣ ва он донишманди дарвеш ба фаромӯшӣ ва фарти хирсу таъҷил ба забон бихост дар мавкиб, Садри ҷаҳон аз вай рӯй бигардонид ва ӯ ҳар рӯз ҳилаи нав сохтӣ ва худро гоҳ зан кардӣ зери чодар ва гоҳ нобино кардӣ ва чашму рӯйи худ баста ба фаросаташ бишнохтӣ, ило охириҳ

Дар Бухоро хӯйи он хочим аҷал
Буд бо хоҳандагон ҳусни амал.
Доди бисёру атои бешумор
То ба шаб будӣ зи ҷудаш зарнисор.
Зар ба коғазпораҳо печида буд,
То вучудаш буд, меафшонд ҷуд.
Ҳамчу хуршеду чу моҳи покбоз,
Он чӣ гиранд аз зиё, бидҳанд боз.
Хокро зарбахш кӣ бвад? Офтоб,
Зар аз ӯ дар кону ганҷ андар хароб.
Ҳар сабоҳе як гурӯҳро ротиба,
То намонад уммате з-ӯ хойиба.
Мубталоёнро будӣ рӯзӣ ато,

Рӯзи дигар бевагонро он сахо.
Рӯзи дигар бар алавёни муқил,
Бар фақеҳони фақири муштағил.
Рӯзи дигар бар тиҳидастони ом,
Рӯзи дигар бар гирифтронии вом.
Шарти ӯ он буд, ки кас бо забон
З-ӯ нахоҳад ҳеч, нагшоёд лабон.
Лек хомуш бар ҳаволии раҳаш
Истода муфлисони деворваш.
Ҳар кӣ кардӣ ногаҳон бо лаб суол,
З-ӯ набурдӣ з-ин гунаҳ як ҳабба мол.
«Ман самат минкум начо» буд ёсааш,
Хомушонро буд, кеса-в косааш.
Нодиро рӯзе яке пире бигуфт:
«Дех закотам, ки манам бо чӯъ чуфт».
Манъ кард аз пиру пираш ҷид гирифт,
Монда халқ аз ҷидди пир аңдар шигифт.
Гуфт: «Бас бешарм пирӣ, эй падар!»
Пир гуфт: «Аз ман туй бешармтар,
К-ин ҷаҳон хӯрдиву хоҳӣ ту зи тамъ,
К-он ҷаҳон бо ин ҷаҳон гирӣ ба ҷамъ».
Хандаш омад, мол дод он пирро,
Пир танҳо бурд он тавфирро.
Ғайри он пир эҷ хоҳанда аз ӯ
Ним ҳабба зар надиду на тасу.
Навбати рӯзи фақеҳон ногаҳон
Як фақеҳ аз ҳирс омад дар фиғон.
Кард зориҳо басы, чора набуд,
Гуфт ҳар навъе, набудаш ҳеч суд.
Рӯзи дигар бо раку печид по,
Нокас аңдар саффи қавми мубтало.
Тахтаҳо бар соқ баст аз чапу рост,
То гумон ояд, ки ӯ ишкостапост.
Дидашу бишнохташ, чизе надод,
Рӯзи дигар рӯ бипӯшид аз лубод.
Ҳам бидонисташ, надодаш он азиз
Аз гуноҳу ҷурм гуфтан ҳеч чиз.

Чунки очиз шуд зи сад гуна макид,
Чун занон ū чодаре бар сар кашид.
Дар миёни бевагон рафту нишаст,
Сар фурӯ афганду пинҳон кард даст.
Ҳам шиносидаш, надодаш садқае,
Дар дилаш омад зи ҳирмон ҳурқае.
Рафт ū пеши кафанхоҳе пагоҳ,
Ки бипечам дар намад, неҳ пеши роҳ.
Ҳеч магшо лаб, нишину менигар,
То кунад садри ҷаҳон ин ҷо гузар.
Бу, ки бинад, мурда пиндорад ба зан,
Зар дарандозад пайи вачҳи кафан.
Ҳар чӣ бидҳад, ними он бидҳам ба ту,
Ҳам чунон кард он фақири силаҷӯ.
Дар намад печиду бар роҳаш ниҳод,
Маъбари Садри ҷаҳон он ҷо фитод.
Зар дарандозид бар рӯйи намад,
Даст берун кард аз таъчили хв(а)д.
То нагирад он кафанхоҳ он сила,
То ниҳон накнад аз ū он даҳдила.
Мурда аз зери намад баркард даст,
Сар бурун омад пайи дасташ зи паст.
Гуфт бо садри ҷаҳон: «Чун бистадам?
Эй бибаства бар ман абвоби карам».
Гуфт: «Лекин, то намурдӣ, эй ануд,
Аз ҷаноби ман набурдӣ ҳеч ҷуд».
Сирри «мавту қабла мавтин» ин бувад,
Ки паси мурдан ғаниматҳо расад.
Ғайри мурдан ҳеч фарҳанге дигар
Дарнагирад бо Худой, эй ҳилагар!
Як иноят беҳ зи сад гун иҷтиҳод,
Ҷаҳдро хавф аст аз сад гун фасод.
В-он иноят ҳаст мавқуфи мамот,
Таҷриба карданд ин раҳро сиқот.
Балки маргаш бе иноят низ нест,
Бе иноят, ҳону ҳон, ҷойе маист.
Он зумуррад бошад, ин афъии пир,

Бе зумуррад кай шавад афъй зарир?

Ҳикояти он ду бародар, яке кӯса ва яке амрад, дар азаби хонае хуфтанд, шабе иттифоқан амрад хиштҳо бар мақъади худ анбор кард, оқибат даббоб дабб овард ва он хиштҳоро ба ҳила ва нармӣ аз паси ӯ бардошт, кӯдак бедор шуд ба ҷанг, ки ин хиштҳо ку? Кучо бурдӣ ва чаро бурдӣ? ӯ ҷавоб гуфт: «Ту ин хиштҳоро чаро ниҳодӣ?» ило охирих

Амрадеву кӯсае дар анчуман
Омаданду маҷмаъе буд дар ватан.
Муштағил монданд қавми мунтаҷаб,
Рӯз рафту шуд замона сулси шаб.
З-он азабхона нарафтанд он ду кас,
Кам бихуфтанд он су аз бими асас.
Кӯсаро буд бар занахдон чор мӯ,
Лек ҳамчун моҳи бадраш буд рӯ.
Кӯдаки амрад ба сурат буд зишт,
Ҳам ниҳод андар паси кун бист хишт.
Лутие даб бурд шаб дар анбуҳе
Хиштҳоро нақд кард он муштағӣ.
Даст чун бар вай зад, ӯ аз ҷо бичаст,
Гуфт: «Ҳай, ту кистӣ, эй сағпараст!»
Гуфт: «Ин сӣ хишт чун анбоштӣ?»
Гуфт: «Ту сӣ хишт чун бардоштӣ?
Кӯдаки бемораму аз заъфи х(в)ад
Кардам ин ҷо эҳтиёту муртақад».
Гуфт: «Агар дорӣ зи ранҷурӣ туқо,
Чун нарафтӣ ҷониби дорушшифо?
Ё ба хонай як табибе, мушфиқе,
Ки гушодӣ аз сақомат мағлақе».
Гуфт: «Охир ман кучо донам шудан?
Ки ба ҳар ҷо меравам ман мумтаҳан,
Чун ту зиндиқе, палиде, мулҳиде,
Мебарорад сар ба пешам чун даде.
Хонақоҳе, ки бувад беҳтар макон,
Ман надидам як даме дар вай амон.
Рӯ ба ман оранд муште ҳамзахор,
Чашмҳо пурнутфа, каф хояфишор.

В-он ки номусест, худ аз зер-зер
Ғамза дуздад, медиҳад молиш ба кер.
Хонақаҳ чун ин бувад, бозори ом
Чун бувад? Харгаллаву девони хом.
Хар кучо? Номусу тақво аз кучо?
Хар чӣ донад хашяту хавфу риҷо?
Ақл бошад омиву адлҷӯ
Бар зану бар мард, аммо ақл ку?
В-ар гурезам ман, равам сӯйи занон,
Ҳамчу Юсуф афтам андар ифтигон.
Юсуф аз зан ёфт зиндону фишор,
Ман шавам тавзеъ бар панҷоҳ дор.
Он занон аз ҷоҳили бар ман тананд,
Авлиёшон қасди ҷони ман кунанд.
На зи мардон чора дорам, н-аз занон,
Чун кунам? Ки не аз инам, не аз он».
Баъд аз он кӯдак ба кӯса бингарист,
Гуфт: «ӯ бо он ду мӯ аз ғам барист.
Фориғ аст аз хишту аз бегори хишт
В-аз чу ту модарфурӯши кинги зишт.
Бар занаҳ се-чор мӯ баҳри намун,
Беҳтар аз сӣ хишт гирдогирди кун».
Заррае сояй иноят беҳтар аст
Аз ҳазорон кӯшиши тоатпараст.
З-он ки шайтон хишти тоат барканад,
Гар дусад хишт аст, худро раҳ кунад.
Хишт агар пурр аст бинҳодай ту аст,
Он ду-се мӯ аз атои он сӯ аст.
Дар ҳақиқат ҳар яке мӯ з-он кӯҳест,
К-он амонномай силай шоҳаншаҳест.
Ту агар сад қуфл бинҳӣ дар даре,
Барканад он чумларо хирасаре.
Шаҳнае аз мум агар мӯҳре ниҳад,
Паҳлавонро аз он дил бишқуҳад.
Он ду-се тори иноят ҳамчу кӯҳ,
Садд шуд, чун фарри симо дар вучӯҳ.
Хиштро мағзор, эй некӯсиришт!

Лек ҳам омин махусб аз деви зишт.
Рав дуто мӯ з-он карам бо даст ор
В-онгаҳон омин бихусбу ғам мадор.
Навми олим аз ибодат беҳ бувад,
Ончунон илме, ки мустанбеҳ бувад.
Он сукуни собеҳ андар ошино
Беҳ зи ҷаҳди аъчамӣ бо дасту по.
Аъчамӣ зад дасту пову ғарқ шуд,
Меравад саббоҳ сокин чун умуд.
Илм дарёест беҳадду канор,
Толиби илм аст ғаввоси бихор.
Гар ҳазорон сол бошад умри ӯ,
ӯ нагардад сер худ аз ҷустуҷӯ.
К-он расули Ҳақ бигуфт андар баён
Ин, ки «манҳумон ҳумо ло яшбаён».

Дар тафсири ин хабар, ки Мустафо салавотуллоҳи алайҳ фармуд: «манҳумони
ло яшбаёни толибу-д-дунё ва толибу-л-илм», ки ин илм ғайри илми дунё
бояд, то ду қисм бошад, аммо илми дунё ҳам дунё бошад, ило охириҳ. Ва агар
ҳамчунин шавад, ки «толибу-д-дунё» ва «толибу-д-дунё» такрор бувад на
тақсим, маъа тақририҳ
«Толибу-д-дунё ва тавфиротиҳо,
Толибу-л-илми ва тадбиротиҳо».
Пас дар ин қисмат чу бигморӣ назар,
Ғайри дунё бошад ин илм, эй падар!
Ғайри дунё пас чӣ бошад? Охират,
К-ит канад з-ин ҷову бошад раҳбарат.

Баҳс кардани он се шоҳзода дар тадбири он воқиъа
Рӯ ба ҳам карданд ҳар се муфтатан,
Ҳар серо як ранҷу як дарду ҳазан.
Ҳар се дар як фикру як савдо надим,
Ҳар се аз як ранҷу як иллат сақим.
Дар хамӯшӣ ҳар серо хатрат яке,
Дар сухан ҳам ҳар серо ҳуҷҷат яке.
Як замоне ашкрезон ҷумлашон
Бар сари хони мусибат хунфишон.

Як замон аз оташи дил ҳар се кас
Барзада бо сӯз чун мичмар нафас.

Мақолати бародари бузургин
Он бузургин гуфт: «Эй ихвони хайр!
Мо на нар будем андар нусҳи ғайр?
Аз ҳашам, ҳар ки ба мо кардӣ гила
Аз балову фақру хавфу зилзила,
Мо ҳамегуфтем кам нол аз ҳарач,
Сабр кун, к- «ассабру мифтоҳу-л-фараҷ».
Ин калиди сабрро акнун чӣ шуд?
Эй аҷаб, мансух шуд қонун? Чӣ шуд?
Мо намегуфтем, к-андар кашмакаш
Андар оташ ҳамчу зар хандед х(в)аш?
Мар сипахро вақти танготанги ҷанг
Гуфта мо, ки ҳин, магардонед ранг.
Он замон, ки буд асбонро вито,
Ҷумла сарҳои бурида зери по.
Мо сипоҳи хешро ҳай-ҳайкунон,
Ки ба пеш оед қоҳир чун синон.
Ҷумла олабро нишон дода ба сабр,
З-он ки сабр омад чароғу нури садр.
Навбати мо шуд, чӣ хирасар шудем,
Чун занони зишт дар чодар шудем.
Эй диле, ки ҷумларо кардӣ ту гарм,
Гарм кун худрову аз худ дор шарм.
Эй забон, ки ҷумларо носеҳ будӣ,
Навбати ту гашт, аз чӣ тан задӣ?
Эй хирад, ку панди шаккархойи ту?
Даври туст, ин дам чӣ шуд ҳайҳойи ту?
Эй зи дилҳо бурда сад ташвишро,
Навбати ту шуд, бичунбон ришро.
Аз ғарӣ риш ар кунун дуздидаӣ,
Пеш аз ин бар риши худ хандидаӣ.
Вақти панди дигаронӣ ҳой-ҳой,
Дар ғами худ чун занонӣ вой-вой.
Чун ба дарди дигарон дармон будӣ,

Дард меҳмони ту омад, тан задӣ?
Бонг бар лашкар задан буд сози ту,
Бонг барзан, чӣ гирифт овози ту?
Он чӣ панҷаҳ сол бофидӣ ба ҳуш,
З-он насичи худ бағалтоқе бипӯш.
Аз навоят гӯши ёрон буд х(в)аш,
Даст берун ору гӯши худ бикаш.
Сар будӣ пайваста, худро дум макун,
Пову дасту ришу сиблат гум макун.
Бозӣ они туст бар рӯи бисот,
Хешро дар табъ ору дар нишот».

Зикри он подшоҳ, ки он донишмандро ба икроҳ дар маҷлис овард ва
бинишонд, соқӣ шароб бар донишманд арза кард, соғар пеши ӯ дошт, рӯ
бигардонид ва турушиву тундӣ оғоз кард, шоҳ соқиро гуфт, ки ҳин, дар табъаш
ор. Соқӣ чанде бар сараш кӯфт ва шаробаш дар хӯрд дод ило охириҳ
Подшоҳе маст андар базм х(в)аш,
Мегузашт он як фақеҳе бар дараш.
Кард ишорат, к-аш дар ин маҷлис кашед,
В-он шароби лаъло бо ӯ чашед.
Пас кашидандаш ба шаҳ беихтиёр,
Шист дар маҷлис туруш чун захри мор.
Арза кардаш май, напазруфт ӯ ба хашм,
Аз шаҳу соқӣ бигардонид чашм,
Ки ба умри худ нахӯрдастам шароб,
Хуштар ояд аз шаробам захри ноб.
Ҳин, ба ҷойи май ба ман захре диҳед,
То ман аз хешу шумо з-ин вораҳед.
Май нахӯрда, арбада оғоз кард,
Гашта дар маҷлис гарон чун марғу дард.
Ҳамчу аҳли нафсу аҳли обу гил
Дар ҷаҳон биншаста бо асҳоби дил.
Ҳақ надорад хосагонро дар кумун
Аз майи аҳрор, ҷуз дар «яшрабун».
Арза медоранд бар маҳҷуб ҷом,
Ҳис намеёбад аз он ғайри калом.
Рӯ ҳамегардонад аз иршодашон,

Ки намебинад ба дида додашон.
Гар зи гӯшаш то ба ҳалқаш раҳ будӣ,
Сирри нусха андар даруншон даршудӣ.
Чун ҳама нор аст ҷонаш, нест нур,
Кӣ фканад дар нори сӯзон ҷуз қушур?
Мағз берун монд, қишраш кафту рафт,
Кай шавад аз қишри меъда гарму зафт?
Нори дӯзах ҷуз ки қишрафшор нест,
Норро бо ҳеч мағзе кор нест.
В-ар бувад бар мағз норе шӯълазан,
Баҳри пухтан дон, на баҳри сӯхтан.
То ки бошад Ҳақ ҳақим, ин қоида
Мустамир дон дар гузашта-в н-омада.
Мағзи нағзу қишрҳо мағфур аз ӯ,
Мағзро пас чун бисӯзад? Дур аз ӯ.
Аз иноят гар бикӯбад бар сараш,
Иштиҳо ояд шароби аҳмараш.
В-ар накӯбад, монад ӯ бастадаҳон
Чун фақеҳ аз шурбу базми ин шаҳон.
Гуфт шаҳ бо соқияш: «Эй некпай!
Чӣ хамӯшӣ? Дех, ба табъаш ор, ҳай!»
Ҳаст пинҳон ҳокиме бар ҳар хирад,
Ҳар киро хоҳад ба фанн аз сар барад.
Офтоби машриқу танвири ӯ
Чун асирон баста дар занҷири ӯ.
Чархро чарх андар орад дар заман,
Чун бахонад дар димоғаш нимфан.
Ақл, к-ӯ ақли дигарро сухра кард,
Мӯҳра з-ӯ дорад, вай аст устоди нард.
Чанд сили бар сараш зад, гуфт: «Гир»,
Даркашид аз бими сили он заҳир.
Маст гашту шоду хандон шуд чу боғ,
Дар надимиву мазохик рафту лоғ.
Шергиру хуш шуд, ангуштак бизад,
Сӯйи мабраз рафт, то мезак кунад.
Як канизак буд дар мабраз чу моҳ,
Сахт зебову зи қирноқони шоҳ.

Чун бидид ўро, даҳонаш боз монд,
Ақл рафту тан ситампардоз монд.
Умрҳо буда азаб, муштоқу маст,
Бар канизак дар замон дарзад ду даст.
Бас тапид он духтару наъра фарошт,
Барнаёмад бо ваю суде надошт.
Зан ба дасти мард дар вақти лиқо
Чун хамир омад ба дасти нонбо.
Бисришад гоҳеш нарму гаҳ дурушт,
З-ӯ барорад чоқ-чоқе зери мушт.
Гоҳ паҳнаш вокашад бар тахтае,
Дар ҳамаш орад гаҳе як лахтае.
Гоҳ дар вай резад обу гаҳ намак,
Аз танўру оташаш созад миҳак.
Инчунин печанд матлубу талуб,
Андар ин лиъбанд мағлубу ғалуб.
Ин лаъиб танҳо на шўро бо зан аст,
Ҳар ашиқу ошиқеро ин фан аст.
Аз қадиму ҳодису айну араз
Печише чун Вису Ромин муфтараз.
Лек лиъби ҳар яке ранге дигар,
Печиши ҳар як зи фарҳанге дигар.
Шўю занро гуфта шуд баҳри мисел,
Ки макун, эй шўй, занро бад гусел.
Он шаби гирдак, на янго дасти ӯ,
Хуш амонат дод андар дасти ту?
К-он чӣ бо ӯ ту кунӣ, эй мўътамад,
Аз баду неке Худо бо ту кунад.
Ҳосил, ин чо ин фақеҳ аз беҳудӣ
На афифӣ мондашу на зоҳидӣ.
Он фақеҳ афтод бар он хурзод,
Оташи ӯ андар он пунба фитод.
Чон ба чон пайвасту қолабҳо чахид,
Чун ду мурғи сарбурида метапид.
Чӣ сиқоя? Чӣ малик? Чӣ арслон?
Чӣ ҳаё? Чӣ дин? Чӣ биму хавфи чон?
Чашмашон афтода андар «айн»-у «ғайн»,

На Ҳасан пайдост ин чо на Ҳусайн.
Шуд дарозу ку тариқи бозгашт?
Интизори шоҳ ҳам аз ҳад гузашт.
Шоҳ омад, то бибинад воқаъа,
Дид он чо зилзилай ал-қориъа.
Он фақеҳ аз бим барҷасту бирафт
Сӯйи маҷлис, чомро бирбуд тафт.
Шаҳ чу дӯзах пуршарору пурнакол,
Ташнаи хуни ду ҷуфти бадфиъол.
Чун фақеҳаш дид рух пурхашму қаҳр,
Талху хунӣ гашта ҳамчун чоми захр.
Бонг зад бар соқияш, к-эй гармдор!
Чӣ нишастӣ хира? Дех, дар табъаш ор.
Ханда омад шоҳро, гуфт: «Эй киё!
Омадам бо табъ, он духтар туро.
Подшоҳам, кори ман адл асту дод,
З-он хурам, ки ёрро ҷудам бидод.
Он чӣ онро ман нанӯшам ҳамчу нӯш,
Кай диҳам дархурди ёру хешу туш?
З-он хуроном ман ғуломонро, ки ман
Меҳурам бар хони хоси хештан.
З-он хуроном бандагонро аз таъом,
Ки хурам ман худ, зи пухта ё ки хом.
Ман чу пӯшам аз хазу атлас либос,
З-он бипӯшоном ҳашамро на палос.
Шарм дорам аз набии зуфунун,
«Албисухум» гуфт: «миммо талбисун».
Мустафо кард ин васийят бо банун:
«Атъиму-л-азноба миммо таъкулун».
Дигаронро бас ба табъ овардаи,
Дар сабури ҷусту роғиб кардаи.
Ҳам ба табъ овар ба марди хешро,
Пешво кун ақли сабрандешро.
Чун қаловузии сабрат пур шавад,
Ҷон ба авҷи аршу қурсӣ баршавад.
Мустафо бин, ки чу сабраш шуд буруқ,
Баркашонидаш ба болои тибоқ.

Равон гаштани шоҳзодагон баъд аз тамоми баҳсу мочаро ба ҷониби вилояти Чин, сӯйи маъшуқ ва мақсуд, то ба қадри имкон ба мақсуд наздиктар бошанд, агарчи роҳи васл масдуд аст ба қадри имкон наздиктар шудан маҳдуд аст ило охирих

Ин бигуфтанду равон гаштанд зуд,
Ҳар чӣ буд, эй ёри ман, он лаҳза буд.
Сабр бигзиданду сиддиқин шуданд,
Баъд аз он сӯйи билоди Чин шуданд.
Волидаину мулкро бигзоштанд,
Роҳи маъшуқи ниҳон бардоштанд.
Ҳамчу Иброҳими Адҳам аз сарир
Ишқашон бепову сар карду фақир.
Ё чу Иброҳими мурсал сарх(в)аше
Хешро афганд андар оташе.
Ё чу Исмоили саббори маҷид,
Пеши ишқу ханчараш ҳалқе кашид.

Ҳикояти Имраъулқайс, ки подшоҳи араб буд ва ба сурат азим баҷамол буд, Юсуфи вақти худ буд ва занони араб чун Зулайхо мурдаи \bar{u} ва \bar{u} шоиртабъ, «қифо набки мин зикро ҳабиби ва манзили». Чун ҳамаи занон \bar{u} ро ба ҷон мечустанд, эй аҷаб ғазали \bar{u} ву нолаи \bar{u} баҳри чӣ буд? Магар донист, ки инҳо ҳама тимсоли суратеанд, ки бар тахтаҳои хок нақш кардаанд. Оқибат ин Имраъулқайсро ҳоле пайдо шуд, ки нимшаб аз мулку фарзанд гурехт ва худро дар далқе пинҳон кард ва аз он иқлим ба иқлими дигар рафт, дар талаби он кас, ки аз иқлим муназзаҳ аст, «яхтассу бираҳматиҳи ман яшоъ» ило охирих
Имраъулқайс аз мамолик хушқлаб,
Ҳам кашидаш ишқ аз хитгай араб.
То биёмад хишт мезад дар табук,
Бо малик гуфтанд: «Шоҳе аз мулук.
Имраъулқайс омадаст ин ҷо ба кад
Дар шикори ишқу хиште мезанад».
Он малик бархост шаб, шуд пеши \bar{u} ,
Гуфт \bar{u} ро: «Эй малики хубрӯ!
Юсуфи вақтӣ, ду мулкат шуд камол,
Мар туро ром аз билоду аз ҷамол.
Гашта мардон бандагон аз теги ту,

В-он занон мулки маҳи бемеғи ту.
Пеши мо бошӣ ту, бахти мо бувад,
Ҷони мо аз васли ту сад ҷон шавад.
Ҳам ману ҳам мулки ман мамлуки ту,
Эй ба ҳиммат мулкҳо матруки ту».
Фалсафа гуфташ басеву ӯ ҳамӯш,
Ногаҳон во кард аз сир рӯйпӯш.
То чӣ гуфташ ӯ ба гӯш аз ишқу дард,
Ҳамчу худ дар ҳол саргардон-ш кард.
Дасти ӯ бигрифту бо ӯ ёр шуд,
ӯ ҳам аз тахту камар безор шуд.
То билоди дур рафтанд ин ду шах,
Ишқ як каррат накардаст ин гунаҳ.
Бар бузургон шаҳду бар тифлон-ст шир,
ӯ ба ҳар киштӣ бувад «манну-л-ахир».
Ғайри ин ду бас мулуки бешумор
Ишқашон аз мулк бирбуду табор.
Ҷони ин се шаҳбача ҳам гирди Чин
Ҳамчу мурғон гашта ҳар сӯ доначин.
Заҳра не, то лаб гушояд аз замир,
З-он ки розе бохатар буду хатир.
Садҳазорон сар, ба пуле он замон,
Ишқи хашмолуда зеҳ карда камон.
Ишқ худ бехашм дар вақти хушӣ
Хӯй дорад дам ба дам хиракушӣ.
Ин бувад он лаҳза, к-ӯ хушнуд шуд,
Ман чӣ гӯям чунки хашмолуд шуд?
Лек марчи ҷон фидои шери ӯ,
К-иш кушад ин ишқу ин шамшери ӯ.
Куштани беҳ аз ҳазорон зиндагӣ,
Салтанатҳо мурдаи ин бандагӣ.
Бо киноят розҳо бо ҳамдигар
Паст гуфтандӣ ба сад хавфу хатар.
Розро ғайри Худо маҳрам набуд,
Оҳро ҷуз осмон ҳамдам набуд.
Истилоҳоте миёни ҳамдигар
Доштандӣ баҳри эроди хабар.

З-ин лисону-т-тайр ом омӯхтанд,
Тумтароқу сарварӣ андӯхтанд.
Сурати овози мурғ аст он калом,
Ғофил аст аз ҳоли мурғон марди хом.
Ку Сулаймоне, ки донад лаҳни тайр?
Дев, гарчи мулк гирад, ҳаст ғайр.
Дев бар шибҳи Сулаймон кард ист,
Илми макраш ҳасту «алламно»-ш нест.
Чун Сулаймон аз Худо башшош буд,
Мантиқу-т-тайре зи «алламно»-ш буд.
Ту аз он мурғи ҳавоӣ фаҳм кун,
Ки надидастӣ туюри «мин ладун».
Ҷойи симурғон бувад он сӯи Қоф,
Ҳар хаёлро набошад дастбоф.
Ҷуз хаёлро, ки дид он иттифоқ,
Он гаҳаш «баъда-л-иён» афтад фироқ.
На фироқи қатъ баҳри маслиҳат,
К-омин аст аз ҳар фироқ он манқабат.
Баҳри истибқоъи он рӯҳи ҷасад
Офтоб аз барф як дам даркашад.
Баҳри ҷони хеш ҷӯ з-эшон салоҳ,
Ҳин, мадузд аз ҳарфи эшон истилоҳ.
Он Залайхо аз сипандон то ба уд
Номи ҷумла чиз Юсуф карда буд.
Номи ӯ дар номҳо мактум кард,
Маҳрамонро сирри он маълум кард.
Чун бигуфтӣ: «Мум з-оташ нарм шуд»,
Ин будӣ, к-он ёр бо мо гарм шуд.
В-ар бигуфтӣ: «Маҳ баромад, бингаред»,
В-ар бигуфтӣ: «Сабз шуд он шохи бед».
В-ар бигуфтӣ: «Барғҳо хуш метапанд»,
В-ар бигуфтӣ: «Хуш ҳамесӯзад сипанд».
В-ар бигуфтӣ: «Гул ба булбул роз гуфт»,
В-ар бигуфтӣ: «Шаҳ сири шаҳноз гуфт».
В-ар бигуфтӣ: «Чӣ ҳумоюн аст бахт»,
В-ар бигуфтӣ, ки барафшонед рахт.
В-ар бигуфтӣ, ки сақо овард об,

В-ар бигуфтӣ, ки баромад офтоб.
В-ар бигуфтӣ: «Дӯш деге пухтаанд»,
Ё «ҳавоич аз пазиш як лахтаанд».
В-ар бигуфтӣ: «Ҳаст нонҳо бенамак»,
В-ар бигуфтӣ: «Акс мегардад фалак».
В-ар бигуфтӣ, ки ба дард омад сарам,
В-ар бигуфтӣ: «Дарди сар шуд хуштарам».
Гар ситудӣ, эътиноқи ӯ будӣ
В-ар никӯхидӣ фироқи ӯ будӣ.
Садҳазорон ном гар бар ҳам задӣ,
Қасди ӯву хоҳи ӯ Юсуф будӣ.
Гурсна будӣ, чу гуфтӣ номи ӯ,
Мешудӣ ӯ серу масти ҷоми ӯ.
Ташнагиш аз номи ӯ сокин шудӣ,
Номи Юсуф шарбати ботин шудӣ.
В-ар будӣ дурдеш з-он номи баланд,
Дарди ӯ дарҳол гаштӣ судманд.
Вақти сармо будӣ ӯро пӯстин,
Ин кунад дар ишқ номи дӯст ин.
Ом мехонанд ҳар дам номи пок,
Ин амал нақнад чу набвад ишқнок.
Он чӣ Исо карда буд аз номи ҳу,
Мешудӣ пайдо варо аз номи ӯ.
Чунки бо Ҳақ муттасил гардид ҷон,
Зикри он ин асту зикри ин-ст он.
Холӣ аз худ буду пур аз ишқи дӯст,
Пас зи кӯза он талобад, ки дар ӯст.
Ханда бӯйи заъфарони васл дод,
Гиря бӯҳои пиёзи он биёод.
Ҳар якеро ҳаст дар дил сад мурод,
Ин набошад мазҳаби ишқу видод.
Ёр омад ишқро рӯз офтоб,
Офтоб он рӯйро ҳамчун ниқоб.
Он ки нашносад ниқоб аз рӯйи ёр,
Обиду-ш-шамс аст, даст аз вай бидор.
Рӯз ӯву рӯзии ошиқ ҳам ӯ,
Дил ҳам ӯ, дилсӯзии ошиқ ҳам ӯ.

Моҳиёнро нақд шуд аз айни об,
Нону обу чомаву доруву хоб.
Ҳамчу тифл аст ӯ, зи пистон ширгир,
ӯ надонад дар ду олам ғайри шир.
Тифл донад, ҳам надонад, ширро,
Роҳ набвад ин тараф тадбирро.
Гич кард ин гирднома рӯхро
То биёбад фотиҳу мафтӯхро.
Гич набвад дар равиш, бал к-андар ӯ,
Ҳомилаш дарё бувад, на селу чӯ.
Чун биёбад, ӯ ки ёбад, гум шавад,
Ҳамчу селе ғарқаи қулзум шавад.
Дона гум шуд, он гаҳе ӯ тин бувад,
«То намурдӣ зар надодам» ин бувад.

Биъди макси эшон мутаворӣ дар билоди Чин дар шаҳри тахтгоҳ ва баъди дароз шудани сабр бесабр шудани он бузургин, ки ман рафтам, ал-видоъ, худро бар шоҳ арза кунам:

«Иммо қадамӣ тунилунӣ мақсудӣ,
Ав улқийа раъсӣ кафуодӣ самма».
Ё пой расонадам ба мақсуду мурод,
Ё сар бинихам ҳамчу дил аз даст он чо.
Ва насихати бародарон ӯро суд нодоштан:
«Ё ӯзила-л-ошиқина даъа фиатун,
Аз аллаҳаллоҳу кайфа туршидуҳо?»
ило охириҳ

Он бузургин гуфт: «Эй ихвони ман!
З-интизор омад ба лаб ин чони ман.
Лоуболи гаштаам, сабрам намонд,
Мар маро ин сабр дар оташ нишонд.
Тоқати ман з-ин сабурӣ тоқ шуд,
Воқеай ман ибрати ушшоқ шуд.
Ман зи чон сер омадам андар фироқ,
Зинда будан дар фироқ омад нифоқ.
Чанд дарди фурқаташ букшад маро,

Сар бибур, то ишқ сар бахшад маро.
Дини ман, аз ишқ зинда будан аст,
Зиндагӣ з-ин ҷону сар нанги ман аст.
Теғ ҳаст аз ҷони ошиқ гардрӯб,
З-он ки сайф афтод «маҳҳоу-з-зунуб».
Чун ғубори тан бишуд, моҳам битофт,
Моҳи ҷони ман ҳавои соф ёфт.
Умрҳо бар табли ишқат, эй санам,
«Инна фӣ мавтӣ ҳаётӣ» мезанам.
Даъвии мурғобий кардаст ҷон,
Кай зи тӯфони бало дорад фиғон?
Баттро з-ишкастани киштӣ чӣ ғам?
Киштиаш бар об бас бошад қадам.
Зинда з-ин даъво бувад ҷону танам,
Ман аз ин даъво чӣ гуна тан занам?
Хоб мебинам, вале дар хоб на,
Муддагӣ ҳастам, вале каззоб на.
Гар маро сад бор ту гардан занӣ,
Ҳамчу шамъам, барфурӯзам равшани.
Оташ ар хирман бигирад пешу пас,
Шабравонро хирмани он моҳ бас.
Карда Юсуфро ниҳону мухтабӣ,
Ҳилати ихвон зи Яъкуби набӣ.
Хуфя кардандаш ба ҳилатсозие,
Кард охир пераҳан ғаммозие.
Он ду гуфтандаш насиҳат дар самар,
Ки макун з-ахтор худро беҳабар.
Ҳин, манех бар решҳои мо намак,
Ҳин, махур ин захр бар ҷалдиву шак.
Ҷуз ба тадбири яке шайхе ҳабир,
Чун равӣ? Чун набвадат қалбе басир.
Войи он мурғе, ки норӯйидапар
Барпарад бар авчу афтад дар хатар.
Ақл бошад мардро болу паре,
Чун надорад ақл, ақли раҳбаре.
Ё музаффар, ё музаффархӯй бош,
Ё назарвар, ё назарварчӯй бош.

Бе зи мифтоҳи хирад ин қаръи боб
Аз ҳаво бошад, на аз рӯйи савоб.
Оламе дар дом мебин аз ҳаво
В-аз ҷароҳатҳои ҳамранги даво.
Мор истодаст бар сина чу марг,
Дар даҳонаш баҳри сайд ишгарф барг.
Дар ҳашоиш чун ҳашише ӯ бапост,
Мурғ пиндорад, ки ӯ шохи гиёст.
Чун нишинад баҳри хур бар рӯйи барг,
Дарфитад андар даҳони мору марг.
Карда тимсоҳе даҳони хеш боз,
Гирди дандонҳои кирмони дароз.
Аз бақияй хур, ки дар дандон-ш монд,
Кирмҳо рӯйиду бар дандон нишонд.
Мурғакон бинанд кирму қутро,
Марҷ пиндоранд он тобутро.
Чун даҳон пур шуд зи мурғ, ӯ ногаҳон
Даркашадшону фуру бандад даҳон.
Ин даҳони пур зи нуқлу пур зи нон
Чун даҳони бози он тимсоҳ дон.
Баҳри кирму тӯма, эй рӯзитарош,
Аз фани тимсоҳи даҳр омин мабош!
Рӯбах афтад паҳн андар зери хок,
Бар сари хокаш ҳубуби макрнок.
То биёяд зоғи ғофил сӯйи он,
Пойи ӯ гирад ба макр он макрдон.
Садҳазорон макр дар ҳайвон чу ҳаст,
Чун бувад макри башар, к-ӯ меҳтар аст?
Мусҳафе дар каф чу Зайнулобидин,
Ханҷаре пурқаҳр андар остин.
Гӯядат хандон, ки эй мавлои ман!
Дар дили ӯ Бобиле пурсеҳру фан.
Заҳри қотил, сураташ шаҳд асту шир,
Ҳин, марав бе сӯҳбати пири хабир.
Чумла лаззоти ҳаво макр асту зарқ,
Сӯзу торикист гирди нури барқ.
Барқ нури кӯтаҳу кизбу маҷоз,

Гирди ӯ зулмоту роҳи ту дароз.
На ба нураш нома тонӣ хондан,
На ба манзил асб донӣ рондан.
Лек ҷурми он ки бошӣ раҳни барқ,
Аз ту рӯ андаркашад анвори Шарқ.
Мекашонад макри барқат бедалел,
Дар мафозай музламе шаб мил-мил.
Бар кӯҳ афтӣ гоҳу дар ҷӯй уфтӣ,
Гаҳ бад-ин сӯ, гаҳ бад-он сӯй уфтӣ,
Худ набинӣ ту далел, эй ҷохҷӯ!
В-ар бибинӣ, рӯ бигардонӣ аз ӯ.
Ки сафар кардам дар ин раҳ шаст мил,
Мар маро гумроҳ гӯяд ин далел?
Гар ниҳам ман гӯш сӯйи ин шигифт,
З-амри ӯ роҳам зи сар бояд гирифт.
Ман дар ин раҳ умри худ кардам гарав,
Ҳар чӣ бодо бод, эй хоча, бирав!
Роҳ кардӣ, лек дар занни чу барқ,
Ушри он раҳ кун, пайи ваҳии чу Шарқ.
«Занну ло юнӣ мина-л-Ҳақ» хондаӣ
В-аз чунон барқе зи шарқӣ мондаӣ.
Ҳай, даро дар киштии мо, эй нажанд!
Ё ту он киштӣ бар ин киштӣ бибанд.
Гӯяд ӯ: «Чун тарк гирам гиру дор?
Чун равам ман дар туфайлат кӯрвор?»
Кӯр бо раҳбар беҳ аз танҳо, яқин,
З-он яке нанг асту сад нанг аст аз ин.
Меғурезӣ аз паша дар каждуме?
Меғурезӣ аз яме ту дар наме?
Меғурезӣ аз ҷафоҳои падар
Дар миёни лутиёну шӯру шар?
Меғурезӣ ҳамчу Юсуф з-андухе,
То зи «нартаъ нальаб» афтӣ дар ҷаҳе?
Дар ҷаҳ афтӣ з-ин тафарруч ҳамчу ӯ,
Мар туро лек он иноятёр ку?
Гар набудӣ он ба дастури падар,
Бар наёвардӣ зи ҷаҳ то ҳашр сар.

Он падар баҳри дили ӯ изн дод,
Гуфт: «Чун ин аст майлат, хайр бод».
Ҳар зарире, к-аз Масеҳе сар кашад,
ӯ чухудона бимонад аз рашад.
Қобили зав буд, агарчи кӯр буд,
Шуд аз ин иъроз ӯ кӯру кабуд.
Гӯядаш Исо: «Бизан дар ман ду даст,
Эй амо, кӯҳди азизе бо ман аст.
Аз ман ар кӯрӣ, биёбӣ равшанӣ,
Бар қамиси Юсуфи ҷон барзанӣ».
Кору боре, к-ит расад баъди шикаст,
Андар он иқболу минҳочу раҳ аст.
Кору боре, ки надорад пову сар,
Тарк кун, ҳай пирхар, эй пирхар!
Ғайри пир, устоду сарлашкар мабод,
Пири гардун не, вале пири рашод.
Дарзамон чун пирро шуд зердаст,
Рӯшноӣ дид он зулматпараст.
Шарт таслим аст, на кори дароз,
Суд набвад дар залолат турктоз.
Менаҷӯям з-ин сипас роҳи асир,
Пир ҷӯям, пир ҷӯям, пир, пир.
Пир бошад нардбони осмон,
Тир паррон аз кӣ гардад? Аз камон.
На зи Иброҳим Намруди гарон
Кард бо каргас сафар бар осмон?
Аз ҳаво шуд сӯйи боло ӯ базе,
Лек бар гардун напаррад каргасе.
Гуфташ Иброҳим: «Эй марди сафар!
Каргасат ман бошам, инат хубтар.
Чун зи ман сози ба боло нардбон,
Бе паридан барравӣ бар осмон.
Ончунон ки меравад то Ғарбу Шарқ,
Бе зи зоду роҳила, дил ҳамчу барқ.
Ончунон ки меравад шаб з-иғтироб,
Ҳисси мардум, шаҳрҳо дар вақти хоб.
Ончунон ки ориф аз роҳи ниҳон,

Хуш нишаста меравад дар сад ҷаҳон.
Гар надодасташ чунин рафтор даст,
Ин хабарҳо з-он вилоят аз кӣ аст?
Ин хабарҳо в-ин ривоёти муҳиқ,
Садҳазорон пир бар вай муттафиқ.
Як хилофе не миёни ин уюн,
Ончунон ки ҳаст дар илми зунун.
Он таҳаррӣ омад андар лайли тор
В-ин ҳузури Каъбаву васти наҳор.
Хез, эй Намруд, пар ҷӯй аз касон,
Нардбоне н-оядат з-ин каргасон.
Ақли ҷузвӣ каргас омад, эй муқил!
Парри ӯ бо ҷифахорӣ муттасил.
Ақли абдолон чу парри Ҷабрайил
Мепарад то зилли сидра мил-мил.
Бози султонам, гашам, некӯпаям,
Фориг аз мурдораму каргас наям.
Тарки каргас кун, ки ман бошам касат,
Як пари ман беҳтар аз сад каргасат».
«Чанд бар амё давонӣ асбро?
Бояд усто пешарову касбро.
Хештан расво макун дар шаҳри Чин,
Оқиле ҷӯ, хеш аз вай дармачин.
Он ҷӣ гӯяд он Фалотуни замон,
Ҳин, ҳаво бигзору рав бар вифқи он.
Ҷумла мегӯянд андар Чин ба чид
Баҳри шоҳи хештан, ки «лам ялид».
Шоҳи мо худ ҳеч фарзанде назод,
Балки сӯйи хеш занро раҳ надод».
Ҳар кӣ аз шоҳон, аз ин навъаш нагуфт,
Гарданаш бо теғи буррон кард ҷуфт.
Шоҳ гӯяд: «Чунки гуфти ин мақол,
Ё бикун собит ки дорам ман аёл.
Мар маро духтар, агар собит кунӣ,
Ёфти аз теғи тезам оминӣ.
В-арна бешак ман бибуррам ҳалқи ту,
Баркашам аз сӯфии ҷон далқи ту».

Сар нахоҳӣ бурд ҳеч аз теғ ту,
Эй бигуфта лофи кизбомеғ ту.
Бингар, эй аз ҷаҳл гуфта ноҳақе,
Пур зи сарҳои бурида хандақе.
Хандақе аз қаъри хандақ то гулӯ
Пур зи сарҳои бурида з-ин ғулӯ.
Ҷумла андар кори ин даъво шуданд,
Гардани худро бад-ин даъво заданд.
Ҳон, бибин инро ба чашми эътибор,
Инчунин даъво маяндешу маёр.
Талх хоҳӣ кард бар мо умри мо,
Кай бар ин медорад, эй додар, туро?
Гар равад сад сол он, к-огоҳ нест,
Бар амо, он аз ҳисоби роҳ нест.
Бе салоҳе дармарав дар маърака,
Ҳамчу бебокони марав дар таҳлука».
Ин ҳама гуфтаанду гуфт он носабур,
Ки маро з-ин гуфтаҳо ояд нуфур.
Сина пуроташ маро чун минҷал аст,
Кишт комил гашт вақти минҷал аст.
Садрро сабре буд, акнун он намонд,
Бар мақоми сабр, ишқ оташ нишонд.
Сабри ман мурд он шабе, ки ишқ зод,
Даргузашт ӯ, ҳозиронро умр бод.
Эй муҳаддис, аз хитобу аз хутуб,
З-он гузаштам, оҳани сарде мақӯб.
Сарнагунам, ҳай! Раҳо кун пойи ман,
Фаҳм ку дар ҷумлаи аҷзои ман?
Уштурам ман, то тавонам мекашам,
Чун фитодам зор, бо куштан х(в)ашам.
Пурсари мақтӯъ, агар сад хандақ аст,
Пеши дарди ман мизоҳи мутлақ аст.
Ман нахоҳам зад дигар аз хавфу бим
Инчунин табли ҳаво зери гилем.
Ман алам акнун ба сахро мезанам,
Ё сарандозиву ё рӯйи санам.
Ҳалқ гар набвад сазои он шароб,

Он бурида беҳ ба шамшеру зироб.
Дида к-ӯ набвад зи васлаш дар фирех,
Ончунон дида сапеду кӯр беҳ.
Гӯш, к-он набвад сазои рози ӯ
Барканаш, ки набвад он бар сар накӯ.
Андар он дасте, ки набвад он нисоб,
Он шикаста беҳ ба сотури қасоб.
Ончунон пое, ки аз рафтори ӯ,
Ҷон напайвандад ба наргисзори ӯ.
Ончунон по дар ҳадид авлотар аст,
К-ончунон по оқибат дарди сар аст.

Баёни мучоҳид, ки даст аз мучоҳида боз надорад, агарчи донад бастати атои
Ҳақро, ки мақсуд аз тарафи дигар ва ба сабаби навъи амали дигар бад-ӯ
расонад, ки дар ваҳми ӯ набуда бошад, ӯ ҳамаи ваҳму умед дар ин тариқи
муайян баста бошад. Ҳалқаи ҳамин дар мезанад, бу, ки Ҳақ таъоло он рӯзиро аз
дари дигар бад-ӯ расонад, ки ӯ он тадбир накарда бошад ва «ярзуқуҳу мин
ҳайсу ло яхтасибу, ал-ъабду юдаббиду валлоҳу юқаддиру» ва бувад, ки бандаро
ваҳми бандагӣ бувад, ки маро аз ғайри ин дар бирасонад, агарчи ман ҳалқаи ин
дар мезанам, Ҳақ таъоло ӯро ҳам аз ин рӯзӣ расонад, филҷумла ин ҳама дарҳои
як сарой аст, «маъа тақриҳ»
Ё дар ин раҳ, оядам он коми ман,
Ё чу бозоям зи раҳ сӯйи ватан.
Бу, ки мавқуф аст комам бар сафар,
Чун сафар кардам, биёбам дар ҳазар.
Ёрро чандин бичӯям чидду чуст,
Ки бидонам, ки намебояст чуст.
Он маъийят кай равад дар гӯши ман?
То нагардам гирди даврони заман.
Кай кунам ман аз маъийят фаҳми роз?
Чуз ки аз баъди сафарҳои дароз.
Ҳақ маъийят гуфту дилро мӯҳр кард,
То ки акс ояд ба гӯши дил, на тард.
Чун сафарҳо карду доди роҳ дод,
Баъд аз он мӯҳр аз дили ӯ баргушод.
Чун хатоайн, он ҳисоби босафо
Гардадаш равшан зи баъди ду хато.

Баъд аз он гӯяд: «Агар донистаме
Ин маъийятро, кай ўро ҷустаме?»
Дониши он буд мавқуфи сафар,
Н-ояд он дониш ба тезии фикар.
Ончунон ки вачҳи воми шайх буд
Баставу мавқуфи гириш он вучуд.
Кӯдаки ҳалвоие бигрифт зор,
Тӯхта шуд воми он шайхи кибор.
Гуфта шуд он достони маънавӣ,
Пеш аз ин андар хилоли маснавӣ.
Дар дилат хавф афганад аз мавзиёе,
То набошад ғайри онат матмаёе.
Дар тамаъ фойидаи дигар ниҳад,
В-он муродат аз касе дигар диҳад.
Эй тамаъ дар баста дар як ҷой сахт,
К-оядам мева аз он олий дарахт.
Он тамаъ з-он ҷо нахоҳад шуд вафо,
Бал зи ҷойи дигар ояд он ато.
Он тамаъро, пас чаро дар ту ниҳод?
Чун нахостат з-он тараф он чиз дод.
Аз барои ҳикматеву санъате,
Низ то бошад дилаш дар ҳайрате.
То дилат ҳайрон бувад, эй мустафид!
Ки муродам аз кучо хоҳад расид?
То бидонӣ аҷзи хешу ҷаҳли хеш,
То шавад иқони ту дар ғайб беш.
Ҳам дилат ҳайрон бувад дар мунтаҷаъ,
Ки чӣ рӯёнад мусарриф з-ин тамаъ.
Тамъ дорӣ рӯзиёе дар дарзӣ,
То зи хайёти барӣ зар, то зӣ.
Ризқи ту дар заргарӣ орад падид,
Ки зи ваҳмат буд он максаб баъид.
Пас тамаъ дар дарзӣ баҳри чӣ буд?
Чун нахост он ризқ з-он ҷониб гушуд.
Баҳри нодир ҳикмате дар илми Ҳақ,
Ки набишт он ҳукмро дар мосабак.
Низ то ҳайрон бувад андешаат,

То ки ҳайронӣ бувад кул пешаат.
Ё висоли ёр з-ин саъям расад,
Ё зи роҳи хорич аз саъйи ҷасад.
Ман нагӯям з-ин тарик ояд мурод,
Метапам, то аз кучо хоҳад гушод?
Сарбурида мурғ ҳар сӯ мефитад,
То кадомин сӯ раҳад ҷон аз ҷасад?
Ё муроди ман барояд з-ин хуруч,
Ё зи бурче дигар аз зотулбуруч».

Ҳикояти он шахс, ки хоб дид, ки он чӣ металабӣ аз ясор, ба Мисри вафо шавад,
он ҷо ганҷест дар фалон маҳалла дар фалон хона. Чун ба Миср омад, касе гуфт:
«Ман хоб дидаам, ки ганҷест ба Бағдод, дар фалон маҳалла, дар фалон хона».
Номи маҳаллаву хонаи ин шахс бигуфт. Он шахс фаҳм кард, ки он ганҷ дар
Миср гуфтан ҷиҳати он буд, ки маро яқин кунанд, ки дар ғайри хонаи худ
намебояд ҷустан, валекин ин ганҷи яқину муҳаққақ ҷуз дар Миср ҳосил
нашавад

Буд як меросии молу иқор,
Чумларо хӯрду бимонд ӯ уру зор.
Моли меросӣ надорад худ вафо,
Чун ба ноком аз гузашта шуд ҷудо.
ӯ надонад қадр ҳам, к-осон биёфт,
К-ӯ ба кадду ранчу касбаш кам шитофт.
Қадри ҷон з-он менадонӣ, эй фалон,
Ки бидодат Ҳақ ба бахшиш ройгон.
Нақд рафту кола рафту хонаҳо,
Монд чун ҷуғдон дар он вайронаҳо.
Гуфт: «Ё раб, барг додӣ, рафт барг,
Ё бидех баргеву ё бифрифт марг».
Чун тихӣ шуд, ёди Ҳаққ оғоз кард,
«Ё рабу ё раб аҷирнӣ» соз кард.
Чун паямбар гуфт: «Мӯъмин мизҳар аст,
Дар замони холие нолагар аст».
Чун шавад пур, мутрибаш бинҳад зи даст,
Пур машав, к-осеби дасти ӯ хуш аст.
Тӣ шаву хуш бош «байна исбаъайн»,
К-аз майи «ло айна» сармаст аст айн.

Рафт туғён, об аз чашмаш гушод,
Оби чашмаш заръи динро об дод.

Сабаби таъхири иҷобати дуъои мӯъмин
Эй басо мухлис, ки нолад дар дуъо,
То равад дуди хулусаш бар само.
То равад болои ин сақфи барин
Бӯйи маҷмар аз «анину-л-музнибин».
Пас малоик бо Худо ноланд зор,
К-эй муҷибби ҳар дуъо в-эй мустаҷор!
Бандаи мӯъмин тазарруъ мекунад,
ӯ намедонад ба ҷуз ту мустанад.
Ту ато бегонагонро медиҳӣ,
Аз ту дорад орзу ҳар муштаҳӣ.
Ҳақ бифармояд, ки на-з хориӣ ӯст,
Айни таъхири ато ёриӣ ӯст.
Ҳоҷат овардаш зи ғафлат сӯйи маъ,
Он кашидаш мӯкашон дар кӯйи ман.
Гар барорам ҳоҷаташ ӯ воравад,
Ҳам дар он бозича мустағрақ шавад.
Гарчи менолад ба ҷон ё мустаҷор!
Дилшикаста, синахаста, гӯ, бизор.
Хуш ҳамеояд маро овози ӯ
В-он Худоё гуфтану он рози ӯ.
В-он ки андар лобаву дар мочаро
Мефиребонад ба ҳар навъе маро.
Тӯтиёну булбулонро аз писанд
Аз хушовозӣ қафас дармекананд.
Зоғрову ҷуғдро андар қафас
Кай кунанд? Ин худ наёмад дар қасас.
Пеши шоҳид боз чун ояд ду таъ,
Он яке кампиру дигар хушзақан.
Ҳар ду нон хоҳанд, ӯ зутар фатир
Ораду кампирро гӯяд, ки гир.
В-он дигарро, ки хуш ашаш қадду хад,
Кай диҳад нон? Балки таъхир афгананд.
Гӯядаш: «Биншин замоне бегазанд,

Ки ба хона нони тоза мепазанд».
Чун расад он нони гармаш, баъди кад,
Гӯядаш: «Биншин, ки ҳалво мерасад».
Ҳам бар ин фан дор-дораш мекунад
В-аз раҳи пинҳон шикораш мекунад.
Ки маро корест бо ту як замон,
Мунтазир мебош, эй хуби чаҳон!
Бемуродий мӯъминон аз неку бад
Ту яқин медон, ки баҳри ин бувад.

Ручӯъ кардан ба қиссаи он шахс, ки ба ӯ ганҷ нишон доданд ба Миср ва баёни тазарруъи ӯ аз дарवेशӣ ба ҳазрати Ҳақ
Марди меросӣ чу хӯрду шуд фақир,
Омад андар ё рабу гирия-в нафир.
Худ кӣ кӯбад ин дари раҳматнисор,
Ки наёбад дар иҷобат сад баҳор.
Хоб дид ӯ, хотифе гуфт, ӯ шунид,
Ки ғанои ту ба Миср ояд падид.
Рав ба Миср, он чо шавад кори ту рост,
Кард кудятро қабул, ӯ муртаҷост.
Дар фалон мавзеъ яке ганҷест зафт,
Дар пайи он боядат то Миср рафт.
Бе диранге, ҳин, зи Бағдод, эй нажанд!
Рав ба сӯйи Мисру манбатгоҳи қанд.
Чун зи Бағдод омад ӯ то сӯйи Миср,
Гарм шуд пушташ, чу дид ӯ рӯйи Миср.
Бар умеди ваъдаи хотиф, ки ганҷ
Ёбад андар Миср баҳри дафъи ранҷ:
«Дар фалон кӯю фалон мавзеъ дафин
Ҳаст ганҷе сахт нодир, бас гузин».
Лек нафқа-ш бешу кам чизе намонд,
Хост даққе бар авомуннос ронд.
Лек шарму ҳимматаш доман гирифт,
Хешро дар сабр афшурдан гирифт.
Боз нафсаш аз маҷоъат бартапид,
З-интиҷоъу хоستان чора надид.
Гуфт: «Шаб берун равам ман нарм-нарм,

То зи зулмат н-оядам дар кудя шарм.
Ҳамчу шабкуке қунам шаб зикру бонг,
То расад аз бомҳоям ним донг».
Андар ин андеша, берун шуд ба кӯй
В-андар ин фикрат ҳамешуд сӯ ба сӯй.
Як замон монеъ ҳамешуд шарму чоҳ,
Як замоне чӯъ меғуфташ бихоҳ.
Пой пешу пой пас то сулси шаб,
Ки бихоҳам ё бихусбам хушкляб?

Расидани он шахс ба Миср ва шаб берун омадан ба кӯй аз баҳри шабкукӣ ва гадоӣ ва гирифтани асас ӯро ва муроди ӯ ҳосил шудан аз асас баъд аз хӯрдани захири бисёр «ва асо ан такраҳу шайъан ва ҳува хайрун лақум ва қавлуҳу таъоло: саяҷъалуллоҳу баъда усрин юсран ва қавлуҳу таъоло: инна маъа-л-усри юсран ва қавлуҳу алайҳиссалом: иштадди азмату танфаричи ва чамеъу-л-Қуръон ва-л-кутуби-л-мунзалати фӣ тақрири ҳозо»

Ногаҳоне худ асас ӯро гирифт,
Мушту чӯбаш зад зи сафро ношигифт.
Иттифоқо андар он шабҳои тор
Дида буд мардум зи шабдуздон зирор.
Буд шабҳои махуфу мунтаҳас,
Пас ба чид мечуст дуздонро асас.
То халифа гуфт, ки бубред даст,
Ҳар кӣ шаб гардад в-агар хеши ман аст.
Бар асас карда малик таҳдиду бим,
Ки чаро бошед бар дуздон раҳим?
Ишвашонро аз чӣ рӯ бовар кунед?
Ё чаро з-эшон қабули зар кунед?
Раҳм бар дуздону ҳар манхусдаст
Бар заъифон зарбату бераҳмӣ аст.
Ҳин, зи ранҷи хос, маскул з-интиқом,
Ранҷи ӯ кам бин, бибин ту ранҷи ом.
Исбаъи малдуғ бур дар дафъи шар,
Дар тааддиву ҳалоки тан нигар.
Иттифоқо андар он айём, дузд
Гашта буд анбӯҳ, пухта-в хомдузд.
Дар чунин вақташ бидиду саҳт зад

Чӯбҳову захмҳои беадад.
Наъраву фарёд з-он дарвеш хост,
Ки мазан, то ман бигӯям ҳол рост.
Гуфт: «Инак, додамат мӯҳлат, бигӯ,
То ба шаб чун омади берун ба кӯ?
Ту найи з-ин ҷо, ғарибу мункари,
Рости гӯ, то ба чӣ мақр-андарӣ?
Аҳли девон бар асас таъна заданд,
Ки чаро дуздон кунун анбӯҳ шуданд?
Анбуҳи аз тусту аз амсоли туст,
Вонамо ёрони зиштатро нахуст.
В-арна кини ҷумларо аз ту кашам,
То шавад эмин зари ҳар мӯҳташам».
Гуфт ӯ аз баъди савгандони пур,
Ки наям ман хонасӯзу кисабур.
Ман на марди дуздиву бедодиям,
Ман ғариби Мисраму бағдодиям.

Баёни ин хабар, ки «ал-кизбу райбатун ва-с-сидку туманнинат»
Қиссаи он хобу ганҷи зар бигуфт,
Пас зи сидқи ӯ дили он кас шукуфт.
Бӯйи сидқаш омад аз савганди ӯ,
Сӯзи ӯ пайдо шуду испанди ӯ.
Дил биёромад ба гуфтори савоб,
Ончунон ки ташна оромад ба об.
Ҷуз дили маҳҷуб, к-ӯро иллаетест,
Аз набияш то ғабӣ тамйиз нест.
В-арна он пайғом, к-аз мавзеъ бувад,
Барзанад бар маҳ, шикофида шавад.
Маҳ шикофад в-он дили маҳҷуб не,
З-он ки мардуд аст ӯ, маҳҷуб не.
Чашма шуд чашми асас з-ашки мубил,
Не зи гуфти хушк, бал аз бӯйи дил.
Як сухан аз дӯзах ояд сӯйи лаб,
Як сухан аз шаҳри ҷон дар кӯйи лаб.
Баҳри чонафзову баҳри пурҳарач,
Дар миёни ҳар ду баҳр ин лаб мараҷ.

Чун япунлу дар миёни шаҳрҳо,
Аз навоҳӣ ояд он ҷо баҳрҳо.
Колаи маъюби қалби кисабур,
Колаи пурсуди мусташриф чу дур.
З-ин япунлу ҳар кӣ бозаргонгар аст,
Бар сара-в бар қалбҳо дидавар аст.
Шуд япунлу мар варо дору-р-рабоҳ
В-он дигарро аз амо дору-л-чуноҳ.
Ҳар яке з-азҷои олам як ба як,
Бар ғабӣ банд асту бар устод фак.
Бар яке қанд асту бар дигар чу захр,
Бар яке лутф асту бар дигар чу қаҳр.
Ҳар ҷамодӣ бо набӣ афсонагӯ,
Каъба бо ҳоҷӣ гувоҳу нутқхӯ.
Бар мусаллӣ, масҷид омад ҳам гувоҳ,
К-ӯ ҳамеомад ба ман аз дур роҳ.
Бо Халил оташ гулу райҳону вард,
Боз бар намрудӣён марг асту дард.
Борҳо гуфтем инро, эй ҳасан!
Менагардам аз баёнаш сер ман.
Борҳо хӯрдӣ ту нон, дафъи зубул,
Ин ҳамон нон аст, чун набвӣ малул!
Дар ту ҷӯе мерасад нав з-эътилол,
Ки ҳамесӯзад аз ӯ тухма-в малол.
Ҳар киро дарди муҷоъат нақд шуд,
Нав шудан бо ҷузв-ҷузваш ақд шуд.
Лаззат аз ҷӯъ аст, на аз нуқли нав,
Бо маҷоъат аз шакар беҳ нони ҷав.
Пас, зи бечӯъист в-аз тухмай тамом,
Он малолат на зи такрори калом.
Чун зи дуккону микосу қилу қол,
Дар фиреби мардумат н-ояд малол?
Чун зи ғайбат в-акли лаҳми мардумон,
Шаст солат серие н-омад аз он?
Ишваҳо дар сайди шуллай кафта ту,
Бе малуле борҳо хуш гуфта ту.
Бори охир гӯйияш сӯзону чуст,

Гармтар сад бор аз бори нахуст.
Дард доруи куҳанро нав кунад,
Дард ҳар шохи малуле хав кунад.
Кимиёи навқунанда дардҳост,
Ку малулӣ он тараф, ки дард хост?
Ҳин, мазан ту аз малулӣ оҳи сард,
Дард чӯву дард чӯву дард, дард!
Ходиъи дарданд дармонҳои жож,
Раҳзананду зарситонон расми бож.
Оби шӯре нест дармони аташ,
Вақти хӯрдан гар намояд сарду х(в)аш.
Лек ходиъ гашту мониъ шуд зи ҷуст,
З-оби ширине, к-аз ӯ сад сабза руст.
Ҳамчунин ҳар зарри қалбе мониъ аст,
Аз шиноси зарри хуш ҳар ҷо, ки ҳаст.
Пову парратро ба тазвире бурид,
Ки муроди ту манам, гир, эй мурид!
Гуфт: «Дардат чинам» ӯ худ дард буд,
Мот буд, арчи ба зоҳир бурд бурд.
Рав, зи дармони дурӯғин мегурез,
То шавад дардат мусибу мушкбез.
Гуфт: «На дуздӣ туву на фосиқӣ,
Марди некӣ, лек гӯлу аҳмақӣ.
Бар хаёлу хоб чандин раҳ кунӣ?
Нест ақлатро тасуе равшанӣ.
Борҳо ман хоб дидам мустамир,
Ки ба Бағдод аст ганче мустатир.
Дар фалон сӯю фалон кӯйе дафин»,
Буд он худ номи кӯйи ин ҳазин.
«Ҳаст дар хонай фалонӣ, рав бичӯ»,
Номи хона-в номи ӯ гуфт он адӯ.
«Дидаам худ борҳо ин хоб ман,
Ки ба Бағдод аст ганче дар ватан.
Ҳеч ман аз ҷо нарафтам з-ин хаёл,
Ту ба як хобе биёбӣ бемалол?»
Хоби аҳмақ лоиқи ақли вай аст,
Ҳамчу ӯ беқимат асту лошай аст.

Хоби зан камтар зи хоби мард дон,
Аз пайи нуқсони ақлу заъфи чон.
Хоби ноқис ақлу гӯл ояд касод,
Пас зи беақлӣ чӣ бошад хоб? Бод.
Гуфт бо худ: «Ганҷ дар хонай ман аст,
Пас маро он чо чӣ фақру шеван аст?
Бар сари ганҷ аз гадоӣ мурдаам,
З-он ки андар ғафлату дар пардаам».
З-ин башорат маст шуд, дардаш намонд,
Сад ҳазор «ал-ҳамд», бе лаб ӯ бихонд.
Гуфт: «Буд мавқуфи ин лат лути ман,
Оби ҳайвон буд дар ҳонути ман.
Рав, ки бар лути шигарфе барзанам,
Кӯрии он ваҳм, ки муфлис будам.
Хоҳ аҳмақ дон маро, хоҳӣ фурӯ,
Они ман шуд, ҳарчи мехоҳӣ бигӯ.
Ман муроди хеш дидам бегумон,
Ҳар чӣ хоҳӣ гӯ маро, эй баддаҳон!
Ту маро пурдард гӯ, эй мӯхташам!
Пеши ту пурдарду пеши худ х(в)ашам.
Вой агар баракс будӣ ин матор,
Пеши ту гулзору пеши хеш зор».

Масал

Гуфт бо дарвеш рӯзе як хасе,
Ки туро ин чо намедонад касе.
Гуфт ӯ: «Гар менадонад омиям,
Хешро ман нек медонам киям.
Вой агар баракс будӣ дарду реш,
ӯ будӣ бинои ман, ман кӯри хеш».
Аҳмақам гир, аҳмақам ман, некбахт,
Бахт беҳтар аз лучочу рӯйи сахт.
Ин сухан бар вифқи заннат меҷаҳад
В-арна бахтам доду ақлам ҳам диҳад.

Бозгаштани он шахси шодмон ва муродёфта ва Худойро шукргӯён ва
сачдақунон ва ҳайрон дар ғароиб ишороти Ҳақ ва зухури таъвилоти он дар
ваҷҳе, ки ҳеч ақлеву фаҳме ба он ҷо нарасад

Бозгашт аз Миср то Бағдод ӯ,
Соҷиду рокеъ, саногӯ, шукргӯ.
Ҷумла раҳ ҳайрону маст ӯ з-ин аҷаб,
З-инъикоси рӯзиву роҳи талаб.
К-аз кучо уммедворам карда буд?
В-аз кучо афшонд бар ман симу суд.
Ин чӣ ҳикмат буд, ки қиблай мурод
Кардам аз хона бурун, гумроҳу шод?
То шитобон дар залолат мешудам,
Ҳар дам аз матлаб ҷудотар мебудам.
Боз он айни залолатро ба ҷуд
Ҳақ василат кард андар рушду суд.
Гумраҳеро манҳачи имон кунад,
Кажраверо маҳсади эҳсон кунад.
То набошад ҳеч мӯҳсин беваҷо,
То набошад ҳеч хоин беричо.
Андаруни заҳр тарёқ он ҳафӣ
Кард, то гӯянд «зу-л-лутфи-л-хафӣ».
Нест махфӣ дар намоз он макрумат,
Дар гунаҳ хилъат ниҳад он мағфират.
Мункиронро қасди излоли сиқот
Зул шуда иззу зухури мӯъҷизот.
Қасдашон з-инкор зулли дин буда,
Айни зул иззи расулон омада.
Гарна инкор омадӣ аз ҳар баде,
Мӯъҷиза-в бурҳон чаро зоҳир шудӣ?
Хасми мункир то нашуд мисдоқхоҳ,
Кай кунад қозӣ тақозои гувоҳ?
Мӯъҷиза ҳамчун гувоҳ омад заки,
Баҳри сидқи муддаъӣ дар бешакӣ.
Таън чун меомад аз ҳар ношинохт,
Мӯъҷиза медод Ҳаққу менавохт.
Макри он Фиръавн сесад тӯ буда,
Ҷумла зулли ӯву қамъи ӯ шуда.

Соҳирон оварда ҳозир неку бад,
То ки ҷарҳи мӯъҷизай Мӯсо кунад.
То асоро ботилу расво кунад,
Эътиборашро зи дилҳо барканад.
Айни он мақр ояти Мӯсо шавад,
Эътибори он асо боло равад.
Лашкар орад ӯ пагаҳ то ҳавли Нил,
То занад бар Мӯсиву қавмаш сабил.
Эминии уммати Мӯсо шавад,
ӯ ба таҳтуларзу ҳомун дарравад.
Гар ба Миср - андар будӣ ӯ, н-омадӣ,
Ваҳм аз сибтӣ кучо зоил шудӣ?
Омаду дар сибт афганд ӯ гудоз,
Ки бидон, ки амн дар хавф аст роз.
Он бувад лутфи хафӣ, к-ӯро самад
Нор бинмояд, худ он нуре бувад.
Нест махфӣ музд додан дар туқо,
Соҳиронро аҷр бин баъд аз хато.
Нест махфӣ васл андар парвариш,
Соҳиронро васл дод ӯ дар буриш.
Нест махфӣ сайр бо пойи раво,
Соҳиронро сайр бин дар қатъи по.
Орифон з-онанд доим оминун,
Ки гузар карданд аз дарёи хун.
Амнашон аз айни хавф омад паид,
Лоҷарам бошанд ҳар дам дар мазид.
Амн дидӣ, гашта дар хавфе сафӣ?
Хавф бин ҳам дар умеде, эй хафӣ!
Он амир аз фикр бар Исо танад,
Исӣ андар хона рӯ пинҳон кунад.
Андарояд, то шавад ӯ тоҷдор,
Хун зи шибҳи Исӣ ояд тоҷи дор:
«Ҳай, маёвезед, ман Исо наям,
Ман амирам бар ҷухудон, хушпаям.
Зутараш бар дор овезед, к-ӯ,
Исӣ аст аз дасти мо тахлитчӯ?»
Чанд лашкар меравад, то бархурад,

Барги ӯ фай гардаду бар сар хурад.
Чанд бозаргон равад бар бӯйи суд,
Ид пиндорад, бисӯзад ҳамчу уд.
Чанд дар олам бувад баракси ин,
Заҳр пиндорад, бувад он ангубин.
Бас сипаҳ бинҳода дил бар марги хеш,
Равшаниҳову зафар ояд ба пеш.
Абраҳа бо пил баҳри зулли байт
Омада, то афганад ҳайро чу майт.
То ҳарими Каъбаро вайрон кунад,
Чумларо з-он чой саргардон кунад.
То ҳамай зуввор гирди ӯ тананд,
Каъбаи ӯро ҳама қибла кунанд.
В-аз араб кина кашад андар газанд,
Ки чаро дар Каъбаам оташ зананд?
Айни саъйаш иззати Каъба шуда,
Мӯчиби эъзози он байт омада.
Маккиёнро из яке буд, сад шуда,
То қиёмат иззашон мумтад шуда.
ӯву Каъбай ӯ шуда махсуфтар,
Аз чӣ аст ин? Аз иноёти қадар.
Аз чиҳози Абраҳай ҳамчун дада
Он фақирони араб тонгар шуда.
ӯ гумон бурда, ки лашкар мекашид,
Баҳри аҳли байт ӯ зар мекашид.
Андар ин фасхи азоим в-ин ҳимама,
Дар тамошо буд дар раҳ ҳар қадам.
Хона омад, ганҷро ӯ бозёфт,
Кораш аз лутфи худой соз ёфт.

Мукаррар кардани бародарон панд додани бузургинро ва тоб наовардани ӯ он
пандро ва даррамидани ӯ аз эшон, шайдову беҳуд рафтан ва худро дар боргоҳи
подшоҳ андохтан бедастурӣ хоستان, лекин аз фarti ишқ на аз густохиву
лоуболӣ, ило охириҳ
Он ду гуфтандаш, ки андар чони мо
Ҳаст посухҳо, чу начм андар само.
Гар нағӯем он, наёяд рост нард,

В-ар бигӯем он, дилат ояд ба дард.
Ҳамчу чағзем андар он аз гуфт алам,
В-аз хамушӣ ихтиноқ асту сақам.
Гар нагӯем, оташеро нур нест,
В-ар бигӯем он сухан, дастур нест.
Дарзамон барҷаст, к-эй хешон, видоъ,
«Иннама-д-дунё ва мо фиҳо матоъ».
Пас бурун ҷаст ӯ чу тире аз камон,
Ки маҷоли гуфт кам буд он замон.
Андаромад маст пеши шоҳи Чин,
Зуд мастона бибӯсид ӯ замин.
Шоҳро макшуф як-як ҳолашон,
Аввалу охир, ғаму залзолашон.
Меш машғул аст дар маръои хеш,
Лек чӯпон воқиф аст аз ҳоли меш.
«Куллукум роъин» бидонад аз рама,
Кай алафхор асту кай дар малҳама?
Гарчи дар сурат аз он саф дур буд,
Лек чун даф дар миёни сур буд.
Воқиф аз сӯзу лаҳиби он вуфуд,
Маслиҳат он буд, ки хушк оварда буд.
Дар миёни ҷонашон буд он самӣ,
Лек қосид карда худро аъчамӣ.
Сурати оташ бувад поёни дег,
Маънии оташ бувад дар ҷони дег.
Сураташ беруну маъниш андарун,
Маънии маъшуқ ҷон дар рағ чу хун.
Шоҳзода пеши шаҳ зону зада,
Даҳ муарриф шореҳи ҳолаш шуда.
Гарчи шаҳ ориф буд аз кул пеш-пеш,
Лек мекардӣ муарриф кори хеш.
Дар дарун як зарра нури орифӣ
Беҳ бувад аз сад муарриф, эй сафӣ!
Гӯшро раҳни муарриф доштан
Ояти маҳҷубӣ асту ҳирзу зан.
Он ки ӯро чашми дил шуд дидбон,
Дид хоҳад чашми ӯ айнулъаён.

Бо тавотур нест қонеъ қони ӯ,
Бал зи чашми дил расад иқони ӯ.
Пас муарриф пеши шоҳи мунтаҷаб
Дар баёни ҳоли ӯ бигшуд лаб.
Гуфт: «Шоҳо, сайди эҳсони ту аст,
Подшоҳӣ кун, ки бе беруншав аст.
Даст дар фитроки ин давлат задаст,
Бар сари сармасти ӯ бармол даст».
Гуфт шаҳ: «Ҳар мансибеву мулкате,
К-илтимосаш ҳаст, ёбад ин фатӣ.
Бистчандон мулк, к-ӯ шуд з-он барӣ,
Бахшамаш ин ҷову мо худ бар сарӣ».
Гуфт: «То шоҳит дар вай ишқ кошт,
Ҷуз ҳавои ту ҳавое кай гузошт?
Бандагии ту-ш чунон дарх(в)ард шуд,
Ки шаҳӣ андар дили ӯ сард шуд.
Шоҳиву шаҳзодагӣ дарбохтаст,
Аз пайи ту дар ғарибӣ сохтаст.
Сӯфӣ аст, андохт хирқа вачд - дар,
Кай равад ӯ бар сари хирқа дигар?
Майл сӯйи хирқаи дода-в надам
Ончунон бошад, ки ман мағбун шудам.
Боздеҳ он хирқа ин сӯ, эй қарин!
Ки намеарзид он, яъне, бад-ин».
Дур аз ошиқ, ки ин фикр оядаш,
В-ар биёяд, хок бар сар боядаш.
Ишқ арзад сад чу хирқай колбад,
Ки ҳаёте дораду ҳиссу хирад.
Хоса хирқай мулки дунё, к-абтар аст,
Панҷ донги мастияш дарди сар аст.
Мулки дунё танпарастонро ҳалол,
Мо ғуломи мулки ишқи безавол.
Омили ишқ аст, маъзулаш макун,
Ҷуз ба ишқи хеш машғулаш макун.
Мансибе, к-онам зи рӯят ҳоҷиб аст,
Айни маъзулисту номаш мансиб аст.
Мӯчиби таъхир ин ҷо омадан

Фақди истеъдод буду заъфи фан.
Бе зи истеъдод дар коне равӣ,
Бар яке ҳабба нагардӣ мӯҳтавӣ.
Ҳамчу иннине, ки бикреро харад,
Гарчи симинбар бувад, кай бар х(в)арад.
Чун чароғе бе зи зайту бе фатил,
На касир асташ зи шамъу на қалил.
Дар гулистон андар ояд ахшаме,
Кай шавад мағзаш зи райҳон хурраме?
Ҳамчу хубе, дилбаре, меҳмони ғар,
Бонги чангу мутрибе дар пеши кар.
Ҳамчу мурғи хок, к-ояд дар биҳор,
З-он чӣ ёбад? Чуз ҳалоку чуз хасор.
Ҳамчу бе гандум шуда дар осие,
Чуз сапедӣ ришу мӯ набвад ато.
Осиеи чарх бар бегандумон
Мӯсапедӣ бахшаду заъфи миён.
Лек бо богандумон ин осие
Мулкбахш омад, диҳад кору киё.
Аввал истеъдоди ҷаннат боядат,
То зи ҷаннат зиндагонӣ зоядат.
Тифли навро аз шаробу аз кабоб
Чӣ ҳаловат, в-аз қусуру аз қибоб?
Ҳад надорад ин масал, кам чӯ сухун,
Ту бирав, таҳсили истеъдод кун.
Баҳри истеъдод то акнун нишаст,
Шавқ аз ҳад рафту он н-омад ба даст.
Гуфт: «Истеъдод ҳам аз шаҳ расад,
Бе зи ҷон кай мустаъид гардад ҷасад?»
Лутфҳои шаҳ ғамашро дарнавашт,
Шуд, ки сайди шаҳ кунад, ӯ сайд гашт.
Ҳар кӣ дар ишкори чун ту сайд шуд,
Сайдро нокарда қайд, ӯ қайд шуд.
Ҳар кӣ чӯёи амирӣ шуд, яқин
Пеш аз он ӯ дар асирӣ шуд раҳин.
Акс медон нақши дебочай ҷаҳон,
Номи ҳар бандай ҷаҳон хочай ҷаҳон,

Эй тани кажфикрати маъкусрав,
Сад ҳазор озодро карда гарав.
Муддате бигзор ин ҳилатпазӣ,
Чанд дам пеш аз аҷал озод зӣ.
В-ар дар озодит чун хар роҳ нест,
Ҳамчу далват сайр чуз дар чоҳ нест.
Муддате рав, тарки ҷони ман бигӯ,
Рав, ҳарифи дигаре чуз ман бичӯ.
Навбати ман шуд, маро озод кун,
Дигареро ғайри ман домод кун.
Эй тани садкора, тарки ман бигӯ,
Умри ман бурдӣ, касе дигар бичӯ.

Мафтун шудани қозӣ бар зани Ҷӯҳӣ ва дар сандуқ мондан ва ноиби қозӣ
сандуқро харидан, боз соли дувум омадани зани Ҷӯҳӣ бар умеди бозии порина
ва гуфтани қозӣ, ки маро озод кун ва касе дигарро бичӯӣ, ило охири-л-қисса
Ҷӯҳӣ хар соле зи дарवेशӣ ба фан,
Рӯ ба зан кардӣ, ки эй дилхоҳ зан!
Чун силоҳат ҳаст, рав сайде бигир,
То бидӯшонем аз сайди ту шир.
Қавси абрӯ, тири ғамза, доми кайд,
Баҳри чӣ додат Худо? Аз баҳри сайд.
Рав пайи мурғе, шигарфе, дом неҳ,
Дона бинмо, лек дар хурдаш мадеҳ.
Ком бинмову кун ўро талхком,
Кай хурад дона, чу шуд дар ҳабси дом?
Шуд зани ў назди қозӣ дар гила,
Ки маро афғон зи шӯӣи даҳдила.
Қисса кӯтаҳ кун, ки қозӣ шуд шикор
Аз мақолу аз ҷамоли он нигор.
Гуфт: «Андар маҳкама-ст ин ғулғула,
Ман натонам фаҳм кардан ин гила.
Гар ба хилват ой, эй сарви саҳӣ!
Аз ситамкории шӯ шарҳам диҳӣ».
Гуфт: «Хонай ту зи ҳар неку баде
Бошад аз баҳри гила омадшуде».
Хонаи сар ҷумла пурсавдо бувад,

Садр пурвасвосу пурғавго бувад.
Боқии аъзо зи фикр осудаанд
В-он судур аз содирон фарсудаанд.
Дар хазону боди хавфи Ҳақ гурез,
Он шақоиқҳои поринро бирез.
Ин шақоиқ манъи навушкуфаҳост,
Ки дараhti дил барои он намоист.
Хешро дар хоб кун з-ин ифтикор,
Сар зи зери хоб дар яқзат барор.
Ҳамчу он асҳоби Каҳф, эй хоҷа зуд
Рав ба «айқозан», ки «таҳсибҳум руқуд».
Гуфт қозӣ: «Эй санам, маъмул чист?»
Гуфт: «Хонай ин канизак бас тигист.
Хасм дар деҳ рафту ҳорис низ нест,
Баҳри хилват сахт некӯ масканест.
Имшаб ар имкон бувад, он ҷо биё,
Кори шаб бе сумъа асту бе риё.
Ҷумла ҷосусон зи хамри хоб маст,
Зангии шаб ҷумларо гардан задаст».
Хонд бар қозӣ фусунҳои аҷаб,
Он шакарлаб в-онгаҳоне аз ҷӣ лаб!
Чанд бо Одам Билис афсона кард,
Чун Ҳаво гуфташ бихӯр, он гоҳ х(в)ард.
Аввалин хун дар ҷаҳони зулму дод
Аз кафи Қобил баҳри зан фитод.
Нӯҳ чун бар тоба бирён сохтӣ,
Воҳила бар тоба санг андохтӣ.
Макри зан бар кори ӯ чира шудӣ,
Оби софи ваъзи ӯ тира шудӣ.
Қавро пайғом кардӣ аз ниҳон,
Ки ниғаҳ доред дин з-ин гумраҳон.

Рафтани қозӣ ба хонаи зани Ҷӯҳӣ ва ҳалқа задани Ҷӯҳӣ ба хашм бар дар ва
гурехтани қозӣ дар сандуқе, ило охириҳ
Макри зан поён надорад, рафт шаб
Қозии зирак сӯйи зан баҳри даб.
Зан ду шамъу нуқлу маҷлис рост кард,

Гуфт: «Мо мастем бе ин обх(в)ард».
Андар он дам Чӯҳӣ омад, дар бизад,
Чуст қозӣ маҳрабе, то дархазад.
Ғайри сандуқе надид ӯ хилвате,
Рафт дар сандуқ аз хавф он фатӣ.
Андаромад Чӯҳиву гуфт: «Эй ҳариф!
Эй ваболам дар рабеъу дар хариф!
Ман чӣ дорам, ки фидоят нест он?
Ки зи ман фарёд дорӣ ҳар замон.
Бар лаби хушкам гушодастӣ забон,
Гоҳ муфлис хониям, гаҳ қалтабон.
Ин ду иллат гар бувад, эй қон, маро,
Он яке аз тусту дигар аз Худо.
Ман чӣ дорам ғайри он сандуқ, к-он
Ҳаст мояӣ тӯҳмату пояӣ гумон.
Халқ пиндоранд зар дорам дарун,
Дод вогиранд аз маң, з-ин зунун.
Сурати сандуқ бас зебост, лек
Аз урузу симу зар холист нек.
Чун тани зарроқи хубу бовиқор,
Андар он салла наёбӣ ғайри мор.
Ман барам сандуқро фардо ба кӯ,
Пас бисӯзам дар миёни чорсӯ.
То бибинад мӯъмину габру чухуд,
Ки дар ин сандуқ ҷуз лаънат набуд».
Гуфт зан: «Ҳай, даргузар, эй мард, аз ин»
Хӯрд савгандон, ки накнам ҷуз чунин.
Аз пагах ҳаммол овард ӯ чу бод,
Зуд он сандуқ бар пушташ ниҳод.
Андар он сандуқ қозӣ аз накол
Бонг мезад, к-эй ҳамолу эй ҳамол!
Кард он ҳаммол росту чап назар,
К-аз чӣ сӯ дармерасад бонгу хабар?
Ҳотиф аст ин доъии ман, эй аҷаб!
Ё париям мекунад пинҳон талаб?»
Чун паёпай гашт он овозу беш,
Гуфт: «Ҳотиф нест», бозомад ба хеш.

Оқибат донист, к-он бонгу фиғон
Буд зи сандуку касе дар вай ниҳон.
Ошиқе, к-ӯ дар ғами маъшук рафт,
Гарчи берун аст, дар сандук рафт.
Умр дар сандук бурд аз андуҳон,
Ўз ки сандуке набинад аз ҷаҳон.
Он саре, ки нест фавқи осмон,
Аз ҳавас, ӯро дар он сандук дон.
Чун зи сандуқи бадан берун равад,
ӯ зи гӯре сӯйи гӯре мешавад.
Ин суҳан поён надорад, қозиш,
Гуфт: «Эй ҳаммолу эй сандуккаш!
Аз ман оғаҳ кун даруни маҳкама,
Ноибамро зудтар бо ин ҳама.
То харад инро ба зар з-ин беҳирад,
Ҳамчунин баста ба хонай мо барад».
Эй Худо, бигмор қавме рӯҳманд,
То зи сандуқи баданмон воҳаранд.
Халқро аз банди сандуқи фусун
Кай харад ҷуз анбиёву мурсалун?
Аз ҳазорон як касе хушманзар аст,
Ки бидонад, к-ӯ ба сандук андар аст.
ӯ ҷаҳонро дида бошад пеш аз он,
То бад-он зид ин зидаш гардад аён.
З-ин сабаб ки илм золай мӯъмин аст,
Орифи золай худ асту мӯқин аст.
Он ки ҳаргиз рӯзи некӯ худ надид,
ӯ дар ин идбор кай хоҳад тапид?
Ё ба тифлӣ дар асирӣ уфтод,
Ё худ аз аввал зи модар банда зод.
Завқи озодӣ надида ҷони ӯ,
Ҳаст сандуқи сувар майдони ӯ.
Доимо маҳбус ақлаш дар сувар,
Аз қафас андар қафас дорад гузар.
Манфазаш на аз қафас сӯйи уло,
Дар қафасҳо меравад аз ҷо ба ҷо.
Дар нубӣ «ин астатаътум фанфузу»,

Ин сухан бо чинну инс омад зи ху.
Гуфт: «Манфаз нест аз гардунатон
Чуз ба султону ба ваҳйи осмон».
Гар зи сандуке ба сандуке равад,
ӯ самой нест, сандуқӣ бувад.
Фурҷаи сандуқ нав-нав муксир аст,
Дарнаёбад, к-ӯ ба сандуқ-андар аст.
Гар нашуд ғарра бад-ин сандуқҳо
Ҳамчу қозӣ чӯяд итлоқу раҳо.
Он ки донад ин, нишонаш он шинос,
К-ӯ набошад бе фиғону бе ҳарос.
Ҳамчу қозӣ бошад ӯ дар иртибод,
Кай барояд як даме аз чон-ш шод?

Омадани ноиби қозӣ миёни бозор ва харидорӣ кардан сандуқро аз Чӯҳӣ ило
охириҳ

Ноиб омад, гуфт: «Сандуқат ба чанд?»

Гуфт: «Нӯҳсад бештар зар медиҳанд.

Ман намеоям фурутар аз ҳазор,

Гар харидорӣ, гушо киса, биёр».

Гуфт: «Шарме дор, эй кӯтаҳнамад!

Қимати сандуқ худ пайдо бувад».

Гуфт: «Бе рӯъят шиरो худ фосидист,

Байъи мо зери гилем, ин рост нест.

Баргушоям, гар намеарзад, махар,

То набошад бар ту ҳайфе, эй падар!»

Гуфт: «Эй саттор, бармагшой роз,

Сар бибаста мехарам, бо ман бисоз».

Ситр кун, то бар ту сатторӣ кунанд,

То набинӣ оминӣ, бар кас маҳанд.

Бас дар ин сандуқ чун ту мондаанд,

Хешро андар бало биншондаанд.

Он чӣ бар ту хоҳи он бошад писанд,

Бар дигар кас он кун аз ранҷу газанд.

З-он ки бар мирсод Ҳақ в-андар камин

Медиҳад подош пеш аз явми дин.

Он азимуларш арши ӯ муҳит,

Тахти додаш бар ҳамай ҷонҳо басит.
Гӯшаи аршаш ба ту пайваста аст,
Ҳин, мачунбон ҷуз ба дину дод даст.
Ту мууроқиб бош бар аҳволи хеш,
Нӯш бин дар доду баъд аз зулм неш.
Гуфт: «Оре, ин ҷӣ кардам, истам аст
Лек ҳам медон, ки боди азлам аст».
Гуфт ноиб: «Як ба як мо бодием,
Бо саводи вачҳ андар шодием.
Ҳамчу зангӣ, к-ӯ бувад шодону х(в)аш,
ӯ набинад, ғайри ӯ бинад рухаш».
Мочаро бисёр шуд дар «ман язид»,
Дод сад динору он аз вай харид.
Ҳар даме сандуқӣ, эй бадписанд,
Ҳотифону ғайбиёнат мечаранд.

Дар тафсири ин хабар, ки Мустафо салавотуллоҳи алайҳи фармуд: «Ман кунту
мавлоҳу фаъаллиюн мавлоҳу», то мунофиқон таъна заданд, ки бас набудаш, ки
мо мутеъӣ ва чокарӣ намудем ўро? Чокарии кӯдаке хулмолудамон ҳам
мефармояд? Ило охириҳ
3-ин сабаб пайғамбари боичтиҳод
Номи худ в-они Алӣ мавло ниҳод.
Гуфт: «Ҳар к-ўро манам мавлову дӯст,
Ибни амми ман Алӣ мавлои ўст.
Кист мавло? Он ки озодат кунад,
Банди риққийят зи поят барканад.
Чун ба озодӣ нубувват ҳодӣ аст,
Мӯъминонро 3-анбиё озодӣ аст.
Эй гурӯҳи мӯъминон, шодӣ кунед,
Ҳамчу сарву савсан озодӣ кунед.
Лек меғӯед ҳар дам шукри об
Бе забон, чун гулситони хушхизоб.
Бе забон гӯянд сарву сабззор
Шукри обу шукри адли навбаҳор.
Ҳуллаҳо пӯшидаву доманкашон,
Масту раққосу хушу анбарфишон.
Ҷузв-ҷузв обастан аз шоҳи баҳор,

Чисмашон чун дурчи пурдурри симор.
Марямон, бе шӯй обаст аз Масех,
Хомушон, бе лофу гуфторе фасех.
Моҳи мо бе нутқ хуш бартофтаст,
Ҳар забон нутқ аз фари мо ёфтаст.
Нутқи Исо аз фари Марям бувад,
Нутқи Одам партави он дам бувад.
То зиёдат гардад аз шукр, эй сиқот!
Пас наботи дигар аст андар набот.
Акси он ин ҷост: «залла, ман қанеъ»,
Андар ин тавр аст: «азза ин тамеъ».
Дар ҷувоби нафси худ чандин марав,
Аз харидорони худ ғофил машав.

Бозомадани зани Чӯҳӣ ба маҳкамаи қозӣ соли дувум бар умеди вазифаи
порсол ва шинохтани қозӣ ӯро, ило итмомиҳ
Баъди соли боз Чӯҳӣ аз миҳан
Рӯ ба зан карду бигуфт: «Эй ҷустзан!
Он вазифай порро таҷдид кун,
Пеши қозӣ аз гилай ман гӯ сухун».
Зан бари қозӣ даромад бо занон,
Мар занеро кард он зан тарҷумон.
То бинашносад зи гуфтан қозияш,
Ёд н-ояд аз балои мозияш.
Ҳаст фитна ғамзаи ғаммози зан,
Лек он садгӯ шавад з-овози зан.
Худ наметонист овозе фарошт,
Ғамзаи танҳои зан суде надошт.
Гуфт қозӣ: «Рав ту хасматро биёр,
То диҳам кори туро бо ӯ қарор».
Чӯҳӣ омад, қозияш нашнохт зуд,
К-ӯ ба вақти луқя дар сандуқ буд.
З-ӯ шунида буд овоз аз бурун,
Дар широву байъу дар нақсу фузун.
Гуфт: «Нафқай зан чаро надҳӣ тамом?»
Гуфт: «Аз ҷон шаръро ҳастам ғулом,
Лек, агар мирам, надорам ман кафан,

Муфлиси ин лиъбаму шаш - панҷ зан».
З-ин сухан қозӣ магар бишнохташ,
Ёд овард он дағал в-он бохташ.
Гуфт: «Он шаш - панҷ бо ман бохтӣ,
Пор андар шашдарам андохтӣ.
Навбати ман рафт, имсол он қимор
Бо дигар кас боз, даст аз ман бидор».
Аз шашу аз панҷ ориф гашт фард,
Мӯҳтариз гаштаст з-ин шаш - панҷи нард.
Раст ӯ аз панҷ ҳиссу шаш чиҳат,
Аз варои он ҳама кард оғаҳат.
Шуд ишороташ ишороти азал,
«Қоваза-л-авҳома турран в-аътазал».
З-ин чаҳи шашгӯша гар набвад бурун,
Чун барорад Юсуфери аз дарун?
Вориде болои чархи бесутун,
Қисми ӯ чун далв дар чаҳ чорақун.
Юсуфон чангол дар далваш зада,
Раста аз чоҳу шаҳи мисрӣ шуда.
Далвҳои дигар аз чаҳ обҷӯ,
Далви ӯ фориг зи об асҳобҷӯ.
Далвҳо ғаввоси об аз баҳри қут,
Далви ӯ қуту ҳаёти қони хут.
Далвҳо вобастаи чархи баланд,
Далви ӯ дар «исбаъайн»-и зӯрманд.
Далви чиву ҳабли чиву чархи чӣ?
Ин мисоли бас ракик аст, эй аҷӣ!
Аз қучо орам мисоле бешикаст?
Қуфви он на ояду на омадаст.
Садҳазорон мард пинҳон дар яке,
Сад камону тир дарчи новаке.
«Мо рамайта из рамайтӣ» фитнае,
Садҳазорон хирман андар ҳафнае.
Офтобе дар яке зарра ниҳон,
Ногаҳон он зарра бигшоёд даҳон.
Зарра-зарра гардад афлоку замин
Пеши он хуршед, чун част аз камин.

Инчунин ҷоне чӣ дархурди тан аст?
Ҳин, бишӯ, эй тан, аз ин ҷон ҳар ду даст.
Эй тани гашта висоқи ҷон, бас аст,
Чанд тонад баҳр дар машке нишаст?
Эй ҳазорон Ҷабрайил андар башар!
Эй Масеҳони ниҳон дар ҷавфи хар!
Эй ҳазорон Каъба пинҳон дар канис,
Эй ғалатандози ифриту Билис.
Сачдагоҳи ломаконӣ дар макон,
Мар Билисонро зи ту вайрон дукон.
Ки чаро ман хидмати ин тин кунам?
Суратеро ман лақаб чун дин кунам?
Нест сурат, чашмро некӯ бимол,
То бибинӣ шаъшаъай нури ҷалол.

Бозомадан ба шарҳи қиссаи шоҳзода ва мулозимати ӯ дар ҳузури шоҳ
Шоҳзода пеши шаҳ хайрони ин,
Ҳафт гардун дида дар як мушти тин.
Ҳеч мумкин на ба баҳсе лаб гушуд,
Лек ҷон бо ҷон даме хомуш набуд.
Омада дар хотираш, к-ин бас хафист,
Ин ҳама маънист, пас сурат зи чист?
Сурате аз суратат безор кун,
Хуфтаӣ, ҳар хуфтаро бедор кун.
Он каломат мераҳонад аз калом
В-он сақомат меҷаҳонад аз сақом.
Пас сақоми ишқ ҷони сиҳҳат аст,
Ранҷхояш ҳасрати ҳар роҳат аст.
Эй тан, акнун дасти худ 3-ин ҷон бишӯ
В-ар намешӯӣ, ҷуз ин ҷоне бичӯ.
Ҳосил, он шаҳ нек ӯро менавохт,
ӯ аз он хуршед чун маҳ мегудохт.
Он гудози ошиқон бошад нумӯ,
Ҳамчу маҳ андар гудозиш тозарӯ.
Ҷумла ранчурон даво доранд умед,
Нолад ин ранчур, к-ам афзун кунед.
Хуштар аз ин сам, надидам шарбате,

З-ин мараз хуштар набошад сихҳате.
З-ин гунаҳ бехтар набошад тоате,
Солҳо нисбат бад-ин дам соате.
Муддате буд пеши ин шаҳ з-ин насақ,
Дил кабобу чон ниҳода бар табак;
Гуфт шаҳ аз ҳар касе як сар бурид,
Ман зи шаҳ ҳар лаҳза қурбонам чадид.
Ман фақирам аз зар, аз сар мӯхташам,
Садҳазорон сар халаф дорад сарам.
Бо ду по дар ишқ натвон тохтан,
Бо яке сар ишқ натвон бохтан.
Ҳар касеро худ ду пову як сар аст,
Бо ҳазорон пову сар, тан нодир аст.
З-ин сабаб ҳангомаҳо шуд кул ҳадар,
Ҳаст ин ҳангома ҳар дам гармтар.
Маъдани гармест андар ломакон,
Ҳафт дӯзах аз шарораш як духон.

Дар баёни он ки дӯзах гӯяд, ки қантараи Сирот бар сари ўст, эй мӯъмин! Аз
Сирот зудтар бигзар, зуд бишитоб, то азамати нури ту оташи моро накушад,
чуз «ё мӯъмин! Фаинна нурака атфаъа нори»

З-оташи ошиқ аз ин рӯ, эй сафӣ!
Мешавад дӯзах заъифу мунтафӣ.
Гӯядаш: «Бигзор сабк, эй мӯхташам!
В-арна з-оташҳои ту мурд оташам.
Куфр, ки кибрити дӯзах ўст бас,
Бин, ки мепаксонад ўро ин нафас.
Зуд кибритат бад-ин савдо супор,
То на дӯзах бар ту тозад, на шарор».
Гӯядаш ҷаннат: «Гузар кун ҳамчу бод
В-арна гардад ҳар чӣ ман дорам касод,
Ки ту соҳибхирманӣ, ман хӯшачин,
Ман бутеям, ту вилоятҳои Чин».
Ҳаст ларзон з-ӯ чаҳиму ҳам чинон,
На мар инро, на мар онро, з-ӯ амон.
Рафт умраш, чораро фурсат наёфт,
Сабр бас сӯзон буду чон барнатофт.

Муддате дандонканон ин мекашид,
Норасида умри ӯ охир расид.
Сурати маъшук з-ӯ шуд дар ниҳуфт,
Рафту шуд бо маънии маъшук чуфт.
Гуфт: «Лубсаш гар зи шаъру шуштар аст,
Эътиноқи беҳичобаш хуштар аст.
Ман шудам урён зи тан, ӯ аз хаёл,
Мехиромам дар ниҳоёти-л-висол».
Ин мабоҳис то бад-ин чо гуфтанист,
Ҳар чӣ ояд з-ин сипас, бинҳуфтанист.
В-ар бигӯйи в-ар бикӯши сад ҳазор,
Ҳаст бекору нагардад ошкор.
То ба дарё сайри асбу зин бувад,
Баъд аз инат маркаби чӯбин бувад.
Маркаби чӯбин ба хушкӣ абтар аст,
Хос он дарёиёнро раҳбар аст.
Ин хамӯшӣ маркаби чӯбин бувад,
Баҳриёнро хомушӣ талқин бувад.
Ҳар хамӯшӣ, ки малулат мекунад,
Наъраҳои ишқи он сӯ мезанад.
Ту ҳамегӯйи: «Аҷаб! Хомуш чарост?»
ӯ ҳамегӯяд: «Аҷаб! Гӯшаш қучост?»
Ман зи наъра кар шудам, ӯ беҳабар,
Тезгӯшон з-ин самар ҳастанд кар.
Он яке дар хоб наъра мезанад,
Садҳазорон баҳсу талқин мекунад.
Ин нишаста паҳлуи ӯ беҳабар,
Хуфта худ он асту кар з-он шӯру шар.
В-он касе, к-иш маркаби чӯбин шикаст,
Ғарқа шуд дар об, ӯ худ моҳӣ аст.
На хамӯш асту на гӯё, нодирест,
Ҳоли ӯро дар иборат ном нест.
Нест з-ин ду, ҳар ду ҳаст он булаҷаб,
Шарҳи ин гуфтан бурун аст аз адаб.
Ин мисол омад рикику бевуруд,
Лек дар маҳсус аз ин беҳтар набуд.

Мутаваффо шудани бузургин аз шаҳзодагон ва омадани бародари миёнин ба чанозаи бародар, ки он кӯчакин соҳибфирош буд аз ранчурӣ ва навохтани подшоҳ миёнинро, то ӯ ҳам ланги эҳсон шуд, монд пеши подшоҳ, сад ҳазор ғаноими ғайбиву айни бад-ӯ расид аз давлат ва назари он шоҳ «маъа тақрири баъзиҳи»

Кӯчакин ранчур буду он васат
Бар чанозай он бузург омад фақат.
Шоҳ дидаш, гуфт қосид, к-ин кӣ аст?
Ки аз он баҳр асту ин ҳам моҳӣ аст».
Пас муарриф гуфт: «Пури он падар,
Ин бародар з-он бародар хурдтар».
Шаҳ навозидаш, ки ҳастӣ ёдгор,
Кард ӯро ҳам бад-он пурсиш шикор.
Аз навози шоҳ он зори ҳанид
Дар тани худ ғайри ҷон ҷоне бидид.
Дар дили худ дид олай ғулғула,
Ки наёбад сӯфӣ он дар сад чила.
Арсаву девору кӯҳи сангбофт,
Пеши ӯ чун нори хандон мешикофт.
Зарра-зарра пеши ӯ ҳамчун қибоб,
Дам ба дам мекард сад гун фатҳи боб.
Боб гаҳ равзан шудӣ, гоҳе шуоъ,
Хок гаҳ гандум шудиву гоҳ соъ.
Дар назарҳо чарх, бас кӯҳна-в қадид,
Пеши чашмаш, ҳар даме халқи қадид.
Рӯҳи зебо чунки вораст аз ҷасад,
Аз қазо бешак чунин чашмаш расад.
Садҳазорон ғайб пешаш шуд падид,
Он чӣ чашми маҳрамон бинад, бидид.
Он чӣ ӯ андар кутуб бархонда буд,
Чашмро дар сурати он баргушуд.
Аз ғубори маркаби он шоҳи нар
Ёфт ӯ кӯҳли азизӣ дар басар.
Бар чунин гулзор доман мекашид,
Ҷузв-ҷузваш наъразан: «ҳал мин мазид?»
Гулшане, к-аз бақл рӯяд, як дам аст,
Гулшане, к-аз ақл рӯяд, хуррам аст.

Гулшане, к-аз гил дамад, гардад табох,
Гулшане, к-аз дил дамад, вофархатох.
Илмҳои бомазай дониста мон,
З-он гулистон як-ду-се гулдаста дон.
З-он забуни ин ду-се гулдастаем,
Ки дари гулзор бар худ бастаем.
Ончунон мифтоҳҳо ҳар дам ба нон
Мефутад, эй чон, дарего аз банон.
В-ар даме ҳам фориғ орандат зи нон,
Гирди чодар гардиву ишқи занон.
Боз истисқот чун шуд мавҷзан,
Мулки шаҳре боядат пурнону зан.
Мор будӣ, аждаҳо гаштӣ магар,
Як сарат буд, ин замони ҳафтсар.
Аждаҳои ҳафтсар дӯзах бувад,
Ҳирси ту донасту дӯзах фах бувад.
Домро бидрон, бисӯзон донаро,
Боз кун дарҳои нав, ин хонаро.
Чун ту ошиқ нестӣ, эй наргадо!
Ҳамчу кӯҳе беҳабар дорӣ садо.
Кӯхро гуфтор кай бошад зи х(в)ад?
Акси ғайр аст он садо, эй мӯътамад!
Гуфти ту з-он сон, ки акси дигарест,
Чумла аҳволат ба чуз ҳам акс нест.
Хашму завқат ҳар ду акси дигарон,
Шодии қавводаву хашми авон.
Он авонро он заъиф охир чӣ кард?
Ки диҳад ўро ба кина заҷру дард.
То ба кай акси хаёли ламиъа,
Чаҳд кун, то гардадат ин воқиъа.
То ки гуфторат зи ҳоли ту бувад,
Сайри ту бо парру боли ту бувад.
Сайд гирад тир, ҳам бо парри ғайр,
Лочарам бебаҳра аст аз лаҳми тайр.
Боз сайд орад ба худ аз кӯҳсор,
Лочарам шоҳаш хурунад кабку сор.
Мантиқе, к-аз ваҳй набвад, аз ҳавост,

Ҳамчу хоке дар ҳавову дар ҳабост.
Гар намояд хоҷаро ин дам ғалат,
З-аввали «ва-н-начм» бархон чанд хат.
То ки «мо янтиқ Муҳаммад ан ҳаво,
Ин ҳува илло биваҳйи ихтаво».
Аҳмадо, чун нестат аз ваҳй ёс (яъс),
Ҷисмиёнро деҳ таҳарриву қиёс.
К-аз зарурат ҳаст мурдоре ҳалол,
Ки таҳаррӣ нест дар Каъбай висол.
Бе таҳаррӣ в-ичтиҳодоти ҳудо,
Ҳар кӣ бидъат пеша гирад аз ҳаво.
Ҳамчу Одаш барбарад боду кушад,
На Сулаймон аст, то тахташ кашад.
Одро бод аст ҳаммоли хазул,
Ҳамчу барра дар кафи марде акул.
Ҳамчу фарзандаш ниҳода бар канор,
Мебарад то бикшадаш қассобвор.
Одро он бод з-истикбор буд,
Ёри худ пиндоштанд, ағёр буд.
Чун бигардонид ногаҳ пӯстин,
Хурдашон бишкаст он «биъса-л-қарин».
Бодро бишкан, ки бас фитнаст бод,
Пеш аз он, к-ит бишканад ӯ ҳамчу Од.
Ҳуд додӣ панд, к-эй пуркибри хайл,
Барканад аз дастатон ин бод зайл.
Лашкари Ҳақ(қ) аст боду аз нифоқ
Чанд рӯзе бо шумо кард эътиноқ.
ӯ ба сар бо холиқи худ рост аст,
Чун ачал ояд, барорад бод даст.
Бодро андар даҳан бин раҳгузар,
Ҳар нафас оён, равон дар карру фар.
Ҳалку дандонҳо аз ӯ омин бувад,
Ҳақ чу фармояд, ба дандон дарфутад.
Кӯҳ гардад заррае боду сақил,
Дарди дандон дорадаш зору алил.
Ин ҳамон бод аст, к-омин мегузашт,
Буд ҷони кашту гашт ӯ марги кашт.

Дасти он кас, ки бикардат дастбӯс,
Вақти хашм он даст мегардад дабӯс.
Ё рабу ё раб барорад ӯ зи чон,
Ки бибур ин бодро, эй мустаъон!
Эй даҳон, ғофил будӣ з-ин бод, рав,
Аз буни дандон дар истиғфор шав.
Чашми сахташ ашкҳо борон кунад,
Мункиронро дард «Аллаҳ»-хон кунад.
Чун дами мардон напазруфтӣ зи мард,
Ваҳйи Ҳақро, ҳин пазиро шав зи дард.
Бод гӯяд пайкам аз шоҳи башар,
Гаҳ хабар хайр оварам, гаҳ шуму шар.
З-он ки маъмурам, амири худ наям,
Ман чу ту ғофил зи шоҳи худ каям?
Гар сулаймонвор будӣ ҳоли ту,
Чун Сулаймон гаштаме ҳаммоли ту.
Ория-стам, гаштаме мулки кафат,
Кардаме бар рози худ ман воқифат.
Лек чун ту ёғий, ман мустаъор,
Мекунам хидмат туро рӯзе се-чор.
Пас чу Одат сарнигуниҳо диҳам,
З-испаҳи ту ёғиёна барчаҳам.
То ба ғайб имони ту муҳкам шавад,
Он замон, к-имон-т мойй ғам шавад.
Он замон худ чумлагон мӯъмин шаванд,
Он замон худ саркашон бар сар даванд.
Он замон зорӣ кунанду ифтиқор,
Ҳамчу дузду роҳзан дар зери дор.
Лек гар дар ғайб гардӣ муставӣ,
Молики дорайну шаҳнай худ тувӣ.
Шаҳнагиву подшоҳии муқим
На дурӯза-в мустаъор асту сақим.
Растӣ аз бегору кори худ кунӣ,
Ҳам ту шоҳу ҳам ту табли худ занӣ.
Чун гулӯ танг оварад бар мо чаҳон,
Хок хӯрдӣ кошкӣ ҳалқу даҳон.
Ин даҳон худ хокхоре омадаст,

Лек хокеро, ки он рангин шудааст.
Ин кабобу ин шаробу ин шакар
Хоки рангин асту нақшин, эй писар!
Чунки хӯрдиву шуд онҳо лаҳму пӯст,
Ранги лаҳмаш доду ин ҳам хоки кӯст.
Ҳам зи хоке баҳя бар гил мезанад,
Чумларо ҳам боз хоке мекунад.
Ҳиндуву қипчоку румиву ҳабаш
Чумла якранганд андар гӯр х(в)аш.
То бидонӣ, к-он ҳама рангу нигор
Чумла рӯпӯш асту макру мустаъор.
Ранги боқӣ сибғатуллоҳ асту бас,
Ғайри он, барбаста дон ҳамчу чарас.
Ранги сидқу ранги тақвову яқин
То абад боқӣ бувад бар обидин.
Ранги шакку ранги куфрону нифоқ
То абад боқӣ бувад бар чони оқ.
Чун сияхрӯии Фиръавни дағо,
Ранги он боқиву чисми ӯ фано.
Барқу фарри рӯйи хуби содиқин,
Тан фано шуд в-он ба ҷо то явми дин.
Зишт он зишт асту хуб он хубу бас,
Доим он заҳҳоку ин андар абас.
Хокро рангу фану санге диҳад,
Тифлхӯёнро бар он ҷанге диҳад.
Аз хамире уштуру шере пазанд,
Кӯдакон аз ҳирси он каф мегазанд.
Шеру уштур нон шавад андар даҳон,
Дарнагирад ин сухан бо кӯдакон.
Кӯдак андар ҷаҳлу пиндору шакест,
Шукри борӣ, қуввати ӯ андакест.
Тифлро истезаву сад офат аст,
Шукри ин ки бефану беқувват аст.
Вой аз ин тифлони пири ноадиб,
Гашта аз қувват балои ҳар рақиб.
Чун силоҳу ҷаҳл ҷамъ ояд ба ҳам,
Гашт Фиръавни ҷаҳонсӯз аз ситам.

Шукр кун, эй марди дарвеш, аз қусур,
Ки зи фиръавнӣ раҳидӣ в-аз куфур.
Шукр, ки мазлумиву золим най,
Эмин аз Фиръавниву ҳар фитнай.
Ишками тӣ лофи аллоҳӣ назад,
К-оташашро нест аз ҳезум мадад.
Ишками холи бувад зиндони дев,
К-иш ғами нон монеъ аст аз макру рев.
Ишками пурлут дон бозори дев,
Точирони девро дар вай ғирев.
Точирони соҳири лошайфурӯш
Ақлҳоро тира карда аз хурӯш.
Хум равон карда зи сеҳре чун фарас,
Карда карбосе зи маҳтобу ғалас.
Чун бирешим хокро барметананд,
Хок дар чашми мумаййиз мезананд.
Чандалеро ранги уде медиханд,
Бар кулӯхемон ҳасудӣ медиханд.
Пок он, ки хокро ранге диҳад,
Ҳамчу кӯдакмон бар он чанге диҳад.
Домане пуршок, мо чун тифлакон,
Дар назармон хок ҳамчун зарри кон.
Тифдро бо болиғон набвад маҷол,
Тифдро Ҳақ кай нишноад бо риҷол?
Мева гар кӯҳна шавад, то ҳаст хом
Пухта набвад, ғӯра гӯяндаш ба ном.
Гар шавад садсола он хоми туруш,
Тифлу ғӯра-ст ӯ бари ҳар тезхуш.
Гарчи бошад мӯву риши ӯ сапед,
Ҳам дар он тифлии хавф асту умед,
Ки расам? Ё норасида мондаам?
Эй аҷаб, бо ман кунад карм он карам?
Бо чунин ноқобиливу дурие,
Бахшад ин ғӯрай маро ангурие?
Нестам уммедвор аз ҳеч сӯ
В-он карам мегӯядам: «ло тайъасу».
Доимо хоқони мо кардаст «ту»,

Гӯшамонро мекашад «ло тақнату».
Гарчи мо з-ин ноумедӣ дар гавем,
Чун сало зад, дастандозон равем.
Дастандозем чун асбони сис,
Дар давидан сӯйи маръои анис.
Гомандозему он чо гом не,
Чомпардозему он чо чом не.
З-он ки он чо чумла ашё қонӣ аст,
Маънӣ андар маънӣ андар маънӣ аст.
Ҳаст сурат соя, маънӣ офтоб,
Нур бесоя бувад андар хароб.
Чунки он чо хишт бар хиште намонд,
Нури махро сояи зиште намонд.
Хишт агар заррин бувад, барканданист,
Чун баҳои хишт ваҳю равшанист.
Кӯҳ баҳри дафъи соя мундак аст,
Пора гаштан баҳри ин нур андак аст.
Бар буруни куҳ чу зад нури самад,
Пора шуд, то дар дарунаш ҳам занад.
Гурсуна чун бар кафаш зад курси нон,
Вошикофад аз ҳавас чашму даҳон.
Садҳазорон пора гаштан арзад ин,
Аз миёни чарх бархез, эй замин!
То ки нури чарх гардад соясӯз,
Шаб зи сояй «ту»-ст, эй ёғии рӯз!
Ин замин чун гоҳворай тифлакон
Болиғонро танг медорад макон.
Баҳри тифлон Ҳақ заминро маҳд хонд,
Дар гавора шир бар тифлон фишонд.
Хона танг омад аз ин гаҳвораҳо,
Тифлаконро зуд болиғ кун, шаҳо!
Эй гавора, хонаро заййиқ мадор,
То тавонад кард болиғ интишор.

Васвасае, ки подшоҳзодаро пайдо шуд, аз сабаби истиғное ва кашфе, ки аз
шоҳи дил ўро ҳосил шуда буд ва қасди ношукриву саркашӣ мекард, шоҳро аз

роҳи илҳому сирр хабар шуд, дилаш дард кард, рӯҳи ӯро захме зад, чунонки
сурати шоҳро хабар набуд, ило охирих
Чун мусаллам гашт бе байъу широ,
Аз даруни шоҳ дар ҷонаш чиро.
Қут меҳӯрдӣ зи нури ҷони шоҳ,
Моҳи ҷонаш ҳамчу аз хуршед моҳ.
Ротибай ҷоне зи шоҳи бенадид
Дам ба дам дар ҷони масташ мерасид.
Он на ки тарсову мушрик меҳуранд,
З-он ғизое, ки малоик меҳуранд.
Андаруни хеш истиғно бидид,
Гашт туғёне зи истиғно падид.
Ки на ман ҳам шоҳу ҳам шаҳзодаам?
Чун инони худ бад-ин шаҳ додаам?
Чун маро моҳе баромад болумаъ,
Ман чаро бошам ғубореро табаъ?
Об дар ҷӯйи ман асту вақти ноз
Нози ғайр аз ҷӣ кашам ман бениёз?
Сар чаро бандам? Чу дарди сар намонд,
Вақти рӯйи зарду чашми тар намонд.
Чун шакарлаб гаштаам, ориз қамар,
Боз бояд кард дуккони дигар.
З-ин манӣ чун нафс зоидан гирифт,
Садҳазорон жож хоидан гирифт.
Сад биёбон з-он суйи ҳирсу ҳасад,
То бад-он ҷо чашми бад ҳам мерасад.
Баҳри шаҳ, ки марчаъи ҳар об ӯст,
Чун надонад, он ҷӣ андар селу ҷӯст?
Шоҳро дил дард кард аз фикри ӯ,
Носипосии атои бикри ӯ.
Гуфт: «Охир, эй хаси воҳидаб!
Ин сазои доди ман буд, эй аҷаб!
Ман ҷӣ кардам бо ту з-ин ганҷи нафис?
Ту ҷӣ кардӣ бо ман аз хӯйи хасис?
Ман туро моҳе ниҳодам дар канор,
Ки ғурубаш нест то рӯзи шумор.
Дар ҷазои он атои нури пок

Ту задӣ дар дидаи ман хору хок?
Ман туро бар чарх гашта нардбон,
Ту шуда дар ҳарби ман тиру камон?»
Дарди ғайрат омад андар шаҳ падида,
Акси дарди шоҳ андар вай расид.
Мурғи давлат дар итобаш бартапид,
Пардаи он гӯша гашта бардарид.
Чун даруни худ бидид он хушписар,
Аз сияҳкорию худ гарду асар.
Он вазилай лутфу неъмат кам шуда,
Хонаи шодии ӯ пурғам шуда.
Бо худ омад ӯ зи мастию уқор,
З-он гунаҳ гашта сараш хонай хумор.
Хӯрда гандум, хулла з-ӯ берун шуда,
Хулд бар вай бодия-в ҳомун шуда.
Дид, к-он шарбат варо бемор кард,
Заҳри он мову маниҳо кор кард.
Чони чун товус дар гулзори ноз
Ҳамчу чуғде шуд ба вайронай маҷоз.
Ҳамчу Одам дур монд ӯ аз биҳишт,
Дар замин меронд гове баҳри кишт.
Ашк меронд ӯ, ки эй ҳиндуи зов!
Шерро кардӣ асири думми гов?
Кардӣ, эй нафси бади бориднафас
Бе ҳифозе бо шаҳи фарёдрас?
Дом бигзидӣ зи ҳирси гандуме,
Бар ту шуд ҳар гандуми ӯ каждуме.
Дар сарат омад ҳавои мову ман,
Қайд бин бар пойи худ панҷоҳ ман».
Навҳа мекард ин наमत бар чони хеш,
Ки чаро гаштам зиди султони хеш?
Омад ӯ бо хешу истиғфор кард,
Бо инобат чизи дигар ёр кард.
Дард, к-он аз ваҳшати имон бувад,
Раҳм кун, к-он дард бедармон бувад.
Мар башарро худ мабо чомай дуруст,
Чун раҳид аз сабр, дар ҳин садр ҷуст.

Мар башарро панчаву нохун мабод,
Ки на дин андешад он гаҳ, на садод.
Одамӣ андар бало кушта беҳ аст,
Нафс кофирнеъмат асту гумраҳ аст.

Хитоби Ҳақ ба Азройил, ки туро раҳм бар кӣ бештар омад аз ин халоиқ, ки
чонашон қабз кардӣ? Ва ҷавоб додани Азройил ҳазратро

Ҳақ ба Азройил мегуфт: «Эй нақиб!
Бар кӣ раҳм омад туро аз ҳар каиб?»

Гуфт: «Бар ҷумла дилам сӯзад ба дард,
Лек тарсам амрро ихмол кард.

То бигӯям кошкӣ Яздон маро
Дар иваз қурбон кунад баҳри фато».

Гуфт: «Бар кӣ бештар раҳм омадат?
Аз кӣ дил пурсӯзу бирёнтар шудат?»

Гуфт: «Рӯзе киштие бар мавҷи тез
Ман шикастам 3-амр, то шуд рез-рез.

Пас бигуфтӣ: «Қабз кун ҷони ҳама
Ҷуз заневу ғайри тифле 3-он рама.

Ҳар ду бар як тахтае дармонданд,
Тахтаро он мавҷҳо меронданд».

Боз гуфтӣ: «Ҷони модар қабз кун,
Тифдро бигзор танҳо 3-амри «кун».

Чун зи модар бискулидам тифдро,
Худ ту медонӣ чӣ талх омад маро.

Бас бидидам дуди мотамҳои зафт,
Талхии он тифл аз фикрам нарафт».

Гуфт Ҳаққ: «Он тифдро аз фазли хеш
Мавҷро гуфтам фиған дар бешаеш.

Бешае пурсавсану райҳону гул,
Пур дарахти мевадори хушакул.

Чашмаҳои оби ширини зулол
Парваридам тифдро бо сад далол.

Садҳазорон мурғи мутриб хушсадо,
Андар он равза фиғанда сад наво.

Бистараш кардам зи барги настаран,
Карда ӯро эмин аз садмай фитан.

Гуфта ман хуршедро, к-ӯро магаз,
Бодро гуфта: бар ӯ оҳиста ваз.
Абрро гуфта: бар ӯ борон марез,
Барқро гуфта бар ӯ магроӣ тез.
З-ин чаман, эй дай, мабур он эътидол,
Панча, эй баҳман, бар ин равза мамол».

Каромоти шайх Шайбони Роъӣ, қаддасаллоҳу рӯҳаҳу-л-азиз

Ҳамчу Шайбон Роъӣ аз гурги анид
Вақти чумъа бар риъо хат мекашид
То бурун н-ояд аз он хат гӯсфанд,
На дарояд гургу дузди богазанд.
Бар мисоли доирай таъвизи ҳуд,
К-андар он сарсар амони ол буд.
Ҳашт рӯзе андар ин хат тан занед
В-аз бурун мусла тамошо мекунед.
Бар ҳаво бурдӣ, фиғандӣ бар ҳаҷар,
То даридӣ лаҳму азм аз ҳамдигар.
Як гуруҳро бар ҳаво дарҳам задӣ,
То чу хашхош устухонрезон шудӣ.
Он сиёсатро, ки ларзид осмон,
Маснавӣ - андар нагунчад шарҳи он.
Гар ба табъ ин мекунӣ, эй боди сард!
Гирди хатту доирай он Худ гард.
Эй табииъ, фавқи табъ ин мулк бин,
Ё биёву маҳв кун аз мусҳаф ин.
Муқриёнро манъ кун, банде бинех,
Ё муаллимро бимолу саҳм деҳ.
Оқизиву хира, к-ин аҷз аз кучост?
Аҷзи ту тобе аз он рӯзи ҷазост.
Аҷзҳо дорӣ ту дар пеш, эй лаҷҷ!
Вақт шуд пинҳониёнро нак хуруҷ.
Хуррам он, к-ин аҷзу ҳайрат қути ўст,
Дар ду олам хуфта андар зилли дўст.
Ҳам дар охур, ҳам дар охир аҷз дид,
Мурда шуд, дини аҷоизро гузид.
Чун Зулайхо Юсуфаш бар вай битофт,

Аз ачузӣ дар ҷавонӣ роҳ ёфт.
Зиндагӣ дар мурдану дар меҳнат аст,
Оби ҳайвон дар даруни зулмат аст.

Ручӯъ кардан ба қиссаи парваридани Ҳақ таъоло Намрудро бе воситаи модару
доя дар тифлӣ

Ҳосил он равзай чу боғи орифон,
Аз самуму сарсар омад дар амон.
Як паланге тифлагон нав зода буд,
Гуфтам: «ӯро шир дех», тоат намуд.
Пас бидодаш шири хидматхош кард,
То ки болиғ гашту зафту шермард.
Чун фитомаш шуд, бигуфтам бо парӣ,
То даромӯзид нутқу доварӣ.
Парвариш додам мар ӯро з-он чаман,
Кай ба гуфт-андар бигунчад фанни ман?
Дода ман Айюбро меҳри падар
Баҳри меҳмонии кирмон безарар.
Дода кирмонро бар ӯ меҳри валад,
Бар падар ман, ин-т қудрат, ин-т яд.
Модаронро даъб ман омӯхтам,
Чун бувад лутфе, ки ман афрӯхтам?
Сад иноят кардаму сад робита,
То бибинад лутфи ман бевосита.
То набошад аз сабаб дар кашмакаш,
То бувад ҳар истиъонат аз манаш.
В-арна то худ ҳеч узре набвадаш,
Шаквате набвад зи ҳар ёри бадаш.
Ин хазона дид бо сад робита,
Ки бипарвардам варо бевосита.
Шукри ӯ он буд, эй бандай Халил!
Ки шуд ӯ Намруду сӯзандай Халил».
Ҳамчунон, к-ин шоҳзода шукри шоҳ,
Кард истикбору истиксори чоҳ.
Ки чаро ман тобиғи ғайре шавам,
Чунки соҳибмулку иқболи навам.
Лутфҳои шах, ки зикри он гузашт,

Аз таҷаббур бар дилаш пӯшида гашт.
Ҳамчунон Намруд он алтофро
Зери по бинҳод аз ҷаҳлу амо.
Ин замон кофир шуду раҳ мезанад,
Кибру даъвои худой мекунад.
Рафта сӯйи осмони боҷалол,
Бо се каргас, то кунад бо ман қитол.
Садҳазорон тифли беталвимро
Кушта, то ёбад вай Иброҳимро.
Ки муначчим гуфт, к-андар ҳукми сол,
Зод хоҳад душмане баҳри қитол.
Ҳин, бикун дар дафъи он хасм эҳтиёт,
Ҳар кӣ мезоид, мекушт аз хубот.
Кӯрии ӯ раст тифли ваҳйкаш,
Монд хунҳои дигар дар гарданаш.
Аз падар ёбид он мулк, эй аҷаб!
То ғурураш дод зулмоти насаб?
Дигаронро гар уму аб шуд ҳичеб,
ӯ зи мо ёбид гавҳарҳо ба чеб.
Гурги даррандаст нафси бад, яқин,
Чӣ баҳона мениҳӣ бар ҳар қарин?
Дар залолат ҳаст сад калро кулах,
Нафси зишти куфрноки пурсафаҳ.
З-ин сабаб мегӯям, эй бандай фақир!
Силсила аз гардани сағ бармагир.
Гар муаллим гашт ин сағ, ҳам сағ аст,
Бош «заллат нафсуху», к-ӯ бадраг аст.
Фарз меорӣ ба ҷо, гар тоифӣ,
Бар Суҳайле, чун адими тоифӣ.
То Суҳайлат воҳарад аз шарри пӯст,
То шавӣ чун мӯзае ҳампойи дӯст.
Чумла Қуръон шарҳи хубси нафсҳост,
Бингар андар мусҳаф, он чашмат кучост?
Зикри нафси одиён, к-олат биёфт,
Дар қитоли анбиё мӯ мешикофт.
Қарн-қарн аз шуми нафси беадаб,
Ногаҳон андар ҷаҳон мезад лаҳаб.

Ручӯъ кардан бад-он қисса, ки шоҳзода захм хӯрд аз хотири шоҳ, пеш аз
истикмоли фазоили дигар аз дунё бирафт
Қисса кӯтаҳ кун, ки рашки он ғаюр
Бурд ўро баъди соле сўйи гӯр.
Шоҳ чун аз маҳв шуд сўйи вучуд,
Чашми миррихиш он хун карда буд.
Чун ба таркаш бингарид он беназир,
Дид кам аз таркашаш як чӯба тир.
Гуфт ку он тир аз Ҳақ бозчуст,
Гуфт, к-андар ҳалқи ў, к-аз тири туст.
Афв кард он шоҳи дарёдил, вале
Омада буд тир, аҳ бар мақтале.
Кушта шуд, дар навҳаи ў мегирист,
ўст ҷумла, ҳам кушанда-в ҳам валист.
В-ар набошад ҳар ду, ў пас кулл нест,
Ҳам кушандай халқу ҳам мотамкунест.
Шукр мекард он шаҳиди зардҳад,
К-он бизад бар ҷисму бар маънӣ назад.
Ҷисми зоҳир оқибат худ рафтанист,
То абад маънӣ бихоҳад шод зист.
Он итоб ар рафт, ҳам бар пӯст рафт,
Дӯст беозор сўйи дӯст рафт.
Гарчи ў фитроки шоҳаншаҳ гирифт,
Охир аз айнулкамол ў раҳ гирифт.
В-он севум коҳилтарини ҳар се буд,
Сурату маънӣ ба кулӣ ў рабуд.

Васийят кардани он шахс, ки баъд аз ман ў барад моли маро аз се фарзанди
ман, ки коҳилтар аст
Он яке шахсе ба вақти марги хеш
Гуфта буд андар васийят пеш-пеш.
Се писар будаш чу се сарви равон,
Вақфи эшон карда ў ҷону равон.
Гуфт: «Ҳар чӣ дар кафам кола-в зар аст,
ў барад з-ин ҳар се, к-ў коҳилтар аст».
Гуфт бо қозиву бас андарз кард,

Баъд аз он чоми шароби марг х(в)ард.
Гуфта фарзандон ба қозӣ, к-эй карим!
Нагзарем аз ҳукми ӯ мо се ятим.
Самъу тоъа мекунем, ӯрост даст,
Он чӣ ӯ фармуд, бар мо нофиз аст.
Мо чу Исмоил з-Иброҳими х(в)ад
Сар напечем, арчи қурбон мекунад.
Гуфт қозӣ ҳар яке бо оқилиш
То бигӯяд қиссае аз коҳилиш.
То бибинам коҳилии ҳар яке,
То бидонам ҳоли ҳар як бе шаке.
Орифон аз ду ҷаҳон коҳилтаранд,
З-он ки бе шудёр хирман мебаранд.
Коҳилиро кардаанд эшон санад,
Кори эшонро чу Яздон мекунад.
Кори Яздонро намебинанд ом,
Менаёсоянд аз кад субҳу шом.
Ҳин, зи ҳадди коҳилӣ гӯянд боз,
То бидонам ҳадди он аз кашфи роз.
Бегумон ки ҳар забон пардаи дил аст,
Чун бичунбад парда, сирҳо восил аст.
Пардаи кӯчак чу як шарҳай кабоб
Менапӯшад сурати сад офтоб.
Гар баёни нутқ козиб низ ҳаст,
Лек бӯй аз сидқу кизбаш мухбир аст.
Он насиме, ки биёяд аз чаман,
Ҳаст пайдо аз сумуми гӯлхан.
Бӯйи сидқу бӯйи кизби гӯлгир
Ҳаст пайдо дар нафас чун мушқу сир.
Гар надонӣ ёрро аз даҳдила,
Аз машоми фосиди худ кун гила.
Бонги ҳезону шучоъони далер
Ҳаст пайдо чун фани рӯбоҳу шер.
Ё забон ҳамчун сари дег аст рост,
Чун бичунбад, ту бидонӣ чӣ ибост?
Аз бухори он бидонад тезхуш
Деги ширинӣ зи сикбоҷи туруш.

Даст бар деги наве чун зад фато,
Вақти бихридан бидид ишкастаро.
Гуфт: «Донам мардро дар ҳин зи пӯз
В-ар нагӯяд, донамаш андар се рӯз».
В-он дигар гуфт: «Ар бигӯяд, донамаш
В-ар нагӯяд, дар сухан печонамаш».
Гуфт: «Агар ин макр бишнида бувад,
Лаб бибаңдад, дар хамӯшӣ дарравад».

Масал

Ончунон ки гуфт модар баччаро:
«Гар хаёле оядат дар шаб фаро.
Ё ба гӯристонун чойи саҳмгин,
Ту хаёле бинӣ, асвад, пур зи кин.
Дил қавӣ дору бикун ҳамла бар ӯ,
ӯ бигардонад зи ту дарҳол рӯ.
З-он ки бе тарсе ба сӯяш ҳар кӣ рафт,
Он хаёли девваш бигрехт тафт».
Гуфт кӯдак: «Он хаёли девваш,
Гар бад-ӯ ин гуфта бошад модараш
Ҳамла орам, афтад андар гарданам
З-амри модар, пас ман он гаҳ чун кунам?
Ту ҳамеомӯзиям, ки чуст ист,
Он хаёли зиштро ҳам модарест».
Деву мардумро муаллақ он якест,
Ғолиб аз вай гардад, ар хасм андакест.
То кадомин сӯй бошад он явош,
Аллаҳ-Аллаҳ, рав ту ҳам з-он сӯй бош.
Гуфт: «Агар аз макр н-ояд дар калом,
Ҳиларо доништа бошад он хумом.
Сирри ӯро чун шиносӣ? Рост гӯ»,
Гуфт: «Ман хомуш нишинам пеши ӯ.
Сабрро суллам кунам сӯйи дарач,
То бароям, «сабру мифтоҳу-л-фараҷ».
В-ар бичӯшад дар ҳузураш аз дилам
Мантиқе берун аз ин шодиву ғам.
Ман бидонам, к-ӯ фиристод он ба ман,

Аз замири чун Суҳайл андар Яман.
Дар дили ман он суҳан з-он маймана-ст,
З-он ки аз дил ҷониби дил равзана-ст».